

Lopen kunta

TILINPÄÄTÖS 2017

SISÄLLYSLUETTELO

TOIMINTAKERTOMUS

KUNNANJOHTAJAN KATSAUS	1
1. OLENNAISET TAPAHTUMAT JA KOKONAISTALOUDEN KEHITYS.....	3
1.1. Kehityskatsaus ja olennaiset tapahtumat	3
1.1.1. Väestö ja työllisyys	3
1.1.2. Kunnan toiminnan ja talouden kehitys.....	5
1.2. Selonteko sisäisen valvonnan järjestämisestä.....	9
1.3. Kokonaistalouden tarkastelu.....	14
1.3.1. Tuloslaskelma ja sen tunnusluvut.....	14
1.3.2. Rahoituslaskelma ja sen tunnusluvut.....	16
1.3.3. Tase ja sen tunnusluvut	18
1.4. Konsernitilinpäätös.....	20
1.4.1. Konsernirakenne ja toiminnan ohjaus.....	20
1.4.2. Selonteko konsernivalvonnan järjestämisestä.	21
1.4.3. Konsernitavoitteiden toteutuminen.	21
1.4.4. Konsernilaskelmat.....	24
2. STRATEGIA 2014-2017.....	29
3. TOTEUTUMISVERTAILUT	31
3.1. Käyttötalouden toteutuminen	31
Keskusvaalilautakunta	31
Tarkastuslautakunta	33
Kunnanhallitus	34
Ympäristö- ja rakennuslautakunta / Lupalautakunta	47
Perusturvalautakunta.....	54
Kasvatus- ja koulutuslautakunta / Sivistyslautakunta	68
Tekninen lautakunta.....	88
3.2. Tuloslaskelman toteutuminen	98
3.3. Investointien toteutuminen	101
3.4. Rahoitusosan toteutuminen	105
3.5. Yhteenveto valtuuston hyväksymien sitovien erien toteutumisvertailusta	106
3.6. Liikelaitosten tavoitteiden toteutuminen.....	109

LIITTEET

Luottamushenkilöt toimitelimitäin.....	112
Tunnuslukujen laskentakaavat.....	124

TILINPÄÄTÖSLASKELMAT

Tuloslaskelma	125
Rahoituslaskelma	126
Tase 31.12.2017	127

Konsernitilinpäätös

– Tuloslaskelma	129
– Rahoituslaskelma	130
– Tase 31.12.2017	131

TILINPÄÄTÖKSEN LIITETIEDOT

Tilinpäätöksen laatimista ja esittämistapaa koskevat liitetiedot	133
Tuloslaskelmaa koskevat liitetiedot	134
Tasetta koskevat liitetiedot.....	137
Vakuuksia, vastuusitoumuksia ja taseen ulkopuolisia järjestelyjä koskevat liitetiedot	144
Henkilöstöä, tilintarkastajan palkkioita ja intressitapahtumia koskevat liitetiedot	147
Konsernitilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot	148

ERIYTETTY TILINPÄÄTÖKSET

Lopen Vesilaitos (taseyksikkö)	149
Lopen yritystalo (taseyksikkö)	174

TILINPÄÄTÖKSEN ALLEKIRJOITUKSET JA

TILINTARKASTAJAN TILINPÄÄTÖSMERKINTÄ.....	179
---	-----

MUUT TILINPÄÄTÖKSEEN LIITETTY ASIAKIRJAT

Luettelo kirjanpito kirjoista ja tositteiden lajeista	180
Tuloslaskelma, ulkoinen tilitasoinen.....	181

HENKILÖSTÖRAPORTTI.....	186
-------------------------	-----

KUNNANJOHTAJAN KATSAUS

Kertomusvuoden tekemistä väritti edelleen ja kunnan henkilöstöresursseja sitoi maamme itsenäisyyden ajan suurin hallintorakenneuudistus, joskin sen toteutukselle otettiin vuoden aikalisä. Vaikka tätä kirjoitettaessa, lainsäädännön yhä puuttuessa, kaikki eivät vielä usko maakunta- ja sote-uudistuksen toteutumiseen nykyisellä pidennetylläkään aikataululla, tehdään Kanta-Hämeessä maakuntauudistuksen toimeenpanemiseksi tosissaan töitä maakuntavalmistelusta vastaavan Oma Häme -hankkeen merkeissä.

Valmistelussa olevan uudistuksen johdosta Lopen kunnassa on käynnistetty ”uuden kunnan” rakentaminen. Kunnan organisaatio muokattiin osittain uuteen malliin valtuustokauden vaihtuessa ja sen mukaisesti valtuusto hyväksyi uuden hallintosäännön 1.6.2017 voimaan tulevaksi. Kuntastrategia päivitettiin loppuvuoden aikana ja siinä painopistettä kohdistettiin kunnan tuleva tehtäväkenttä huomioiden. Tämä näkyy myös valtuuston joulukuussa hyväksymässä taloussuunnitelmassa niin, että kuntalaisten hyvinvointia ja vapaa-ajanvieton mahdollisuuksia parantavat hankkeet ovat siinä vahvasti esillä.

Lopen väkiluku väheni edelleen, kertomusvuonna 69 asukkaalla, ja oli vuoden lopussa 8.029. Vuosi 2017 oli jo neljäs peräkkäinen väestötappiovuosi, mutta kertomusvuoden väestökehityksessä myönteistä oli positiivinen syntyneiden enemmisyys. Loppi ei ole väestökehityksessä yksin, sillä toisena vuonna peräkkäin kaikki Kanta-Hämeen kunnat menettivät asukkaitaan ja vähennys maakunnassa oli kaikkiaan 1.029 asukasta. Neljän viimeisen vuoden aikana Kanta-Häme on menettänyt kaikkiaan liki kolmetuhatta asukasta. Tulevat vuodet näyttävät, onko menossa pitempikestoinen ilmiö muuttaa kasvukeskuksiin vai liittykö kehitys elettyyn ja taloutta koetelleeseen taantuma-aikaan. Joka tapauksessa Loppi on omalta osaltaan tiedostanut tarpeen muuttaa kehitystä ja sen mukaisesti vuoden 2018 yhdeksi tavoitteeksi on asetettu etsiä keinot kehityssuunnan muuttamiselle.

Työllisyystilanne on Lopella ollut jo pitkään keskimääräistä parempi ja kertomusvuonna Lopen tilanne oli Hämeen ELY-keskuksen toimialueen kunnista paras. Yksi kunnan elinvoimahaasteista on saada nostettua työpaikkaomavaraisuutta, sillä nykyään lähes neljä kymmenestä työntekijästä käy Lopelta töissä kunnan rajojen ulkopuolella. Tilanteen parantamiseksi kunta on mm. perustanut Silmänkannon työpaikka-alueen. Kertomusvuoden aikana alueelta ei vielä saatu yhtään tonttia myytyä. Yhtenä syynä varmaan se, että pitkään jatkuneen talouden taantumajakson takia uutta investointia on saatettu pitää riskinä – siitäkin huolimatta, että historiallisen matalana pysynyt yleinen korkotaso olisi antanut siihen hyvät rahoituskelliset mahdollisuudet. Myös asuntorakentaminen oli kertomusvuonna valitettavan vähäistä, kuten rakennusvalvonnan tehtäväalueen taulukosta voidaan todeta.

Kunnan talous- ja palkkahallinto päätettiin vuonna 2016 ulkoistaa siten, että vuoden 2017 alusta lukien käytännön toiminnoista on vastannut RHL-Data Oy. Tehtävien uudelleenorganisointi työllisti yhä kertomusvuonnakin runsaasti kunnan henkilöstön resursseja, kun kouluttauduttiin uusien ohjelmien ja toimintatapojen käyttöön.

Kunnan raskas investointijakso saatiin kertomusvuonna päätökseen, kun Läyliäisten koulun peruskorjaus- ja laajennushanke valmistui koulujen syyslukukauden alkuun mennessä. Toteutetun investointijakson seurauksena kunnan velkaantuneisuus kasvoi voimakkaasti, mutta velkakehitys saatiin kertomusvuonna uudelleen laskeväksi ja valtuuston joulukuussa hyväksymä taloussuunnitelma myös tukee laskevan velkakehityksen jatkumista.

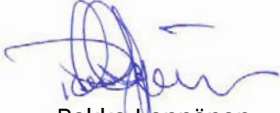
Lopen kunta teki vuodelta 2017 huomattavasti talousarviota paremman tilinpäätöksen. Tilikauden tulos oli 1.265.752 euroa eli kunnan tilinpäätös oli yhdeksäntenä vuonna peräkkäin ylijäämäinen. Taseen ylijäämä nousee näin ollen yli 13,7 milj. euroon tulevien vuosien haasteita varten.

Kunnan toimintakulujen kasvu edelliseen vuoteen verrattuna oli maltillinen 1,1 %, toimintatuotot vähenivät 1,3 %. Verotulot kasvoivat 2,3 % ja valtionosuudet vähenivät 0,8 %.

Kunta saavutti pääosan vuodelle 2017 asetetuista tavoitteista. Haasteita tavoitteiden mukaiselle toiminnalle ja tekemiselle aiheuttivat erityisesti henkilöstövaihdokset ja myös henkilöstöresurssien niukkuus.

Kunnan talous on tasapainossa ja oma palvelutarjonta kunnossa. Tasapainoinen talous on kunnan toiminnan ja palvelutuotannon kivijalka ja sen ylläpito tavoittelemisen arvoinen tila. Lopella on hyvä asua, elää ja yrittää.

Kiitän päättäjiä ja kunnan henkilöstöä vuodesta 2017 – sen jäljiltä on hyvä katsoa eteenpäin, yhdessä.

Pekka Leppänen
vt. kunnanjohtaja

1. OLENNAISET TAPAHTUMAT JA KOKONAISTALOUDEN KEHITYS

1.1. KEHITYSKATSAUS JA OLENNAISET TAPAHTUMAT

1.1.1. VÄESTÖ JA TYÖLLISYYS

Asukasluvun kehitys 1990-2017

Vuosi	Asukasluku 31.12.	Muutos	Muutos / 5 v	Muutos 5 v - ka./v
1990	7 405			
1995	7 506	-82	101	20,2
2000	7 578	77	72	14,4
2005	7 964	141	386	77,2
2010	8 273	29	309	61,8
2011	8 377	104	371	74,2
2012	8 336	-41	214	42,8
2013	8 341	5	195	39,0
2014	8 291	-50	47	9,4
2015	8 175	-116	-98	-19,6
2016	8 098	-77	-279	-55,6
2017e	8 029	-69	-307	-48,0

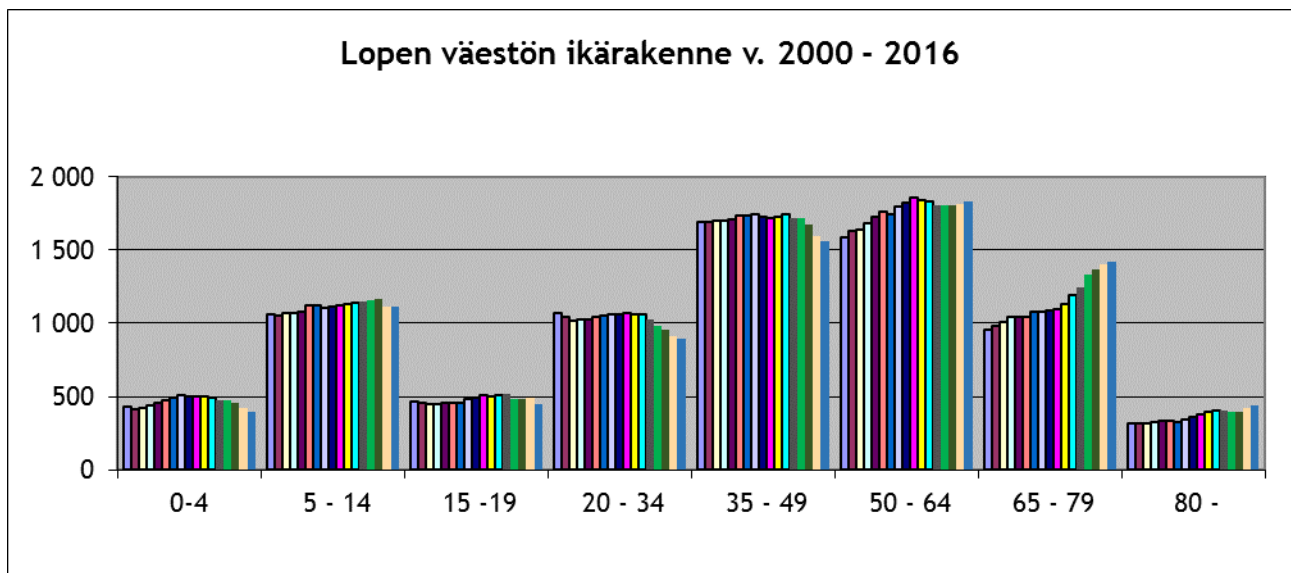
Kunnan asukasluvun kehitys on ollut viime vuosina heikko. Kunnalla on viisi negatiivisen muutoksen vuotta 2000-luvulla. Asukasluvun väheneminen johtui pääosin muuttoliikkeestä, joka oli negatiivinen -69 asukkaan verran.

Syntyvyyden enemmitys oli vuoden 2017 lopussa positiivinen eli yhteensä 10 henkilöä.

Viime vuosien heikosta kehityksestä huolimatta kunnan asukasluku on 2000-luvulla kasvanut Kanta-Hämeen kunnista suhteellisesti tarkastellen neljänneksi eniten. Kunnassa oli kertomusvuoden lopussa 451 asukasta enemmän kuin vuonna 2000.

Asukasluvun kehitys on viime vuosina ollut heikkoa koko Kanta-Hämeen alueella, sillä maakunnan väkiluku väheni kertomusvuonna jo neljättä vuotta peräkkäin. Kanta-Hämeen alueella väestön kokonaismuutos vuodesta 2016 oli -1.029 henkeä ja neljän viime vuoden aikana yhteensä -2.612 henkeä.

Viimeisimmät ikärakennetta koskevat tilastot ovat tässä vaiheessa vuodelta 2016, joita tarkastellaan lyhyesti seuraavassa:

Kuvio osoittaa selkeästi, että 2000-luvulla on ikärakenteella mitaten kasvua tapahtunut yli 35-vuotiaiden ikäluokissa ja eniten 65-79-vuotiaissa, joiden suhteellinen osuus on kasvanut 4,84 prosenttiyksikköä. Eniten puolestaan on vähentynyt 20-34-vuotiaiden osuus, -3,08 %.

Tarkasteltaessa talousarviovuotta 2017 nuorimmissa ikäluokissa muutokset ovat olleet vähäisempiä, mutta kuviosta voi havaita, että 0-4-vuotiaiden, 15-19-vuotiaiden ja 20-34-vuotiaiden määrä on kääntynyt laskuun. Ikävuosien 5-14 määrä on pysynyt edellisen vuoden tasolla. Suurin ikäryhmä oli 50-64-vuotiaat, joiden suhteellinen osuus kunnan väkiluvusta vuonna 2016 oli 22,56 %. Kunnan kehityksen kannalta huomioitavaa on, että vanhimpien ikäryhmien määrän kasvu tulee olemaan voimakasta.

Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan vuoteen 2040 mennessä Lopen kunnan kokonaisväkiluku kasvaisi 8.353:n asukkaaseen. Ennusteen mukaan kunta ei saavuttaisi vuoden 2011 asukasmääräänsä (8.377 asukasta) vuoteen 2040 mennessä. Tilastokeskuksen ennusteen mukaan vuoteen 2040 mennessä alle 15-vuotiaiden määrä vähenisi -13,90 %, 15-64-vuotiaiden määrä vähenisi -8,9 % ja yli 65-vuotiaiden määrä kasvaisi 39,6 %.

Hämeen liitto on hyväksynyt 15.2.2016 maakuntakaavoituksen mitoituksen lähtökohdaksi oman väestösuunnitelmansa, jota on päivitetty 27.4.2016 vuoden 2015 väestötietojen osalta. Hämeen liiton julkaiseman väestösuunnitelman mukaan Lopen asukasluku tulisi kasvamaan vuoteen 2040 mennessä, jolloin asukaslukuennuste olisi 9.214 asukasta.

Tilastokeskuksen ennuste on trenditarkastelu, kun taas Hämeen liiton väestösuunnitelma sisältää tavoitteellista toimintaa maakunnan ja sen myötä myös yksittäisten kuntien kehittämiseksi. Kunnan oma näkemys väestökehityksen kokonaisuuden osalta on Hämeen liiton näkemyksen mukainen.

Keskimääräisen työttömyysasteen kehitys 2000-2017

Vuosi	Loppi	Riihimäen seutu	Kanta-Häme	Koko maa
2000	10,5	12,2	12,6	14,4
2005	8,4	10,0	10,0	10,6
2008	5,6	7,1	7,4	7,6
2009	7,5	9,0	10,0	9,8
2010	6,8	9,3	10,1	10,0
2011	6,0	8,3	9,0	9,1
2012	6,0	8,3	8,8	9,4
2013	6,9	9,5	10,2	11,3
2014	8,3	10,5	11,0	12,4
2015	8,8	10,8	11,9	13,4
2016	7,5	10,2	11,5	13,3
2017	6,3	8,8	12,3	11,2

Koko maassa oli joulukuun 2017 lopussa 295.524 työtöntä työnhakijaa, mikä on 62.559 vähemmän (-17 %) kuin vuosi sitten. Hämeen työttömien työnhakijoiden määrä väheni 3.453:lla (-14 %) vuonna 2017. Työttömien työnhakijoiden määrä laski joulukuussa 2017 edellisen vuoden ajankohdasta kaikkien elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten alueilla.

Joulukuussa 2017 oli työttömien osuus työvoimasta koko maassa 11,2 %:a. Hämeen työttömyysaste oli joulukuussa 12,3 %:a. Hämeessä työttömien osuus työvoimasta vaihteli seutukunnittain Riihimäen 8,8 prosentista Lahden seutukunnan 14,3 prosenttiin.

Kanta-Hämeen maakunnassa työttömien työnhakijoiden määrä väheni joulukuussa 2017 edellisen vuoden vastaavasta ajankohdasta alueen kaikissa kunnissa; eniten Ypäjällä (-32 %) ja Forssassa (-27 %). Lopella määrä väheni -19 %:a edellisen vuoden vastaavasta ajankohdasta.

Kanta-Hämeen maakunnassa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli joulukuussa 2017 matalin Lopella (6,3 %).

Vuoden 2017 lopussa Lopella oli työttömänä 234 henkilöä, kun vastaavana ajankohtana vuonna 2016 oli työttömänä 289 henkilöä. Työttömistä työnhakijoista oli alle 25-vuotiaita 24 henkilöä, kun vastaavana ajankohtana vuonna 2016 oli 30 henkilöä alle 25-vuotiaista. Pitkäaikaistyöttömiä vuoden 2017 lopussa Lopella oli 49 henkilöä. Avoimien työpaikkojen määrä vuoden 2017 lopussa oli 15 kpl (vuonna 2016 oli 11 kpl).

1.1.2. KUNNAN TOIMINNAN JA TALOUDEN KEHITYS

Kuntien ja kuntayhtymien vuoden 2017 tilinpäätösten ennakkotiedot osoittavat, että kuntatalous vahvistui viime vuonna, vaikka ennako-odotukset eivät täysin toteutuneet.

Kuntasektorin tilikauden tulos parani vuonna 2017 Tilastokeskuksen julkaisemien tilinpäätöstietojen mukaan noin 200 miljoonaa euroa. Tulos jäi kuitenkin noin 500 miljoonaa pienemmäksi, kuin sen arvioitiin olevan viime syksyn kuntatalousohjelmassa. Myöskään kuntien lainakannat eivät pienentyneet odotusten mukaisesti.

Kuntasektorin toimintakulut laskivat keskimäärin 1,0 prosenttiyksikköä mm. kilpailukyky sopimukseen liittyvien toimien, perustoimeentulon Kela-siirron ja kuntien omien säästötoimien vuoksi viime vuonna; Kikysopimuksen vaikutus henkilöstömenoihin vuonna 2017 on noin -400 milj. euroa (vaikutus vuonna 2016 noin -230 milj. euroa). Vuonna 2017 toimintamenoja (sekä toimintatuloja ja valtionosuuksia) supistaa perustoimeentulon laskennan ja maksatusken siirto Kelalle, jonka vaikutus toimintamenoihin on noin -700 milj. euroa.

Kuntien verotulot kasvoivat koko maan tasolla yhteensä 2,0 prosenttia eli noin 450 miljoonaa euroa. Samanaikaisesti valtionosuudet kuitenkin laskivat 3,3 prosenttia eli noin 300 miljoonaa euroa. Vuonna 2017 tilikauden tulos oli negatiivinen 60 kunnassa, jotka kaikki olivat alle 100.000 asukkaan kuntia.

Kuntatalouden rahoitusaseman arvioidaan olevan kertomusvuotena tasapainossa, sillä kuntatalouden rahoituksellista tasapainoa kuvaava toiminnan ja investointien rahavirta nousi 250 miljoonaan euroon.

Kuntien ja kuntayhtymien lainakanta nousi yhteensä 150 miljoonaa euroa eli 0,9 prosenttia vuonna 2017. Lainakannan nousun syy johtui siitä, että kuntien lainakanta laski 100 miljoonaa euroa samalla, kun kuntayhtymien lainakanta kasvoi mm. suurista sairaalainvestoinneista johtuen 250 miljoonaa euroa.

Kuntien lainakanta laski yli 100.000 asukkaan ja alle 2.000 asukkaan kunnissa, kun taas kuntien muissa kokoluokissa velkaantuminen jatkui. Tällä hetkellä kuntien ja kuntayhtymien lainakanta on 18,1 miljardia euroa.

Lähivuosien arvioissa kuntien talousnäkymien ennustetaan heikkenevän ja investointien arvioidaan kasvavan ja tämän johdosta kuntien velkaantumisen arvioidaan kasvavan. Myös kuntasektorin korjausvelka on kasvamassa lähivuosien aikana: Kuntaliitto on yhteistyössä FCG:n kanssa selvittänyt kuntien korjausvelan määrää. Tutkimuksessa arvioidaan, että kuntasektorilla on laskennallisesti katettavaa korjausvelkaa 4 miljardia euroa pelkästään toimitilojen ja kiinteistöjen osalta.

Jotta lähivuosien investoinnit voidaan kattaa, on kunnan tulopohjan oltava jatkossakin vahvaa ja menot on pidettävä kurissa. Myös maakunta- ja soteuudistus aiheuttaa epävarmuutta kuntien talouteen lähivuosien aikana.

Kuntien yhteenlasketut verotulot kasvoivat 2,0 % eli noin 300 milj. euroa. Kunnallisverotulot kasvoivat 2,0 %, sillä ansiotulojen kehitys oli vaikeaa. Vuonna 2016 tuloveroprosenttiaan korotti vain 45 kuntaa. Vuonna 2017 tehty veroperustemuutoksen laskivat kuntien kunnallisveroja noin 260 milj. euroa.

Kuntien yhteisöverotulot laskivat 6,3 % (noin 100 milj. euroa), vaikka koko maan kertymä kasvoi 5,8 % vuonna 2017. Kuntien yhteisöverotulot laskivat, koska kuntien yhteisövero-osuuden 5 %:n määräaikainen korotus päättyi vuonna 2017. Kuntien yhteenlasketut kiinteistöverot kasvoivat 4,1 % vuonna 2017.

Myös kuntien valtionosuudet kasvoivat 7 % eli lähes 600 milj. euroa. Kuntannustensaon tarkistus lisäsi valtionosuuksia 270 milj. euroa. Veroperustemuutosten vaikutus kompensoitiin valtionosuuksien lisäksillä, yhteensä 260 milj. euroa. Valtionosuuksia pienensi 80 milj. euroa tehdyt valtionosuusleikkaukset (40 milj. euroa) ja indeksijäädytys, jonka vaikutus oli 40 milj. euroa.

Kuntien yhteenlaskettu verorahoituksen muutos riitti hyvin kattamaan toimintakatteen muutoksen, joten kuntien yhteenlaskettu vuosikate vahvistui noin 450 milj. euroa vuonna 2017.

Tulopohjamuutokset kuntataloudessa vaativat tulevina vuosina tarkkaa taloudenpitoa. Edessä on tiukempi taloustilanne johtuen mm. valtionosuuksien ja verotulojen heikkenemisestä.

Lopen kunnan talouskehitys oli kertomusvuonna edelleen positiivinen. Tilikauden tulos oli positiivinen nyt jo yhdeksäntenä vuonna peräkkäin ja oli selvästi budjetoitua parempi.

Keskeisenä syynä tähän oli, edellisvuosien tapaan, sosiaalitoimen käyttötalouden hyvä toteutuminen, mutta myös muut hallintokunnat toteuttivat talousarvionsa pääosin hyvin.

Käyttötalouden vaikutus vuosikatteeseen on noin 1,33 milj. euroa parempi kuin talousarviossa. Kun myös rahoitukselliset erät toteutuivat talousarvion mukaisesti, muodostui tilikauden tulos huomattavasti odotettua paremmaksi.

Kunnan toimintatuotot vähenivät 1,3 % kertomusvuonna edellisvuoteen verrattuna, toimintakulut kasvoivat 1,1 % ja näiden erotusta mittaava toimintakate kasvoi 1,5 %.

Toimintatuottojen väheneminen johtuu pääosin valtionosuuksien ja muiden tukien vähenemisistä. Toimintakulujen ryhmätason tarkastelussa henkilöstökulut vähenivät 1,2 % sekä tuet ja avustukset vähenivät 46,3 % edellisvuoteen verrattuna. Vastaavasti palvelujen ostot kasvoivat 4,6 %, materiaalien ostot kasvoivat 1,3 % ja muut toimintakulut kasvoivat 15,3 %. Asiakaspalvelujen ostojen määrää keventää terveydenhuollon kuntayhtymien alijäämien kattamiseksi tehtyjen varausten purku 633.902,70 euroa, mitä selvitetään tarkemmin jäljempänä.

Kunnan verotulot lisääntyivät edelliseen vuoteen verrattuna 2,26 % eli kokonaisuutena selvästi paremmin kuin kunnissa keskimäärin. Kunnan valtionosuudet vähenivät 0,78 %. Näitä tarkastellaan tarkemmin jäljempänä.

Kunnan oman toiminnan kautta saavutettu tilikauden tulos – ilman varausten purkua – oli 459.339,12 euroa ylijäämäinen. Tulos on hyvä ja talousarvion tulostavoite ylitettiin selvästi.

Toimintatuottoja, verotuloja ja valtionosuuksia kertyi 451.202 euroa enemmän kuin vuonna 2016. Kun toimintakulut, ilman varausten purkua, kasvoivat euromääräisesti edellisvuodesta 343.057 euroa, paransi em. muutosten yhteisvaikutus vuosikatetta 794.259 euroa.

Investointimenot vähenivät kertomusvuonna 5.632.781 euroa edelliseen vuoteen verrattuna.

Kunnan lainakanta väheni kertomusvuonna lähes 1,3 milj. euroa, asukasta kohden laskettuna 138 euroa ja oli tilinpäätöksessä 3.495 euroa/asukas. Lainojen hoitoa helpotti se, että yleinen korkotaso pysyi koko kertomusvuoden erittäin matalana.

Tilinpäätöksessä poistot vähenivät kertomusvuonna edelliseen vuoteen verrattuna 182.889 euroa.

Tilinpäätöksen mukaan tilikauden tulos oli 1.265.752,08 euroa positiivinen, minkä ansiosta taseen ylijäämä kasvoi runsaaseen 13,7 milj. euroon. Ylijäämäpuskuri on välttämätön, koska kunnan talouden todellinen liikkumavara on pieni ja paineet kuntataloutta kohtaan kasvavat jatkuvasti.

Terveydenhuollon kuntayhtymien alijäämien käsittely

Kunta kirjasi vuoden 2015 tilinpäätöksessään kirjanpitolautakunnan kuntajaoston antaman ohjeen mukaisesti pakollisina varauksina kunnan peruspääomaosuuksien mukaiset osuudet terveydenhuollon kuntayhtymien kertyneistä alijäämistä. Kun sekä Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin kuntayhtymä että Riihimäen seudun terveystakeskuksen kuntayhtymä tekivät kertomusvuodelta ylijäämäisen tilinpäätöksen, voidaan tehtyä varausta purkaa kunnan peruspääomaosuuden mukaisella määrällä.

Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin kuntayhtymän tilikauden 2017 tulos oli ylijäämäinen 6.421.794,46 euroa. Lopen peruspääomaosuuteen suhteutettu osuus siitä on 349.873,68 euroa, jonka mukaisesti pakollista varausta on purettu. Varauksen purkua tehtäessä huomioitiin nyt lisäksi poistoero, jonka vaikutus on 237.596,28 euroa, eli näin ollen sairaanhoitopiirin varauksen purun kokonaismäärä on 587.469,96 euroa. Lopen jäljelle jäävä osuus sairaanhoitopiirin kuntayhtymän alijäämästä on vuoden 2017 tilinpäätöksessä 636.902,26 euroa.

Riihimäen seudun terveystakeskuksen kuntayhtymä teki kertomusvuodelta 1.562.586,02 euroa ylijäämäisen tuloksen ja sai sen myötä katettua koko taseessaan olleen alijäämän. Tämän johdosta kunnalla jäljellä ollut pakollinen varaus 218.943 euroa on purettu kokonaan pois myös kunnan tilinpäätöksestä.

Varausten purut on käsitelty tilinpäätöksessä mainituilta kuntayhtymiltä tehtyjä asiakaspalvelujen ostoja vastaan. Käsittely lisää siten tilikauden ylijäämää kaikkiaan 806.412,96 euroa.

Verotulot

	2017	Muutos %	2016	Muutos %	2015	Muutos %
	€	2016-17	€	2015-16	€	2014-15
Kunnallisvero	25 504 862	1,65	25 090 625	4,00	24 125 318	0,11
Kiinteistövero	2 028 633	-0,1	2 031 289	1,48	2 001 757	-0,04
Yhteisövero	1 684 535	16,2	1 450 057	-1,88	1 477 910	22,48
Koiraver						
Yhteensä	29 218 030	2,26	28 571 971	3,50	27 604 984	1,08
€ / asukas	3 639,06	3,15	3 527,84	4,47	3 376,76	2,52
Tulovero%	21,50		21,50		20,50	

Lopella kunnallisveroa tilitettiin 1,65 % enemmän kuin vuonna 2016. Valtakunnallisesti kunnallisveroa tilitettiin 0,1 % enemmän kuin vuonna 2016, joten Lopella kunnallisverojen kertymä oli hieman keskimääräistä parempi.

Kunnallisverotuksessa tehtävien erilaisten vähennysten johdosta kunnan todellinen veroprosentti on selvästi nimellistä veroastetta matalampi. Lopella vähennysten määrä on keskimääräistä suurempi johtuen mm. siitä, että Lopelta käydään paljon kunnan ulkopuolella töissä, mikä lisää matkakustannuksista tehtävien vähennysten määrää. Lopen efektiivisen veroasteen vuonna 2017 on laskettu olleen 14,57 %, joten valtuuston vahvistamasta kunnan tuloveroprosentista jää kertymättä noin seitsemän prosenttiyksikön tuottoa vastaava määrä.

Vuonna 2017 kiinteistöverotulon tilitykset vähenivät -0,1 %, kun koko maassa kasvua oli 6,3 %.

Yhteisöveron tuotto kasvoi Lopella 16,2 %, kun koko maassa kasvua oli 21,5 %.

Verotulojen toteutuma oli talousarviota parempi, sillä verotuloja oli budjetoitu vuodelle 2017 yhteensä 28.688.600 euroa. Kun verotulojen toteutuma oli yhteensä 29.218.030 euroa, verotuloarvio ylittyi 1,8 %.

Kertomusvuonna verotulojen määrä asukasta kohden oli 3.639,06 euroa/asukas. Ennakkotiedon mukaan vuonna 2017 Manner-Suomen kuntien keskiarvo asukasta kohti oli 4.017 euroa ja vastaavan kokoluokan kuntien keskiarvo 3.690 euroa.

Valtionosuudet

	2017	Muutos %	2016	Muutos %	2015	Muutos %
	€	2016-17	€	2015-16	€	2014-15
Valtionosuudet	15 861 824	-0,78	15 985 847	4,88	15 242 123	-4,66
€ / asukas	1 975,56	0,09	1 973,81	5,18	1 876,65	-6,02

Vuonna 2017 valtionosuuksia myönnettiin kunnille yhteensä 8.499 milj. euroa.

Kuntien valtionosuusrahoitus muodostuu valtiovarainministeriön hallinnoimasta kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta sekä opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnoimasta opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuusrahoituksesta.

Vuonna 2017 valtionosuudet toteutuivat 61.102 euroa budjetoitua paremmin. Kunnan kertomusvuonna saamien valtionosuuksien määrä väheni 124.023 euroa edelliseen vuoteen verrattuna.

Ympäristöasiat

Kunta on huolehtinut ympäristönsuojelun viranomaistoiminnasta; ympäristönsuojelun lupa-asioista ja valvonnasta ympäristölupien, maa-ainelupien, meluilmoitusten, maisematyölupien, jätehuollon ja jätevesien käsittelyn valvonnan osalta, ympäristön tilan seurannasta, luonnonsuojelun ja vesienhoidon edistämisestä sekä neuvonnasta ja tiedottamisesta. Vuonna 2017 ympäristönsuojelun toimintaan ei ole sisällynyt mitään erikseen mainittavaa suurempaa kokonaisuutta, kuten ympäristövastuita.

Ympäristötuotot ja -kulut	2017
Ympäristötuotot	22 268
Viranomaistoiminnan tuotot	22 189
Muut ympäristötuotot	79
Ympäristönsuojeluun saadut avustukset	-
Ympäristökulut	149 856
Viranomaistoiminnan kulut	139 856
Muut kulut	-
Ympäristönsuojeluun annetut avustukset	10 000
Ympäristökulut, netto	127 588

Yhteenvedonomaaisesti voidaan todeta, että Loppi suoriutuu kunnallisista tehtävistään pienemmän verorahoituksen turvin ja pienemmin toimintakuluin kuin maan kunnat keskimäärin eli kunta toimii tehokkaasti. Loppi sai kertomusvuonna verotuksen kautta kerättävää rahoitusta eli verotuloja ja valtionosuuksia yhteensä asukasta kohti laskettuna 5.614 euroa, kun tilinpäätösten ennakkotietojen mukaan tunnusluku Manner-Suomen kunnissa keskimäärin oli 5.623 euroa ja saman kokoluokan kunnissa 5.744 euroa.

Toimintakulujen enemmyyttä toimintatuottoihin osoittava toimintakate oli Lopella kertomusvuonna asukasta kohti laskettuna -5.160 euroa, kun ennakkotiedoissa tunnusluku Manner-Suomen kunnissa keskimäärin oli -5.146 euroa, saman kokoluokan kunnissa -5.712 euroa ja Kanta-Hämeen kunnissa -5.075 euroa.

Yleisen talouskehityksen epävakaus heijastuu myös kuntien verotulokehitykseen tuoden epävarmuutta vuoden 2018 talousarvion verotuloarvion saavuttamiseen. Koska verotulot ovat kunnan keskeinen rahoituslähde, on talouden kehittymisen oltava jatkuvan seurannan kohteena niin kokonaisuutena kuin hallinnonaloittainkin. Tavoitteena tulee olla, että myös vuodelta 2018 voidaan saavuttaa tasapainoinen tilinpäätös. Täten kunnan eri organisaatiotasolla tulee olla valmiudet reagoida tarvittaessa myös uusin toimenpitein, jos tavoitteen saavuttaminen sitä edellyttää. Koko organisaation tulee tiedostaa kulloinenkin taloustilanne oman seurantansa kautta, mihin talouden seurantajärjestelmät antavat hyvän työkalun.

1.2. SELONTEKO SISÄISEN VALVONNAN JÄRJESTÄMISESTÄ

Kunnan sisäistä valvontaa ohjaa valtuuston keväällä 2016 hyväksymät Lopen kunnan ja kuntakonsernin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteet sekä kunnanhallituksen hyväksymä sisäisen valvonnan ohje.

Sisäisen valvonnan tarkoituksena on varmistaa, että strategiassa, talousarviossa ja kunnallisessa päätöksenteossa asetetut tavoitteet saavutetaan, kunnan toiminta on lakien, sääntöjen, ohjeiden ja tehtyjen päätösten mukaista, resurssit ovat tehokkaassa ja tuloksellisessa käytössä, omaisuus on turvattu ja niin virkamies- kuin luottamushenkilöjohdonkin saama informaatio on oikeaa, tarkoituksenmukaista ja oikea-aikaista.

Sisäisen valvonnan järjestämisestä vastaa kuntalain mukaan kunnanhallitus. Kukin kunnan toimielin ja sen alainen johtava viranhaltija vastaa omalta osaltaan toiminnan sisäisestä valvonnasta, valvonnan organisoinnista ja riittävydestä.

Vuosittaista selontekoa varten hallintokunnat antavat osana toimintakertomustaan selvityksen oman toimialansa sisäisen valvonnan järjestämisestä ja toteutuksesta sekä valvonnan havainnoista ja tuloksista.

Säännösten, määräysten ja päätösten noudattaminen

Kunnanhallitus valvoi edellisellä valtuustokaudella 31.5.2017 saakka lautakuntien päätöksentekoa edustajiensa kautta. Kunnanhallitus nimesi kuhunkin lautakuntaan yhden jäsenistään valvomaan lautakunnan toimintaa osallistumalla lautakuntien kokouksiin ja muuhun työskentelyyn, he raportoivat kunnanjohtajalle tai kunnanhallitukselle tarpeellisilta osin lautakuntien toiminnasta ja päätöksistä. Kunnanhallituksen jäsenet ovat osallistuneet aktiivisesti lautakuntien työskentelyyn. Kunnanhallituksen jäsen on ollut lautakuntien kokouksissa mukana seuraavasti: ympäristö- ja rakennuslautakunta 1/4, perusturvalautakunta 3/5, kasvatusta- ja koulutuslautakunta 4/4, kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta 2/2, tekninen lautakunta 3/3. Uuden hallintosäännön myötä 1.6.2017 lukien lautakuntien puheenjohtajat, lupalautakuntaa lukuun ottamatta, ovat kunnanhallituksen jäseniä, joten kunnanhallituksen tietous lautakuntien päätöksenteosta on aikaisempaa tiiviimpää.

Lautakuntien esityslistat on toimitettu ennakoon kunnanhallituksen puheenjohtajalle, valitulle kunnanhallituksen edustajalle ja kunnanjohtajalle. Lautakuntien esityslistat käydään keskeisiltä osin läpi kokousta edeltävässä kunnan johtoryhmässä. Lautakuntien ja muiden toimielinten pöytäkirjat toimitetaan aina kokouksen jälkeen kunnanhallitukselle tiedoksi ja niistä käydään tarvittaessa keskustelua johtoryhmässä. Pöytäkirjojen pohjalta kunnanjohtaja ja kunnanhallituksen puheenjohtaja päättävät mahdollisesta otto-oikeudestaan. Vuonna 2017 kunnanjohtaja tai kunnanhallituksen puheenjohtaja tai kunnanhallitus eivät käyttäneet otto-oikeuttaan kertaakaan.

Kunnan hankintaohje päivitettiin uuteen hankintalakiin perustuen ja hallintosääntö uuteen kuntalakiin perustuen siten, että molemmat tulivat voimaan 1.6.2017 lukien.

Viranhaltijat dokumentoivat viranhaltijapäätöksensä atk-järjestelmään (viranhaltijoiden päätössovellus, VIPS). Järjestelmästä tulostetut päätösraportit toimitetaan säännöllisesti ao. toimielimelle tiedoksi. Käytäntö on osa päätöksenteon laillisuuden ja tarkoituksenmukaisuuden valvontaa. Päätösluetteloiden pohjalta päätetään mahdollisesta otto-oikeuden käytöstä koskien viranhaltijoiden tekemiä päätöksiä. Vuoden 2017 aikana otto-oikeutta ei käytetty kertaakaan.

Tavoitteiden toteutuminen, varojen käytön valvonta ja tuloksellisuuden arviointi

Kunnanhallitus antaa hallintokunnille vuosittain talousarvion täytäntöönpano-ohjeet, heti talousarvion hyväksymisen jälkeen.

Talousarvion määrärahat ja tuloerät on kohdistettu ko. toiminnasta vastaavalle toimielimelle. Jokaiselle määrärahalle on määrätty siitä vastaava toimielin, vastuualue ja tilivelvollinen viranhaltija. Toimielimet päättävät vuosittain mm. laskujen hyväksyjistä ja talousarvion muusta täytäntöönpanosta ja vastuista siltä osin kuin se johtosäännöllä kuuluu toimielimen tehtäviin. Laskujen hyväksymismenettely on osa sisäistä valvontaa. Laskun asiataarkastuksen suorittaa aina eri henkilö kuin laskun hyväksyjä.

Kunnan taloudesta vastaavat tilivelvolliset toimielimet ja viranhaltijat raportoivat talousarvion ja taloudellisen kehityksen sekä toiminnallisten tavoitteiden toteutumisesta säännöllisesti. Kunnanhallitus on seurannut koko kunnan talouden kehitystä säännöllisesti tuloslaskelmatasolla. Kunnan verotulojen kehityksestä ja työllisyystilanteesta on raportoitu kunnanhallitukselle kuukausittain. Valtuustolle on raportoitu kunnan talouden toteumasta ja tavoitteiden toteutumisesta puolen vuoden välein. Näistä toinen raportti on tilinpäätös.

Valtionosuuspäätökset on käsitelty ao. lautakunnissa ja valtionosuuskokonaisuus kunnanhallituksessa. Käsittelyyn liittyvässä valmistelussa tarkistetaan valtionosuusperusteiden oikeellisuus. Kunnalla ei ollut huomautettavaa vuoden 2017 valtionosuuspäätöksistä.

Asiakasmaksujen tason ajanmukaisuus on käyty vuosittain läpi talousarvion täytäntöönpanoon liittyen. Jokainen hallintokunta vastaa vuoden aikana omien taksojensa ja maksujensa tason oikeellisuudesta. Tason tavoitteenmukaisuutta seurataan kuukausittain tulojen toteumaseurannalla ja vertailulla alueen muiden kuntien maksu-/taksatasoon.

Talouden kehitystä ja kunnan toimintaa seurataan säännöllisesti johtoryhmän kokouksissa. Johtoryhmätyöskentely on yksi sisäisen valvonnan keino. Johtoryhmän kokouksissa käydään läpi ajankohtaiset asiat sekä talouden ja strategian toteutumat. Toiminnallisiin epäkohtiin, ongelmiin ja haasteisiin tartutaan niiden tultua ilmi. Johtoryhmän säännöllisellä kokoontumisella varmistetaan kunnan johdon ja hallintokuntien sekä hallinnonalojen välinen tiedonkulku ja yhteistyö. Luettelo johtoryhmässä käsitellyistä asioista on otsikkotasolla saatettu kunnanhallitukselle tiedoksi ja viikoittain myös henkilökuntajakeluna intranetin kautta. Vuonna 2017 jokaisen kuukauden viimeisenä maanantaina kokoontui ydinjohtoryhmää laajempi ns. laajennettu johtoryhmä.

Sisäistä valvontaa suorittavien viranhaltijoiden on edellytetty kirjaavan toteuttamansa sisäisen valvonnan toimenpiteet ja tekemänsä havainnot kyseistä dokumentaatiota varten luotuun lomakkeeseen. Palvelualueiden päälliköt suorittavat sisäistä valvontaa omalla hallinnonalallaan vastaavassa laajuudessa kuin suoritetaan kunnan keskushallinnon toimesta koko kuntaa koskien.

Valvontaa, ohjeistusta ja sen noudattamisen valvontaa ja toiminnan tuloksellisuuden arviointia toteutetaan hallinnonalakohtaisten johtoryhmien, erilaisten toimiala-/toimisto-, työpaikka- ja henkilöstöpalaverien sekä kehityskeskustelujen kautta.

Talouden seurantaa varten hallintokunnilla on taloushallinnon järjestelmiin tarvitsemansa käyttöoikeudet, joiden avulla ne voivat jatkuvasti omaehtoisesti seurata haluamallaan tavalla ja tasolla kirjanpidon toteutumista.

Laskutusten oikeellisuuden tarkistamiseksi viralliset laskutuslistat on hyväksytetty tilivelvollisella, ellei käytettävissä ole muutoin varmistavaa asiakirjaa.

Henkilöstöhallinnon osalta esimiehet tarkistavat ja hyväksyvät palkkatapahtumat ja poissaolot käytössä olevan henkilöstöhallintojärjestelmän kautta.

Maa-aines- ja ympäristölupaehdojen noudattamisen valvontaa toteutetaan valvontasuunnitelmien avulla. Vakuuksia on seurattu luotujen seurantajärjestelmien mukaisesti sekä urakoiden toteutukseen liittyen.

Päättyessään EU- ym. useamman tahon rahoittamiin projekteihin osallistumisesta kunnanhallitus on samalla nimennyt kullekin projektille vastuuhenkilön, jonka tehtävänä on seurata ja raportoida projektin etenemisestä ja sen mahdollisista vaikutuksista kunnan kannalta.

Osassa toimintaa, mm. maatalouden ohjauksessa, on sovellusten kautta tai erillisten ulkopuolisten tarkastusten muodossa myös ulkopuolista valvontaa ja näin läpinäkyvyyttä varojen käytön suhteen.

Riskienhallinnan järjestäminen

Kunta on suojannut omaisuus- ja henkilöriskit vakuutuksin yleisesti käytössä olevia perusteita noudattaen. Vakuutusasioissa kunta käyttää edunvalvonnassa omaa meklaria. Vakuuttamiseen liittyvä riskienhallinnan ajantasaisuus on käyty läpi vuosittain meklarin kanssa pidetyssä neuvottelussa. Kunnan vakuutukset kilpailutettiin viimeksi vuonna 2014.

Tietoturvallisuuteen liittyvissä asioissa noudatetaan RHL-Data Oy:n laatimia ohjeistuksia, jotka ovat yhteiset seudun kunnille. Tietojärjestelmien turvallisuutta hoidetaan seudullisin ratkaisuin. Tietohallinnon käyttöoikeudet käydään läpi vuosittain sekä muutoin tarvittaessa, mm. henkilöstövaihdosten yhteydessä. Tietoturvaan liittyviä riskejä on paljon. Tietoturvaongelmiin puututaan niitä havaittaessa. Tietohallinto ja siihen liittyvä tietoturva on tunnistettu sisäisessä valvonnassa yhdeksi kunnan jatkuvaksi kehittämis-kohteeksi. Kuitenkin tietohallinnon resurssit ovat niukat suhteessa toimialan merkittävyyteen.

Kunnan toiminnan kannalta merkittävä ja jatkuvasti korostuva riski on ammattitaitoisen ja pätevän henkilöstön suhteellisen nopea vaihtuminen. Uusien pätevien henkilöiden rekrytointi nopealla aikajänteellä on haastavaa. Kunta pyrkii ylläpitämään hyvää työnantajainettaan ja pitämään niin fyysiset kuin psyykkisetkin työolosuhteet kunnossa, jotta kunnalla olisi tulevaisuudessakin tarvittava määrä osaamisresurssia käytössään. Kunnalla on ollut tietyissä henkilöstöryhmissä erityisesti sosiaalialalla rekrytointivaikeuksia.

Kunnan talouden riskit liittyvät pääosin siihen, ettei kunta pysty ennen kaikkea ulkoisten tekijöiden vaikutuksesta ylläpitämään taloutensa tasapainoa suunnitellulla tavalla. Kunnan toiminnot toteutetaan hyvin niukoin resurssein ja kunnan talouden liikkumavara on pieni ja tasapaino herkkä. Yllättävät muutokset toiminnassa tai toimintaympäristössä saattavat vaikuttaa merkittävästi kunnan taloustasapainoon. Kunnan vastuulla oleva osuus Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin kuntayhtymän alijäämistä on kirjattu tilinpäätöksessä taseeseen pakollisena varauksena.

Kunnan merkittävin tulonlähde ovat verotulot, joiden kertymä riippuu voimakkaasti yleisestä talouskehityksestä ja työllisyystilanteesta. Myös valtionosuuksien vaikutus on kunnan talouden näkökulmasta suuri eikä kunnalla ole realistisia keinoja vaikuttaa niiden määrään. Verorahoituksen vähäinen kasvu ja negatiivinen väestönkehitys vaikuttavat kunnan tulorahoitukseen samaan aikaan, kun palveluita kohtaan esitetyt saatavuus- ja laatuvaatimukset lisääntyvät.

Talouden kehitystä ja riskien olemassaoloa ja toteutumista seurataan jatkuvasti. Kunnan yleiseen kilpailukykyyn ja elinvoimaan kohdistuvat riskit liittyvät yleiseen talouskehitykseen, elinkeinoelämän tilanteeseen ja kustannustason muutoksiin.

Omaisuuksien hankinnan, luovutuksen ja hoidon valvonta

Ratkaisuvalta omaisuuden hankinnassa ja luovutuksessa on säännelty kunnan hallintosäännössä.

Omaisuuksien hankinnassa noudatetaan valtuuston hyväksymiä, julkisista hankinnoista annettuun lainsäädäntöön perustuvia hankintaohjeita sekä niitä täydentäviä kunnanhallituksen vuosittain talousarvion täytäntöönpano-ohjeessa antamia ohjeita. Ohjeiden noudattamisesta ovat vastuussa kunnan toimivaltaiset toimielimet ja viranhaltijat. Kunta on mukana KuntaPro Oy:n toiminnassa. Yhtiön kautta voidaan osallistua yhteiskilpailutuksiin ja -hankintoihin.

Isommissa hankinnoissa pyritään aina mahdollisuuksien mukaan seutukunta-kohtaiseen tai KuntaPro Oy:n tai KL-Kuntahankinnat Oy:n kautta tätäkin laajempaan keskitettyyn kilpailutukseen ja kuntien kesken yhdenmukaisiin päätöksiin. Kunnan hankintatoimen vastuuhenkilönä oli talousjohtaja, joka tarvittaessa myös osallistui hankinnan valmisteluun ja päätöksentekoon asianomaisen hallinnonalan vastuuhenkilön apuna.

Kunta hoiti oman hankintatoimensa vuoden 2017 aikana ilman, että suoritetuista hankinnoista olisi aiheutunut kuluneen vuoden aikana taloudellisia menetyksiä tai oikeudellisia haasteita.

Sopimustoiminta

Kunnalle ei vuonna 2017 sopimustoiminnan kautta realisoitunut sellaisia negatiivisia seuraamuksia, joita ei jo sopimusta tehtäessä olisi voitu ennakoida.

Sopimusten täytäntöönpanoa hallinnonaloittain on tuettu erilaisin toimintaohjein, joiden noudattamista on seurattu satunnaisotannoin. Näin varmistetaan, että käytännöt ovat kaikissa yksiköissä samanlaiset.

Sopimusten noudattamista on valvottu laskujen hyväksymisen yhteydessä ja satunnaisotannalla. Urakoiden toteutuksessa valvotaan sitä, että laskut perustuvat tehtyyn työhön ja toimenpiteeseen sekä sovittuun maksuerätaulukkaan.

Sopimusten noudattamisen valvonta kuuluu asianomaisen hallinnonalan vastuuhenkilölle, jolle kuuluu myös sopimusperusteiden ajantasaisuuden seuranta. Sopimuksista on hallinnonalakohtaisia luetteloita ja muita seurantaa helpottavia listauksia. Kunnalla ei ole yhtenäistä järjestelmää, jonka avulla sopimusseuranta voitaisiin systemaattisesti hoitaa, vaan toimialat ovat järjestäneet seurannan kukin omalla tavallaan.

Sisäisen valvonnan toimenpiteitä ja huomioita vuodelta 2017

Vuonna 2017 johdon toteuttamassa sisäisessä valvonnassa erityiskohteena olivat uuden talous- ja palkkahallinnon ympäristön käyttöönoton haasteet ja ohjeistus sekä investointien toteutuminen. Kunnan investointien toteuttamista seurattiin säännöllisesti johtoryhmässä. Myös sisäilmahaasteet olivat yhä esillä, joihin haasteisiin tartuttiin viivyttämättä epäilyn tultua tietoon. Tavoitteena on mahdollisimman hyvä ennakkointi ja varhainen puuttuminen ja ongelmien ratkaiseminen.

Henkilöstöhallinnon osalta kertomusvuotta väritti uuden Populus-järjestelmän käyttöönotto. Sen seurauksena työskentelytapoja jouduttiin muuttamaan, mutta toisaalta siirtyminen aikaisempaa enemmän sähköiseen toimintaympäristöön lisäsi toiminnan oikeellisuutta ja valvottavuutta. Havaittuihin epäkohtiin ja virheisiin puututtiin aktiivisesti. Henkilökunnan kouluttaminen uuden järjestelmän käyttöön jatkui ja esimiehiä ohjattiin oikeanlaisiin toimintatapoihin ja sopimustulkintoihin.

Ympäristötoimen tehtäväalueella päätöksenteko- ja lupakäsittelyprosessien seuraamiseksi on laadittu prosessikuvaukset, joita noudatetaan ja tarvittaessa päivitetään. Maa-aineslupien voimassaoloa ja niihin liittyviä vakuuksia seurataan säännöllisesti ympäristötoimessa luotujen seurantajärjestelyjen avulla. Ympäristölupavalvontaa tehdään tehtäväalueen valvontasuunnitelman avulla. Lupavalvontaa eri tehtäväsektoreilla käsitellään lautakunnassa vuosittain. Tyypillinen esimerkki on vuosittain suoritettavat maa-ainesalueiden tarkastusmittaukset. Valvonnan yksittäistapauksia käsitellään lautakunnassa tarvittaessa erikseen.

Sosiaalitoimessa on maksutuloista tehty kuukausittain tehtäväkohtainen seuranta ja määrärahojen käytöstä laajempi katsaus talouteen sekä ennuste ja kustannuspaikkakohtainen seurantataulukko, jotka on viety tiedoksi lautakunnalle. Esimiesten kanssa määrärahojen toteuma on käyty joka kuukausi läpi. Matkalaskuja ja ajopäiväkirjoja seurataan hyväksyttäessä. Sijaisjärjestelyihin kiinnitettiin erityistä huomiota. Henkilöstön poissaolojen seurannassa on hyödynnetty Populus-järjestelmän tuottamaa raportointia ja hälytystoimintoa. Kalliossa ja Mäntykodilla sisäisen valvonnan painopiste oli vuoden 2017 toisella vuosipuoliskolla erityisesti lääkehuollossa ja sen toteuttamisessa. Asumispalvelujen ostoja ja laskutuksen toteutusta asiakasmaksupäätöksen mukaisesti seurataan jatkuvasti. Sopimuksista ja niiden voimassaoloista on luettelo, jota seurataan.

Kasvatus- ja koulutustoimessa määräraha- ja maksutuloseurantaan sisältyy säännöllinen toteutuma-raporttien tarkastus ja ennakkointi sekä laskujen hyväksymisen yhteydessä tapahtuva jatkuva laskutusperusteiden oikeellisuuden tarkastus. Kuljetuslaskutusten tarkistaminen on ollut eniten aikaa vievää.

Kasvatus- ja koulutustoimen palveluiden myyntiin, palvelun ostamiseen tai muuhun hankintaan liittyvät sopimukset käydään vuosittain läpi, jotta varmistutaan siitä, että sopimukset on laadittu alun perin oikein ja pantu täytäntöön oikein ja että jokaisen lopputuloksena on allekirjoitettu tai sähköisesti suoritettu hyväksyntä. Hankintapäätökset tehdään johtosäännön ja hankintaohjeen mukaisesti, tilaajavastuulain velvoitteet huomioiden.

Kasvatus- ja koulutustoimen viranhaltijapäätöksiä osalta erityisesti koulukuljetuspäätöksissä on pyritty huolehtimaan oppilaiden oikeudenmukaisesta ja tasapuolisesta kohtelusta. Koulukuljetuspäätöksiä tehdään vuosittain noin 400, niistä jokainen koskee yksittäistä koulukuljetukseen oikeutettua oppilasta.

Kirjaston käteiskassa lasketaan ja täsmäytetään päivittäin. Kirjastojärjestelmän loki-tiedostot tarkistetaan vuosittain satunnaisotantana.

Kunnan kiinteistöjen energian kulutuksen seuranta on päivittäistä. Rakennusautomaation avulla on seurattu ja säädetty kiinteistöjen lämmityksiä ja ilmanvaihtoa mahdollisimman tarkoituksenmukaiselle tasolle.

Tekninen toimi valvoo investointien toteuttamiseen liittyviä vakuuksia oman seurantajärjestelmänsä kautta. Varaston seurantaa tehdään vuoden aikana täsmäytysten avulla, inventaario tehtiin heti vuoden vaihteessa. Kaavateiden kunnossapidon toteutusta kyetään valvomaan urakoitsijoiden koneisiin asennetuilla seurantalaitteistoilla.

Säännölliset uimaranta- ja leikkiapaikkatarkastukset tehtiin kertomusvuonna kerran kuukaudessa.

Ruokapalvelujen jokaisessa yksikössä noudatetaan samaa ruokalistaa, jonka pohjalta on tehty hankintasopimukset. Sopimusten noudattamista valvotaan laskujen hyväksymisen yhteydessä. Toimintaohjeet ovat muutoinkin kaikissa yksiköissä samanlaiset, niiden toteutumista seurataan mm. työvuoroluetteloista, laskuista ja talousarvion toteutumisesta.

Arvio sisäisen tarkastuksen järjestämisestä

Sisäinen valvonta on toteutunut sisäisen valvonnan ohjeita ja henkeä noudattaen. Valvontatoimenpiteitä on kirjattu kaikilla toimialoilla ja huomioita dokumentoitu ja korjaustoimenpiteitä toteutettu. Sisäistä valvontaa tehdään myös normaalin johtamisen ja työn ohessa ilman että sitä olisi erikseen dokumentoitu. Havaitut virheet on korjattu ja toimintaa ohjeistettu uudelleen tarvittavilta osin. Sisäistä valvontaa toteutetaan tarkoituksenmukaisella tavalla ja riittävässä laajuudessa.

1.3. KOKONAISTALouden TARKASTELU

1.3.1. TULOSLASKELMA JA SEN TUNNUSLUVUT

Kunta + vesilaitos + yritystalo		2017 €	+/- %	2016 €	+/- %	2015 €
Toimintatuotot	+	5 407 279	-1,3	5 478 113	-4,9	5 760 471
Valmistus omaan käyttöön	+	51 464	-51,8	106 803	57,7	67 706
Toimintakulut	-	46 891 122	1,1	46 375 347	0,7	46 061 596
Toimintakate		-41 432 378	1,6	-40 790 430	1,4	-40 233 418
Verotulot	+	29 218 030	2,3	28 571 971	3,5	27 604 984
Valtionosuudet	+	15 861 824	-0,8	15 985 847	4,9	15 242 123
Käyttökate		3 647 476	-3,2	3 767 387	44,1	2 613 689
Rahoitustuotot ja -kulut		-316 883	11,7	-283 681	-6,8	-304 310
Korkotuotot	+	10 651	-52,1	22 223	104,5	10 866
Muut rahoitustuotot	+	7 924	-60,7	20 169	-12,7	23 102
Korkokulut	-	333 964	2,5	325 713	-3,2	336 520
Muut rahoituskulut	-	1 495	314,7	360	-79,5	1 759
Vuosikate		3 330 593	-4,4	3 483 706	50,9	2 309 380
Poistot käyttöomaisuudesta	-	2 064 841	-3,4	2 137 730	21,8	1 754 397
Arvonalentumiset	-	0		110 000		15 846
Satunnaiset tuotot	+					
Satunnaiset kulut	-					
Tilikauden tulos		1 265 752	2,4	1 235 976	129,3	539 137
Tilikauden yli-/alijäämä		1 265 752	2,4	1 235 976	129,3	539 137

Toimintatuotot pienenivät toimintakertomusvuonna 1,3 % edellisvuoteen verrattuna. Kertomusvuotena maksutuotot toteutuivat 1,6 % ja tuet ja avustukset 10,7 % alle budjetoidun, toisaalta myyntituotot 6,6 % ja muut toimintatuotot toteutuivat 3,9 % yli budjetoidun. Talousarvioon verrattuna toimintatuotot toteutuivat kokonaisuutena hyvin ja niitä kertyi 1,3 % yli budjetoidun.

Myyntituloja toteutui 35.817 euroa enemmän kuin edellisenä vuotena. Myyntituloissa suurin lisäys oli vesi- ja jätemaksuissa. Tuissa ja avustuksissa eniten vähenivät työllistämistuet (86.599 euroa vuonna 2017, 100.284 euroa vuonna 2016) ja valtionavustukset (157.813 euroa, 350.344 euroa vuonna 2016).

Maksutuottoja kertyi 1,6 % vähemmän ja muita toimintatuottoja enemmän 3,9 % kuin edellisvuonna.

Maksutuotoissa kasvu tulee sosiaalitoimen palvelujen käyttöön perustuvista laskutuksista, joista euromääräisesti suurin kasvu oli hoitopäivämaksuissa. Myös varhaiskasvatuksen hoitopäivämaksuja kertyi enemmän kuin vuonna 2016. Muiden toimintatuottojen kasvu perustui pitkälti maa-alueiden myynnistä kertyneiden myyntivoittojen kasvuun, tosin niiden kokonaiskertymä jäi talousarviotavoitteesta.

Toimintakulujen kasvu oli tehtyjen varausten purkukirjausten jälkeen maltillinen 1,1 %. Euromääräisesti eniten kasvoivat asiakaspalvelujen ostot, niitä vähensivät terveydenhuollon kuntayhtymien varausten purkukirjaukset. Kasvua oli sosiaali- ja terveystalvelujen ostoissa.

Henkilöstökulut vähenivät edellisvuodesta kokonaisuutena 1,2 %.

Materiaalien ostot kasvoivat 1,3 %. Menolajikohtaisesti suurinta kasvua oli vesi-, lämmitys- ja sähkökuluissa.

Tarkasteltaessa avustuksia kokonaisuutena, vähenivät ne lähes puolella (46,3 %) edelliseen vuoteen verrattuna.

Merkittävimpien rahoituslähteiden verotulojen ja valtionosuuksien kehittymistä on tarkasteltu edellä.

Vuosikate vuonna 2017 on 153.113 euroa edellisvuotista pienempi.

Toteutettu raskas investointiohjelma kaatuu käyttötalouden rasitteeksi poistojen kautta heikentäen tilikauden tulosta. Kertomusvuonna niiden määrä väheni 72.889 euroa edelliseen vuoteen verrattuna. Näiden jälkeen tilikaudelta päädyttiin 1.265.752 euron tulokseen, joka on 29.775 euroa parempi kuin vuonna 2016.

Asukasta kohti laskettuna vuosikate on 414,82 euroa ja tilikauden tulos 157,65 euroa, kun tilinpäätösten ennakkotietojen mukaan vastaavat tunnusluvut olivat kuntasektorilla keskimäärin 585 euroa ja 216 euroa.

Tuloslaskelman tunnusluvut

TULOSLASKELMAN TUNNUSLUVUT	2017	2016	2015
Toimintatuotot / Toimintakulut, %	11,5	11,8	12,5
Vuosikate / poistot, %	161,3	155,0	130,5
Vuosikate, euroa / asukas	414,8	430,1	282,5
Asukasmäärä	8 029	8 099	8175

Tuloslaskelman tunnusluvut paranivat hieman edellisvuoteen verrattuna ja ovat tyydyttävällä tasolla, myös valtakunnallisesti vertailtuna. Vuosikate riitti poistojen kattamiseen ja johti siten ylijäämaiseen tulokseen.

Tunnuslukutarkastelussa kuntatalous kokonaisuutena oli tuloksen muodostumisen osalta kertomusvuonna hyvä. Vuoden 2016 tilinpäätöksissä toiminnan keskeisten tunnuslukujen keskiarvot olivat Manner-Suomen vastaavan kokoluokan kunnissa vuosikate/poistot 129 % (kaikki kunnat 127 %) ja vuosikate/asukas 429 euroa (kaikki 492 euroa), kun ne vuoden 2017 tilinpäätösten ennakkotiedoissa ovat vuosikate/poistot 149 % (kaikki 150 %) ja vuosikate/asukas 477 euroa (kaikki 585 euroa). Lopen tilinpäätösten tunnusluvut ovat molempina vuosina keskiarvoihin verrattuna hyvää tasoa.

1.3.2. RAHOITUSLASKELMA JA SEN TUNNUSLUVUT

	2017		2016	
TOIMINNAN RAHAVIRTA				
Vuosikate	3 330 593		3 483 706	
Tulorahoituksen korjauserät	-983 462	2 347 132	-760 439	2 723 267
INVESTOINTIEN RAHAVIRTA				
Investointimenot	-3 058 522		-8 252 834	
Rahoitusosuudet investointimenoihin	12 000		16 000	
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	737 477	-2 309 045	294 008	-7 942 826
TOIMINNAN JA INVESTOINTIEN RAHAVIRTA		38 087		-5 219 559
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA				
ANTOLAINAUKSEN MUUTOKSET				
Antolainasaamisten vähennys	25 000	25 000	1 000 000	1 000 000
LAINAKANNAN MUUTOKSET				
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	4 500 000		9 000 000	
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-3 795 260		-3 315 701	
Lyhytaikaisten lainojen muutos	-2 000 000	-1 295 260	-500 000	5 184 299
MUUT MAKSUVALMIUDEN MUUTOKSET				
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	-51 380		-96 420	
Vaihto-omaisuuden muutos	-12 822		3 337	
Saamisten muutos	91 578		-117 454	
Korottomien velkojen muutos	133 388	160 765	-107 701	-318 237
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA		-1 109 495		5 866 062
RAHAVAROJEN		-1 071 409		646 502
RAHAVARAT	31.12.	780 925		1 852 333
	1.1.	1 852 333		1 205 831

Laskelma osoittaa kertomusvuoden olleen toiminnan rahavirran suhteen hyvää tasoa. Tuloslaskelmassa muihin toimintatuottoihin ja -kuluihin sisältyvä käyttöomaisuuden myynnin nettovoitto oikaistaan laskennasta tulorahoituksen korjauserissä – laskelma osoittaa myynnin tuloksen olleen edellisvuosia parempi, vaikka maa-alueiden myynnille asetettuja tavoitteita ei saavutettukaan.

Investointimenot vähenivät kertomusvuonna peräti 5.632.781 euroa edellisvuodesta, mikä mahdollisti lainamäärän pienenemisen. Kertomusvuoden investointitaso oli määrältään hieman alle 2000-luvun vuotuisen keskiarvon.

Antolainasaamisten vähennys sisältää Lopen Vanhustentalot Oy:n lainan lyhennysosuuden.

Kunnan pitkäaikaisten lainojen määrä kasvoi kertomusvuonna noin 0,7 milj. euroa, mutta lyhytaikaisen lainan määrän vähenemisen myötä kokonaislainamäärä pieneni. Kunnalla on käytössä lyhytaikaista rahoitusta varten kuntatodistusohjelma, joka on ollut joustava väline maksuvalmiuden hoidossa. Sen avulla tapahtuva rahoitus oli koko kertomusvuoden ajan myös hyvin edullista.

Rahoituslaskelman tunnusluvut

RAHOITUSLASKELMAN TUNNUSLUVUT	2017	2016
Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä 5 vuodelta, €	-5 913	-4 256
Investointien tulorahoitus,%	109,3	42,3
Lainanhoitokate	-0,7	1,1
Kassan riittävyys, pv	-5,3	11,6
Asukasmäärä	8 029	8 099

Toiminnan ja investointien rahavirta tilinpäätösvouden ja neljän edellisen vuoden kertymänä kuvaa investointien omarahoituksen toteutumista pitemmällä aikavälillä. Omarahoitusvaatimus täyttyy, jos ko. viiden vuoden kertymä on positiivinen. Rahavirran kertymä ei saisi muodostua pitempiäaikaisesti negatiiviseksi. Lopella tunnusluvun arvo kääntyi negatiiviseksi vuosien 2016 ja 2015 tilinpäätösvoosien keskimääräistä raskaamman investointiohjelman toteuttamisen johdosta, mutta hyväksyttyyn taloussuunnitelmaan sisältyvän investointisuunnitelman toteutuksen myötä tunnusluvun arvo tulee kääntymään jälleen positiiviseksi.

Investointien tulorahoitusprosentti osoittaa, kuinka paljon investoinneista kyetään rahoittamaan omalla tulorahoituksella. Tunnuslukutarkastelussa vastaavan kokoluokan kunnissa vertausluku oli vuoden 2016 tilinpäätöksissä keskimäärin 81,8 %, kaikissa kunnissa 81,3 %.

Lainanhoitokate kertoo kunnan tulorahoituksen riittävyyden vieraan pääoman korkojen ja lyhennysten maksuun. Kun tunnusluku on alle 1, joudutaan vieraan pääoman hoitoon ottamaan lisälainaa tai realisoimaan kunnan omaisuutta. Kertomusvuonna kunnan lainanhoitokate oli 0,73, joten kunta joutui ottamaan lisälainaa korkojen ja lyhennysten maksuun. Tunnusluvun keskimääräinen arvo oli vuoden 2016 tilinpäätöksissä sekä kaikissa kunnissa että vastaavan kokoluokan kunnissa 1,39.

Kassasta maksut osoittavat, kuinka paljon vuoden aikana on kunnan tilien kautta maksettu toiminnan kuluja, korkokuluja, investointimenoja ja lainan lyhennyksiä. Edellisvuoteen verrattuna kassasta maksujen määrä väheni 7,1 % investointimenojen pienenemisen johdosta.

Kunnan maksuvalmius oli koko kertomusvuoden ajan heikko, se on ollut kireä koko 2000-luvun. Maksuvalmiuden tasoittamiseen käytetään lyhytaikaista lainaa, johon tarkoitukseen kunnalla on ns. kuntatodistusohjelma Kuntarahoitus Oyj:n kanssa. Näin ulkopuolisen rahoituksen määrä on myös kyetty mitoittamaan kulloisenkin tarpeen mukaiseksi, kuten kassan riittävyyttä kuvaava tunnuslukukin osoittaa.

1.3.3. TASE JA SEN TUNNUSLUVUT

LOPEN KUNTA

TASE JA TUNNUSLUVUT

	2017	2016		2017	2016
	1 000 €	1 000 €		1 000 €	1 000 €
VASTAAVAA			VASTATTAVAA		
PYSYVÄT VASTAAVAT	53 345	52 949	OMA PÄÄOMA	29 766	28 500
Aineettomat hyödykkeet	1 364	1 464	Peruspääoma	16 023	16 023
Aineettomat oikeudet	13	25	Edell. tilikauden yli-/alijäämä	12 477	11 241
Muut pitkäaikaiset menot	1 351	1 439	Tilikauden yli-/alijäämä	1 266	1 236
Aineelliset hyödykkeet	42 801	42 331	PAKOLLISET VARAUKSET	404	1 210
Maa- ja vesialueet	6 618	6 665	Muut pakolliset varaukset	404	1 210
Rakennukset	26 484	24 104	TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	156	206
Kiinteät rakenteet ja laitteet	8 643	9 318	Lahjoitusrahastojen pääomat	156	206
Koneet ja kalusto	319	285	Muut toimeksiantojen pääomat		1
Ennakkomaks. ja keskenen. ankin.	737	1 958	VIERAS PÄÄOMA	25 113	26 275
Sijoitukset	9 180	9 154	Pitkäaikainen	14 638	15 133
Osakkeet ja osuudet	8 701	8 650	Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	13 447	13 183
Muut lainasaamiset	0	489	Lainat julkisyhteisöiltä		796
Muut saamiset	479	16	Muut velat	1 191	1 154
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	27	26	Lyhytaikainen	10 475	11 141
Lahjoitusrahastojen varat	27	26	Joukkovelkakirjalainat	2 500	4 500
VAIHTUVAT VASTAAVAT	2 066	3 216	Lainat rah.- ja vakuutuslaitoks. L	4 086	2 802
Vaihto-omaisuus	119	106	Lainat julkisyhteisöiltä		47
Aineet ja tarvikkeet	119	106	Saadut ennakot	29	42
Saamiset	1 166	1 257	Lyhytaikaiset ostovelat	1 354	1 680
Pitkäaikaiset saamiset	9	4	Muut velat	310	394
Lainasaamiset	4	4	Siirtovelat	2 196	1 676
Muut saamiset	5		VASTATTAVAA YHTEENSÄ	55 438	56 191
Lyhytaikaiset saamiset	1 157	1 254	TASEEN TUNNUSLUVUT		
Myyntisaamiset	729	811	Omavaraisuusaste, %	54,3	50,8
Lainasaamiset	50	13	Suhteellinen velkaantuneisuus, %	49,7	52,4
Muut saamiset	191	350	Velat ja vastuut prosenttia käyttötuloista, %	50,1	52,7
Siirtosaamiset	187	80	Kertynyt yli-/alijäämä, 1000 euroa	13 743	12 477
Rahat ja pankkisaamiset	781	1 852	Kertynyt yli-/alijäämä, euroa/asukas	1 712	1 541
VASTAAVAA YHTEENSÄ	55 438	56 191	Lainakanta 31.12., 1000 euroa	20 033	21 329
			Lainakanta 31.12., euroa/asukas	2 495	2 633
			Lainasaamiset, 1000 euroa	0	489
			Asukasmäärä	8 029	8 099

Tase on kunnan ja vesilaitoksen yhteinen.

Toimeksiantojen varoissa lahjoitusrahastojen erityiskatteet koostuvat koulujen stipendi- ja opinto-rahastoista.

Vaihtuvissa vastaavissa vaihto-omaisuuteen sisältyvät aineet ja tarvikkeet koostuu lähinnä teknisen lautakunnan tarvike- ja lautavarastosta sekä postikuorivarastosta.

Lainasaamisena on kunnan vuonna 2015 Suomen Urheiluilmailuopistolle myöntämä pääomasidonnainen laina (valtuusto 9.3.2015). Lyhytaikaisissa lainasaamisissa kunnan Räyskälä-Säätiölle myöntämän, Leader-hankkeen toteutukseen suunnatun tilapäisrahoituksen pääoma. Muut saamiset ovat kertomusvuoteen kohdistuvia käyttötalouden valtionosuussaamiaisia ja alv-saamiaisia.

Vastattavaa-puolella on pakollisissa varauksissa kunnan osuus Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin kuntayhtymän alijäämistä. Kuntayhtymän alijäämä tulee suunnitelman mukaan kokonaan katetuksi vuonna 2019. Riihimäen seudun terveyskeskuksen kuntayhtymä sai taseessaan olleen alijäämän kokonaan kate-
tuksi kertomusvuoden aikana.

Tilikauden tulos nostaa taseen ylijäämän runsaaseen 13,7 milj. euroon puskuriksi tuleville vuosille.

Taserakenteen kannalta merkittävää on vieraan pääoman määrän väheneminen. Määrää lisää kunnalla tilinpäätösajankohtana maksuvalmiuden turvaamiseksi ollut kuntatodistusohjelmaan perustuva tilapäis-
laina.

Taseen tunnusluvut

Omavaraisuusaste mittaa kunnan vakavaraisuutta, alijäämän sietokykyä ja kykyä selviytyä sitoumuksista pitkällä tähtäyksellä. Omavaraisuuden hyvänä tavoitetasona pidetään 70 %. Jos omavaraisuusaste jää alle 50 %, merkitsee se suurta velkarasitetta – se on myös yksi kriisikunnan talouden tunnuslukuarvo. Kunta sai kertomusvuonna käännettyä tunnusluvun arvon kehittymään myönteiseen suuntaan, kun se kahtena edellisenä vuonna heikkeni vieraan pääoman voimakkaan lisääntymisen johdosta. Vuoden 2016 tilinpäätöksissä omavaraisuusasteen tunnusluku oli vastaavan kokoluokan kunnissa keskimäärin 52,7 % ja kaikissa kunnissa 59,9 %.

Suhteellinen velkaantuneisuus kertoo, kuinka suuri osa kunnan käyttötuloista tarvittaisiin vieraan pääoman takaisinmaksuun. Suhteellinen velkaantuneisuus on omavaraisuusastetta käyttökelpoisempi tunnusluku kuntien välisessä vertailussa, koska pysyvien vastaavien hyödykkeiden ikä, arvostus tai poistomenetelmä ei vaikuta tunnusluvun arvoon. Mitä pienempi tunnusluvun arvo on, sitä paremmin kunta selviytyy omalla tulorahoituksella velan takaisinmaksusta. Luokittelun mukaan tunnusluvun arvo on hyvä silloin, kun se on alle 33 % ja tyydyttävä, kun se on välillä 33–60 %. Kertomusvuonna tunnusluvun arvo parani Lopella.

Kertynyt ylijäämä osoittaa kunnan liikkumavaraa tulevia vuosia varten. Tunnusluvun osalta tilanne on kunnassa parantunut merkittävästi vuoden 2009 jälkeen, jolloin se oli vain 197 euroa/asukas. Saman kokoluokan kunnissa vuoden 2016 tilinpäätöksissä kertyneen ylijäämän määrä oli keskimäärin 916 euroa/asukas, kaikkien kuntien keskiarvo 1.892 euroa/asukas.

Tarkastelussa lainakannalla tarkoitetaan korollista vierasta pääomaa. Ennakkotietojen mukaan saman kokoluokan kuntien keskimääräinen lainakanta asukasta kohti oli kertomusvuoden lopussa 2.858 euroa ja kaikissa Manner-Suomen kunnissa 2.921 euroa. Loppi on vuodesta 2012 alkaen ollut tällä mittarilla kuntien keskiarvoa vähemmän velkaantunut.

Kunnan pitkäaikaisen lainan määrä kasvoi kertomusvuonna noin 704.740 euroa ja sitä oli tilinpäätös-
vaiheessa runsaat 17,5 milj. euroa.

Tunnusluvut kertovat, että kunnan talous kehittyi kertomusvuonna parempaan suuntaan ja kokonaistilanne on myönteinen. Kunnan investointisuunnitelma on laadittu ja hyväksytty niin, että se vahvistaa kunnan taserakennetta ja velkaantuneisuuden laskeva kehitys jatkuu.

Kriisikunnan kriteereistä Lopella täyttyy kertomusvuonna yksi, kun kunnan tuloveroprosentti oli yli 0,5 prosenttiyksikköä korkeampi kuin kaikkien kuntien painotettu keskiarvo 19,87.

1.4. KONSERNITILINPÄÄTÖS

Kuntalain mukaan kunnan, joka tytäryhteisöineen muodostaa kuntakonsernin, tulee laatia ja sisällyttää tilinpäätökseensä konsernitilinpäätös. Velvoite on ollut vuodesta 2008 lukien, mutta vuonna 2015 voimaan tullessa kuntalaissa konsernitilinpäätöksen merkitystä on vahvistettu. Lain mukaan erityisen vaikeassa taloudellisessa asemassa olevan kunnan arviointimenettely voidaan käynnistää myös kuntakonserniin kertyneen alijäämän perusteella.

Konsernitilinpäätös laaditaan konserniyhteisöjen taseiden ja tuloslaskelmien sekä niiden liitetietojen yhdistelmänä. Konsernitilinpäätökseen sisällytetään lisäksi konsernin rahoituslaskelma, jossa annetaan selvitys kuntakonsernin varojen hankinnasta ja niiden käytöstä tilikauden aikana.

1.4.1. KONSERNIRAKENNE JA TOIMINNAN OHJAUS

Konsernitilinpäätökseen yhdistellään konserniyhteisöjen tilinpäätökset ja niiden kuntayhtymien tilinpäätökset, joissa kunta on jäsenenä. Lisäksi konsernitilinpäätökseen yhdistellään konserniyhteisöjen omistusosuutta vastaava määrä osakkuusyhteisöjen voitosta tai tappiosta sekä oman pääoman muutoksesta.

Lopen kuntakonserniin kuuluu kaksi tytäryhtiötä, neljä kuntayhtymää ja viisi osakkuusyhteisöä.

Tytäryhteisöt, jotka on yhdistelty konsernitilinpäätökseen:

- Lopen Vuokratalot Oy
- Lopen Vanhustentalot Oy

Kuntayhtymät, yhdistelty konsernitilinpäätökseen omistusosuuden mukaisessa suhteessa:

- Riihimäen seudun terveystalouden kuntayhtymä
- Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin kuntayhtymä
- Eteva kuntayhtymä
- Hämeen liitto

Osakkuusyhteisöt, jotka on yhdistelty konsernitilinpäätökseen:

- Kiinteistö Oy Lopen Terveystalo Lopenpaja
- Kiinteistö Oy Läyliäisten Palveluasema
- Asunto Oy Lopen Kentänkulma
- RHL-Data Oy
- Asunto Oy Lopen Sairaalanmäki

Kunnan konserniohjeiden mukaan kunnanhallitus nimeää edustajat tytäryhteisöjen yhtiökokouksiin tai vastaaviin päättäviin toimielimiin. Tytäryhteisöjen yleistä tilannetta ja kehitysnäkymiä seurataan konsernineuvotteluissa sekä tarkoituksenmukaisin yhteydenpidoin yhteisöjen johdon kanssa.

Kertomusvuoden aikana erityisen toimeliaisuuden kohteena oli edelleen Lopen Vuokratalot Oy:n taloudellisen aseman parantamiseen liittyvät toimenpiteet. Yhtiön hallitus työskenteli kertomusvuoden aikana tiiviisti ja kokoontui 11 kertaa.

1.4.2. SELONTEKO KONSERNIVALVONNAN JÄRJESTÄMISESTÄ

Konserniyhteisöjen yhtiökokousedustajat ja hallitusten jäsenet on pääsääntöisesti valittu kunnanhallituksen, valtuutettujen tai johtavien viranhaltijoiden keskuudesta. Kunnanjohtaja on kunnan yhtenä yhtiökokousedustajana tytäryhtiöissä. Näin on yhteydenpito ja tiedonkulku kunnan johdon ja yhtiöiden välillä luotu kiinteäksi.

Tytäryhtiöiden osalta konsernivalvontaa tapahtuu myös tilintarkastuksen myötä, joka on molemmissa järjestetty kunnan tilintarkastusyhteisön kautta.

Kunnanhallituksen hyväksymien konserniohjeiden mukaisesti konsernijohto on käynyt vuosittain konsernineuvottelut kunnan tytäryhtiöiden kanssa. Kertomusvuonna konsernineuvottelut pidettiin syyskuussa. Yhteydenpito oli muutoinkin tiivistä.

Osana kuntayhtymien toiminnan seuraamista ja valvontaa niiden pöytäkirjat kierrätetään asianomaisen hallinnonalan vastuullisella viranhaltijalla, minkä jälkeen ne on saatettu kunnanhallitukselle tiedoksi. Samaten tytäryhtiöt on veloitettu toimittamaan hallituksensa pöytäkirjat tiedoksi kunnanhallitukselle. Näin on varmistettu, että asianomaisilla on tarvittava tietoisuus konserniyhteisöissä vireillä olevista asioista ja kunnan edunvalvonta näin on mahdollista.

Tytäryhtiöiden päätöksenteossa ei ole kertomusvuonna todettu tehtyjen omistajapolitiittisten linjausten vastaista menettelyä.

1.4.3. KONSERNITAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN

Seuraavassa on tarkasteltu tytäryhtiöille kunnan vuoden 2017 talousarviossa asetettujen tavoitteiden toteutumista.

Lopen Vuokratalot Oy

Toiminnalliset tavoitteet	Arviointimenetelmä / mittari
1. Yhtiö toimii taloudellisesti tehokkaasti ja siten, että omaisuudesta huolehditaan	Omaisuusmassan ylläpidossa tulee päästä suunnitelmalliseen peruskunnostukseen akuuttien korjaustoimenpiteiden sijasta niin, että asuntojen käytettävyyden parane ja näin tuetaan täyttöasteen nosta. Lainojen uudelleenjärjestelystä kertyvää talousresurssia tulee voida ohjata enemmän omaisuusmassasta huolehtimiseen. Yhtiön perustaman As Oy Lopen Ävikintie 4:n asunnot tulee saada myytyä ja siinä kiinni olevat varat yhtiön taloudellista toimintaa tukevaan käyttöön. Tasapainoinen tilinpäätös vuodelta 2017.
2. Vuokrasaatavien määrän pienentäminen ja vuokrarästien saaminen hallintaan	Tehokas ja oikea-aikainen perintä, jolla vuokrarästien/luottotappioiden määrä saadaan minimoitua ja siten tuettua yhtiön toimintakuntoisuutta. Tulisi myös selvittää, voisiko mahdollisilla kannustimilla vaikuttaa vuokrasaamisten määrää pienentävästi. Tavoitetta tukee hyvin toimiva asukastoiminta.
3. Asuntojen käytettävyyden ja täyttöasteen parantaminen	Asuntojen täyttöaste parane verrattuna vuoteen 2016. Vuokratason tulee olla täyttöastetavoitetta tukeva. Tulee etsiä uusia keinoja markkinointiin hyvien vuokralaisten löytämiseksi vapaana oleviin huoneistoihin. Tältä osin voisi selvittää myös sosiaalisen median käytön mahdollisuudet.
4. Toimintasuunnitelman laatiminen	Yhtiön tulee laatia vuoden 2017 aikana yhdessä Lopen Vanhustentalot Oy:n kanssa pitkän tähtäimen toimintasuunnitelma, joka sisältää myös Vuokratalojen asuntotilanne huomioiden vanhusten asuntojen tarvitsevan vähintään 10 vuoden aikajänteellä.

Suurimpana yksittäisenä kohteena oli yhtiöstä jo vuonna 2015 irrotetun ja asunto-osakeyhtiöksi muutetun rivitaloyhtiön myyntiin tähtäävät toimenpiteet. Marraskuussa 2017 toteutui Asunto Oy Lopen Ävikintie 4:n yhden huoneiston myynti, jolloin lainaa on 31.12.2017 jäljellä 134.200 euroa.

Toteutuma 1

Yhtiön tilinpäätös oli kohtuullinen ja tilikauden voitoksi kirjataan 137.386,20 euroa. Taseen arvo oli tilikauden päätyttyä 6.287.454 euroa ja pitkäaikainen vieras pääoma 5.576.184 euroa.

Pitkäaikaisia lainoja on lyhennetty lyhennyssuunnitelman mukaisesti ja vastaavasti korjauksia on tehty huoneistoissa, jotta tyhjäkäynti olisi mahdollisimman lyhyt. Pitkän tähtäimen korjaussuunnitelmaa ei ole pystytty toteuttamaan Asunto Oy Lopen Ävikintie 4:n asuntojen myynnin takkuamisen johdosta. Myyntiä tehostettiin vuonna 2017 ja yksi viidestä asunnosta on myyty. Myyntitulolla vähennettiin suoraan Vuokratalojen yhtiölle rakennuksen peruskorjaukseen myöntämää 200.000 euron lainaa.

Kertomusvuonna sekä sitä edeltävinä vuosina yhtiön maksuvalmius on ollut hyvä, mutta suuren lainamäärän johdosta yhtiö ei voi toteuttaa isoja peruskorjauksia.

Toteutuma 2

Vuokrien perintää on tehostettu ulkopuolisen perinnän kautta. Vuokramaksun tehostamiseksi yhtiö on solminut myös määräaikaista vuokrasopimuksia. Määräaikaisten vuokrasopimukset ovat tehostaneet vuokran maksua.

Kannustimia ei ole otettu käyttöön. Tällä hetkellä yhtiö ei näe sen tuovan sellaista hyötyä, että siihen olisi kannattanut siirtyä, mutta asiaa selvitetään edelleen.

Yhtiöllä ei ole ollut toimivaa asukastoimikuntaa, mutta toimintaa on yritetty saada käyntiin mm. koulutuksilla ja palkkioilla. Vuodelle 2018 on asetettu tavoitteeksi saada toimiva asukastoimikunta yhtiöön.

Toteutuma 3

Kertomusvuonna ei saavutettu asetettuja tavoitteita asuntojen käyttöasteen osalta. Tarkasteltaessa asuntojen käyttöastetta kuukausitasolla, niissä on ollut vaihtelua. Vuositasolla tarkasteltuna asuntojen käyttöaste on hyvä.

Mainontaa ja kotisivujen päivityksiä on lisätty. Kertomusvuonna suuri muutos toiminnassa oli, että yhtiöllä oli käytössä kolme eri vuokravakuuskäytäntöä.

Toteutuma 4

Kertomusvuonna on pidetty yksi kokous Lopen Vanhustentalojen edustajien sekä Lopen kunnan sosiaalitoimen kanssa. Lopen Vuokratalot Oy on ilmoittanut halukkuutensa yhteistyösopimuksen solmimiseen siten, että yhtiö alkaa yhteistyössä Lopen Vanhustentalot Oy:n kanssa järjestää vuokra-asuntoja Lopen Vanhustentalot Oy:n kanssa. Ajallisesti asuntojen muutostöihin ym. tarvitaan noin 4-7 kk, jotta vuokra-asunnot ehditään muuttaa sosiaalitoimen esittämien toiveiden mukaiseksi.

Lopen Vanhustentalot Oy

Toiminnalliset tavoitteet	Arviointimenetelmä / mittari
1. Yhtiön talous pidetään kunnossa	Talousarvio laaditaan niin, ettei vuokratasoon tule korotuspaineita. Tavoitteena on hallittu ja tasapainoinen taloudenhoito, joka johtaa tasapainoiseen tilinpäätökseen vuonna 2017. Kiinteistöjä ylläpidetään suunnitellusti niin, että omaisuus pidetään kunnossa. Kiinteistöjen huoltokirjat ovat käytössä. Yhtiö pitää vuonna 2017 investointien osalta välivuoden ja keskittyy lainojensa lyhennyksiin ja tarvittaviin huoneistoremontteihin.
2. Täyttöasteen pitäminen korkeana	Asuntojen täyttöaste vähintään vuoden 2016 tasolla, yli 95 % käyttö-kuntoisista asunnoista. Hyvä yhteistyö kunnan kotipalvelun kanssa tukee tavoitetta.
3. Hyvä asukasturvallisuus	Hyväksyttyä turvallisuussuunnitelmaa ylläpidetään ja siihen liittyvästä ohjeistuksesta huolehditaan. Turvallisuutta parantavia toimenpiteitä toteutetaan resurssien puitteissa. Nykytekniikoita hyödynnetään.
4. Toimintasuunnitelman laatiminen	Yhtiön tulee laatia vuoden 2017 aikana yhteistyössä vanhustenhuollon ja Lopen Vuokratalot Oy:n kanssa toimintasuunnitelma, jossa huomioidaan pitemmän tähtäimen, vähintään 10 vuoden aikajänteellä asuntotarpeet ja myös Vuokratalojen asuntotilanne huomioiden mahdolliset asuntojen lisäystarpeet. Tarkastelussa tulee huomioida eri tarvitsijaryhmät. Vaikka sote-ratkaisu tuskin vaikuttaa yhtiön tilanteeseen ja toimintaan, tulee uudistuksen vaikutuksia seurata niin, että tarvittaessa kyetään muuttuvaan tilanteeseen reagoimaan ajoissa.

Toteutuma 1

Yhtiön vuokrataso on ollut sama vuodesta 2011 lähtien ja on edullinen. Yhtiön kassa ja talous ovat kunnossa. Yhtiö teki kertomusvuodelta 1.203 euroa alijäämäisen tilinpäätöksen.

Yhtiö piti kertomusvuonna investoinneissa taukoa. Kiireellisimmät korjaukset tehtiin ja kiinteistöjen muusta ylläpidosta huolehdittiin. Asuntoja kunnostavia remontteja tehtiin 15.432 eurolla. Huoltokirjat ovat käytössä.

Toteutuma 2

Käytössä olevien asuntojen käyttöaste kertomusvuonna oli 97,07 % (vuonna 2016 = 95,44 %). Vajaakäyttö johtuu toisaalta tyhjänä olevien asuntojen remonttitarpeesta, toisaalta siitä, että vanhusten asuntojen jonossa ei kaikin ajoin ole ollut itsenäiseen tai autettuun asumiseen kykeneviä vanhuksia. Yhteistyö kotipalvelun kanssa on hyvää ja saumatonta, yhteydenottokynnys on matala.

Toteutuma 3

Asukasturvallisuudesta huolehtiminen on yhtiön toiminnassa keskeisesti etusijalla. Toteutettavissa huoneistoremonteissa pyritään käyttämään uusia innovaatioita ja nykytekniikoita, jotta asuntojen käyttäjä-turvallisuus paranisi.

Toteutuma 4

Yhtiö kokoontui vanhustenhuollon ja Lopen Vuokratalot Oy:n hallituksen kanssa palaveriin, jossa todettiin, että tällä hetkellä ei ole tarvetta rakentaa uutta asuntokantaa Lopen Vanhustentalot Oy:lle. Tarvittaessa Lopen Vuokratalot Oy:ltä voidaan hankkia sopivia asuntoja vanhusten käyttöön nopeallakin aikataululla. Todettiin myös, että paineet eivät välttämättä tällä hetkellä kohdistu itsenäiseen asumiseen, vaan palveluasumiseen tai tehostettuun palveluasumiseen.

1.4.4. KONSERNILASKELMAT

Konsernituloslaskelma ja sen tunnusluvut

	2017	2016
Toimintatuotot	24 605 616	24 278 700
Valmistus omaan käyttöön	51 464	106 803
Toimintakulut	- 65 236 886	- 63 943 839
Osuus osakkuusyhteisöjen voitosta/tappiosta	- 43 882	- 465 675
TOIMINTAKATE	- 40 623 687	- 40 024 011
Verotulot	29 191 702	28 544 404
Valtionosuudet	15 871 031	15 995 827
Rahoitustuotot ja -kulut		
Korkotuotot	2 835	17 047
Muut rahoitustuotot	59 862	54 797
Korkokulut	- 418 853	- 460 583
Muut rahoituskulut	- 3 589	- 3 956
	- 359 743	- 392 695
VUOSIKATE	4 079 302	4 123 525
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	- 3 061 408	- 3 202 742
Arvonalentumiset	-	- 2 875
	- 3 061 408	- 3 205 617
Satunnaiset erät	163 463	
TILIKAUDEN TULOS	1 181 357	917 908
Tilinpäätössiirrot	1 707	1 838
Tilikauden verot	- 1 203	- 1 847
Laskennalliset verot	- 3 675	- 7 688
Vähemmistöosuudet	- 350	- 347
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ (ALIJÄÄMÄ)	1 177 836	909 863

Konsernin talouskehitys oli edellisvuotta parempi pääosin kunnan oman tilinpäätöksen seurauksena, mutta myös konserniyhteisöt tekivät pääosin hyvän tilinpäätöksen. Vuosikate oli 44.223 euroa pienempi kuin vuonna 2016.

Molemmat kunnan tytäryhtiöt tekivät kertomusvuonna hyvän tilinpäätöksen - Lopen Vuokratalot Oy:n tilinpäätös oli ylijäämäinen, Lopen Vanhustentalot Oy:n lievästi alijäämäinen.

Kuntayhtymien osalta myönteistä oli Riihimäen seudun terveyskeskuksen kuntayhtymän ja Hämeen liiton ylijäämäiset tulokset. Myös Eteva teki ylijäämäisen tuloksen.

Kaikkiaan Lopen kuntakonsernin yhteisöjen tulos muodostui 1.177.836 euroa ylijäämäiseksi. Kun edellisvuonna ylijäämää kertyi 909.863 euroa, oli konserniyhteisöjen kehitys myönteinen.

Konsernituloslaskelman tunnusluvut paranivat edellisvuodesta ja ovat hyvää tasoa. Vuosikate laski hieman edellisvuodesta, mutta riitti hyvin poistojen kattamiseen, joten tällä tarkastelulla konsernin tulorahoituksen voi katsoa olevan riittävä.

Valtakunnallisiin keskiarvolukuihin verrattuna huomiota herättää toimintatuottojen määrän pienuus suhteessa toimintakuluihin, sillä saman kokoluokan kunnissa tunnusluku oli vuonna 2016 tilinpäätöstietojen mukaan 44,1 % ja koko maassa 47,4 %. Poikkeama johtunee konsernirakenteesta olevista eroista. Muiden tunnuslukujen osalta vuosikate/poistot oli vuonna 2016 saman kokoluokan kunnissa 129,9 % ja kaikissa kunnissa 134,8 % sekä vuosikate/asukas vastaavasti saman kokoluokan kunnissa 731,8 € ja koko maassa 967,8 €.

Konsernin rahoituslaskelma ja sen tunnusluvut

	2017	2016
Toiminnan rahavirta		
Vuosikate	4 079 302	4 123 525
Satunnaiset erät	163 463	-
Tilikauden verot	- 1 203	- 1 847
Tulorahoituksen korjauserät	113 655	371 326
	4 355 216	4 493 004
Investointien rahavirta		
Investointimenot	- 6 286 096	- 8 082 281
Rahoitusosuudet investointimenoihin	104 930	138 609
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	2 916 222	410 022
TOIMINNAN JA INVESTOINTIEN RAHAVIRTA	1 090 272	- 3 040 647
Rahoituksen rahavirta		
Antolainauksen muutokset		
Antolainasaamisten lisäys	-	99
Antolainasaamisten vähennys	8 596	4 333
	8 596	4 234
Lainakannan muutokset		
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	5 295 313	9 563 356
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	- 4 772 321	- 4 240 525
Lyhytaikaisten lainojen muutos	- 2 025 003	- 714 172
	- 1 502 010	4 608 659
Oman pääoman muutokset		227 100
Muut maksuvalmiuden muutokset		
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	- 51 597	- 94 956
Vaihto-omaisuuden muutos	8 819	5 941
Saamisten muutos	168 834	- 216 277
Korottomien velkojen muutos	175 682	- 467 144
	301 738	- 772 436
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA	- 1 191 676	4 067 556
Rahavarojen muutos	- 101 404	1 026 909
Rahavarojen muutos		
Rahavarat 31.12.	2 888 922	2 990 325
Rahavarat 1.1.	2 990 325	1 963 416
	- 101 404	1 026 909

Konsernitasolla investointimenot vähenivät kertomusvuonna verrattuna edelliseen vuoteen, paljolti johtuen kunnan omien investointien määrän vähenemisestä.

Konserniyhteisöistä uutta pitkäaikaista lainaa ottivat Kanta-Hämeen sairaanhoitopiiri ja Eteva. Konserniyhtiössä lainamäärä väheni kertomusvuoden aikana.

Tunnuslukujen osalta toiminnan ja investointien rahavirta tilinpäätösvoiton ja neljän edellisen vuoden kertymän mukaan laskettuna oli edelleen negatiivinen kunnan investointien seurauksena. Terveen taloudenpidon kannalta tunnusluvun arvo ei voi pitkään olla negatiivinen ja tämän mukaisesti kunnan taloussuunnitelma on hyväksytty sen tasoisena, että tunnusluku kääntyy jälleen positiiviseksi.

Vuosikate riitti konsernitasolla kattamaan investointien omahankintamenosta noin kaksi kolmasosaa. Tunnusluku on myös keskimääräistä heikompi, sillä saman kokoluokan kunnissa investointien tulorahoitus-% oli vuoden 2016 tilinpäätöksissä 90,4 % ja kaikissa kunnissa 77,9 %.

Lainanhoitokate oli edellisvuoden tasolla. Vuoden 2016 tilinpäätöksissä tunnusluvun arvo oli saman kokoluokan kunnissa keskimäärin 1,65 ja kaikissa kunnissa 1,6, joten aivan samalle tasolle tunnusluku ei yllä.

Kokonaistarkasteluna tunnusluvut osoittavat kuntakonsernin rahoituksellisen aseman hieman vahvistuneen, mutta olevan korkeintaan tyydyttävällä tasolla.

Konsernitase ja sen tunnusluvut

	2017	2016	2017	2016
VASTAAVAA				
PYSYVÄT VASTAAVAT				
Aineettomat oikeudet				
Aineettomat oikeudet	230 745	184 973		
Muut pitkävaikutteiset menot	1 364 340	1 449 363		
Ennakkomaksut ja keskeneräiset aineettomat hyödykkeet	1 595 085	1 634 743		
Aineelliset hyödykkeet				
Maa- ja vesialueet	7 092 028	7 143 306		
Rakennukset	39 447 995	37 414 807		
Kiinteät rakenteet ja laitteet	8 776 451	9 441 302		
Koneet ja kalusto	1 001 600	970 669		
Muut aineelliset hyödykkeet	948	948		
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	1 038 544	2 324 830		
	57 357 566	57 295 862		
Sijoitukset				
Osakkeet ja osuudet	3 265 744	2 926 770		
Muut lainasaamiset	43 335	47 669		
Muut saamiset	19 938	24 201		
	3 329 017	2 998 639		
TOIMEKSANTOJEN VARAT				
Valtion toimeksiannot	23 014	18 793		
Lahjoitusrahastojen erityiskatteet	27 432	25 756		
Muut toimeksiantojen varat	7 887			
	58 333	44 549		
VAIHTUVAT VASTAAVAT				
Vaihto-omaisuus				
Aineet ja tarvikkeet	235 055	244 070		
Muu vaihto-omaisuus	1 430	1 234		
	236 485	245 304		
Saamiset				
Pitkäaikaiset saamiset				
Lainasaamiset	3 500	3 500		
Muut saamiset	142 803	56 905		
	146 303	60 405		
Lyhytaikaiset saamiset				
Myyntisaamiset	1 167 783	1 225 997		
Lainasaamiset	50 000	212 533		
Muut saamiset	407 514	545 454		
Siirtosaamiset	284 131	180 176		
	1 909 428	2 164 160		
	2 055 731	2 224 565		
Rahoitusarvopaperit				
Osakkeet ja osuudet	330	330		
	330	330		
Rahat ja pankkisaamiset	2 888 592	2 989 996		
VASTAAVAA YHTEENSÄ	67 521 139	67 433 987		
VASTATTAVAA				
OMA PÄÄOMA				
Peruspääoma	16 022 979	16 022 979		
Yhdistysten ja säätiöiden ppo:n siirrot				
Arvonkorotusrahasto	3 047	3 047		
Muut omat rahastot	19 745	21 452		
Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)	12 473 101	11 563 238		
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	1 177 836	909 863		
	29 696 708	28 520 579		
VÄHEMMISTÖOSUUKSET	4 814	4 464		
PAKOLLISET VARAUKSET				
Eläkevaraukset	737 220	466 081		
Muut pakolliset varaukset	737 220	466 081		
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMA				
Valtion toimeksiannot	24 078	19 798		
Lahjoitusrahastojen pääomat	163 591	212 834		
Muut toimeksiantojen pääomat	7 887	738		
	195 557	233 369		
VIERAS PÄÄOMA				
Pitkäaikainen				
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	21 024 451	21 031 723		
Lainat julkisyhteisöiltä	104 564	913 355		
Lainat muilta luotonantajilta				
Liittymismaksut ja muut velat	1 191 202	1 154 180		
Laskennalliset verovelat	35 627	31 952		
	22 355 844	23 131 211		
Lyhytaikainen				
Joukkovelkakirjalainat	2 500 000	4 500 000		
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	5 148 532	3 763 116		
Lainat julkisyhteisöiltä	14 448	85 811		
Saadut ennakot	83 209	92 723		
Ostovelat	2 377 670	2 717 199		
Liittymismaksut ja muut velat	577 463	665 497		
Siirtovelat	3 829 675	3 253 937		
Laskennalliset verovelat				
	14 530 996	15 078 282		
	36 886 840	38 209 493		
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	67 521 139	67 433 987		
TASEEN TUNNUSLUVUT				
Omavaraisuusaste %	44	42		
Suhteellinen velkaantuneisuus %	54	55		
Velat ja vastuut prosenttia käyttötuloista	53	56		
Kertynyt yli-/alijäämä, 1 000 €	13 651	12 473		
Kertynyt yli-/alijäämä, €/asukas	1 700	1 540		
Konsemin lainat €/asukas	3 586	3 740		
Konsemin lainakanta 31.12. , 1 000 €	28 792	30 294		
Konsemin lainasaamiset 31.12., 1 000 €	43	48		
Kunnan asukasmäärä	8 029	8 099		

Sijoitusten osalta osakkeiden ja osuuksien määrässä on edelleen mukana Ävikintie 4 -rivitaloyhtiön lähes koko osakekanta Lopen Vuokratalot Oy:n omistuksessa, koska ainoastaan yhden asunto-osakkeen myynti on toteutunut. Osakkeiden ja osuuksien arvon lisäys tulee sairaanhoitopiiriin tilinpäätöksestä. Myös sijoitusten muut lainasaamiset ovat sairaanhoitopiiriin tilinpäätöksestä.

Kuntakonsernin rahojen ja pankkisaamisten määrä oli lähes sama, kuin edellisenä vuotena.

Kuntayhtymistä taseeltaan alijäämäisiä ovat Kanta-Hämeen sairaanhoitopiiri ja Eteva, joiden tilanne kuitenkin parani kertomusvuoden aikana ja nyky näkymin kaikkien alijäämät saadaan katettua viimeistään vuonna 2019. Terveystalouden kuntayhtymien tilannetta on tarkasteltu tarkemmin aikaisemmin tässä kertomuksessa kohdassa Kunnan toiminnan ja talouden kehitys.

Tunnusluvut osoittavat, että Lopen kuntakonsernin taserakenne hieman vahvistui kertomusvuonna tunnusluvuilla mitattuna. Omavaraisuuden hyvänä tavoitetasona pidetään konsernitaseella 50 %. Alempi omavaraisuusaste merkitsee kuntakonsernissa merkittävää velkarasitetta. Lopen kuntakonsernilla on tavoite-tasoon vielä matkaa, mutta suunta oli kertomusvuonna oikea.

Vertailuna todettakoon, että vuoden 2016 tilinpäätöksissä konsernin omavaraisuusaste oli kaikissa kunnissa keskimäärin 43,9 % ja saman kokoluokan kunnissa 41,5 %, joten siihen nähden kuntakonsernin tilanne on vertailukelpoinen.

Suhteellisen velkaantuneisuuden tunnusluku kertoo, kuinka paljon konsernin käyttötuloista tarvittaisiin vieraan pääoman takaisinmaksuun. Tunnusluku on omavaraisuusastetta käyttökelpoisempi konsernien välisessä vertailussa, koska pysyvien vastaavien hyödykkeiden ikä, arvostus tai poistomenetelmä eivät vaikuta tunnusluvun arvoon. Mitä pienempi velkaantuneisuuden tunnusluvun arvo on, sitä paremmat mahdollisuudet konsernilla on selviytyä velan takaisinmaksusta omalla tulorahoituksella. Vuoden 2016 tilinpäätöksissä tunnusluvun arvo oli kaikissa kunnissa keskimäärin 77,5 % ja saman kokoluokan kunnissa 57,2 %, joten siihen nähden kuntakonsernin tilanne oli tuolloin keskimääräistä parempi.

Kertyneen ylijäämän tunnusluku kuvaa konsernin liikkumavaraa tulevia vuosia varten. Tunnusluvun arvo oli vuoden 2016 tilinpäätöksessä heikompi kuin koko maan kuntien keskiarvo 1.983 euroa/asukas, mutta selvästi parempi kuin saman kokoluokan kuntien keskiarvo 1.206 euroa/asukas.

Konsernin lainakanta tarkastelee korollista vierasta pääomaa. Vuoden 2016 tilinpäätöksissä konsernin lainamäärä oli selvästi alempi kuin koko maassa keskimäärin, 6.148 euroa/asukas ja myös alempi kuin saman kokoluokan kunnissa keskimäärin, 4.508 euroa/asukas. Luokitteluna tunnusluvun arvo on tulkittu hyväksi, kun se on alle 4.000 euroa/asukas.

Tunnuslukutarkastelussa konsernin lainasaamisilla tarkoitetaan sijoituksiin merkittyjä joukkovelkakirja- ja muita lainasaamisia. Lopen kuntakonsernissa lainsaamiset tulevat kaikki sairaanhoitopiirin tilinpäätöksestä.

2. STRATEGIA 2014-2017

Vuodelle 2017 talousarviossa asetettujen tavoitteiden ja toiminnan perustana oli Lopen kunnan strategia 2014-2017. Toimialakohtaiset sitovat tavoitteet on laadittu strategian pohjalta niin, että tavoitteiden mukainen toiminta tukee kunnan strategisten päämäärien saavuttamista.

Vuoden 2017 tavoitteiden toteutuminen on raportoitu tilinpäätöksessä toimielimittäin. Strategisiin päämääriin nojaavat tulostavoitteet saavutettiin suurelta osin. Kaikkia tavoitteita ei kuitenkaan saavutettu, syitä ovat mm. henkilöstöresursseihin liittyvät asiat ja kunnasta sekä kunnan organisaatiosta riippumattomat syyt, esim. muiden toimijoiden aikatauluongelmat ja niiden heijastuminen kunnan toimintaan.

Kuntastrategia 2014-2017

Valtuusto hyväksyi kesäkuussa 2013 Lopen kunnan strategian. Kunnan visioksi on määritelty: "Nosteessa Loppi – Vireää, tasapainoista ja turvallista arkea lähellä luontoa." Strategiatyöhön osallistuivat kunnan henkilöstön ja luottamushenkilöiden lisäksi kuntalaiset ja yrittäjät. Strategiatyötä tehtiin laajalla rintamalla ja työssä pyrittiin huomioimaan tasapuolisesti eri tahojen näkemykset, odotukset ja tarpeet. Syksyllä 2015 strategiaa päivitettiin ja vuoden 2017 talousarvio laadittiin päivitetyn strategian pohjalta.

Lopen kunnan strategiassa on kolme strategista päämäärää:

- Tuemme kuntalaisten hyvinvointia.
- Tarjoamme mahdollisuuden vähän parempaan arkeen.
- Mahdollistamme monipuolisen yritystoiminnan.

Päämäärien lisäksi strategiaan kirjattiin kuusi kriittistä menestystekijää – asiat, joiden on oltava kunnossa ja joista on huolehdittava, jotta strategiset päämäärät voidaan saavuttaa.

Lopen kunnan kriittisiksi menestystekijöiksi on nimetty:

- Kunnan talous pidetään tasapainossa.
- Kunnan toiminnan lähtökohtina ovat palveluhalu ja -kyky.
- Kunnassa on osaava ja motivoitunut johto ja henkilöstö.
- Kunta on yhteistyöhaluinen ja -kykyinen sekä aloitteellinen.
- Henkilöstöresurssit ovat tasapainossa palvelutuotannon ja -vaateiden kanssa.
- Kuntaomaisuudesta huolehditaan ja se on täysipainoisesti käytössä.

Kuntastrategian pohjalta on laadittu neljä toimialakohtaista ohjelmaa: Elinvoimaohjelma, Henkilöstöohjelma, Ikäihmisten ohjelma sekä Lasten ja nuorten ohjelma. Valtuusto on hyväksynyt kyseiset toimialaohjelmat.

Strategian toteutumisen seuranta

Strategisten päämäärien toteutumisen seurannan mittareiksi on määritelty hyvinvointikertomus, kuntalaiskysely ja yrityskysely.

Hyvinvointikertomusta ei ole laadittu, koska tarkoitus oli toteuttaa sähköisen hyvinvointikertomuksen pohja maakunnallisena hankintana. Prosessi viivästyi henkilövaihdosten vuoksi ja sen kokoaminen myös Lopen kunnan osalta on siirtynyt vuoden 2018 puolelle.

Loppilaisille yrittäjille suunnattu kysely toteutettiin joulukuussa 2017. Kyselyyn vastasi 30 yrittäjää. Suurin osa vastaajista koki kunnan ja yrittäjien yhteistyön hyväksi. Merkittävimpinä kunnan vetovoimatekijöinä vastaajat kokivat kunnan sijainnin, edulliset tontit ja toimivat kunnalliset palvelut, myös luonto koetaan merkittävänä vetovoimatekijänä. Jatkossa kysely on tarkoitus toteuttaa joka toinen vuosi aktiivisen osallistumisen varmistamiseksi.

Kuntalaiskysely toteutettiin keväällä 2017, kyselyyn vastasi 363 kuntalaista. Palaute oli pääosin myönteistä. Kyselyn tuloksia hyödynnettiin strategiatyössä ja talousarvion valmistelussa.

Kunnan kriittisistä menestystekijöistä on pidetty kiinni – ne on huomioitu niin jokapäiväisessä toiminnassa kuin kunnallisessa päätöksenteossakin. Henkilöstön palveluhalua ja -kykyä on korostettu ja palvelu-alttiuteen kannustettu.

Lopen kunta on ollut aloitteellinen ja aktiivinen toimija mm. maakuntauudistuksen valmistelussa ja seudun kuntien välisen yhteistyön lisäämisessä.

Kuntapalveluita koskevien laatuvaatimusten jatkuvan kasvun takia kriittisistä menestystekijöistä haasteellisin on ollut henkilöstöresurssien riittävyyttä koskeva vaade. Kunnan organisaatio on ohut ja viritetty tiukille. Erilaiset kehittämis- ja selvityshankkeet sitovat niukkoja henkilöstöresursseja ja haittaavat tavoitteiden mukaista perustyötä ja erilaisten tarpeellistenkin hankkeiden täytäntöönpanoa, mutta lisäresursointiin ei ole mahdollisuuksia. Kunnan on keskityttävä jatkossa entistä enemmän asetettavien tavoitteiden määrään sekä tavoitteiden ja resurssien tasapainoon.

Kunnan strategisten päämäärien saavuttamista ovat tukeneet päämääriin nojaavien toimialakohtaisten tulostavoitteiden mukainen ja suuntainen toiminta. Vuoden 2017 aikana kunnan toiminta on ollut strategian mukaista, vaikka aivan kaikkia tavoitteita ei saavutettu. Kunta on toimialojen oman arvion mukaan tukenut kuntalaisten hyvinvointia, tarjonnut mahdollisuuden vähän parempaan arkeen ja mahdollistanut monipuolisen yritystoiminnan.

Vuonna 2017 valmisteltiin Lopen kunnan strategia vuosille 2018–2023. Strategiatyötä tehtiin kunnanjohtajan ja johtoryhmän johdolla, henkilökuntaa ja kuntalaisia kuultiin ja valtuutetut antoivat oman panoksensa iltakoulussa ja strategiaseminaarissa. Valtuusto hyväksyi strategian joulukuussa 2017.

3. TOTEUTUMISVERTAILUT

3.1. KÄYTTÖTALouden TOTEUTUMINEN

TOIMIELIN: KESKUSVAALILAUTAKUNTA

TEHTÄVÄALUE: VAALIT

Perustehtävä

Valtiollisten ja kunnallisten vaalien sekä kansanäänestyksen järjestelytehtävät.
--

TALOUSARVIO 2017

Toiminnalliset tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2017	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuuhenkilö
1. Parempaa arkea	Kuntavaalit toteutetaan lakien ja asetusten mukaisesti, oikea-aikaisesti ja asiallisesti	Virheetön, laillinen vaalitulos	Hallintopäällikkö
2.	Kuntalaisten osallistaminen, aktiivinen ja monipuolinen kuntavaalitiedottaminen	Äänestysprosentti on vähintään edellisten kuntavaalien tasolla	Hallintopäällikkö

Toteutuma 1

Kuntavaalit toimitettiin 9.4.2017. Kuntavaalien ennakkoäänestys kotimaassa oli 29.3.–4.4.2017. Vaalien toimittaminen sujui onnistuneesti ja moitteettomasti.

Kuntavaalien tuloksen vahvistamisessa ja julkaisussa tapahtui pieni virhe. Vaalien tulosta vahvistaessaan keskusvaalilautakunta ei huomionnut kahden puolueen välistä vaaliliittoa, jolloin varavaltuutetuiksi tuli virheellisesti valituksi kaksi väärän puolueen ehdokasta. Kuntavaalien tulos oikaistiin 12.7.2017 Hämeenlinnan hallinto-oikeuden 30.6.2017 antaman päätöksen mukaisesti.

Toteutuma 2

Kuntavaaleista tiedotettiin aktiivisesti eri viestintäkanavissa, kuten kunnan virallisissa ilmoituslehdissä ja kunnan kotisivuilla. Lisäksi mahdollistettiin erilaisten vaalilaisuuksien järjestäminen kunnan toimitiloissa. Kuntavaalien äänestysprosentti Lopella oli 62,9 %. Ennakoon äänesti 23,9 % äänioikeutetuista. Edellisissä kuntavaaleissa (kunnallisvaaleissa 2012) äänestysprosentti oli 61,7.

Talous

100 VAALIT

	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio- muutokset	Talousarvio muutosten jälk.	Toteutuma 1-12 / 2017	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2016
TOIMINTATUOTOT							
VALMISTUS OMAAN KÄYTTÖÖN							
TOIMINTAKULUT	-16 400	0	-16 400	-19 622	3 222	119,65%	0
TOIMINTAKATE	-16 400	0	-16 400	-19 622	3 222	119,65%	0
KORKOKULUT							
MUUT RAHOITUSKULUT							
POISTOT JA ARVONALENTUMISET							
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-16 400	0	-16 400	-19 622	3 222	119,65%	0

TOIMIELIN: TARKASTUSLAUTAKUNTA

TEHTÄVÄALUE: TARKASTUSTOIMI

Perustehtävä

Kuntalain 9. luvussa on määritelty tarkastustoimen tehtävät, joita lautakunta ja tilintarkastaja toteuttavat:
Tarkastuksen organisointi sekä tavoitteiden toteutumisen ja talouden tilan arviointi (Kuntalaki 71 §).
Hallinnon, kirjanpidon ja tilinpäätöksen laillisuuden sekä valtionosuusperusteiden oikeellisuuden ja sisäisen valvonnan toimivuuden varmistaminen (Kuntalaki 73 § ja 75 §).

TALOUSARVIO 2017

Toteutuma

Tarkastuslautakunta saattoi alkuvuoden aikana päätökseen vuoden 2016 arviointityön ja antoi 28.4.2017 sen perusteella arviointikertomuksensa valtuustolle. Samassa kokouksessa tilintarkastaja antoi tilintarkastuskertomuksen vuodelta 2016.

Lautakunta kilpailutti alkuvuoden aikana kunnan ja kolmen konserniyhtiön vuosien 2017-2020 tilintarkastuspalvelujen hankinnan. Lautakunnan esityksen mukaisesti valtuusto päätti kokouksessaan 15.5.2017 valita tilintarkastusyhteisöksi Ernst & Young Oy:n.

Talous

110 TARKASTUSTOIMI	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälk.	Toteutuma	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma
TOIMINTATUOTOT							
VALMISTUS OMAAN KÄYTTÖÖN							
TOIMINTAKULUT	-28 500	0	-28 500	-17 405	-11 095	61,07%	-26 456
TOIMINTAKATE	-28 500	0	-28 500	-17 405	-11 095	61,07%	-26 456
KORKOKULUT							
MUUT RAHOITUSKULUT							
POISTOT JA ARVONALENTUMISET							
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-28 500	0	-28 500	-17 405	-11 095	61,07%	-26 456

TOIMIELIN: KUNNANHALLITUS

TALOUSARVIO 2017

Sitovat tavoitteet

Strateginen tavoite	Sitova tavoite 2017	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuuhenkilö
1. Parempaa arkea	Kunta tarjoaa monipuolista ja kohtuuhintaista asumista ja tukee tällä kunnan myönteistä väestökehitystä	- Myytyjen omakotitalotonttien määrä vähintään 15 - Vuokra-asuntojen täyttöaste paranee, vähintään 92 % - Väestönkehitys +30 asukasta	Kunnanjohtaja
	Kunnan toiminta ja resurssit ovat tasapainossa	- Kunnan vuoden 2017 tilinpäätös toteutuu vähintään talousarvion tasoisena - Kunnan velkamäärän kasvu saadaan taitettua viimeistään vuonna 2018	Talousjohtaja/ Talous-suunnittelija
	Kuntaa luodaan päätösten vaikutusten arviointimalli	Päätösten vaikutusten arviointimalli on luotu ja käyttöön otettavissa vuoden 2018 alusta	Kunnanjohtaja
2. Helppoa ja monipuolista vapaa-aikaa	Kunta tukee asukkaidensa hyvinvointia huolehtimalla monipuolisesta liikunta- ja kulttuuritarjonnasta	- Kunnan toteuttamien liikunta-tapahtumien lukumäärä/osallistujat - Kunnan toteuttamien kulttuuri-tapahtumien lukumäärä/osallistujat	Kehittämispäällikkö/ Elinvoimajohtaja
3. Vireä ja mahdollistava elinkeinoelämä	Kunnan ja loppilaisten yrittäjien yhteistyö ja yhteydenpito on aktiivista ja vaikuttavaa	- Yrittäjäkyselyn tulokset vähintään vuoden 2016 tasoa - Yritysvierailujen määrä vähintään 20 - Yrittäjien aamukahvitilaisuudet (6 kpl) / osallistujat (25/tapahtuma)	Kehittämispäällikkö/ Elinvoimajohtaja

Toteutuma 1

Kunta myi vuonna 2017 omakotitalotonttejaan 10.000 euron hintaan. Asetettuun määrälliseen myyntitavoitteeseen ei päästy, sillä kunta myi kertomusvuoden aikana seitsemän omakotitalotonttia, seuraavalle vuodelle siirtyviä tonttivarauksia on kolme. Lisäksi kunta myi kaksi vierekkäistä rivitalotonttia hoivakodin rakennuspaikaksi.

Kunnan vuokra-asuntojen käyttöaste vuonna 2017 oli 96,33 %. Luvussa ovat mukana kunnan suoraan omistamat asunnot sekä Lopen Vanhustentalot Oy:n ja Lopen Vuokratalot Oy:n asunnot.

Kunnan asukasluku laski kertomusvuonna 69 hengellä ja oli vuoden lopussa 8.029. Loppi ei ole tältä osin poikkeuksellisessa asemassa, sillä väestönmuutos oli negatiivinen kaikissa Kanta-Hämeen kunnissa ja kaikkiaan maakunnan väkimäärä väheni 1.029 hengellä.

Kunnan vuoden 2017 tilinpäätös toteutui tilikauden tuloksella mitaten hyväksyttyä talousarviota paremmin, selkeästi ylijäämäisenä. Kunnan velkamäärä kääntyi tavoitetta nopeammin jo kertomusvuonna laskuun ja on tilinpäätöksessä 139 €/asukas pienempi kuin edellisessä tilinpäätöksessä. Talousarvion yhteydessä hyväksytty investointisuunnitelma tukee sitä, että velkamäärän kehitys myös jatkuu laskevana.

Päätösten vaikutusten arviointimallin luominen ei toteutunut, osaltaan henkilöstövaihdosten johdosta.

Toteutuma 2

Kulttuuri- ja liikuntapuolen tapahtumia on toteutettu toiminnallisten tavoitteiden mukaisesti. Vuonna 2017 kulttuuritoimi järjesti itse tai yhteistyössä muiden tahojen, pääosin paikallisten yhdistysten kanssa 70 tapahtumaa, joihin osallistui ennätysmäärä yleisöä, 14.800 henkilöä. Suomi 100 v -juhlavuosi toi merkittävän lisäyksen tapahtumien määrään ja työpanokseen. Liikuntatoimi järjesti jumppia, kunnan mestaruusturnauksia ja salitoimintaa, joihin osallistumisaktiivisuus oli hyvällä tasolla verrattuna aiempiin vuosiin.

Toteutuma 3

Kysely yrittäjille toteutettiin vuoden 2017 lopussa. Kyselyn perusteella yrittäjät ovat tyytyväisiä kunnan kanssa tehtävään yhteistyöhön. Yritysvierailuja/-käyntejä on toteutettu vuoden aikana yli 20. Vuoden aikana järjestettiin viidet yrittäjien aamukahvit, yksi iltakahvitilaisuus ja kaksi koulutustilaisuutta. Osallistujia aamukahveilla oli noin 25/tilaisuus.

Suoritetun yritysvaikutusten arvioinnin perusteella seuraavilla sitovilla tavoitteilla on yritysvaikutuksia:

Sitova tavoite 2017	Yritysvaikutukset	Asteikko -3....3
Kunta tarjoaa monipuolista ja kohtuuhintaista asumista ja tukee tällä kunnan myönteistä väestökehitystä	Kunnan elinvoima vahvistuu, mikä puolestaan lisää paikallisten yritysten toimintaedellytyksiä	2
Kunnan toiminta ja resurssit ovat tasapainossa	Kunnan resurssitasapaino pitää verorasituksen kohtuullisena ja tukee osaltaan kunnan yritysmyönteistä imagoa	
Kuntaa luodaan päätösten vaikutusten arviointimalli	Elinkeinoelämän näkökulmasta on hyvä, että ennen kunnallisten päätösten tekoa arvioidaan päätösten vaikutukset eri toimijoiden ja tahojen näkökulmasta – yrityssektorin toimijat voivat hyödyntää tietoa myös omassa toiminnassaan	2
Kunnan ja loppilaisten yrittäjien yhteistyö ja yhteydenpito on aktiivista ja vaikuttavaa	Aktiivinen vuorovaikutus lisää kunnan ja yritysten välistä, hyödyllistä tiedonsiirtoa ja edesauttaa kumpaakin osapuolta tulevaisuuden ennakkoinnissa	3

Toteutuma 1

Vuonna 2017 Lopen kunnan kaikki omakotitalotontit olivat myynnissä 10.000 euron kappalehintaan. Kaikissa taajamissa on tarjolla omakotitalo- ja rivitalotontteja.

Toteutuma 2

Verorasitus on tasapainossa kunnan tarjoamaan palvelutasoon nähden niin, että kunta saavutti oman toimintansa osalta tasapainoisen tilinpäätöksen. Toiminnan osalta näkyy muun muassa hyvänä lasten päivähoiton tarjontana sekä joustavana ja nopeana lupamenettelynä, mikä kaikki tukee myös yritys-toiminnan toteuttamisessa.

Toteutuma 3

Ei vielä toteutunut.

Toteutuma 4

Kunnan ja loppilaisten yrittäjien yhteistyötä tehdään mm. yrittäjien aamukahvien ja muiden infotilaisuuksien ja tapahtumien muodossa. Yrittäjien sähköpostilistan kautta tiedotetaan ajankohtaisista asioista. Yrittäjäjärjestöjen kanssa tehtävä yhteistyö on toimivaa ja jatkuvaa. Yksittäisten yritysten kanssa yhteistyö on tapauskohtaista, esille nouseviin asioihin pyritään löytämään tarkoituksenmukaisia ratkaisuja eri keinoin yhteistyökumppaniverkoston kanssa.

TOIMIELIN: KUNNANHALLITUS

TEHTÄVÄALUE: KESKUSHALLINTO

Perustehtävä

Huolehtia osaltaan kunnan kehittämisestä, edunvalvonnasta ja johtamisjärjestelmän toimivuudesta sekä kunnan resursseista, joita tarvitaan kunnan kehittämisessä, viranomaistoimintojen hoidossa ja kunnan palvelutuotannossa.

TALOUSARVIO 2017

Toiminnalliset tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2017	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuuhenkilö
1. Parempaa arkea	Kannustetaan kuntalaisia julkisen liikenteen käyttöön: Työmatkaliikenteen palveluseteli otetaan pilottikäyttöön vuoden 2017 aikana	Palveluseteli käytössä Loppi-Helsinki-Loppi välillä ja palvelusetelin käyttäjiä vähintään 15	Talousjohtaja/ Talous-suunnittelija
2.	Yhteisöllisen, taloudellisesti ja saavutettavuuden näkökulmasta vetovoimaisen asumisen mahdollistaminen nuorille ja ikäihmisille	- Toteuttamiskelpoinen yhteisöasumismalli, erityisesti II asteen opiskelijat ja ikäihmiset huomioiden - Ensimmäinen yhteisöasumisyksikkö käytössä syksyllä 2017	Asuntosihtööri
3.	Tuotteistetaan 10 kunnan keskeistä ja volyymiltään suurinta palvelua	- Tuotteistettavat palvelut (10) on nimetty, määritelty ja kuvattu - Tuotteistettaville palveluille on määritelty hinta	Talousjohtaja/ Talous-suunnittelija
4. Helppoa ja monipuolista vapaa-aikaa	Kunnan torilla järjestetään kesän aikana ohjelmallisia kesätori-iltoja	- Vähintään 10 toteutunutta tori-iltaa - Kävijämäärä - Asiakaspalaute - Yrittäjäpalaute	Kehittämispäällikkö/ Elinvoimajohtaja
5. Vireä ja mahdollistava elinkeinoelämä	Kunnassa maksuttomia, tietoliikenneyhteyksillä varustettuja etätyöpisteitä työssäkäyville ja opiskelijoille	- Etätyöpisteet käytössä - Käyttäjien lukumäärä (tavoite 10 käyttökertaa/kk) - Käyttäjäpalaute	Kehittämispäällikkö/ Elinvoimajohtaja

Toteutuma 1

Palvelusetelin käyttöönottoa selvitettiin yhteistyötahojen kanssa. Selvittelyn perusteella katsottiin, että yksittäistä reittisuuntaa koskien sen käyttö jäisi asian vaatimaan panostukseen nähden vähäiseksi. Käyttöönottoon palataan sen jälkeen, kun Lopen ja Riihimäen välinen liikenne ja siinä käytössä olevat lipputuotteet ovat varmistuneet.

Toteutuma 2

Yhteisöasumismallia on selvitelty, mutta Kelan muuttuvien asumistukiperusteiden takia todettiin, että yhteisöasumismallia ei tässä vaiheessa voida viedä eteenpäin.

Toteutuma 3

Tuotteistamistarkastelua on tehty alustavasti perusturvan toimialueella. Kuitenkin johtoryhmä tutustui tarjolla olevaan palvelumalliin, jonka avulla päätöksenteon tueksi on mahdollista saada kunnan eri toimialat kattava ja riippumaton, monipuolinen nykytilaselvitys kuntavertailuanalyseineen ja joka palvelisi paremmin tulevaa taloussuunnittelua ja palvelutasotarkastelua. Palvelun hankkiminen esitetään päätettäväksi vuoden 2018 alussa.

Toteutuma 4

Kesän aikana (torstaisin 15.6.–17.8.) järjestettiin 10 ohjelmallista iltatoria. Kävijämäärä vaihteli sään ja ohjelman takia jonkun verran, mutta jokaisena torstaina torilla oli runsaasti asiakkaita/kuntalaisia/vapaa-ajan asukkaita. Vuoteen 2016 verrattuna kävijämäärä lisääntyi selvästi. Myyjiä torilla oli edelliskesän tapaan: lähialueen elintarvikkeita, ruokamyyntiä, kahvila ja ravintolatelttä. Kesän tähtiesiintyjä Anssi Kela veti torin aivan täyteen. Asiakaspalaute oli pääosin kiittävää, parannusta toivottiin erityisesti äänen-toistoon ja esiintyjien näkyvyyteen (lava tai muu rakenne). Suurin osa myyjistä on ilmoittanut tulevansa torille myös vuonna 2018, tori koettiin toimivaksi ja houkuttelevaksi.

Toteutuma 5

Etätyöpisteet ovat käytössä. Keväällä avattiin kirjaston etätyöpiste ja kunnantalon kaksi etätyöpistettä otettiin käyttöön kesällä. Etätyöpisteillä on ollut käyttäjiä satunnaisesti, mutta käyttäjämäärä lisääntyy, kun tietoisuus etätyön tekemisen mahdollisuudesta kasvaa. Varaukalenteri on käytössä. Käyttäjät ovat olleet pääosin tyytyväisiä, käyttäjien palautteen pohjalta on toimintaan tehty joitain täsmennyksiä. Kunnantalon etätyöpisteiden kalustus uudistettiin viranomaisyhteistyönä verottajan kanssa.

Talous

120 KESKUSHALLINTO	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälk.	Toteutuma 1-12 / 2017	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2016
TOIMINTATUOTOT	125 900	0	125 900	294 104	-168 204	233,6%	237 635
VALMISTUS OMAAN KÄYTTÖÖN							
TOIMINTAKULUT	-1 846 180	-40 500	-1 886 680	-1 887 904	1 224	100,06%	-1 680 614
TOIMINTAKATE	-1 720 280	-40 500	-1 760 780	-1 593 801	-166 979	90,52%	-1 442 979
KORKOKULUT							
MUUT RAHOITUSKULUT	0	0	0	-73	73		0
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	-20 490	0	-20 490	-18 541	-1 950	90,49%	-140 296
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-1 740 770	-40 500	-1 781 270	-1 612 414	-168 856	90,52%	-1 583 275

Mittarit ja tunnusluvut

Tunnusluvut	TP 2013	TP 2014	TP 2015	TP 2016	TP 2017
Käytetyn tulostuspaperin määrä, kopiot A4 / kunnantalo, kpl	577.608	518.207	516.494	484.030	339.040
• josta valtuuston osuus	85.198	82.103	62.183	63.800	56.691
• kunnanhallituksen osuus	105.169	49.331	46.830	53.685	41.680

Hankkeet

Lopen kunta hallinnoi Ilvesreitin kehittämishanketta, hankkeelle haettiin jatkoaikaa vuoden 2018 alkupuolelle hankkeen loppuunsaattamiseksi. Käytännön tekeminen päättyi vuoden 2017 lopussa. Hankkeen aikana kartoitettiin ja suunniteltiin reittiä parantavia toimenpiteitä sekä päivitettiin maanomistajasopimukset koko Ilvesreitin alueella. Hankkeella oli projektityöntekijä. Lopen kunnan lisäksi hankkeessa olivat mukana Tammela, Riihimäki ja Hämeenlinna.

TOIMIELIN: KUNNANHALLITUS
TEHTÄVÄALUE: HENKILÖSTÖHALLINTO

Perustehtävä

Lopen kunnan keskitettyyn henkilöstöhallintoon ja henkilöstöpolitiikan kehittämiseen sisältyvät keskitetty henkilöstökoulutus, yhteistoiminta, työllistäminen, työsuojelu, työterveyshuolto, työtoiminta sekä palkkavaraukset.

TALOUSARVIO 2017

Toiminnalliset tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2017	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuuhenkilö
1. Parempaa arkea	Uuden kuntastrategian mukaisen henkilöstöohjelman laatiminen ja sen toteuttaminen	Henkilöstöohjelma valtuuston hyväksyttävissä kevätkauden 2017 aikana	Hallintopäällikkö
2.	Kehityskeskusteluprosessin ja henkilökohtaisen suorituksen arvioinnin sekä palkitsemisen kehittäminen	Päivitetty arviointi-järjestelmä, luotu palkitsemisen periaatteet	Hallintopäällikkö, Esimiehet
3.	Varhaisen tuen toimintamallin käytön tehostaminen työyksiköissä Populus-järjestelmän sekä tavoitteellisemman työterveys-huoltoyhteistyön avulla	Sairauspoissaolojen väheneminen	Hallintopäällikkö, Esimiehet

Toteutuma 1

Uusi kuntastrategia valmistui vuoden 2017 lopulla ja valtuusto hyväksyi sen talousarviokokouksessaan. Aiemmin laaditun henkilöstöohjelman 2015-2018 päivittäminen vastaamaan kuntastrategian linjauksia siirtyi vuoden 2018 puolelle.

Toteutuma 2

Kehityskeskusteluprosessin ja henkilökohtaisen suorituksen arvioinnin sekä palkitsemisen kehittämistyössä suunniteltiin aluksi voitavan käyttää hyväksi Populus-henkilöstöhallintojärjestelmää. Kokonaisuuden sisällyttäminen osaksi järjestelmää vaatii kuitenkin niin mittavaa taloudellista panostusta, ettei sitä ollut mahdollista toteuttaa talousarvion 2017 puitteissa. Kehittämistyötä on viivästyttänyt muiden akuutimpien asioiden työstäminen ja uuden valtuustokauden alkamiseen liittyneet valmistelutyöt. Työ käynnistettiin syyskuudella 2017 hallintopäällikön ja pääluottamusmiesten voimin ja sen toteuttaminen sähköisessä muodossa ratkaistaan vuonna 2018.

Toteutuma 3

Populus-järjestelmässä otetaan käyttöön vuoden 2018 alusta lukien poissaolohälytystoiminto. Toiminnon avulla parannetaan työntekijöiden sairauspoissaolojen seuranta ja siten poissaoloihin pystytään aiempaa ennakoivammin paneutumaan varhaisen tuen toimintamallin mukaisesti. Poissaolohälytystoimintoon liittyviä määräytyksiä tehtiin syys-lokakuussa 2017, ja esimiehille uuden toiminnon ohjeistusta ja menettelytapoja koulutettiin joulukuussa järjestetyssä esimiesinfossa. Finla Työterveyden työterveyshoitaja kävi syyskuussa laajennetun johtoryhmän kanssa läpi niin ennalta ehkäiseviin työterveyspalveluihin kuin muuhunkin työterveyshuoltoon liittyviä asioita.

Talous

130 HENKILÖSTÖHALLINTO	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio- muutokset	Talousarvio muutosten jälk.	Toteutuma 1-12 / 2017	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2016
TOIMINTATUOTOT	228 870	0	228 870	105 032	123 838	45,89%	104 297
VALMISTUS OMAAN KÄYTTÖÖN							
TOIMINTAKULUT	-825 300	0	-825 300	-716 165	-109 135	86,78%	-346 245
TOIMINTAKATE	-596 430	0	-596 430	-611 132	14 702	102,47%	-241 948
KORKOKULUT							
MUUT RAHOITUSKULUT							
POISTOT JA ARVONALENTUMISET							
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-596 430	0	-596 430	-611 132	14 702	102,47%	-241 948

Talousarvion toteutuminen ja poikkeamat

Työterveyshuollon kustannukset ylittyivät bruttomääräisesti yli 81.000 eurolla.

TOIMIELIN: KUNNANHALLITUS

TEHTÄVÄALUE: MAANKÄYTTÖ

Perustehtävä

Huolehtia kunnan alueen suunnitelmallisesta maankäytöstä yleiskaavoituksen ja asemakaavoituksen avulla siten, että kunnan alueen asumisen, yrittämisen, erilaisten palvelutoimintojen ja vapaa-ajan toiminta- ja sijoittumisedellytykset pystytään turvaamaan arvostaen ja huomioiden kunnan luonto- ja kulttuuri-maisemalliset arvot.

TALOUSARVIO 2017

Toiminnalliset tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2017	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuuhenkilö
1. Helppoa ja monipuolista vapaa-aikaa	Kunta huolehtii metsäomaisuudestaan kunnan metsäsuunnitelman pohjalta. Vuoden 2017 aikana toteutetaan suunnitelman mukainen hakkuu Heikkilän tilalla (leimikon ala noin 6,7 hehtaaria ja hakkuukertymä noin 1.943 kuutiota). Puisto- ja kaava-alueilla toteutetaan hakkuita, tarpeen ja tilanteen mukaan. Uimarannoilla ja -paikoilla toteutetaan kevätkaudella 2017 kyseisten alueiden viihtyisyyttä lisäävät hakkuut ja raivaukset. Kunta kunnostaa ja rakentaa metsäsuunnitelman toteuttamisen edellyttämiä metsäteitä.	- Hakkuutuotto (brutto) vähintään 100.000 € - Kunnostetut/ rakennetut metsäautotiet - Siistityt/raivatut uimarannat ja -paikat - Toteutetut puisto- ja kaava-alueiden hakkuut	Kunnanjohtaja, Maankäyttö-päällikkö
2. Vireä ja mahdollistava elinkeinoelämä	Kunta myy vähintään 2 yritystonttia	Myytyjen yritystonttien lukumäärä	Kehittämispäällikkö/ Elinvoimajohtaja
3. Parempaa arkea	Kunnan kaavoitus on ajan tasalla ja vastaa asumisen ja yrittämisen tarpeisiin	Läyliäinen-Maakylä-osayleiskaava on hyväksytty	Maankäyttö-päällikkö
	Kunta istuttaa Suomi 100 -juhlavuoden kunniaksi juhlapuun jokaisen kunnan suorassa omistuksessa olevan kiinteistön pihamaalle, syyskuun 2017 loppuun mennessä.	Istutetut puut	Maankäyttö-päällikkö

Toteutuma 1

Hakkuiden bruttotuotto oli 174.318 euroa, nettotuotto 126.510 euroa.

Vuoden 2017 aikana aloitettiin yksi metsäsuunnitelman toteuttamiseen liittyvä metsätiehanke, tieyhteys Koivuniemen tilalle. Hanke valmistuu keväällä 2018.

Uimarantojen raivaushakkuut suoritettiin pääosin syyskaudella 2017 samoin kuin mm. Karpaliston asuntoalueen siistimisraivaus.

Toteutuma 2

Jylhäkummun yritysalueelta on myyty alueen viimeinen tontti. Lisäksi kirkonkylältä on myyty kaksi AR-tonttia hoivakotikäyttöön.

Toteutuma 3

Läyliäinen-Maakylä 2035 -osayleiskaavan luonnos oli nähtävillä keväällä 2017. Kaavaluonnoksesta saatujen lausuntojen johdosta tehdään lisäselvityksiä ennen kaavaehdotuksen laatimista. Selvitykset valmistuvat kevättälvella 2018.

Suomi 100 -juhlavuoden juhlapuut istutettiin elokuussa 2017.

Talous

140 MAANKÄYTTÖ	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälk.	Toteutuma 1-12 / 2017	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2016
TOIMINTATUOTOT	341 100	0	341 100	228 317	112 783	66,94%	352 957
VALMISTUS OMAAN KÄYTTÖÖN							
TOIMINTAKULUT	-145 820	0	-145 820	-171 039	25 219	117,29%	-207 077
TOIMINTAKATE	195 280	0	195 280	57 278	138 002	29,33%	145 880
KORKOKULUT							
MUUT RAHOITUSKULUT							
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	-242 660	0	-242 660	-119 178	-123 482	49,11%	-85 127
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-47 380	0	-47 380	-61 900	14 520	130,65%	60 753

Mittarit ja tunnusluvut

Tunnusluvut	TP 2015	TP 2016	TA 2017	TP 2017
Myydyt/vuokratut omakotitalotontit	1	11	10	7

Talousarvion toteutuminen ja poikkeamat

Metsätuotot ylittivät arvioidun. Toisaalta myös metsänhoidollisten toimien kustannukset muodostuivat ennakoitua suuremmiksi kuitenkin niin, että toimintakate oli budjetoitua parempi.

Vuoden aikana toteutettiin kirkonkylän risteysalueen maastomallinnusta ja aluevaraussuunnitelman laadintaa asiantuntijatyönä, yhdessä ELY-keskuksen kanssa. Työt oli järkevää toteuttaa vuosina 2016–2017, kun resurssit sen mahdollistivat ja ELY-keskus oli valmis osallistumaan kustannuksiin. Maastomallinnusta ja aluevaraussuunnitelmaa tarvitaan väistämättä tulevaisuudessa kantatie 54:n kirkonkylän liittymän ja sen pohjoispuolen tulevaisuuden maankäytöllisessä suunnittelussa.

TOIMIELIN: KULTTUURI- JA VAPAA-AIKALAUTAKUNTA / KUNNANHALLITUS

TEHTÄVÄALUE: KULTTUURITOIMI

Perustehtävä

Laissa kulttuuritoiminnalla tarkoitetaan taiteen harjoittamista ja harrastamista, taidepalvelusten tarjontaa ja käyttöä, kotiseututyötä sekä paikallisen kulttuuriperinteen vaalimista ja edistämistä. Kunnan kulttuuritoimi luo puitteet kunnassa tapahtuvalle kulttuuritoiminnalle yhdessä eri toimijatahojen kanssa, ensisijaisesti paikallisten yhdistysten kanssa.

TALOUSARVIO 2017

Toiminnalliset tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2017	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuuhenkilö
1. Helppoa ja monipuolista vapaa-aikaa	Toimiva yhteistyö kolmannen sektorin ja muiden toimijatahojen kanssa	Asiakaspalaute netissä vuosittain Tapahtumista kerätty palaute pääosin positiivista Tapahtumien ja niihin osallistuvien määrä vähintään 2016 tasolla ja kustannukset/osallistuja eivät kasva Vastikkeelliset avustukset; hyvä yhteistyö toimijatahojen kanssa ja avustuspäätöksen edellyttämät toimenpiteet asiallisesti tehty	Kulttuuri- ja vapaa-aikapäällikkö
2.	Suomi 100 vuotta -juhla-vuoden tapahtumien koordinointi	Tapahtumat toteutuvat suunnitellusti budjetoidun mukaan. Tapahtumiin osallistuvien määrä tavoitteiden mukainen	Kulttuuri- ja vapaa-aikapäällikkö

Toteutuma 1

Kulttuuritoimi kerää järjestämistään tapahtumista palautetta joko ovensuukyselynä rekisteröivän laitteen avulla tai kirjallisena. Yleisöltä sekä esiintyjiltä saatu palaute on pääosin positiivista. Palaute tapahtumista ja niihin liittyvä kustannusseuranta ovat taltioituna toimistossa. Asiakaspalautekysely netissä tullaan tekemään vuoden 2018 aikana.

Kulttuuritoimi järjesti kertomusvuonna itse tai yhteistyössä muiden tahojen, lähinnä paikallisten yhdistysten kanssa 70 tapahtumaa, joihin osallistui ennätysmäärä yleisöä, 14.800 henkilöä. Tapahtumista yhdeksätoista oli huomioitu lapset. Kulttuuritoimi tukee yhdistysten tapahtumia auttamalla markkinoinnissa ja erilaisten julkaisujen teossa (käsiohjelmat, julisteet ym.). Tapahtumat/palaute ja niihin liittyvä kustannusseuranta on taltioituna toimistossa. Vuoden 2017 järjestettyjen tapahtumien nettohinta/osallistuja oli 2 € (vuonna 2015 hinta 8 €, vuonna 2016 hinta 5 €).

Kulttuuri- ja vapaa-aikapäällikkö osallistui 78 tapaamiseen/suunnittelupalaveriin eri tahojen kanssa. Seutukunnallisia kulttuuritoimijoiden tapaamisia oli kaksi.

Riihimäen nuorisoteatterin Lopen ryhmä kokoontui kirjaston Fallesmannissa 17 kertaa keväällä ja 16 kertaa syyskaudella, oppilaita oli 22. Toiminta pyörii ostopalveluna Riihimäen nuorisoteatterilta.

Kulttuuri- ja vapaa-aikatoimi käyttää tiedotuskanavinaan kunnan omia internetsivuja ja Facebook-sivuja.

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta jakoi vastikkeellisiin avustuksiin varatut, kulttuuritoimen 3.000 € ja nuorisotoimen 3.500 €, huhtikuun kokouksessaan. Kulttuuritoimen vastikkeellisia avustuksia haki 12 yhdistystä, samoin kuin vuonna 2016. Nuorisotoimen vastikkeellisia avustuksia haki 6 tahoa, vuonna 2016 hakijoita oli 5. Avustukset maksetaan hakijalle saadun kirjallisen selvityksen jälkeen.

Toteutuma 2

Kulttuuritoimi oli mukana organisoimassa tai mukana toteutuksessa seuraavissa Suomi 100 -juhlavuoden tapahtumissa:

- Idusta alkaen ruokapöytään 28.1.
- Talvisodan päättymisen muistopäivä 13.3.
- Johanna Rusanen-Kartanon juhlakonsertti 21.3.
- Uudenmaan sotaveteraanipiirin kevätjuhla 8.4.
- Kansallinen veteraanipäivä 27.4.
- Ylioppilaskunnan laulajien kesäkuoron vierailu 30.6.
- Loppijärven valkeat yöt -soututapahtuma 30.6.
- Korsuorkesterin Suomi 100 vuotta -konsertti 3.9.
- Muistelo-orkesterin Musiikkimatka Tuntemattomaan -elämyskonsertti 17.9.
- Veikko Ahvenaisen Suomi 100 juhlakiertueen harmonikkakonsertti 4.10.
- Havuseppeleet sankarihaudoille 3.12.
- Lopen koulujen yhteinen Suomi 100 -itsenäisyysjuhlat 5.12.
- Oodi Suomelle -suurjuhla 100 vuotiaan Suomen kunniaksi 5.12.
- Itsenäisyyspäivän Juhlamessu Lopen kirkossa 6.12.
- Marsalkka Mannerheim (Timo Närhinsalo) kertoi Suomen sotahistoriaa loppilaisille nuorille Marskin Majalla 12.12.

Mainittuihin juhlavuoden teemaan liittyviin tapahtumiin osallistui noin 4.000 henkilöä.

Kirjaston Fallesmannissa järjestettiin juhlavuoden teemalla viisi näyttelyä touko-joulukuun aikana.

Lisäksi useat järjestöt ja yhteisöt järjestivät juhlavuoteen liittyviä tapahtumia ja muita tilaisuuksia Suomi 100 -tunnuksella.

Talous

160 KULTTUURITOIMI	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälk.	Toteutuma 1-12 / 2017	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2016
TOIMINTATUOTOT	5 300	0	5 300	22 622	-17 322	426,83%	6 519
VALMISTUS OMAAN KÄYTTÖÖN							
TOIMINTAKULUT	-109 100	-15 000	-124 100	-138 200	14 100	111,36%	-108 480
TOIMINTAKATE	-103 800	-15 000	-118 800	-115 578	-3 222	97,29%	-101 961
KORKOKULUT							
MUUT RAHOITUSKULUT							
POISTOT JA ARVONALENTUMISET							
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-103 800	-15 000	-118 800	-115 578	-3 222	97,29%	-101 961

Mittarit ja tunnusluvut

Tunnusluvut	TP 2015	TP 2016	TA 2017	TP 2017
Toteutetut aikuisille suunnatut konsertit/kulttuuritapahtumat	48	68	60	70
Toteutetut lapsille suunnatut konsertit/kulttuuritapahtumat	6	6	10	11

Talousarvion toteutuminen ja poikkeamat

Valtuusto myönsi lisämäärärahaa itsenäisyyden juhlavuoden toteutuksiin, minkä jälkeen kulttuuritoimen talousarvio toteutui budjetin puitteissa.

TOIMIELIN: KULTTUURI- JA VAPAA-AIKALAUTAKUNTA / KUNNANHALLITUS

TEHTÄVÄALUE: LIIKUNTATOIMI

Perustehtävä

Edellytysten luominen kuntalaisten liikunnalle. Kehittää toimivia yhteistyöverkkoja sekä terveyttä edistävää liikuntaa huomioon ottaen kaikki ikäryhmät. Tehtäväalue sisältää määrärahat liikunta-toiminnalle, KKI-kampanjalle, liikuntasalitoiminnalle sekä ulkoilureitistöjen ylläpitoon.

TALOUSARVIO 2017

Toiminnalliset tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2017	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuuhenkilö
1. Helppoa ja monipuolista vapaa-aikaa	Mahdollistamme omaehtoisen liikunnan joko järjestämällä itse toimintaa tai tarjoamalla puitteet	Liikuntasalien käyttöaste; tunnit, käyttäjäryhmät ja osallistujamäärät / viikko, kuntosalikorttien määrä / vuosi Liikuntatoimen omat ryhmät; ryhmien määrä ja osallistujamäärät / viikko Asiakaspalautekysely netissä kerran vuodessa Tapahtumakohtainen palaute	Liikunnan-ohjaaja
	Ulkoilureitistöjen ylläpito nykyisellä tasolla ja reitistö-markkinointi	Huoltosopimukset päivitettyinä Tehdyt markkinointitoimenpiteet (tiedotteet, messuille ja tapahtumiin osallistuminen)	Liikunnan-ohjaaja

Toteutuma

<u>Liikuntaryhmä</u>	<u>Kokoontumiskerrat 2017 / 2016</u>	<u>osallistujat ka 2017 / 2016</u>
Fallesmannin tuolijumppa	26 / 25	16 / 16
Kuuselan ryhmä	19 / 24	8 / 8
Launosten seniorit	26 / 23	8 / 8
Loppisalin seniorit	26 / 25	25 / 29
Läyliäisen seniorit	22 / 25	15 / 13
Räyskälän-Salonkylän varttuneet	8 / 6	3 / 5
Vesijumppa	26 / 26	16 / 18
Vesijumppa	26 / 26	18 / 19
Vesijumppa	26 / 26	19 / 21

Asiakaspalautetta kerättiin liikuntaryhmiltä kevät- ja syyskauden päätteeksi, palaute oli positiivista. Vastauksista päätellen kohderyhmät tavoitetaan hyvin ja asiakkaat ovat tyytyväisiä toimintaan. Tarvitessa palautteeseen on reagoitu nopeasti ja toivomukset toteutettu mahdollisuuksien mukaan.

Kunnanmestaruusturnauksia järjestettiin viidessä lajissa. Maaliskuussa lentopallon kunnanmestaruusturnaukseen osallistui 5 joukkuetta. Salibandyn kunnanmestaruusturnaus pelattiin huhtikuussa ja siihen osallistui 5 joukkuetta. Kesän aikana yhteistyössä FC Lopen kanssa järjestettyyn turnausmuotoiseen Loppifutikseen osallistui 4 joukkuetta sekä beach volleyhin 10 joukkuetta. Muina lajeina olivat frisbeegolfin kunnanmestaruus syyskuussa, osallistujia 24 henkilöä, ja golfin kunnanmestaruus elokuussa, osallistujia 27.

Koulujenväliseen salibandyturnaukseen osallistui 11 joukkuetta ja pesäpallopäivään 10 joukkuetta. Syyskuussa pidettyihin yleisurheilukilpailuihin osallistui yhteensä 293 kilpailijaa ja marraskuussa futsalturnaukseen 10 joukkuetta. Toukokuussa järjestettyyn ikääntyneiden liikunnalliseen aamupäivään osallistui 30 henkilöä ja elokuussa Melkuttimen maastossa pidettyyn luonnonpäivän tapahtumaan 50 henkilöä.

Kesän uimakoulutoimintaan osallistui 60 lasta ja kesäleireille 74 lasta.

Tammi-joulukuun aikana liikuntasaleja käytettiin iltaisin seuraavasti:

- Elmola: 40 käyttötuntia/viikko ja 27 käyttäjäryhmää (= yhdistykset ja yksityiset)
- Loppisali: 14 käyttötuntia/viikko ja 11 käyttäjäryhmää
- Launonen: 33 käyttötuntia/viikko ja 26 käyttäjäryhmää
- Läyliäinen: 32 käyttötuntia/viikko ja 26 käyttäjäryhmää

Vuonna 2017 myytiin 1 kk:n kuntosalikortteja 166 kpl (vuonna 2016 = 204), 6 kk:n kuntosalikortteja 179 kpl (141) ja yhden vuoden kuntosalikortteja 57 kpl (41). "70"-avaimia oli käytössä 48 kpl (38).

Talous

170 LIIKUNTATOIMI

	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio- muutokset	Talousarvio muutosten jälk.	Toteutuma 1-12 / 2017	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2016
TOIMINTATUOTOT	45 100	0	45 100	47 252	-2 152	104,77%	37 952
VALMISTUS OMAAN KÄYTTÖÖN							
TOIMINTAKULUT	-173 940	0	-173 940	-161 399	-12 541	92,79%	-167 063
TOIMINTAKATE	-128 840	0	-128 840	-114 146	-14 694	88,6%	-129 110
KORKOKULUT							
MUUT RAHOITUSKULUT	0	0	0	-20	20		0
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	-17 440	0	-17 440	-8 498	-8 942	48,73%	-11 323
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-146 280	0	-146 280	-122 665	-23 615	83,86%	-140 433

Mittarit ja tunnusluvut

Tunnusluvut	TP 2015	TP 2016	TA 2017	TP 2017
Elmolan liikuntasalin käyttäjät	25.300	25.100	18.500	20.655
Launosten liikuntasalin käyttäjät	7.600	6.900	7.700	7.869
Läyliäisten liikuntasalin käyttäjät	6.800	8.600	8.800	5.616
Loppisalin käyttäjät	4.700	7.100	5.800	7.680
Kuntosalikortit	294	415	300	455
Kuntoliikuntaryhmät	9	9	9	8

TOIMIELIN:

YMPÄRISTÖ- JA RAKENNUSLAUTAKUNTA / LUPALAUTAKUNTA

TALOUSARVIO 2017

Sitovat tavoitteet

Strateginen tavoite	Sitova tavoite 2017	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuuhenkilö
1. Parempaa arkea	Asiakaspalvelun laatua seurataan, jotta se pysyy hyvällä tasolla	- Rakennusvalvonnan pysyvää asiakaspalautemenettelyä jatketaan - Palautteita 30 kpl/vuosi - Keskimääräinen rakennusvalvonnan lupahakemusten käsittelyaika on 1 kk	Rakennus-tarkastaja
	Toteutetaan kiinteistö-kartoitus (kartoitetaan luvanvaraisten rakennusten ja rakennelmien määrä sekä kiinteistöveron määräytymisperusteiden oikeellisuus), kunnan kiinteistövero-perusteiden tarkistamiseksi	- Kunnan kiinteistöverotuksen perusteena olevien tietojen täsmentyminen - Kiinteistöverojen määrä	Rakennus-tarkastaja
2. Helppoa ja monipuolista vapaa-aikaa	Kunta tukee vesienhoitoa ja osallistuu vesienhoitotahojen toimintaan. Vesistöjen tila kehittyy myönteiseen suuntaan.	- Loppijärven lisätutkimukset jatkuvat - Valmistuneiden tutkimusten raportit on käsitelty ympäristö- ja rakennuslautakunnassa ja toimenpiteistä on tehty suunnitelma	Ympäristö-päällikkö
	Rakennetun ympäristön tila siistiytyy	- Rakennetun ympäristön pysyviä tarkastuskierroksia on jatkettu - Vuosikierroksen tulokset on raportoitu ympäristö- ja rakennuslautakunnalle	Rakennus-tarkastaja, Ympäristö-päällikkö

Toteutuma 1

Rakennusvalvonnan asiakaspalautejärjestelmän käyttöä on jatkettu, mutta palautteita ei vuonna 2017 juurikaan annettu. Nykyisen muotoinen palautemenettely ei näytä kiinnostavan asiakkaita riittävästi. Siksi jatkossa pohditaan, miten palautteen antamista tulisi muokata, jotta saataisiin luotettavaa, toimintaa ohjaavaa palautetta.

Rakennusvalvonnan lupapäätösten käsittelyn tavoiteajassa on pysytty.

Vuoden 2017 aikana toteutettiin kiinteistökartoituksen ensimmäinen vaihe. Siihen valittiin kaksi pilotti-kohdetta Sajaniemestä ja Loppijärven eteläpäästä, joiden osalta kartoitettiin kaikki rakennukset. Pilotti-kohteiden kartoitus valmistui loppusyksyllä ja saadut tulokset kirjattiin kunnan järjestelmään ja toimitettiin verottajalle. Tulokset olivat positiiviset ja talousarviossa on vuodelle 2018 varattu määräraha selvityshenkilön palkkaamiseksi. Tarkoitus on tehdä selvitystä ainakin vuoden 2019 loppuun saakka.

Toteutuma 2

Kokemäenjoen vesistön vesiensuojeluyhdistyksen aikaisemmin valmistuneen tutkimuksen tulokset eivät antaneet sellaista lisätietoa, joka auttaisi suunnitelman laatimisessa. Helsingin yliopiston tutkimus on edelleen kesken, eikä sen valmistumisesta ole saatu tietoa. Näistä syistä johtuen hoitotoimenpidesuunnitelman laatimista ei voitu aloittaa eikä mittarin mukaiseen tavoitteeseen ole päästy. Toimenpidesuunnitelmatyö pyritään aloittamaan vuoden 2018 aikana, kuitenkin riippuen em. tutkimuksen valmistumisesta ja käytettävissä olevista resursseista.

Rakennusvalvonnan ja ympäristötoimen työruuhkan ja työjärjestelyjen muutosten johdosta rakennetun ympäristön tarkastuskierroksia ei tehty vuonna 2017. Tarkastuskierroksia jatketaan keväällä 2018 ja samalla harkitaan uusia menettelytapoja kierrosten toteuttamiseksi.

Suoritetun yritysvaikutusten arvioinnin perusteella seuraavilla sitovilla tavoitteilla on yritysvaikutuksia:

Strateginen tavoite	Sitova tavoite 2017	Yritysvaikutukset	Asteikko -3 - +3
1. Parempaa arkea	Asiakaspalvelun laatua seurataan, jotta se pysyy hyvällä tasolla	Hyvä asiakaspalvelu vaikuttaa positiivisesti vetovoimatekijänä yrityksille. Sujuvat ja avoimet lupaprosessit edistävät yritysmuutoksia. Rakennusvalvonta ja ympäristötoimi ovat usein yrityksen ensimmäisiä kontakteja kuntaan.	+2
2. Helppoa ja monipuolista vapaa-aikaa	Kunta tukee vesienhoitoa ja osallistuu vesienhoitotahojen toimintaan. Vesistöjen tila kehittyy myönteiseen suuntaan	On vaikutuksia vesienhoidossa tarvittavien hankintojen harkintaan. Vaikuttaa myös tarpeeseen käyttää ulkopuolisia palveluja. Parhaassa tapauksessa vetovoimatekijänä on hyviin vesistöihin tukeutuvan yrittäjyyden liiketoimintamahdollisuuksien paraneminen.	+1
	Rakennetun ympäristön tila siistyy	Jotkut yritykset voivat kokea siivousvaatimukset kielteisenä asiana toimintansa kannalta. Kiinteistön siivoaminen jätteistä aiheuttaa yrityksille työ-, kuljetus- ja jätteenkäsittelykustannuksia.	-1

Toteutuma 1

Asiakaspalvelun laatuun on edelleen kiinnitetty huomiota. Jatkuva asiakastytyväisyyskysely on käytössä.

Toteutuma 2

Ympäristötoimi on ollut koollekutsujana järvien suojeluyhdistysten ja muiden intressitahojen kanssa pidetyissä vesienhoitokokouksissa. Esimerkkinä hyviin vesistöihin tukeutuvasta yrittäjyydestä on Evon Luonto Oy:n vuonna 2018 alkava toiminta entisessä Räyskälän leirikeskuksessa Kaartjärven rannalla.

Tarkastuskierroksia ei toteutettu vuonna 2017. Tarkastuskierroksia jatketaan vuonna 2018.

Yritysvaikutuksissa ei ole havaittu muutoksia aikaisempaan verrattuna.

TOIMIELIN: YMPÄRISTÖ- JA RAKENNUSLAUTAKUNTA / LUPALAUTAKUNTA

TALOUSARVIO 2017

Toiminnalliset tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2017	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuuhenkilö
1. Parempaa arkea	Neuvonta ja ohjeistus päivitetty	Lupamenettelyihin liittyvien ohjeiden päivittäminen	Rakennustarkastaja, Ympäristöpäällikkö
	Taksojen ajantasaisuus	Rakennusvalvontataksan ja ympäristönsuojeluviranomaisen taksan ja maa-ainestaksan vuositarkastelu tehty ja ajantasaiset taksat täytäntöönpantu	Rakennustarkastaja, Ympäristöpäällikkö
	Ympäristö- ja rakennuslautakunnan tehtäväkokonaisuuden toimivuuden seuranta	Henkilöstön tehtävien seuranta ja tarvittaessa uudelleen priorisointi	Rakennustarkastaja, Ympäristöpäällikkö

Toteutuma 1

Ohjeita on päivitetty resurssien antamien mahdollisuuksien mukaan.

Maksujen osalta tarkistettu rakennusvalvonnan taksa on tullut voimaan 1.5.2017. Taksan rakenne tullaan päivittämään vuoden 2018 alkupuolella. Ympäristönsuojeluviranomaisen taksa ja maa-ainestaksa käsiteltiin lupalautakunnassa vuoden 2017 lopussa.

Vuoden 2017 aikana ympäristönsuojelussa ja rakennusvalvonnassa on tapahtunut paljon henkilöstömuutoksia ja organisaatiomuutos. Henkilöstön tehtäviä on seurattu ja toimenkuvia tarvittaessa selkeytetty.

TOIMIELIN: YMPÄRISTÖ- JA RAKENNUSLAUTAKUNTA / LUPALAUTAKUNTA

TEHTÄVÄALUE: RAKENNUSVALVONTA

Perustehtävä

Rakentamisen ohjaaminen siten, että saavutetaan mahdollisimman onnistunut rakennushanke käyttäjän ja ympäristön kannalta katsoen ja siten, että rakentaminen tapahtuu lainsäädännön, rakentamismääräysten, kaavoituksen ja tasapuolisen kohtelun vaatimusten mukaisesti.

TALOUSARVIO 2017

Talous

180 RAKENNUSVALVONTA	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälk.	Toteutuma 1-12 / 2017	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2016
TOIMINTATUOTOT	145 390	0	145 390	135 931	9 459	93,49%	127 597
VALMISTUS OMAAN KÄYTTÖÖN	1 000	0	1 000	4 255	-3 255	425,5%	6 003
TOIMINTAKULUT	-180 490	0	-180 490	-171 832	-8 658	95,2%	-178 923
TOIMINTAKATE	-34 100	0	-34 100	-31 646	-2 454	92,8%	-45 322
KORKOKULUT							
MUUT RAHOITUSKULUT							
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	0	0	0	-188	188		-3 640
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-34 100	0	-34 100	-31 834	-2 266	93,35%	-48 963

Mittarit ja tunnusluvut 31.12.

	2013	2014	2015	2016	2017
Rakennus- ja toimenpidelupapäätöksissä vaaditut katselmukset	534	410	406	376	347
• katselmusten lukumäärä/lupapäätös	2,75	2,50	2,02	2,65	2,16
Rakennusluvut	138	113	112	116	105
• omakotitalot	12	10	9	13	8
- asemakaava-alueet	4	5	1	6	5
- muut alueet	8	5	8	7	3
• loma-asunnot	16	12	12	9	8
- ranta-asemakaava-alueet	3	2	3	2	2
- muut alueet	13	10	9	7	6
Toimenpideluvat	56	51	89	26	36
Toimenpideilmoitukset	55	82	125	89	89
Poikkeamispäätökset	18	9	10	17	16
Suunnittelutarveratkaisut	4	5	9	2	2
Poikkeamislausekset ELY-keskukselle	2	2	2	-	-

Rakennusaikaisia katselmuksia on pyritty vähentämään erityisesti talousrakennusten osalta ja jättämään rakentamisen seurantaan vastaavan työnjohtajan varaan. Katselmusten määrä myönnettyä rakennus- ja toimenpidelupaa kohti oli kertomusvuonna 2,16 eli suurin piirtein edellisvuosien lukemissa. Vähennystä suoritettavissa katselmuksissa on erityisesti perustus- ja rakennekatselmusten osalta. Savupiippu- ja tulisijatarkastukset on jätetty kokonaan vastaavan työnjohtajan suoritettavaksi.

Talousarvion toteutuminen ja poikkeamat

Tuottojen osalta toisen rakennustarkastajan työpanoksen myyntituotot jäivät toteutumatta syyskuun puolesta välistä vuoden loppuun.

Lupapisteen käyttöönotto on tuonut muutoksia talousarvion toteutumaan, koska kaikkiin siihen liittyviin kuluihin ei osattu varautua. Rakennusvalvonnan menot toteutuivat kuitenkin säästövoittoisesti ja kokonaisuudessaan tehtäväalueen toimintakate on budjetoitua parempi.

TOIMIELIN: YMPÄRISTÖ- JA RAKENNUSLAUTAKUNTA / LUPALAUTAKUNTA

TEHTÄVÄALUE: YMPÄRISTÖNSUOJELU

Perustehtävä

Hoitaa ne tehtävät, jotka laissa kuntien ympäristönsuojelun hallinnosta (6 §) on asetettu kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen tehtäväksi.

TALOUSARVIO 2017

Talous

190 YMPÄRISTÖNSUOJELU	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio- muutokset	Talousarvio muutosten jälk.	Toteutuma 1-12 / 2017	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2016
TOIMINTATUOTOT	39 300	0	39 300	22 268	17 032	56,66%	39 866
VALMISTUS OMAAN KÄYTTÖÖN							
TOIMINTAKULUT	-168 890	0	-168 890	-150 371	-18 519	89,03%	-137 008
TOIMINTAKATE	-129 590	0	-129 590	-128 103	-1 487	98,85%	-97 142
KORKOKULUT							
MUUT RAHOITUSKULUT							
POISTOT JA ARVONALENTUMISET							
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-129 590	0	-129 590	-128 103	-1 487	98,85%	-97 142

Talousarvion toteutuminen ja poikkeamat

Tuloja kertyi vuoden aikana pääasiassa maisematyölupa- ja melupäätösmaksuina. Vireillä olevien maa-aines- ja ympäristölupahakemusten käsittely on viivästynyt, minkä vuoksi tulot eivät ole toteutuneet talousarvioissa esitetyllä tavalla.

Tehtäväalueen menot toteutuivat muilta osin talousarvion mukaisesti, mutta määrärahoja säästy muun muassa asiantuntijapalveluista. Esimerkiksi pohjavesialueiden suojelusuunnitelman päivittäminen ei käynnistynyt ja siirtyi vuodelle 2018.

Kokonaisuutena ympäristönsuojelun toimintakate on hieman budjetoitua pienempi.

Hankkeet

Kunta on ollut mukana Hämeen liiton hallinnoiman Vanajavesikeskus-hankkeen toisella toimintajaksolla 2014-2017, rahoitusosuus 1 €/asukas/v. Kunnanhallitus on tehnyt päätöksen osallistumisesta vastaavalla rahoitusosuudella myös hankkeen seuraavalle kaudelle 2018-2021. Vanajavesikeskuksen toiminta on kehittynyt ripeästi ja sen asiantuntemuksesta ja tuesta on ollut kunnalle hyötyä etenkin Loppijärven tilanteen ja hoitotoimenpiteiden selvittelyssä sekä muissa vesiensuojelun edistämisen hankkeissa.

Kunta on osallisena Länsi-Uudenmaan Vesi ja Ympäristö ry:n hallinnoimassa EU-rahoitteisessa Hiidenveden kunnostuksen jatkohankkeessa ja sitä tukevassa uudessa Lohikalat Karjaanjoelle -vesistövisio 2021 -hankkeessa, jotka toteutetaan vuosina 2016-2021. Jatkohankkeen vesienhoidollinen hyöty Lopen kunnalle koostuu Karjaanjoen vesistöalueella jo tehtyjen selkeytysaltaiden hoitotoimista, uusien altaiden toteuttamisesta, vesistöihin vaikuttavien toimijoiden neuvonnasta ja kehittyvästä vesienhoidon yhteistyöstä. Vesistövisiohankkeen hyödyt ovat pitkäjänteisiä, visiona on lohikalojen lisääntymis- ja kasvualueiden turvaaminen ja laajeneminen myös Lopen alueella aina Karjaanjoen latvaosia myöten. Siksi on tärkeää, että Lopen kunta on mukana myös vaelluskalojen ja raakku-simpukoiden elinvoimaisten kantojen turvaamisessa Karjaanjoen vesistössä. Kunnan vuotuinen rahoitusosuus hankkeissa on yhteensä 10.000 euroa, joka maksetaan ympäristönsuojelun tehtäväalueen budjetista.

Kunta on ollut osallisena ympäristöministeriön Hämeen ELY-keskuksen kautta rahoittamassa Kokemäenjoen vesistön vesiensuojeluyhdistys ry:n haja-asutusalueen jätevesineuvontahankkeessa, jossa on kohdistettu neuvontaa niille Lopen alueille, joilla vuonna 2014 toteutetun vastaavan hankkeen aikana neuvontaa ei tehty. Edellinen jatkohanke päättyi vuoden 2016 lopussa, mutta vesiensuojeluyhdistys on osallistunut neuvojiin Lopen kesätapahtumiin ja tarjonnut kunnan alueelle kiinteistökohtaista neuvontaa pienessä mitassa myös vuonna 2017. Hankkeesta ei aiheutunut erillisiä kustannuksia Lopen kunnalle.

Ympäristö- ja rakennuslautakunta on vuonna 2015 käynnistänyt Lopen pohjavesialueiden suojelusuunnitelman päivittämishankkeen. Hanke on kesken ja sen käytännön toteutus tulee siirtymään vuodelle 2018. Suunnitelman päivittäminen on välttämätöntä, sillä valtion ympäristöhallinto edellyttää suojelusuunnitelmien uusimista noin 10 vuoden välein ja voimassa oleva Lopen suojelusuunnitelma on valmistunut vuonna 2004. Hankkeen hyöty on päivityksestä saatava ajantasainen tieto pohjavesialueiden riskikohteiden sijainnista ja tilasta sekä mahdollisuus luokiteltujen pohjavesialueiden perusteltuihin rajaus- ja luokkatarkistuksiin.

TOIMIELIN: PERUSTURVALAUTAKUNTA
TALOUSARVIO 2017
Sitovat tavoitteet

Strateginen tavoite	Sitova tavoite 2017	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuuhenkilö
1. Parempaa arkea	Maakunnallinen sosiaali- ja terveydenhuollon integraatio / Valmistautuminen valtakunnalliseen sote-rakenneuudistukseen	Päätös maakunnallisesta sosiaali- ja terveydenhuollon integraatiosta	Perusturva-johtaja

Toteutuma

Sote-uudistuksessa 1.1.2020 lähtien vastuu sosiaali- ja terveystalouden palvelujen järjestämisestä siirtyy Kanta-Hämeen kunnilta maakunnalle. Uudistus on valmistelussa kuntien, kuntayhtymien ja aluehallinnon asiantuntijoiden voimin. Valmistelua koordinoi Hämeen liitto.

Suoritetun yritysvaikutusten arvioinnin perusteella seuraavilla sitovilla tavoitteilla on yritysvaikutuksia:

Strateginen tavoite	Sitova tavoite 2017	Yritysvaikutukset	Asteikko -3...3
1. Parempaa arkea	Maakunnallinen sosiaali- ja terveydenhuollon integraatio / Valmistautuminen valtakunnalliseen sote-rakenneuudistukseen	Uudessa sote-mallissa käyttäjä voinee nykyistä vapaammin valita, haluaako julkisen, yksityisen tai kolmannen sektorin tuottajan palveluita, joten yritysvaikutuksia tulee olemaan jo valmisteluvaiheessa	+1

Toteutuma

Sote-uudistuksen yhtenä tavoitteena on, että perustason palveluissa asiakkaille pääsääntöisesti varmistetaan yhdenvertainen mahdollisuus valita julkisen, yksityisen tai kolmannen sektorin tuottaja. Vaikutukset näkyvät konkreettisesti vasta sote-uudistuksen tultua voimaan.

Kanta-Häme on hakenut mukaan maakunnallisiin valinnanvapauspilotteihin. Tarkoitus on pilotoida valinnanvapauslain mukaista niin sanottua suoraa valintaa, jossa asiakas saa valita sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottajansa yksityisistä ja julkisista tuottajista hakemuksessa rajatuissa toiminnoissa.

TOIMIELIN: PERUSTURVALAUTAKUNTA

TEHTÄVÄALUE: TERVEYDENHUOLTO

Perustehtävä

Terveystenhuollon perustehtävänä on huolehtia terveydenhuollon palvelujen saatavuudesta kunnan osoittaman taloudellisen resurssin puitteissa.

TALOUSARVIO 2017

Toiminnalliset tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2017	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuhenkilö
1. Parempaa arkea	Asiakaslähtöinen, laadukas palvelukonsepti. Potilas saa palvelun yhdellä palvelutapahtumalla.	Asiakastyytyväisyys hyvä, SN4-tekstiviestipalaute: tyytyväisten osuus kasvava, avun saaminen Kotisairaalan käyttö lisääntyy	Perusturva-johtaja
2.	Moni- ja pitkäaikaissairaiden asiakkaiden hoito on koordinoitua ja toteutettu moniammatillisesti	Jokaisella paljon palveluja käytävällä moni- ja pitkäaikais-sairaalla on hoitosuunnitelma, jota toteutetaan ja jota moniammatillinen tiimi seuraa Moni- ja pitkäaikaissairaiden käyntimäärien väheneminen	Perusturva-johtaja
3.	Toiminnan ja rahoituksen tasapaino	Talousarvion ja toimintasuoritteiden toteutuminen	Perusturva-johtaja

Toteutuma 1

Potilas saa yhteyden puhelimitse samana päivänä. Hoitajavastaanotolle Lopelle on päässyt keskimäärin 5 päivässä. Lääkärivastaanotolle saatavuus oli vuoden loppupuolella noin kolme viikkoa, kun se alkuvuonna oli yli 4 viikkoa.

Potilastyytyväisyyttä on mitattu tekstiviestikyselyllä ja tyytyväisyys kiireellisen hoidon yksikön palveluun on parantunut (2017: NPS 27,6, 2016: NPS 19,7). Kiireellisen hoidon yksikössä suurin yksittäinen tyytyväisyyttä vähentävä tekijä on odottelu. Osa potilaista saapuu ilman ajanvarausta, jolloin odotusta ei voi välttää. Vastaanotoilla tyytyväisyys on pysynyt samalla hyvällä tasolla (NPS 49,8). Suun terveydenhuollossa SN4-palautteen perusteella tyytyväisten osuus on erinomaisella tasolla.

Kotisairaalan käyntimäärät ovat lisääntyneet koko kuntayhtymässä edelliseen vuoteen verrattuna määrän ollessa 3700 käyntiä (2670). Lopelle näistä on tehty 657 käyntiä (edellisenä vuonna 343).

Osastohoidon lyhytaikaisten hoitajaksojen osuus on lisääntynyt ollen 96,5 %.

Toteutuma 2

Vuoden 2017 aikana tehtiin 315 hoitosuunnitelmaa. Monisairaita ja paljon palveluita käyttäviä on kuntayhtymässä noin 4000 asukasta, joille tarjotaan mahdollisuutta listautua omalle työparille. Moni- ja pitkäaikaissairaiden käyntimäärien vähenemistä ei voida osoittaa saatavilla tiedoilla.

Toteutuma 3

Toiminnan ja rahoituksen tasapaino on ollut hyvä, sekä sairaanhoitopiirin kuntayhtymä että terveyskeskuksen kuntayhtymä tekivät kertomusvuodelta ylijäämäisen tuloksen.

Talous

200 TERVEYDENHUOLTO	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio- muutokset	Talousarvio muutosten jälk.	Toteutuma 1-12 / 2017	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2016
TOIMINTATUOTOT							
VALMISTUS OMAAN KÄYTTÖÖN							
TOIMINTAKULUT	-16 342 500	0	-16 342 500	-15 669 874	-672 626	95,88%	-15 290 859
TOIMINTAKATE	-16 342 500	0	-16 342 500	-15 669 874	-672 626	95,88%	-15 290 859
KORKOKULUT							
MUUT RAHOITUSKULUT							
POISTOT JA ARVONALENTUMISET							
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-16 342 500	0	-16 342 500	-15 669 874	-672 626	95,88%	-15 290 859

Talousarvion toteutuminen ja poikkeamat

Terveyskeskuksen kuntayhtymän jäsenkuntien kanssa tehty alijäämän kattamissuunnitelma toteutui sovittua nopeammin ja kuntayhtymä sai taseessaan olleen alijäämän katettua jo kertomusvuonna. Täten jäsenkunnilta ei peritä enää kattamisohjelman mukaisia maksuosuuksia.

Talousarvion toteutumisessa on kuitenkin useita poikkeamia suunnitellusta. Tulopuolella suurimpana poikkeamana olivat laitoshoidon asiakasmaksut, jotka alittuivat osastojen paikkamäärän vähenemisen seurauksena. Menojen osalta palkkakulut ja henkilösivukulut toteutuivat selvästi suunniteltua pienempinä (800.000 € ja 540.000 €), samoin ravitsemuspalvelut noin 230.000 €. Suurimmat talousarvion ylittävät kuluerät olivat ostetut laitospalvelut, ostetut lääkäripalvelut ja asiantuntijapalvelut sekä hoitotarvikejakelun kulut.

TOIMIELIN: PERUSTURVALAUTAKUNTA
TEHTÄVÄALUE: PERUSTURVATOIMEN HALLINTO

Perustehtävä

Perusturvatoimi turvaa riittävät sosiaalipalvelut ja edistää kuntalaisten hyvinvointia sekä omatoimisuutta.

TALOUSARVIO 2017

Toiminnalliset tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2017	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuhenkilö
1. Parempaa arkea	Sosiaalitoimen sisäinen kehittäminen 2017-2018	Esimieskoulutus on käynnistynyt oppisopimuskoulutuksena Kaikki esimiehet hallitsevat vähintään Word, Excel ja PowerPoint -ohjelmien käytön alkeet Tehtävänkuvat uusitaan ja ne ovat selkeät Esimiesten taloushallinnon osaaminen vahvistuu (kysely)	Perusturva-johtaja, Hallinto-päällikkö

Toteutuma 1

Perusturvatoimen sisäinen kehittäminen on toteutunut suunnitellusti. Esimiehille on tarjottu halutessaan apua Officeen perusohjelmien käytössä. Excel-taulukkolaskentaohjelman koulutus kaikille esimiehille toteutuu keväällä 2018. Esimiesten taloushallinnon osaaminen on lisääntynyt muun muassa kuukausittaisen talousseurannan ja kuukausittain laadittavan mittariston sekä talousarvion 2018 laadintaan osallistumisen myötä. Jatkuvan vuoropuhelun merkitys on korostunut. Kyselyä ei ole toteutettu.

Talous

300 PERUSTURVATOIMEN HALLINTO	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälk.	Toteutuma 1-12 / 2017	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2016
TOIMINTATUOTOT	0	0	0	4 758	-4 758		6 506
VALMISTUS OMAAN KÄYTTÖÖN							
TOIMINTAKULUT	-244 350	0	-244 350	-205 479	-38 871	84,09%	-220 250
TOIMINTAKATE	-244 350	0	-244 350	-200 721	-43 629	82,14%	-213 744
KORKOKULUT							
MUUT RAHOITUSKULUT							
POISTOT JA ARVONALENTUMISET							
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-244 350	0	-244 350	-200 721	-43 629	82,14%	-213 744

Talousarvion toteutuminen ja poikkeamat

Talousarvion ja toteuman poikkeavuus johtuu siitä, että perusturvan hallintopäällikön virka oli osan vuodesta, rekrytoinnin ajan, täyttämättä.

Talousarviossa Hoivakoti Eedilän hoitajakutsujärjestelmän hankintaan varattiin 15.000 euroa. Myöhemmin kävi ilmi, että myös Hoivakoti Salmelaan tarvitaan hoitajakutsupainikkeet, joiden tarpeesta ei ollut täyttä varmuutta Eedilän hoitajakutsujärjestelmää tilattaessa. Talousarviosta poiketen päädyttiin hankkimaan hoitajakutsupainikkeet myös Hoivakoti Salmelaan, jossa asiakkaiden hoidettavuus on lisääntynyt ja hoitokutsun hankinta asiakkaiden turvallisuutta lisäämään on perusteltu. Hoitajakutsujärjestelmän lopullinen kustannus on 17.333 euroa. Hankinta kyettiin kuitenkin toteuttamaan perusturvalautakunnalle investointi-hankintoihin budjetoidun kokonaismäärärahan puitteissa.

Hankkeet

Kunta on mukana kansakoulu-hankkeen kirjaamisvalmennusohjelmassa, jonka tarkoituksena on tukea kansallisten luokitusten ja asiakirjarakenteiden toimeenpanoa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojärjestelmiin.

TOIMIELIN: PERUSTURVALAUTAKUNTA
TEHTÄVÄALUE: LASTEN JA PERHEIDEN PALVELUT

Perustehtävä

Lasten ja perheiden palvelut edistävät kuntalaisten hyvinvointia ennaltaehkäisevästi ja asiakaslähtöisesti. Lasten ja perheiden palvelut -tehtäväalueeseen sisältyy sosiaalihuoltolain mukaiset perheiden palvelut sekä lastensuojelun avo-, sijais- ja jälkihuolto.

TALOUSARVIO 2017

Toiminnalliset tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2017	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuuhenkilö
1. Parempaa arkea	Varhainen ja tehokas tuki lapsiperheille	Lastensuojelun asiakasmäärät laskevat 5 %	Johtava sosiaalityöntekijä
2. Parempaa arkea	Perhetyön kehittäminen	Perhetyöntekijöille langattomat verkkoyhteydet Asiakaskäyntimäärä lisääntynyt 2016-2017	Johtava sosiaalityöntekijä

Toteutuma 1

Joulukuun lopussa 14 lasta oli sijoitettuna perhehoitoon ja 7 lasta lastensuojelulaitokseen tai ammatilliseen perhekotiin. Lastensuojelun asiakkuudessa olevien lasten määrä on laskenut. Määrä oli 31.12.2016 85 ja 31.12.2017 se oli 69, joista sijaishuollossa 21. Loput 48 lasta olivat joko avohuollon tai jälkihuollon piirissä. Lastensuojelun asiakasmäärä on laskenut mittarin mukaisesti (18,8 %). Sijoitettujen lasten kokonaismäärä ei ole laskenut, mutta painopiste on siirtynyt perhehoitoon.

Kaikkiaan tavoite on toteutunut tähän mennessä hyvin. Tämä selittyy ennen kaikkea aktiivisen ennaltaehkäisevän työn ja sosiaalihuoltolain mukaisten palvelujen mahdollistumisella. Ennaltaehkäisevää työtä tekevät lähes kaikki lasten ja perheiden palvelujen työntekijät, esimerkiksi lastensuojelun asiakkuuden päättymisen jälkeen tai vaihtoehtona asiakkuudelle. Painotetusti sosiaalihuoltolain mukaista ja ennaltaehkäisevää asiakastyötä tekevät lapsiperheiden kotipalvelun työntekijä, toinen perhetyöntekijöistä ja toinen sosiaaliohjaajista. Kaksi viimeksi mainittua työskentelevät myös lastensuojelun asiakkaiden parissa.

Toteutuma 2

Tavoitteen osalta on työajanseurannassa tapahtunut tekninen parannus vuoden 2017 aikana, kun työntekijät ovat voineet käyttää mobiilisovelluksena toimivaa Kellokortti-järjestelmää työajan seurantaan. Asiakastyön kirjaaminen tietojärjestelmään tapahtuu kuitenkin edelleen vain omassa työpisteessä. Kannettavien tietokoneiden ja langattomia verkkoyhteyksien hankintaa on siirretty, koska suunnitelmissa on, että kevään 2018 aikana Jokiniementiellä sijaitsevien perhetyöntekijöiden työpiste siirtyy kunnantalolle. Siirtymisen jälkeen ryhdytään toteuttamaan liikkuvampaa työtapaa ja työntekijöille hankitaan mahdollisuus käyttää asiakastietojärjestelmää etäyhteydellä. Tällöin kirjaaminen ei ole sidottu tiettyyn työpisteeseen.

Asiakaskäyntimääristä ei ole saatu vertailutietoja. Vuoden aikana myös toinen perhetyöntekijöistä on käynyt perhearviointikoulutuksen ja hyödyntänyt sitä työssään. Kotipalvelun kysyntä on runsasta ja ennaltaehkäisevä perhetyö on lisääntynyt lastensuojelun perhetyöhön suhteutettuna.

Talous

310 LASTEN JA PERHEIDEN PALVELUT	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälk.	Toteutuma 1-12 / 2017	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2016
TOIMINTATUOTOT	59 800	0	59 800	59 990	-190	100,32%	118 605
VALMISTUS OMAAN KÄYTTÖÖN							
TOIMINTAKULUT	-1 909 330	0	-1 909 330	-1 946 901	37 571	101,97%	-1 711 707
TOIMINTAKATE	-1 849 530	0	-1 849 530	-1 886 910	37 380	102,02%	-1 593 102
KORKOKULUT							
MUUT RAHOITUSKULUT							
POISTOT JA ARVONALENTUMISET							
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-1 849 530	0	-1 849 530	-1 886 910	37 380	102,02%	-1 593 102

Mittarit ja tunnusluvut

Tunnusluvut	TP 2015	TP 2016	TA 2017	TP 2017
Lastensuojelun palvelut:				
*Perhehoitovuorokausien määrä	2913	2566	2737	4065
*Laitos ja ammatillinen perhekoti, hoitovuorokausien määrä	3344	2869	2190	3011
Lastensuojeluilmoitukset ja muut lapsia koskevat yhteydenotot	178	228	218	251
Avohuollon tukitoimien saajat	146	106	100	67
Huostaanotetut ja avohuollon sijoituksessa olevat lapset yhteensä vuoden aikana	26	28	26	26
Uudet huostaanotot	2	5	4	6
Kiireelliset sijoitukset	6	2	2	9
Lastensuojelun perhetyön asiakkaat (kunnan oma toiminta)		40	30	21
Lastensuojelun perhetyön asiakkaat (ostopalvelu)	11	9	9	4
Jälkihuollon asiakkaat	12	12	12	12
Sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut lapsiperheille:				
Sosiaalihuoltolain mukaisen perhetyön asiakkaat (kunnan oma toiminta)				14
Palvelusetelillä myönnetty tp. kotiapu: asiakasperheet		5	12	4
Lapsiperheiden kotipalvelu/kunnan toiminta: asiakasperheet		5	15	16
Ennaltaehkäisevät palvelut:				
Perheneuvolan suoritteet	622	446	600	537
Nuppi, nuorten palvelupiste, asiakaskäynnit	77	78	70	58

- Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrään pyritään vaikuttamaan ennalta ehkäisevin toimin siten, että sijoitettujen lasten määrä laskee, sijoitusaika lyhenee ja sijoitukset painottuvat perhehoitoon. Osa sijoituksista päättyy vuoden aikana lapsen tullessa täysi-ikäiseksi; myös uusia sijoituksia tulee vuoden aikana.

Talousarvion toteutuminen ja poikkeamat

Tehtäväalueen määrärahojen ylitys johtui sijoitettavien lasten ennakoitua suuremmasta lukumäärästä. Painottuminen perhehoitoon on selkeä laitoshoitoon verrattuna.

Sijaishuollossa olevien lasten lukumäärä on viime vuoden lopun tilanteeseen verrattuna pysynyt samana, mutta sijoitusten kesto on pidentynyt. Lisäksi osa jälkihuollossa olevista lapsista on jäänyt perhehoitoon. Painotus laitossijoitusten sijasta perhehoitoon on pitkällä aikavälillä taloudellisesti edullisempaa ja yleensä aina lapsen kannalta parempi vaihtoehto.

Hankkeet

Maakunnalliseen LAPE-muutosohjelmaan liittyviä uusia toimintakulttuurimuutoksia on edistetty aktiivisesti, esimerkkinä nuorisopsykiatrian ja lastenpsykiatrian erikoissairaanhoidon jalkautuminen kuntiin. Syksyllä käynnistyi LAPE-työpajatyöskentely sekä muita tilaisuuksia, joihin sosiaalitoimen henkilöstö on aktiivisesti osallistunut. Lopen oma moniammatillinen LAPE-työskentely on käynnistynyt ja työskentelyn painopiste on siirtynyt enemmän sivistystoimen puolelle.

TOIMIELIN: PERUSTURVALAUTAKUNTA

TEHTÄVÄALUE: AIKUISTEN JA VAMMAISTEN PALVELUT

Perustehtävä

Aikuisten ja vammaisten palvelut järjestetään ja tuotetaan asiakaslähtöisesti, tehokkaasti ja vaikuttavasti. Aikuisten palveluihin kuuluu aikuissosiaalityö, toimeentuloturva ja maahanmuutto- ja pakolaisasiat sekä mielenterveys- ja päihdepalvelut. Vammaispalveluihin kuuluu kaikki vammaisten ja kehitysvammaisten palvelut. Näitä ovat esimerkiksi vammaisten henkilöiden sosiaalityö, joka ostetaan Riihimäen kaupungilta, asumispalvelut, työ- ja päivätoiminta, asumisen ohjaus, omais- ja perhehoito sekä erityishuollon palvelut.

TALOUSARVIO 2017

Toiminnalliset tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2017	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuuhenkilö
1. Parempaa arkea	Kehitysvammaisten ikäihmisten kodin ulkopuolisen toiminnan käynnistäminen seutu-kunnallisesti	Käynnistyneet toiminnot on kuvattu Asiakastytytyväisyys on tasolla hyvä (kysely)	Johtava sosiaalityöntekijä

Toteutuma

Kehitysvammaisten ikäihmisten kodin ulkopuolisen toiminnan käynnistämiseksi vuoden 2017 alussa aloitettiin seudullinen kehitysvammaisten seniorikerho. Mukana olevat kunnat ovat Hausjärvi, Loppi ja Riihimäki. Asiakkaat olivat tyytyväisiä toimintaan haluten jatkoa myös syksyllä 2017 (Senioritoiminnan arviointi- ja seurantapalaverin muistio 30.5.2017). Kesätauon jälkeen toiminta jatkui 2.8.2017 vuoden 2017 loppuun asti. Kokoontumiset ovat olleet kerran viikossa. Loppilaisia kävijöitä on ollut neljä.

Talous

320 AIKUISTEN JA VAMMAISTEN PALVEL	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälk.	Toteutuma 1-12 / 2017	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2016
TOIMINTATUOTOT YHTEENSÄ	368 440	0	368 440	399 583	-31 143	108,45%	529 922
VALMISTUS OMAAN KÄYTTÖÖN							
TOIMINTAKULUT	-3 358 510	0	-3 358 510	-3 091 167	-267 343	92,04%	-3 652 675
TOIMINTAKATE	-2 990 070	0	-2 990 070	-2 691 585	-298 485	90,02%	-3 122 752
KORKOKULUT							
MUUT RAHOITUSKULUT	0	0	0	-24	24		0
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	-23 980	0	-23 980	-31 078	7 098	129,6%	-23 982
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-3 014 050	0	-3 014 050	-2 722 687	-291 363	90,33%	-3 146 734

Mittarit ja tunnusluvut

Tunnusluvut	TP 2015	TP 2016	TA 2017	TP 2017
Sosiaalihuoltolain mukaiset tuetut asumispalvelut:				
Asiakkaat vuoden aikana / oma toiminta	8	4	7	14
Asiakkaat vuoden aika / ostopalvelu	8	10	15	13
Kehitysvammaisten henkilöiden palvelut:				
Tuetusti itsenäisesti asuvien kehitysvammaisten henkilöiden määrä	10	8	8	6
Asumispalvelussa asuvat kehitysvammaiset henkilöt (oma toiminta ja ostopalvelut)	21	23	24	25
Toimintakeskus Kuuselan kehitysvammaisten päivätoiminnan toimintapäivien määrä	1740	1800	1800	1746
Voimassa olevien erityishuolto-ohjelmien määrä 31.12.	34	33	34	44
Vammaisten henkilöiden palvelut:				
Vaikeavammaisten kuljetuspalvelun saajat	193	202	202	141
Vaikeavammaisten palveluasumispalvelujen saajat	7	6	5	5
Toimeentulotuki:				
Täydentävää toimeentulotukea hakevien asiakasperheiden määrä	27	27	35	54

Talousarvion toteutuminen ja poikkeamat

Asumisyksikkö Kalliossa määrärahat ylittyivät, koska yksikköön on kehitysvammalain muutoksen (1.6.2016) mukaisesti palkattu kaksi yöhoitajaa, jotta lain edellyttämä 24 h valvonta saatiin järjestettyä. Vammaispalvelun henkilökohtainen apu tulee ylittymään noin 140.000 eurolla. Lisämäärärahan tarvetta ei kuitenkaan ole, vaan määrärahaylitykset kyettiin kattamaan aikuisten ja vammaispalvelujen talousarvion sisältä.

Hankkeet

Kehitysvammaisten asumispalvelujen Kallion ja Mäntykodin sekä päivätoimintakeskus Kuuselan henkilökunta osallistui Kunteko 2020 -hankkeen sparrauspäiviin 9.11.2017 ja 14.12.2017 teemojen ollessa työhyvinvoinnin edistäminen, työssä jaksamisen tukeminen ja työyhteisön toimivuus.

TOIMIELIN: PERUSTURVALAUTAKUNTA

TEHTÄVÄALUE: VANHUSTEN PALVELUT

Perustehtävä

Järjestää ja/tai tuottaa ikäihmisten tarvitsemat kotihoidon palvelut, tukipalvelut, asumispalvelut, päiväkeskustoiminnan, tehostetun palveluasumisen ja laitoshoidon sekä myöntää vanhusten omaishoidontuen.

TALOUSARVIO 2017

Toiminnalliset tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2017	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuuhenkilö
1. Parempaa arkea	Liikkuvat seudulliset palvelut	Liikkuvien palvelujen seudullinen suunnitelma on valmis ja toteutus on valmisteltu.	Vanhuspalvelujen johtaja
2. Parempaa arkea	Vanhustenhuollon asiakkaat on sijoitettu asumaan terveytensä ja toimintakykynsä mukaisesti asumispalvelupaikkoihin	RAVA, palvelua jonottavat asiakkaat	Vanhuspalvelujen johtaja

Toteutuma

Liikkuvien palvelujen suunnitelmassa ei ole seudullisesti edetty.

Vanhuspalvelujen asiakkaat on sijoitettu asumaan terveytensä ja toimintakykynsä mukaisesti asumispalvelupaikkoihin. Tavoitetta on edistetty muun muassa panostamalla palvelutarpeen arviointiin ja palveluohjaukseen. Palvelutarvearvioinnissa on kiinnitetty entistä enemmän huomiota asiakkaiden toimintakyvyn edistämiseen ja kotona pärjäämistä tuetaan erilaisin tukipalveluin (päivätoiminta, lyhyt-aikainen intervallihoido, kotikuntoutus).

Asumispalveluihin oli alkuvuonna jonoa, minkä takia jouduttiin turvautumaan ostopalveluun. Asumispalveluiden jonotilanne on tehostetun palveluohjauksen myötä parantunut. Lyhytaikaishoidon paikoista on ollut koko vuoden ajan pulaa. Lisää lyhytaikaista paikkoja otetaan käyttöön vuonna 2018.

Talous

340 VANHUSTEN PALVELUT	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälk.	Toteutuma 1-12 / 2017	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2016
TOIMINTATUOTOT	1 717 880	0	1 717 880	1 806 034	-88 154	105,13%	1 729 925
VALMISTUS OMAAN KÄYTTÖÖN							
TOIMINTAKULUT	-5 559 760	0	-5 559 760	-5 796 015	236 255	104,25%	-5 532 471
TOIMINTAKATE	-3 841 880	0	-3 841 880	-3 989 981	148 101	103,85%	-3 802 547
KORKOKULUT							
MUUT RAHOITUSKULUT							
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	-121 330	0	-121 330	-95 885	-25 445	79,03%	-101 921
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-3 963 210	0	-3 963 210	-4 085 867	122 657	103,09%	-3 904 468

Mittarit ja tunnusluvut

Tunnusluvut	TP 2015	TP 2016	TA 2017	TP 2017
Omaishoidontuen saajat vuoden aikana (vanhukset ja vammaiset henkilöt)	49	52	52	61
Säännöllisen kotipalvelun asiakastunnit	17439	17500	17500	18321
Kotipalvelun tehokkuus (säännöllisen asiakastyön osuus)	42 %	60 %	60 %	50 %
Ympäri vuorokautinen asuminen ja hoito/hoitopäivät lukumäärä:				
Tehostettu palveluasuminen (Eedilä ja Salmela)	19954	20075	20075	19971
Ostopalvelut	45	306	730	1278
Laitoshoidon (Harjukoti)	4998	6205	7300	7027
Kotikuntalain perusteella ympärivuorokautisessa hoidossa toisessa kunnassa	1	1	2	3
Kotikuntalain perusteella ympärivuorokautisessa hoidossa toisesta kunnasta	0	1	1	2
Tunnusluvut yli 75-vuotiaat:				
75 vuotta täyttäneiden määrä 31.12.	757	793	806	806
Kotona asuvat, % 75 vuotta täyttäneistä	92 %	92 %	92 %	91 %
Säännöllistä kotihoitoa saaneiden määrä, % 75-vuotiaista	18,5 %	14 %	14 %	12,7 %
Omaishoidontukea saavien määrä, % 75-vuotiaista	4 %	6 %	6 %	7,5 %
Tehostetussa palveluasumisen piirissä, % yli 75-vuotiaista	9,5 %	7 %	7 %	7,3 %
Laitoshoidossa, % yli 75-vuotiaista	2,6 %	2 %	2 %	1,9 %
Käyttöasteet:				
Hoivakoti Eedilä	100	100	100	100,5
Hoivakoti Salmela	98	100	100	98,6
Harjukoti (pitkäaikaisen laitoshoidon yksikkö)	98	100	100	96,3

Talousarvion toteutuminen ja poikkeamat

Talousarvion ylittyminen vanhusten palveluissa katetaan perusturvan talousarvion sisällä.

Vanhusten palveluita, etenkin kotihoitoa ja tehostettua palveluasumista, on kuormittanut koko vuoden henkilöstön poissaolot ja sijaisten saatavuuden vaikeutuminen. Ongelmaa on ratkaistu työjärjestelyillä, joihin on kuulunut mm. sijaisten palkkaaminen pidemmäksi ajanjaksoksi. Tämä järjestely näkyy osaltaan henkilöstökulujen lisääntymisenä. Ostopalveluja on käytetty kotihoidon ilta- ja yökäyntien järjestämiseen ja lisäksi neljän tehostetun asumispalvelupaikan ostamiseen.

TOIMIELIN: PERUSTURVALAUTAKUNTA

TEHTÄVÄALUE: TYÖLLISTYMISTÄ EDISTÄVÄ TOIMINTA

Perustehtävä

Lopen kunnan työllistämistä edistävä toiminta järjestää ja tuottaa sekä koordinoi työllistämisen edistämiseen ja syrjäytymisen ehkäisyyn tähtäävää toimintaa kunnan alueella. Erilaisia työllistämisen palveluja ja työtoimintaa pyritään järjestämään asiakkaan tarpeet kartoittaen. Näitä palveluja ovat muun muassa kuntouttava työtoiminta, työkokeilu ja palkkatuettu työ.

TALOUSARVIO 2017

Toiminnalliset tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2017	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuuhenkilö
1. Parempaa arkea	Työmarkkinatuen kuntaosuuden seuraaminen ja kasvun hillitseminen	Työmarkkinatuen kuntaosuus ei kasva vuodesta 2016 vuoteen 2017	Työllisyyskoordinaattori, Johtava sosiaalityöntekijä
	Työllistämismallin piiriin kuuluville järjestetään palkkatukityöpaikka	Kaikki velvoitetuki-työllistettävät saavat palkkatukityöpaikan	Työllisyyskoordinaattori, Johtava sosiaalityöntekijä

Toteuma

Työmarkkinatuen kuntaosuuden euromääräinen osuus on puolittunut edellisen vuoden 45.657 eurosta 22.742 euroon. Kuntaosuuden kehittymistä on seurattu kuukausitasolla.

Hyria tuotti vuonna 2017 kuntouttavan työtoiminnan päiviä Lopen kunnalle 5.167. Näissä toimintapäivissä on mukana 843 työkokeilupäivää ja 177 sosiaalisen kuntoutuksen päivää.

Talous

350 TYÖLLISTYMISTÄ EDISTÄVÄ TOIMIN	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälk.	Toteutuma 1-12 / 2017	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2016
TOIMINTATUOTOT	60 000	0	60 000	52 662	7 338	87,77%	78 797
VALMISTUS OMAAN KÄYTTÖÖN							
TOIMINTAKULUT YHTEENSÄ	-371 630	0	-371 630	-287 763	-83 867	77,43%	-152 030
TOIMINTAKATE	-311 630	0	-311 630	-235 102	-76 528	75,44%	-73 232
KORKOKULUT							
MUUT RAHOITUSKULUT							
POISTOT JA ARVONALENTUMISET							
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-311 630	0	-311 630	-235 102	-76 528	75,44%	-73 232

Mittarit ja tunnusluvut

Tunnusluvut	TP 2015	TP 2016	TA 2017	TP 2017
Palkkatuella työllistettävien määrä	16	17	16	20
HRAKSilta ostetut kuntouttavan työtoiminnan toimintapäivät	4026	4385	4500	4147
Kunnan itse tuottamat kuntouttavan työtoiminnan toimintaryhmien toimintapäivät	1093	1803	1400	781
Palkkatuella työllistettyjen määrä	16	17	16	20

Hankkeet

Virta-hanke, jonka kustannukset vuodelle 2017 ovat 6.070 euroa. Hankkeen tavoitteena on parantaa työttömien työllistymistä yksityiselle sektorille tai vastaavasti päästä ammattiin ohjaavaan koulutukseen. Vuonna 2017 Lopen osalta hankkeeseen on otettu mukaan 8 henkilöä.

TOIMIELIN:

KASVATUS- JA KOULUTUSLAUTAKUNTA / SIVISTYSLAUTAKUNTA

TALOUSARVIO 2017

Sitovat tavoitteet

Strateginen tavoite	Sitova tavoite 2017	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuuhenkilö
1. Parempaa arkea	Kuntakohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman laatiminen, joka on valmis 1.8.2017	Suunnitelma on hyväksytty kesäkuun 2017 lautakunnassa	Varhaiskasvatuspäällikkö, Päiväkodinjohtajat
2.	Esiopetuksen ja perusopetuksen 1.-6.-luokkien uusien opetussuunnitelmien toteutuminen	Keväällä 2017 toteutettujen opettaja- ja oppilaskyselyjen tulokset käsitelty kasvatus- ja koulutuslautakunnassa	Kasvatus- ja koulutusjohtaja/ Sivistysjohtaja, Aluerehtorit, Varhaiskasvatuspäällikkö, Päiväkodinjohtajat
3. Parempaa arkea	Lukion kehittämissuunnitelman laatiminen hyödyntäen uutta opetussuunnitelmaa ja seutulukiosuunnitelmaa	Kehittämissuunnitelma valmis ja käsitelty kasvatus- ja koulutuslautakunnassa	Kasvatus- ja koulutusjohtaja/ Sivistysjohtaja, Lukion ja yläkoulun rehtori

Suoritetun yritysvaikutusten arvioinnin perusteella sitovilla tavoitteilla ei ole yritysvaikutuksia.

Toteutuma 1

Kuntakohtainen varhaiskasvatussuunnitelma on laadittu ja hyväksytty 15.6.2017 sivistyslautakunnan kokouksessa.

Toteutuma 2

Uusi opetussuunnitelma on toteutunut kouluissa. Oppilaille ja opettajille teetettiin kysely syyskuussa, mutta tuloksia ei käsitelty vuoden 2017 aikana sivistyslautakunnassa.

Toteutuma 3

Lukion kehittämissuunnitelma valmisteltiin syksyn 2017 aikana. Lukion kehittämistiimi työsti kehittämissuunnitelmaa syksyn aikana yhdessä opettajien ja opiskelijoiden kanssa. Kokouksissa vieraili lisäksi kirjaston edustajia sekä sivistysjohtaja. Suunnitelmasta pyydettiin palaute myös vanhemmilta. Sivistyslautakunta hyväksyi kehittämissuunnitelman 21.12.2017.

TOIMIELIN: KASVATUS- JA KOULUTUSLAUTAKUNTA / SIVISTYSLAUTAKUNTA

TEHTÄVÄALUE: SIVISTYSTOIMEN YHTEISET PALVELUT

Perustehtävä

Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointi. Toimivien hallinnon palveluiden järjestäminen kasvatus- ja koulutustyön tueksi ja omalta osaltaan kehittämisedellytysten luomiseksi.

TALOUSARVIO 2017

Toiminnalliset tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2017	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuuhenkilö
1. Parempaa arkea	Vertaismentorointitoiminnan (VERME) vakiinnuttaminen	VERME-toimintaan osallistuvien opettajien lukumäärä	Kasvatus- ja koulutusjohtaja / Sivistysjohtaja, VERME:n ohjaavat opettajat
	Kasvatus- ja koulutustoimen hallinnon tukitoimet osaksi uutta sivistystoimen hallintoa	Palvelusihteereillä ja koulusihteerillä tehtäväkuvaukset valmiina	Kasvatus- ja koulutusjohtaja / Sivistysjohtaja

Toteutuma 1

Keväällä VERME1-ryhmä kokoontui 5 kertaa, osallistujia 25, sekä VERME2-ryhmä 4 kertaa, osallistujia 20.

Syksyllä VERME1-ryhmä kokoontui 4 kertaa, osallistujia 32, VERME2-ryhmä 4 kertaa, osallistujia 36 sekä VERME3-ryhmä 4 kertaa, osallistujia 24.

Toteutuma 2

Sihteereiden tehtäväkuvaukset ovat valmiit.

Talous

400 SIVISTYSTOIMEN YHTEISET PALVEL	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälk.	Toteutuma 1-12 / 2017	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2016
TOIMINTATUOTOT	0	0	0	17	-17		0
VALMISTUS OMAAN KÄYTTÖÖN							
TOIMINTAKULUT	-168 210	0	-168 210	-182 988	14 778	108,79%	-192 977
TOIMINTAKATE	-168 210	0	-168 210	-182 972	14 762	108,78%	-192 977
KORKOKULUT							
MUUT RAHOITUSKULUT							
POISTOT JA ARVONALENTUMISET							
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-168 210	0	-168 210	-182 972	14 762	108,78%	-192 977

Hankkeet

Etelä-Suomen aluehallintovirasto myönsi hakemuksen perusteella kunnalle 20.000 euroa valtionavustuksena käytettäväksi Liikkuva koulu -hankkeeseen lukuvuodelle 2016-2017. Kunta varasi lisäksi hankkeeseen samansuuruisen omarahoitusosuuden.

Muita kertomusvuoden hankkeita olivat Kerhotoiminnan kehittäminen Lopen kunnan peruskouluissa sekä ICT-hankkeet Tutoropettajien koulutus ja osaamisen kehittäminen sekä Tutoropettajien toiminta. Lisäksi sivistystoimi on osallistunut maakunnan yhteiseen lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmaan (LAPE-hanke).

TOIMIELIN: KASVATUS- JA KOULUTUSLAUTAKUNTA / SIVISTYSLAUTAKUNTA

TEHTÄVÄALUE: VARHAISKASVATUS

Perustehtävä

Lasten ja perheiden hyvinvointi. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tarjota perheiden tarpeita vastaavaa, lapsen kasvua ja kehitystä tukevaa pedagogista toimintaa, sekä turvallinen ja terveellinen oppimisympäristö.

TALOUSARVIO 2017

Toiminnalliset tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2017	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuuhenkilö
1. Parempaa arkea	Ruokailoa ja terveyttä lapsille	Ruokakasvatusmenetelmän onnistuminen mitataan kyselyllä lapsille ja huoltajille	Varhaiskasvatus-päällikkö, Päiväkodinjohtajat
	Läsnäolopedagogiikan vahvistaminen	Kehityskeskustelujen anti, dokumentoinnin tulokset	Varhaiskasvatus-päällikkö, Päiväkodinjohtajat

Toteutuma

Ruokakasvatusmenetelmä-teema on toteutettu varhaiskasvatuksessa toimintakaudella 2016–2017 tavoitteiden ja menetelmien kehittämisen kautta. Ruokakasvatusmenetelmään liittyvä kysely sisällytettiin osaksi laajaa uuden varhaiskasvatussuunnitelman sisältöä koskevaa kyselyä. Kyselyn perusteella myönteinen suhtautuminen ruokaan ja syömiseen, ruokailuhetkeen liittyvän yhdessäolon merkitys sekä lapsen yksilöllisyyden huomioiminen ovat ruokakasvatusmenetelmän kautta hyödynnettävissä myös tulevaisuudessa osana varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa.

Läsnäolopedagogiikka on vahvistunut vuoden 2017 aikana Lopen kunnan varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kantavaksi pitkäaikaiseksi teemaksi. Läsnäolopedagogiikkaa on käsitelty henkilökunnan kanssa kehittämiskeskusteluissa sekä koulutuksissa. Läsnäolopedagogiikka on kirjattu merkittäväksi osaksi uutta Lopen kunnan varhaiskasvatussuunnitelmaa, joka otettiin käyttöön valtakunnallisten linjausten mukaisesti 1.8.2017 alkaen.

Talous

410 VARHAISKASVATUS	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälk.	Toteutuma 1-12 / 2017	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2016
TOIMINTATUOTOT	589 600	0	589 600	527 521	62 079	89,47%	537 352
VALMISTUS OMAAN KÄYTTÖÖN							
TOIMINTAKULUT	-3 889 360	0	-3 889 360	-3 871 743	-17 617	99,55%	-4 058 418
TOIMINTAKATE	-3 299 760	0	-3 299 760	-3 344 222	44 462	101,35%	-3 521 066
KORKOKULUT							
MUUT RAHOITUSKULUT	0	0	0	-26	26		0
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	-188 310	0	-188 310	-81 965	-106 345	43,53%	-191 586
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-3 488 070	0	-3 488 070	-3 426 213	-61 857	98,23%	-3 712 652

Mittarit ja tunnusluvut

Tunnusluvut	TP 2015	TP 2016	TA 2017	TP 2017
Varhaiskasvatuksen piirissä, kpl 31.12. / alle 3-vuotiaat	56	53	55	39
Varhaiskasvatuksen piirissä, kpl 21.12. / 3-5-vuotiaat	160	182	180	175
Avoin varhaiskasvatus, leikkikerho, lapsia/kerta ka.	7	5	5	5
Avoin varhaiskasvatus, vanhempi-lapsi-kerho, lapsia/kerta ka.	6	6	6	9
Varhaiskasvatuksen piirissä, % 31.12. / alle 3-vuotiaista	25	25	20	19
Varhaiskasvatuksen piirissä, % 31.12. / 3-5-vuotiaista	62	69	58	66
Hoitopäiviä päiväkodeissa vuoden aikana	59.397	61,398	62.000	57.840
Hoitopäiviä perhepäivähoidossa vuoden aikana	4.205	4.626	3.000	4.018
Päiväkotihoidon, hoitopäivän hinta	53	51	46	53
Perhepäivähoito, hoitopäivän hinta	85	66	63	54
Muilta kunnilta ostetut palvelut, kpl 31.12.	0	0	0	0
Muille kunnille myydyt palvelut, kpl 31.12.	3	4	3	2
Lapsia yksityisessä päivähoitossa, kpl 31.12.	34	34	35	28
Kotihoidontuen saajia, kpl 31.12.	perheitä 118 lapsia 181	perheitä 139 lapsia 196	perheitä 140 lapsia 190	perheitä 128 lapsia 184
Loppi-lisää saavat perheet, kpl 31.12.	48	45	55	43

Talousarvion toteutuminen ja poikkeamat

Varhaiskasvatuksen maksutuotot vuoden 2017 osalta jäivät talousarviota vähäisemmäksi 1.3.2017 voimaan astuneesta uudesta varhaiskasvatuksen asiakasmaksulaista johtuen.

Lastenhoidon tuen kulut jäivät huomattavasti alle talousarvion johtuen siitä, että vuosina 2015 ja 2016 syntyneiden lasten lukumäärä väheni.

Erityispäivähoidon kulut henkilöstökulujen osalta ylittyivät vuoden 2017 talousarvioon nähden johtuen määräaikaisten erityisavustajien tarpeesta.

Varhaiskasvatuksen kokonaisuuden osalta talousarvioon nähden henkilöstökulut tasoittuvat, koska henkilöstömäärä on vähäisempi elokuusta 2017 alkaen mm. Kirkonkylän alueella yhden lapsiryhmän vähentämisen vuoksi. Henkilöstökuluihin vaikuttivat lisäksi vuoden aikana toteutuneet rakenteelliset muutokset, mm. Saunatien päiväkodin lakkauttaminen ja ryhmän siirtyminen päiväkotitoimintaan Pellavan tiloihin.

Varhaiskasvatuksen kokonaisuudessa 1.-3.-luokkalaisten koululaisten kesäkerhotoimintaa ei huomioitu vuoden 2017 talousarviossa. Kesäkerhotoiminta toteutettiin vuonna 2017 ensimmäisen kerran varhaiskasvatuksen hallinnoimana.

Hankkeet

KULTA TOIVO – lasten kulttuuriset taustat toiminnan voimavarana varhaiskasvatuksessa -hanke käynnistyi yhteistyössä Riihimäen kaupungin ja Hausjärven kunnan varhaiskasvatuksen kanssa jatkuen vuoden 2017 loppuun. Hankkeen tavoitteena oli edistää varhaiskasvatuksen työntekijöiden taitoja ja osaamista eri kulttuurien erityispiirteiden huomioimiseen. Menetelminä ovat toimintamallien jakaminen ja kehittäminen yhdessä henkilöstön kanssa koko varhaiskasvatuksen käyttöön Riihimäen seutukunnalla. Vuonna 2017 toteutettiin kaksi koulutuskokonaisuutta koko varhaiskasvatuksen henkilöstölle, projektiluonteinen hanke-työntekijöiden toiminta varhaiskasvatuksen toimintayksiköissä sekä hankkeen tuotoksena henkilöstön työskentelyn tueksi ns. aloituskansio erilaisista kulttuureista tulevien lasten kanssa. Hankkeen kokonaisarviointin perusteella hanke todettiin Lopen kunnan osalta onnistuneeksi.

TOIMIELIN: KASVATUS- JA KOULUTUSLAUTAKUNTA / SIVISTYSLAUTAKUNTA

TEHTÄVÄALUE: ESIOPETUS

Perustehtävä

Esiopetuksen tehtävänä on edistää lapsen kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen ohjaamalla lasta vastuulliseen toimintaan ja yhteisesti hyväksyttyjen sääntöjen noudattamiseen sekä toisten ihmisten arvostamiseen. Lisäksi esiopetuksen tehtävänä on edistää lapsen suotuisia kasvu-, kehitys- ja oppimisedellytyksiä.

TALOUSARVIO 2017

Toiminnalliset tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2017	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuuhenkilö
1. Parempaa arkea	Esiopetussuunnitelman jalkauttaminen kevät 2017 jatkuu	Esiopetuksen vuosisuunnitelman toteutuminen	Varhaiskasvatus-päällikkö, Päiväkodinjohtajat
	Ruokailoa ja terveyttä lapsille	Ruokakasvatusmenetelmän onnistuminen mitataan kyselyllä lapsille ja huoltajille	Varhaiskasvatus-päällikkö, Päiväkodinjohtajat
	Läsnäolopedagogiikan vahvistaminen	Kehityskeskustelujen kautta käyty arviointi Dokumentoinnin tulokset	Varhaiskasvatus-päällikkö, Päiväkodinjohtajat

Toteutuma

Esiopetuksen vuosisuunnitelman toteutumista arvioivat esiopetuksesta vastaavat lastentarhanopettajat toukokuussa 2017. Arvioinnin mukaan pedagoginen sisältö toteutui esiopetuksessa pääsääntöisesti suunnitelman mukaisesti (mm. pienryhmätoiminta, positiivisen ilmapiirin ja vuorovaikutuksen luominen, lasten mielenkiinnon kohteet suunnittelun lähtökohtana). Toimintakulttuurin muutokset (mm. esiopetuksen siirtyminen koulun tiloihin ja yhteistyön käynnistäminen) sekä vanhempien osallisuus nostettiin arvioinnissa osa-alueiksi, jotka eivät toteutuneet vuosisuunnitelmaan kirjatun mukaisesti ja ovat jatkossa kehittämisen kohteita.

Ruokakasvatusmenetelmä -teema on toteutettu esiopetuksessa toimintakaudella 2016-2017 tavoitteiden ja menetelmien kehittämisen kautta. Ruokakasvatusmenetelmään liittyvä kysely sisällytettiin osaksi laajaa uuden varhaiskasvatussuunnitelman sisältöä koskevaa kyselyä. Kyselyn perusteella myönteinen suhtautuminen ruokaan ja syömiseen, ruokailuhetkeen liittyvän yhdessäolon merkitys sekä lapsen yksilöllisyyden huomioiminen ovat ruokakasvatusmenetelmän kautta hyödynnettävissä myös tulevaisuudessa osana esiopetusta.

Läsnäolopedagogiikka on vahvistunut Lopen kunnan varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kantavaksi pitkäaikaiseksi teemaksi. Läsnäolopedagogiikkaa on käsitelty henkilökunnan kanssa kehittämiskeskusteluissa sekä koulutuksissa. Läsnäolopedagogiikka on kirjattu merkittäväksi osaksi uutta Lopen kunnan varhaiskasvatussuunnitelmaa. Se otettiin käyttöön valtakunnallisten linjausten mukaisesti 1.8.2017 alkaen kohdentuen esiopetuksen lisäksi täydentävään varhaiskasvatukseen osallistuville esioppilaille.

Talous

415 ESIOPETUS	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälk.	Toteutuma 1-12 / 2017	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2016
TOIMINTATUOTOT	0	0	0	147	-147		0
VALMISTUS OMAAN KÄYTTÖÖN							
TOIMINTAKULUT	-499 660	0	-499 660	-460 355	-39 305	92,13%	-539 543
TOIMINTAKATE	-499 660	0	-499 660	-460 208	-39 452	92,1%	-539 543
KORKOKULUT							
MUUT RAHOITUSKULUT							
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	-22 140	0	-22 140	-47 606	25 466	215,02%	-24 618
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-521 800	0	-521 800	-507 815	-13 985	97,32%	-564 161

Mittarit ja tunnusluvut

Tunnusluvut	TP 2015	TP 2016	TA 2017	TP 2017
Esikoululaisia, kpl 31.12.	109	91	92	92
Esikoulun piirissä, % esikouluikäisistä 31.12.	90	95	98	101
Esikoululaisia, Kirkonkylä	38	23	24	26
Esikoululaisia, Launonen	35	25	37	37
Esikoululaisia, Läyliäinen	28	38	25	23
Esikoululaisia, Länsi-Loppi vuodesta 2016 alkaen	-	2	4	4
Esikoululaisia, Pilpala vuodesta 2016 alkaen	-	4	2	2
Esiopetuspäiviä vuoden aikana	182		190	184
Hoitopäiviä esiopetuksessa vuoden aikana	19.815	17.472	-	17.124
Oppilasmäärä, Länsi-Loppi vuoteen 2015 asti	4			
Oppilasmäärä, Pilpala vuoteen 2015 asti	4			
Oppilasmäärä yhteensä vuoteen 2015 asti	8			

Hankkeet

KULTA TOIVO -hanke on selostettu varhaiskasvatuksen yhteydessä. Syksyn 2017 aikana hankkeeseen osallistuvat myös koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnasta vastaavat koulunkäyntiavustajat.

TOIMIELIN: KASVATUS- JA KOULUTUSLAUTAKUNTA / SIVISTYSLAUTAKUNTA

TEHTÄVÄALUE: PERUSOPETUS

Perustehtävä

Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointi. Lopen kunnan perusopetus antaa oppilaille hyvät perustiedot ja -taidot. Perusopetus tukee oppilaan kokonaispersoonallisuuden, terveen itsetunnon ja sosiaalisten taitojen kehittymistä, kasvattaa vastuulliseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä luo valmiuksia itsensä jatkuvaan kehittämiseen, oppimaan oppimisen taitoihin ja opiskeluun ylimmillä kouluasteilla.

TALOUSARVIO 2017

Toiminnalliset tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2017	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuuhenkilö
1. Parempaa arkea	Yläkoululaisten ja 6.-luokkalaisten poissaolojen vähentäminen	Tilasto poissaoloista	Kasvatus- ja koulutusjohtaja / Sivistysjohtaja, Rehtorit
	1.-3.-luokkalaisten kesäkerhotoimintaa tarjotaan kesäkuussa kaikilla kasvatus-alueilla	Kesäkerhojen lukumäärä ja osallistuvien lasten lukumäärä Asiakaspalaute	Kasvatus- ja koulutusjohtaja / Sivistysjohtaja, Aluerehtorit

Toteutuma

Yläkoululaisten ja kuudesluokkalaisten poissaolojen seuranta on toteutettu merkitsemällä poissaolot Wilmaan. Koteihin on otettu yhteyttä heti, jos poissaolon syystä ei ole tietoa tai varmuutta tai jos poissaolojen määrä on herättänyt huolta.

Kesäkerhotoimintaa tarjottiin taajamakouluilla ajalla 5.-30.6.2017 ja ne toteutuivat ensimmäistä kertaa jokaisella kasvatusalueella. Kirkonkylässä ryhmiä oli kaksi (12 lasta), Launosissa (5 lasta) ja Läyliäisissä (18 lasta) yksi ryhmä.

Kirjallista asiakaspalautetta saatiin noin 20 %:lta kesäkerhotoimintaan osallistuneiden oppilaiden huoltajista.

Palaute tiivistettynä:

- yleisesti kesäkerhotoiminnan toteutuminen ryhmäkoosta huolimatta sekä laajat ja joustavat hoitoajat (päiväkodin aukioloaika) saivat paljon positiivista palautetta
- runsas ulkoilu ja retket saivat paljon hyvää palautetta
- kesäkerhotoiminnan toteutuminen myös 3.-luokkalaisille mainittiin useassa palautteessa hyvänä asiana.

Talous

420 PERUSOPETUS	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälk.	Toteutuma 1-12 / 2017	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2016
TOIMINTATUOTOT	175 150	0	175 150	253 882	-78 732	144,95%	298 906
VALMISTUS OMAAN KÄYTTÖÖN							
TOIMINTAKULUT	-7 855 400	0	-7 855 400	-7 964 478	109 078	101,39%	-8 200 027
TOIMINTAKATE	-7 680 250	0	-7 680 250	-7 710 596	30 346	100,4%	-7 901 121
KORKOKULUT	0	0	0	-123	123		0
MUUT RAHOITUSKULUT							
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	-606 400	0	-606 400	-437 433	-168 967	72,14%	-544 177
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-8 286 650	0	-8 286 650	-8 148 152	-138 498	98,33%	-8 445 298

Mittarit ja tunnusluvut

Perusopetuksen koulukohtaiset nettomenot euroa/oppilas

(Oppilasmääränä käytetty kahden peräkkäisen vuoden syksyn tilastointipäivän 20.9. keskiarvoa)

Koulu	2013	2014	2015	2016	2017
Joentaka	4.500	4.822	4.659	4.785	4.999
Kirkonkylä	5.135	5.008	4.995	5.246	5.268
Kormu	5.286	5.347	5.321	5.612	5.863
Launonen	5.152	5.281	5.350	5.199	5.215
Läyliäinen	4.633	4.709	4.779	4.980	4.936
Pilpala	5.587	5.973	6.319	6.805	6.968
Länsi-Loppi	5.964	5.957	6.425	6.358	5.952
Kirkonkylän kasvatusalueen erityisopetus	14.269	17.834	15.789	15.516	13.683
Kuntouttava pienluokka		17.459 *	24.309	33.426	30.773
Launosten kasvatusalueen erityisopetus	10.657	12.837	22.326	21.873	15.932
Läyliäisten kasvatusalueen erityisopetus	8.195	11.792	15.156	14.336	11.499
Yläkoulu (sis. yläkoulun erityisopetuksen ja joustavan perusopetuksen)	5.964	7.847	6.361	6.559	7.191

* Kuntouttavan pienluokan kustannukset sisältävät erityisluokanopettajan ja koulunkäyntiavustajan palkkakustannukset.

Kaikki perusopetuksen oppilaskohtaiset kustannukset sisältyvät lukuihin.

Yhteiset kustannukset €/perusopetuksen oppilaat (mm. psykologi, kaksi kiertävää erityisopettajaa, kaksi kiertävää englannin kielen opettajaa, yhteiset koulutusrahat, asiakaspalvelujen ostot valtiolta ja kunnilta sisältäen kotikuntakorvaukset)

	2013	2014	2015	2016	2017
Kustannukset €/perusopetuksen oppilas	366	351	428	501	575

Perusopetuksen kuljetuskustannukset, €/kuljetusoppilas
(kuljetusoppilaat laskettu tilastointipäivän 20.9. tilanteen mukaan)

	2013	2014	2015	2016	2017
Kustannukset €/ kuljetusoppilas	1.800	1.737	1.720	1.797	1.594
Kuljetusoppilaita yhteensä 1-6 lk + 7-9 lk	381 (172+209)	394 (179+215)	394 (179+215)	410 (195+215)	415 (183+232)

Kuljetuskulut, €/kaikki oppilaat
(kahden peräkkäisen vuoden syksyn tilastointipäivän 20.9. keskiarvon mukaan)

	2013	2014	2015	2016	2017
Kustannukset €/oppilas	672	648	656	710	651

Oppilasmäärät	TP 2015	TP 2016	TA 2017	TP 2017
Joentaka	53	52	54	49
Kirkonkylä	225	222	221	212
Kormu	56	48	50	49
Launonen	150	150	146	137
Länsi-Loppi	38	41	40	40
Läyliäinen	157	167	169	167
Pilpala	29	31	31	25
Yläkoulu	297	305	309	332
Yhteensä	1.005	1.016	1.020	1.011

Talousarvion toteutuminen ja poikkeamat

Perusopetus toteutui kokonaisuutena talousarvion mukaisesti. Myös oppilaskuljetukset toteutuivat hyvin talousarvion puitteissa.

Alakoulujen osalta kasvatusalueiden pääkouluista Läyliäisten koulun toteutuma oli 105,6 %, Launosten koulun 98,4 % ja Kirkonkylän koulun 97,4 %. Läyliäisten koulun ylitys liittyi laajennusprojektiin, ylityksen taustalla olivat mm. kunnan sisäiset kiinteistömenot sekä kalustohankinnat.

Yläkoulun osalta toteutuma oli 107,3 %. Ylitys johtui suurelta osin mm. sijaiskustannuksista, uuden opetussuunnitelman edellyttämistä oppikirjahankinnoista sekä kouluruokailun talousarviota suuremmista kuluista.

TOIMIELIN: KASVATUS- JA KOULUTUSLAUTAKUNTA / SIVISTYSLAUTAKUNTA

TEHTÄVÄALUE: LUKIOT

Perustehtävä

Tuottaa opiskelijoille niin hyvä pohjakoulutus, että he selviävät ylioppilaskirjoituksista ja saavat riittävät jatko-opiskeluvalmiudet.

TALOUSARVIO 2017

Toiminnalliset tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2017	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuhenkilö
1. Parempaa arkea	Lukio-opetus vastaa opiskelijoiden tarpeita	Opiskelijakyselyn tulokset	Kasvatus- ja koulutusjohtaja / Sivistysjohtaja Lukion ja yläkoulun rehtori
	Lukio-opinnot jatkuvat Lopella	Syksyn 2017 opiskelijamäärä vähintään 65	Kasvatus- ja koulutusjohtaja / Sivistysjohtaja Lukion ja yläkoulun rehtori
	Lukion kehittämissuunnitelma laadittu yhteistyössä opiskelijoiden kanssa	Kehittämissuunnitelma valmis ennen vuoden 2018 talousarvio-käsittelyä	Lukion ja yläkoulun rehtori

Toteutuma

Opiskelijakysely toteutettiin lokakuussa 2017. Kyselyyn vastasi 21 opiskelijaa. Kyselyn perusteella lukio-opetus vastaa hyvin opiskelijoiden tarpeita. Keväällä 2018 abiturienteille tehdään palautekysely.

Lukion syksyn 2017 opiskelijamäärä oli yhteensä 54 opiskelijaa, joista 1. vuosikurssilla on 17, 2. vuosikurssilla 26 ja 3. vuosikurssilla 11. Tavoitetta ei saavutettu.

Lukion kehittämissuunnitelma valmisteltiin syksyn 2017 aikana. Lukion kehittämistiimi työsti kehittämissuunnitelmaa syksyn aikana yhdessä opettajien ja opiskelijoiden kanssa. Kokouksissa vieraili lisäksi kirjaston edustajia sekä sivistysjohtaja. Suunnitelmasta pyydettiin palaute myös vanhemmilta. Sivistyslautakunta hyväksyi kehittämissuunnitelman 21.12.2017.

Talous

430 LUKIOT	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälk.	Toteutuma 1-12 / 2017	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2016
TOIMINTATUOTOT	1 000	0	1 000	6 870	-5 870	686,96%	10 598
VALMISTUS OMAAN KÄYTTÖÖN							
TOIMINTAKULUT	-605 990	0	-605 990	-617 537	11 547	101,91%	-673 192
TOIMINTAKATE	-604 990	0	-604 990	-610 667	5 677	100,94%	-662 594
KORKOKULUT							
MUUT RAHOITUSKULUT							
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	0	0	0	-48 818	48 818		0
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-604 990	0	-604 990	-659 485	54 495	109,01%	-662 594

Mittarit ja tunnusluvut

Tunnusluvut	TP 2015	TP 2016	TA 2017	TP 2017
Lukio-opiskelijat yhteensä (31.12.)	61	63	65	54
Ylioppilaat	15	22	21	22

TOIMIELIN: KASVATUS- JA KOULUTUSLAUTAKUNTA / SIVISTYSLAUTAKUNTA

TEHTÄVÄALUE: KOULULAISTEN ILTAPÄIVÄTOIMINTA

Perustehtävä

Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointi. Koululaisten iltapäivätoiminnan peruslähtökohtana on tarjota lapsille turvallinen kasvu ympäristö koulupäivän jälkeen, tukea lapsen kasvua ja kehitystä, luoda perustaa hyvälle vapaa-ajanviettotavoille ja auttaa perheitä kasvatustehtävän toteuttamisessa. Lisäksi toiminnan tarkoituksena on lapsen valvomattomaan ajankäyttöön liittyvien riskitekijöiden sekä syrjäytymisen ennaltaehkäisy ja pyrkimys edistää yhteiskunnallista tasa-arvoa.

TALOUSARVIO 2017

Toiminnalliset tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2017	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuuhenkilö
1. Helppoa ja monipuolista vapaa-aikaa	Turvallinen ja toimiva aamu- ja iltapäivätoiminnan ympäristö ja laadukas sisältö	Asiakaskysely toukokuussa ja joulukuussa Tulokset käsitelty kasvatusta- ja koulutuslautakunnassa / sivistyslautakunnassa	Kasvatus- ja koulutusjohtaja / Sivistysjohtaja, Aluerehtorit, Iltapäivätoiminnan koordinaattorit

Toteutuma

Toukokuussa tehdyssä iltapäivätoiminnan kyselyssä 83,3 % huoltajista oli tyytyväisiä iltapäivätoimintaan ja 16,7 % osittain tyytyväisiä, tyytymättömiä vanhempia ei ollut lainkaan. 96,7 % huoltajista pystyi olemaan turvallisesti mielin sen ajan, kun lapsi oli iltapäivätoiminnassa. Kyselyn mukaan kaikilla alueilla lapset viihtyivät iltapäivätoiminnassa hyvin ja tulivat mielellään paikalle. Tiloja pidettiin hyvinä. Lapset kokivat aikuiset turvallisiksi ja mukaviksi.

Joulukuussa toteutettavaksi tarkoitettu kysely siirrettiin tammikuulle 2018 opetushallituksen toteuttaman kyselyn vuoksi. Huoltajien vastausten mukaisesti he ovat tyytyväisiä erityisesti uudenlaisen aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestelyyn, joustaviin hoitoaikoihin sekä aamupäivätoiminnan järjestämiseen. Huoltajat toivoivat kehitettävän jatkossa tiedottamista ja aikuisten puuttumista haasteellisiin tilanteisiin. Henkilöstön vastausten perusteella henkilökunnan yhteistyö sekä tilojen hyödyntäminen ovat syksyn 2017 aikana toimineet hyvin. Lisäksi useita mainintoja henkilöstöltä saivat koululaisten ja esioppilaiden yhteinen toiminta sekä työvuorojen toimivuus. Kehittämisen kohteiksi henkilöstö vastauksissaan nosti toiminnan suunnittelun ja toteuttamisen sekä tilojen laajemman hyödyntämisen. Oppilaiden vastauksissa mielekkäiksi toiminnoiksi nousivat vahvasti leikkiminen ja kaverit aamu- ja iltapäivätoiminnassa.

Talous

440 ILTAPÄIVÄTOIMINTA	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälk.	Toteutuma 1-12 / 2017	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2016
TOIMINTATUOTOT	54 150	0	54 150	47 156	6 994	87,08%	43 618
VALMISTUS OMAAN KÄYTTÖÖN							
TOIMINTAKULUT	-141 690	0	-141 690	-133 094	-8 596	93,93%	-147 929
TOIMINTAKATE	-87 540	0	-87 540	-85 937	-1 603	98,17%	-104 311
KORKOKULUT							
MUUT RAHOITUSKULUT							
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	-19 640	0	-19 640	0	-19 640	0,0%	-13 420
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-107 180	0	-107 180	-85 937	-21 243	80,18%	-117 732

Mittarit ja tunnusluvut

Tunnusluvut	TP 2015	TP 2016	TA 2017	TP 2017
Aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjaustuntien määrä	3.843	3.927	4.100	3.777
Aamutoimintaan osallistuvien lasten lukumäärä		0	40	18
Iltapäivätoimintaan osallistuvien lasten lukumäärä		50	80	54

Talousarvion toteutuminen ja poikkeamat

Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan hallinnointi siirtyi 1.6.2017 alkaen varhaiskasvatukselle. Koululaisille tarkoitettu aamupäivätoiminta käynnistyi uutena palveluna. Toimintaa järjestettiin ensimmäisen kerran yhteistyössä ja samoissa tiloissa kyseisen alueen esiopetuksen kanssa. Aikuisten ja lasten suhdeluku on 1.8.2017 alkaen 1:8, minkä vuoksi henkilöstömäärää lisättiin koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaan aiempaan verrattuna.

Kirkonkylän alueella henkilöstökulut ylittyivät budjetoituun nähden, mutta kokonaisuudessaan henkilöstökulut toteutuivat talousarvion puitteissa.

Hankkeet

Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan henkilökunta osallistui syksyn 2017 aikana KULTA TOIVO -hankkeeseen mm. koulutuksissa. Hankkeesta on laajempi selvitys varhaiskasvatuksen osuudessa.

TOIMIELIN: KULTTUURI- JA VAPAA-AIKALAUTAKUNTA / SIVISTYSLAUTAKUNTA

TEHTÄVÄALUE: KANSALAIISOPISTO

Perustehtävä

Monipalveluopisto, jonka tehtävänä on kunnan ainoana aikuisoppilaitoksena järjestää laadukasta ja laaja-alaista opetusta elinikäisen oppimisen periaatteen mukaisesti eri puolilla kuntaa ja erilaisille kohderyhmille. Opisto järjestää myös lasten opetusta kuvataiteessa, musiikissa ja käsityössä.

TALOUSARVIO 2017

Toiminnalliset tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2017	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuuhenkilö
1. Helppoa ja monipuolista vapaa-aikaa	Aikuisopiskelun edellytysten kehittäminen ja aktivoiminen opiskeluun	Työttömien ja eläkeläisten määrä opiskelijoissa, opiskelijapalautteet hyvät	Opiston rehtori
2. Parempaa arkea	Laatujärjestelmän (CAF) kehittäminen edelleen	Laatujärjestelmän kehittämis-toimenpiteet on määritetty	Opiston rehtori
	Yhteistyötapojen ja -muotojen kehittäminen	Yhteistyöprojektien ja hankkeiden määrä ja aihe	Opiston rehtori

Toteutuma 1

Vuonna 2017 opiston opiskelijoista oli työttömien osuus noin 4 prosenttia ja eläkeläisten osuus noin 27 prosenttia. Osuudet ovat olleet samalla tasolla jo pitkään. Eläkeläisten määrässä on hienoista nousua, mikä on luonnollista väestörakenteen muuttuessa. Päiväryhmiä kokoontui vuoden aikana neljä.

Opiskelijoilta kysyttiin keväällä kurssipalautetta viidestä opiston kurssista lukuvuoden päättyessä. Näistä neljään tuli vastauksia. Kurssipalautteissa oli vain vähän moitteita tai huomautuksia ja suurin osa kritiikin aiheista on joko helposti korjattavissa tai opiston toimintamahdollisuuksien ulottumattomissa. Syksyllä ei kerätty kurssipalautetta, koska suurin osa kursseista oli kesken.

Toteutuma 2

Laatujärjestelmän kehittämistoimenpiteitä ei ole määritetty henkilövaihdoksista johtuen. Uuden rehtorin aloitettua työt tammikuussa 2017 työn painopisteenä oli aluksi kuntaan, opiston toimintaan ja ihmisiin tutustuminen. Rehtorin jäädessä virkavapaalle 1.12.2017 uuden väliaikaisen rehtorin painopisteenä työssä oli kokonaisuuden hallitseminen, kun myös sihteeri jäi pois tehtävistään joulukuun alkupuolella.

Uusi rehtori oli mukana kaikissa aiemmin toimineissa ja yhä jatkavissa yhteistyökuvioissa vuoden 2017 aikana. Yhteistyötä tehdään lähiopioiden ja alueen toisen asteen koulutuksen toimijoiden kesken sekä elinikäisen oppimisen verkostossa.

Talous

450 KANSALAIISOPISTO	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälk.	Toteutuma 1-12 / 2017	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2016
TOIMINTATUOTOT	46 000	0	46 000	43 949	2 051	95,54%	40 939
VALMISTUS OMAAN KÄYTTÖÖN							
TOIMINTAKULUT	-229 850	0	-229 850	-214 914	-14 936	93,5%	-235 614
TOIMINTAKATE	-183 850	0	-183 850	-170 965	-12 885	92,99%	-194 675
KORKOKULUT							
MUUT RAHOITUSKULUT							
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	-8 050	0	-8 050	0	-8 050	0,0%	-7 575
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-191 900	0	-191 900	-170 965	-20 935	89,09%	-202 251

Mittarit ja tunnusluvut

Tunnusluvut	TP 2015	TP 2016	TA 2017	TP 2017
Nettomenot/opetustunti	64,50	63,43	60	55,8
Nettomenot/opiskelija	284	278	270	221
Nettomenot/asukas	26	24	25	19,5

TOIMIELIN: KULTTUURI- JA VAPAA-AIKALAUTAKUNTA / SIVISTYSLAUTAKUNTA

TEHTÄVÄALUE: MUSIIKKIOPISTO

Perustehtävä

Tehtäväalueeseen sisältyvät määrärahat Riihimäen musiikkiopiston palveluihin.
Riihimäen musiikkiopiston antama opetus perustuu kuntien väliseen sopimukseen.

TALOUSARVIO 2017

Toiminnalliset tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2017	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuuhenkilö
1. Helppoa ja monipuolista vapaa-aikaa	Musiikkileikkikoulutoimintaa Kirkonkylässä, Launosissa ja Läyliäisissä.	Lasten lukumäärä / vertailuvuodet verrattuna kahteen edelliseen vuoteen	Kirjastoimenjohtaja

Toteutuma 1

Musiikkiopisto on tarjonnut musiikkileikkikoulutoimintaa sovitusti ja kävijämäärät ovat pysyneet suhteellisen tasaisina.

Kevään aikana musiikkileikkikoulutoimintaan osallistui yhteensä 33 lasta ja syksyllä 44 lasta, jakautuen taajamakohtaisesti seuraavasti:

- Läyliäinen / Päiväkotikoti Pellava: kevät 11 oppilasta ja syksy 19 oppilasta
- Kirkonkylä / Päiväkotikoti Satakieli ja Päiväkotikoti Muksumäki: kevät 16 oppilasta ja syksy 16 oppilasta
- Launonen / Päiväkotikoti Sirkus: kevät 6 oppilasta ja syksy 9 oppilasta.

Talous

462 MUSIIKKIOPISTO	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio- muutokset	Talousarvio muutosten jälk.	Toteutuma 1-12 / 2017	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2016
TOIMINTATUOTOT							
VALMISTUS OMAAN KÄYTTÖÖN							
TOIMINTAKULUT	-32 000	0	-32 000	-27 560	-4 440	86,12%	-33 027
TOIMINTAKATE	-32 000	0	-32 000	-27 560	-4 440	86,12%	-33 027
KORKOKULUT							
MUUT RAHOITUSKULUT							
POISTOT JA ARVONALENTUMISET							
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-32 000	0	-32 000	-27 560	-4 440	86,12%	-33 027

Mittarit ja tunnusluvut

Tunnusluvut	TP 2015	TP 2016	TA 2017	TP 2017
Opiskelijoiden lukumäärä	30,5	29,5	30	30
Musiikkileikkikouluun osallistujien lukumäärä	26,5	37	33	38,5

TOIMIELIN: SIVISTYSLAUTAKUNTA

TEHTÄVÄALUE: KIRJASTOTOIMI

Perustehtävä

Kirjastot ovat tiedon, oppimisen ja elämysten keskuksia. Kirjastot tarjoavat laaja-alaisen mahdollisuuden kulttuurin ja elämysten lähteille, antavat mahdollisuuden hankkia tietoa ja henkistä pääomaa sekä tukevat tietojen, taitojen ja koulutuksen täydentämistä. Kirjastot tukevat ihmisten hyvinvointia ja ehkäisevät syrjäytymistä. Kirjastot ovat väylä paikalliseen, alueelliseen ja maailmanlaajuiseen tietoon ja kulttuuriperintöön. "Yhteistyön avulla ajanmukaisia, asiakaslähtöisiä ja elämyksellisiä kirjastopalveluita elämänkaaren kaikissa vaiheissa perinteitä unohtamatta." (Ratamo-kirjastojen ja Lopen kirjaston yhteinen toiminta-ajatus ja visio)

TALOUSARVIO 2017

Toiminnalliset tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2017	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuuhenkilö
1. Helppoa ja monipuolista vapaa-aikaa	Tapahtumat ja yhteistyö	Kävijämäärät ja palaute vähintään edellisvuosien tasolla	Kirjastotoimenjohtaja
2.	Lasten ja nuorten lukemisen tukeminen: Kirjavinkkauksien ja tiedonhaunopetuksen lisääminen	Tilaisuuksien ja kävijöiden määrä vähintään edellisten vuosien tasolla	Kirjastotoimenjohtaja
3.	Kirjaston tutuksi tekeminen ja olohuoneistaminen: Monipuolistaa kävijämäärä ja saavuttaa mahdollisimman monet	Kävijämäärä kasvaa	Kirjastotoimenjohtaja

Toteutuma 1

Kevään aikana tapahtumia oli remontin takia normaalia vähemmän. Kirjastotoimenjohtaja veti mangalukupiiriä keväällä joka toinen torstai 12.1.-5.4. ja syksyllä 14.9.-14.12. yhteistyössä Porin kaupunginkirjaston, Joensuun Enon ja litin kirjastojen kanssa. Kävijöitä oli noin kymmenen/kerta. Lukukoiratoimintaa kirjastossa oli tarjolla viitenä lauantaina ja kävijöitä oli noin seitsemän/kerta. Kirjasto oli mukana toripäivässä poistomyyntillä ja kirjastossa oli samana päivänä tarjolla myös muuta tapahtumaa.

Syksyllä kirjastossa oli The End and the Beginning -teatterin esitys Sisu, joka keräsi parisenkymmentä katsojaa, sekä runomatinea vieraana Maritta Lehtiö, kuuntelijoita 15. Joulukuussa järjestettiin myös ensimmäinen koko päivän lautapelitapahtuma, jossa pelaajia oli parisen kymmentä. Kirjasto otti myös osaa Senior Surf -tapahtumaan, jossa esiteltiin kirjaston palveluita. Palautetta kysytään vuositason kävijä-palautelomakkeella sekä somessa.

Toteutuma 2

Remontin takia myös kevään vinkkaus ja tiedonhaunopetus oli vähäisempää. Lukukassitoiminta alkaa kirjastossa syksyisin ja kestää kevääseen, joten vuoden aikana ehtii olla kaksi eri kassikertaa. Lukukassitoiminta on koulujen nelosluokkalaisille tarkoitettu: kirjastoauton mukana kouluille menee kirjakasseja, joita kierrätetään ja kisataan lukemisen määrästä. Mukana olivat kaikki alakoulut Kirkonkylää lukuun ottamatta. Koulut myös vierailivat kirjastolla tutustumis- ja tiedonhaunopetuskäynneillä. Uutuutena tarjottiin henkilökohtaista lukuvinkkausta. Uusi lasten ja nuorten kirjastonhoitaja aloitti syksyllä, hän ja kirjastotoimenjohtaja tarjosivat lukiolle informaatiolukutaitokoulutuksen, jota uusi kirjastolaki ja opetus-suunnitelma vaativat. Tarkoitus on tarjota koulutus joka syksy lukion toiselle vuosikurssille, ensimmäisenä vuonna se tarjottiin myös kolmannelle. Lisäksi Lopen kirjasto oli mukana järjestämässä Porin kaupungin kirjastossa Nippori-mangatapahtumaa, kävijöitä oli 350.

Toteutuma 3

Kirjaston olohuoneistaminen aloitettiin remontilla, johon kuului valaistuksen parantaminen, asiakas-palvelutiskin uusiminen ja kirjaston saattaminen valmiuteen tulevaa omatoimisuutta silmällä pitäen. Uusia toimintoja esiteltiin kirjaston omilla facebook-sivuilla ja muilla somen areenoilla. Kävijämäärät mitataan kerran kuussa tiettyinä torstaina, mutta kun omatoimisuus tulee käyttöön, saadaan kävijälaskuriporttien avulla tarkkaa tietoa päivätasolla. Tällöin vaihteluita on helpompi seurata. Kirjastoon siirretty Palvelu-piste Rosamunda on tuonut uusia asiakkaita kirjastolle ja palveluita on nyt tarjolla kirjaston laajempien aukioloaikojen puitteissa. Kirjastolta löytyy myös etätyöpiste, jonka asiakkaat ovat löytäneet hyvin. Toistaiseksi sen käytöstä ei ole tilastoja, se on vapaassa käytössä ja sellaisena se halutaan myös pitää. Lasten ja nuorten puoli uusittiin myös ja kirjastoon tehtiin nuortennurkka säkkituoleineen, mikä on saanut suuren suosion. Asiakkaiden käytössä on myös tabletit lehtilukusalissa ja uutuutena lainattavia konsoli- ja lautapelejä sekä uusia urheilu- ja hyvinvointivälineitä, jotka on otettu hyvin vastaan.

Talous

470 KIRJASTOTOIMI	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio- muutokset	Talousarvio muutosten jälk.	Toteutuma 1-12 / 2017	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2016
TOIMINTATUOTOT	15 120	0	15 120	18 245	-3 125	120,67%	23 507
VALMISTUS OMAAN KÄYTTÖÖN							
TOIMINTAKULUT	-458 910	0	-458 910	-513 116	54 206	111,81%	-470 435
TOIMINTAKATE	-443 790	0	-443 790	-494 871	51 081	111,51%	-446 928
KORKOKULUT							
MUUT RAHOITUSKULUT							
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	-19 790	0	-19 790	-21 459	1 669	108,43%	-19 793
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-463 580	0	-463 580	-516 330	52 750	111,38%	-466 721

Mittarit ja tunnusluvut

Tunnusluvut	TP 2015	TP 2016	TA 2017	TP 2017
Lainat, €/asukas	9,71	9,24	11,00	9,25
Menot, €/asukas	57,82	58,09	60,93	61,43

Talousarvion toteutuminen ja poikkeamat

Kirjaston talousarvion toteutuma oli 111,5 %. Ylitys johtui sisäisistä kiinteistömenoista, kun erilaisia kunnossapito- ja korjaustöitä tehtiin ennakoitua enemmän.

TOIMIELIN: KULTTUURI- JA VAPAA-AIKALAUTAKUNTA / SIVISTYSLAUTAKUNTA

TEHTÄVÄALUE: NUORISOTOIMI

Perustehtävä

Nuorten tasa-arvoisten mahdollisuuksien kehittäminen sekä nuorten kasvun ja osallisuuden tukeminen. Nuorten syrjäytymiskehityksen ehkäisy varhaisella puuttumisella sekä korjaavalla toiminnalla. Tehtäväalue sisältää määrärahat kunnan nuorisotyöhön, kerhotoimintaan ja Räyskälän leirikeskukseen.

TALOUSARVIO 2017

Toiminnalliset tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2017	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuuhenkilö
1. Helppoa ja monipuolista vapaa-aikaa	Toimiva kouluyhteistyö	Koulupäivystys yläkoululla ja alakouluilla h/viikko, käytänteet	Nuoriso-ohjaaja
	Monipuoliset vapaa-ajan toiminnot	Nuorisotilatoiminta; kävijämäärä Leirit, retket, kerhot; tapahtumat / osallistujien määrä Asiakaspalaute	Nuoriso-ohjaaja
	Yhteistyö eri hallintokuntien ja seurakunnan kanssa	Tapaamiset ja yhteiset tapahtumat / vuosi	Nuoriso-ohjaaja
2. Parempaa arkea	Yhteistyö Hausjärven ja Riihimäen nuorisovastaavien kesken	Tapaamiset ja yhteiset tapahtumat / vuosi	Nuoriso-ohjaaja

Toteutuma 1

Kouluilla tehtävä nuorisotyö on saatu toimivaksi ja sitä on edelleen kehitetty hyvässä yhteistyössä kaikkien kunnan koulujen kanssa. Nuorisotyötä on toteutettu koulupäivystyksinä ylä- ja alakouluilla noin 12 h/viikko. Nuorisotoimi on ollut myös mukana toteuttamassa koulujen kanssa tehtyjä teemapäiviä/ tuokioita, retkiä sekä leirikouluja. Oppilashuollon osalta yhteistyö on toteutunut mm. säännöllisinä palaverina koulukuraattorin, terveydenhoitajan, koulun sosiaaliohjaajan ja opinto-ohjaajan kanssa. Nuoriso-ohjaaja on osallistunut myös pienluokkien toimintaan sekä JOPO-, luokka- ja työelämäohjaus-toimintaan. Kerho-ohjaaja on vierailut alakouluilla viikoittain (koko päivä) ja järjestänyt niissä ohjattuja toiminnallisia tuokioita. Yhteistyöhön toisen asteen oppilaitosten kanssa (Hyria, Tavastia) on myös panostettu nuorten jatko-opiskelumahdollisuuksien edistämiseksi.

Nuorisotoimi on järjestänyt nuorteniltoja neljänä iltana viikossa (Kirkonkylä, Launonen). Nuorteniltoja järjestettiin Launosten Nuopparilla yhteensä 28 kertaa, joissa nuoria kävi yhteensä 1.199 (ka 43 nuorta/ ilta, ja Kirkonkylän Kuntalassa 99 kertaa, joihin osallistui yhteensä 5.340 nuorta (ka 54 nuorta/ilta). Yhteensä nuoria vieraili nuorisotiloilla 6.539 (Vuonna 2016 = 5.072).

Kerhotoiminnoissa Kansainvälisyyskerho kokoontui 17 kertaa, moottorikerho 32 kertaa ja bändikerho 30 kertaa. Kerhoissa osallistujia oli yhteensä 455 nuorta. Nuorisovaltuusto kokoontui 6 kertaa.

Talvilomaviikon toiminnoissa (lasketteluretki Sappeelle, sisäliikuntapäivät Launosissa ja Elmolassa, Super-Park-retki Tampereelle ja nuortenillat) oli mukana 358 lasta ja nuorta. Kesä- ja loma-aikojen toiminnoissa (leikki- ja pelikerhot, luovatoiminnan kerhot, toimintapäivät, leirit ja retket SuperPark (Espoo ja Särkänniemi) oli osallistujia 858. Syyslomaviikon toiminnoissa (syyssäpinät, kädentaitopaja, retki Valo-karnevaaleille ja nuortenillat) osallistujia oli 362.

Asiakaspalautetta kerättiin koko vuoden suoran palautteen muodossa nuorisotiloilla, retkillä, kouluilla jne. Palaute koski niin nuorisotointa kuin koko vapaa-aikatointa. Vastauksista päätellen kohderyhmät tyydyttävät hyvin ja asiakkaat ovat tyytyväisiä toimintaan. Tarvittaessa palautteeseen on reagoitu nopeasti ja palautteen toivomukset on pyritty toteuttamaan mahdollisuuksien mukaan.

Lopen seurakunnan kanssa toteutunut yhteistyö on ollut moninaista ja mutkatonta. Yhteistyötä vuoden aikana on tehty mm. musiikkikerhotoiminnassa, koulujen leiri-, ryhmäytys- ja päivystystoiminnassa. Lisäksi EHKÄPÄ-työryhmän ja diakoni-/nuorisotyön kokoontumiset ovat toteutuneet kerran kuussa. Nuorisotoimi on tehnyt myös jatkuvaa yhteistyötä HRAKSin työpajatoiminnan, etsivän nuorisotyön, koulu-, perusturva- ja kirjastotoimen kanssa. Kirjastotoimen kanssa on toteutettu eri tapahtumien markkinointia. Yhteistyö eri hallintokuntien, seurakunnan ja seudullisten toimijoiden kanssa toteutuu päivittäin nuorisotoimen arjessa.

Toteutuma 2

Seudullinen yhteistyö Riihimäen ja Hausjärven kanssa on toteutunut säännöllisinä yhteistyökokouksina. Yhteistyönä toteutettiin mm. Beach Party koulujen aloitustapahtuma, joka keräsi Riihimäen maauimalalle noin 3.200 nuorta. Yhteistyötä on tehty myös nuorisovaltuustojen kesken. Nuorisotoimi on myös mukana seudullisesti toteutuissa Ankkuri- ja Nuppi-hankkeissa sekä verkkopalvelu Neuvola.infossa. Yhteistyö ja kanssakäyminen TE-palveluiden, poliisin ja toisen asteen koulutusta tuottavien tahojen kanssa on ollut saumatonta ja säännöllistä.

Talous

490 NUORISOTOIMI

	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio- muutokset	Talousarvio muutosten jälk.	Toteutuma 1-12 / 2017	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2016
TOIMINTATUOTOT	24 500	0	24 500	28 048	-3 548	114,48%	30 042
VALMISTUS OMAAN KÄYTTÖÖN							
TOIMINTAKULUT	-141 680	0	-141 680	-149 482	7 802	105,51%	-147 163
TOIMINTAKATE	-117 180	0	-117 180	-121 434	4 254	103,63%	-117 121
KORKOKULUT							
MUUT RAHOITUSKULUT							
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	-1 510	0	-1 510	-1 798	288	119,05%	-1 508
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-118 690	0	-118 690	-123 231	4 541	103,83%	-118 629

Mittarit ja tunnusluvut

Tunnusluvut	TP 2015	TP 2016	TA 2017	TP 2017
Nuorisotilojen käyttäjät	4.734	5.072	4.200	6.539

TOIMIELIN: TEKNINEN LAUTAKUNTA
TALOUSARVIO 2017
Sitovat tavoitteet

Strateginen tavoite	Sitova tavoite 2017	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuuhenkilö
1. Parempaa arkea	Läyliäisten kouluinvestointi on toteutettu laadukkaasti ja aikataulussa	Läyliäisten koulun rakennushanke on kokonaisuudessaan valmis syksyllä 2017 koulun alkaessa	Tekninen johtaja, LVI-tekniikko/kiinteistöpäällikkö
	Vesihuollon toimintavarmuuden lisääminen ja tiedottamisen parantaminen	Talousvesi täyttää sille asetetut vaatimukset ja tekstiviestitiedottaminen käytössä	Tekninen johtaja, LVI-tekniikko/kiinteistöpäällikkö

Toteutuma

Läyliäisten koulun rakennushanke toteutui suunnitellun aikataulun mukaisesti ja kohde valmistui koulun alkuun mennessä. Kohteessa toimi rakennuttajakonsultti, joka koordinoi suunnittelun sekä suoritti rakennusaikaisen valvonnan.

Talousvesi on täyttänyt sille asetetut vaatimukset. Tekstiviestitiedottamiseen tarvittavat ohjelmistot on asennettu ja järjestelmä on käyttövalmiudessa. Kertomusvuoden aikana hankittiin vesitorneihin sekä vedenottamoihin UV-laitteistot, joiden asennus tapahtuu vuonna 2018.

Yritysvaikutusten toteutuminen

Strateginen tavoite	Sitova tavoite 2017	Yritysvaikutukset	Asteikko -3....3
1. Parempaa arkea	Läyliäisten kouluinvestointi on toteutettu laadukkaasti ja aikataulussa	Rakentamisvaiheessa yritysvaikutukset kohdistuvat paikallisiin ja seudullisiin tavarantoimittajiin ja palveluiden tuottajiin	+2
2.	Vesihuollon toimintavarmuuden lisääminen ja tiedottamisen parantaminen	Puhtaan käyttöveden toimittaminen takaa häiriöttömän yritystoiminnan	+1

Toteutuma 1

Rakentamisvaiheessa yritysvaikutukset ovat kohdistuvat paikallisiin ja seudullisiin tavarantoimittajiin ja palveluiden tuottajiin.

Toteutuma 2

Talousvesi on täyttänyt sille asetetut vaatimukset. Veden laatua on seurattu oma- sekä viranomaisvalvonnalla sovitun valvontaohjelman mukaisesti. Kirkonkylän vedenottamon saneeraussuunnittelu käynnistettiin, rakennustyöt ajoittuvat vuodelle 2018.

TOIMIELIN: TEKNINEN LAUTAKUNTA

TEHTÄVÄALUE: TEKNINEN HALLINTO

Perustehtävä

Sisältävät kustannuspaikat tekninen toimisto ja yksityistiet.

TALOUSARVIO 2017

Toiminnalliset tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2017	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuuhenkilö
1. Parempaa arkea	Yksityistieavustukset edellisvuoden tasolla ja käsitelty viimeistään toukokuussa	Avustusten maksatus tiekunnille viimeistään kesäkuussa	Tekninen johtaja
2. Parempaa arkea	Vakuuksien oikeellisuuden seuranta	Kunnan hallussa olevat vakuudet ovat ajan tasalla	Tekninen johtaja

Toteutuma 1

Yksityistieavustukset olivat edellisvuoden tasolla. Tekninen lautakunta käsitteli avustushakemukset niin, että avustusten maksatukset tapahtuivat kesäkuun aikana.

Toteutuma 2

Vakuudet ovat ajan tasalla ja vastaavat sopimuksissa olevia euromääriä ja vakuusaikoja.

Talous

500 TEKNINEN HALLINTO	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälk.	Toteutuma 1-12 / 2017	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2016
TOIMINTATUOTOT	30 000	0	30 000	32 594	-2 594	108,65%	34 756
VALMISTUS OMAAN KÄYTTÖÖN							
TOIMINTAKULUT	-296 160	0	-296 160	-294 376	-1 784	99,4%	-321 387
TOIMINTAKATE	-266 160	0	-266 160	-261 782	-4 378	98,35%	-286 631
KORKOKULUT							
MUUT RAHOITUSKULUT							
POISTOT JA ARVONALENTUMISET							
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-266 160	0	-266 160	-261 782	-4 378	98,35%	-286 631

Mittarit ja tunnusluvut

Tunnusluvut	TP 2015	TP 2016	TP 2017
Avustettavat yksityistiet, kpl	123	121	117
Avustettavat yksityistiet, km	333,5	318	324
Avustettavat yksityistiet, €/km	267	311	780

Talousarvion toteutuminen ja poikkeamat

Talousarvio toteutui talousarvion mukaisesti. Taloushallinnon ulkoistaminen vaikutti merkittävästi toimistohenkilöstön työtehtävien lisääntymiseen.

TOIMIELIN: TEKNINEN LAUTAKUNTA

TEHTÄVÄALUE: TEKNISET PALVELUT

Perustehtävä

Sorakuopat ja jätehuolto.
Varastot: Tarvikevarastot, halkovarasto, sahaus- ja lautavarasto.
Konekeskus: Kuorma-auto, traktorit, muut koneet ja kuljetusvälineet.

TALOUSARVIO 2017

Toiminnalliset tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2017	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuuhenkilö
1. Parempaa arkea	Kalusto- ja ajoneuvo-kannasta huolehtiminen	Oikea-aikaiset huollot, kalusto asianmukaisessa käyttökunnossa	Tekninen johtaja
2. Parempaa arkea	Varaston toiminta on taloudellista ja tarvikkeiden oikea-aikainen hankinta	Varastotarvikkeiden oikea-aikainen toimittaminen eri työkohteisiin Varastoinventaario ajan tasalla	Tekninen johtaja, Varastonhoitaja

Toteutuma 1

Vuosittaiset huollot on suoritettu määräaikana. Teknisen toimen henkilöstö on suorittanut myös sosiaali-toimen autohuoltoja ja korjauksia.

Launosten alueen kiinteistöhoitokone rikkoutui ja koneeseen jouduttiin suorittamaan isohko korjaus, johon ei voitu ennakoon varautua. Teknisen toimen käytössä ollut vanha henkilönostin myytiin, mistä saadulla myyntitulolla pystyttiin kattamaan osa Launosten kiinteistönhoitokoneen korjauskustannuksista.

Toteutuma 2

Varastosta on toimitettu tarvikkeita eri hallintokuntien kohteisiin. Suurimpana kohteena on ollut koulu-keskuksen korjaushanke.

Talous

510 TEKNISET PALVELUT	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälk.	Toteutuma 1-12 / 2017	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2016
TOIMINTATUOTOT	80 980	0	80 980	63 152	17 828	77,98%	56 524
VALMISTUS OMAAN KÄYTTÖÖN	7 000	0	7 000	5 886	1 114	84,09%	5 754
TOIMINTAKULUT	-139 360	0	-139 360	-162 232	22 872	116,41%	-136 021
TOIMINTAKATE	-51 380	0	-51 380	-93 194	41 814	181,38%	-73 743
KORKOKULUT							
MUUT RAHOITUSKULUT							
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	-11 970	0	-11 970	-11 938	-32	99,73%	-12 173
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-63 350	0	-63 350	-105 132	41 782	165,95%	-85 916

Mittarit ja tunnusluvut

Tunnusluvut	TP 2015	TP 2016	TA 2017	TP 2017
Kuorma-auto, km	10.664	8.426	13.000	8.170
Traktorit, tunnit	1.504	1.544	2.100	1.408
SER-jätteet, kg	62.160	60.250	63.000	60.850
Erityisjätteet, kg	25.603	24.000	25.000	21.580

Talousarvion toteutuminen ja poikkeamat

Sahaus- ja lautavarasto lopetettiin, koska tekninen toimi ei ole tehnyt omaa sahaustoimintaa. Vähäisestä konekaluston käytöstä johtuen kohteen tulot eivät toteutuneet suunnitellusti. Lisäksi koneiden ja laitteiden korjaus- ja huoltokustannukset olivat ennakoitua suuremmat.

TOIMIELIN: KUNNANHALLITUS

TEHTÄVÄALUE: RUOKAPALVELUT

Perustehtävä

Tuottaa monipuolista, terveellistä ja maistavaa ruokaa asiakkaille taloudellisesti ja asiakaslähtöisesti sekä ohjata oikeisiin ruokatottumuksiin ja -tapoihin.

TALOUSARVIO 2017

Toiminnalliset tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2017	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuuhenkilö
1. Parempaa arkea	Vuoden 2017 aikana laaditaan täytäntöönpanosuunnitelma ruokahuollon siirrosta osaksi Riihimäen ruokahuolto-kokonaisuutta	- Täytäntöönpanosuunnitelma on hyväksytty kesäkuun loppuun 2017 mennessä - Sopimus isäntäkuntamallin yksityiskohdista ja kustannusjaosta - Yhteistoimintalain mukaiset neuvottelut käyty lokakuun 2017 loppuun mennessä - Yhteiset ruokalistat ja reseptiikka Riihimäen kanssa käytössä syyskuussa 2017	Ruokapalvelupäällikkö

Toteutuma 1

Ruokapalvelun siirron täytäntöönpanosuunnitelman laatiminen ei toteutunut vuoden 2017 aikana muuttuneiden olosuhteiden takia. Siirto Riihimäen ruokapalveluihin peruuntui.

Talous

520 RUOKAPALVELUT	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälk.	Toteutuma 1-12 / 2017	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2016
TOIMINTATUOTOT	1 363 580	0	1 363 580	1 342 612	20 968	98,46%	1 353 756
VALMISTUS OMAAN KÄYTTÖÖN							
TOIMINTAKULUT	-1 302 860	0	-1 302 860	-1 181 185	-121 675	90,66%	-1 221 835
TOIMINTAKATE	60 720	0	60 720	161 427	-100 707	265,85%	131 920
KORKOKULUT							
MUUT RAHOITUSKULUT							
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	-38 750	0	-38 750	-16 834	-21 916	43,44%	-37 138
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	21 970	0	21 970	144 593	-122 623	658,14%	94 782

Mittarit ja tunnusluvut

	Ateriamäärät				Suoritteet			
	2014	2015	2016	2017	2014	2015	2016	2017
Kasari	283 101	270 734	286 298	285 578	314 665	289 367	304 657	305 942
Launonen	81 645	79 363	63 579	71 117	66 436	64 179	51 587	56 921
Läyliäinen	82 832	80 271	84 258	71 244	68 870	67 623	69 221	60 045
Kormu	11 853	11 651	10 469	9 337	12 135	11 798	10 598	9 384
Pilpala	7 898	6 804	7 340	6 500	8 260	7 027	7 465	6 745
Yhteensä	467 329	448 823	451 944	443 776	470 366	439 994	433 528	439 037

TOIMIELIN: **TEKNINEN LAUTAKUNTA**

TEHTÄVÄALUE: **LIIKENNEVÄYLÄT**

Perustehtävä

Haja-asutusalueen tiet.
 Asemakaavatiet: Kirkonkylä, Launonen, Läyliäinen.
 Tievalaistus: Kirkonkylä, Launonen, Läyliäinen, Jokiniemi, Vojakkala, Topeno, Pilpala.

TALOUSARVIO 2017

Toiminnalliset tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2017	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuuhenkilö
1. Parempaa arkea	Liikennealueet ylläpidetään toimivalla ja turvallisella tasolla	Kunnan ylläpitämällä tiealueilla ei tapahdu korvaamiseen johtavia omaisuus- /henkilövahinkoja	Tekninen johtaja
2. Parempaa arkea	Katuvalosaneerauksen jatkaminen	Energiakustannusten pieneneminen ja toimintavarmuuden lisääntyminen	Tekninen johtaja

Toteutuma 1

Alkuvuoden haasteena oli liukkauden torjunta. Tekniseen toimeen ei tullut yhtään korvausvaadetta. Kokonaisuutena kaavateiden kunnossapito toteutettiin olosuhteisiin nähden hyvin.

Toteutuma 2

Katuvalosaneerausta suoritettiin syksyllä Pikku- ja Isokorkeen alueella, jossa vanhat puupylväät ja elohopealamput korvattiin metallipylväillä, joissa on LED-valaisimet. Alueen kaavatiet peruskorjattiin rouhimalla ja verkottamalla.

Talous

530 LIIKENNEVÄYLÄT	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälk.	Toteutuma 1-12 / 2017	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2016
TOIMINTATUOTOT	500	0	500	331	169	66,11%	455
VALMISTUS OMAAN KÄYTTÖÖN							
TOIMINTAKULUT	-192 600	0	-192 600	-192 335	-265	99,86%	-191 191
TOIMINTAKATE	-192 100	0	-192 100	-192 005	-95	99,95%	-190 736
KORKOTULOT							
MUUT RAHOITUSKULUT							
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	-559 900	0	-559 900	-606 078	46 178	108,25%	-459 706
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-752 000	0	-752 000	-798 083	46 083	106,13%	-650 442

Mittarit ja tunnusluvut

Tunnusluvut	TP 2015	TP 2016	TA 2017	TP 2017
Rakennetut kaavatiet, m	38.800	39.700	39.700	39.700
Päällystetyt kaavatiet, m	31.500	32.040	32.040	32.040

TOIMIELIN: TEKNINEN LAUTAKUNTA

TEHTÄVÄALUE: YLEISET ALUEET

Perustehtävä

Leikkialueet, urheilualueet, uimarannat/venerannat, puistot ja muut yleiset alueet, tori sekä matonpesupaikka.

TALOUSARVIO 2017

Toiminnalliset tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2017	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuhenkilö
1. Helppoa ja monipuolista vapaa-aikaa	Urheilualueet pidetään toimivalla ja turvallisella tasolla	Urheilualueet ovat aktiivisessa käytössä Monitoimikentän rakentaminen Kirkonkylän koulukeskuksen yhteyteen	Tekninen johtaja
2. Helppoa ja monipuolista vapaa-aikaa	Leikkipaikkojen ja uimarantojen viranomaistarkastukset on tehty ajallaan	Viranomaistarkastukset ja mahdolliset korjaukset tehty kesäkuun loppuun mennessä.	Tekninen johtaja

Toteutuma 1

Alkutilanteesta johtuen käytössä oli lähinnä Loppijärven jäälle tehty ladut. Luistelualueet olivat normaalisti käytössä. Monitoimikentän rakentaminen koulukeskuksen alueelle toteutettiin elokuussa. Lisäksi kirkonkylän urheilukentän peruskorjauksen suunnitelmat valmistuivat.

Toteutuma 2

Viranomaistarkastukset on tehty ja tarkastuksissa havaitut puutteet/korjaukset toteutettu. Kuukausittain suoritetaan myös alueiden omavalvontaa. Läyliäisten uimarannan pukukoppi korjattiin keväällä. Loppuvuodesta toteutettiin myös kirkonkylän uima-/venerannan kunnostusta.

Talous

540 YLEISET ALUEET	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälk.	Toteutuma 1-12 / 2017	Poikkeama	Tot-% Toteutuma 1-12 / 2016	Toteutuma 1-12 / 2016
TOIMINTATUOTOT	9 870	0	9 870	17 985	-8 115	182,22%	14 341
VALMISTUS OMAAN KÄYTTÖÖN							
TOIMINTAKULUT	-282 760	0	-282 760	-243 470	-39 290	86,1%	-250 828
TOIMINTAKATE	-272 890	0	-272 890	-225 484	-47 406	82,63%	-236 487
KORKOKULUT							
MUUT RAHOITUSKULUT							
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	-38 930	0	-38 930	-14 631	-24 299	37,58%	-32 158
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-311 820	0	-311 820	-240 115	-71 705	77,0%	-268 645

Mittarit ja tunnusluvut

Venepaikat	TP 2012	TP 2013	TP 2014	TP 2015	TP 2016	TP 2017
– laituri- ja moottoripaikat	22	22	22	22	22	21
– maapaikat	301	302	293	273	255	240

TOIMIELIN: TEKNINEN LAUTAKUNTA

TEHTÄVÄALUE: RAKENNUKSET

Perustehtävä

Kiinteistöhoito ja kunnossapito.

TALOUSARVIO 2017

Toiminnalliset tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2017	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuuhenkilö
1. Parempaa arkea	Tarpeettomista rakennuksista luovutaan	Tarpeettomat rakennukset myydään tai vuokrataan	LVI-tekniikko/ kiinteistöpäällikkö
2. Parempaa arkea	Kiinteistöautomaation kehittäminen	Energiakustannusten vähentyminen	LVI-tekniikko/ kiinteistöpäällikkö

Toteutuma 1

Vuoden 2017 aikana on myyty Kempinmäen yritystalo sekä Räyskälän leirikeskus.

Toteutuma 2

Läyliäisten koulun rakennushankkeen yhteydessä uusittiin IV-koneet ja rakennusautomaatio.

Talous

550 RAKENNUKSET	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälk.	Toteutuma 1-12 / 2017	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2016
TOIMINTATUOTOT	2 085 360	0	2 085 360	2 321 372	-236 012	111,32%	2 212 153
VALMISTUS OMAAN KÄYTTÖÖN	50 000	0	50 000	41 323	8 677	82,65%	95 047
TOIMINTAKULUT	-2 308 040	0	-2 308 040	-2 580 843	272 803	111,82%	-2 527 775
TOIMINTAKATE	-172 680	0	-172 680	-218 147	45 467	126,33%	-220 575
KORKOKULUT							
MUUT RAHOITUSKULUT							
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	-96 610	0	-96 610	-72 349	-24 261	74,89%	-88 062
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-269 290	0	-269 290	-290 496	21 206	107,87%	-308 638

Talousarvion toteutuminen ja poikkeamat

Kiinteistöjen hoidosta ja kunnossapidosta vastaavia henkilöitä työllisti koulukeskuksen korjaushanke. Eläköitymisten johdosta kiinteistönhoidon henkilöstömäärä on vajaa, koska uusien henkilöiden rekrytointiin ei saatu kaikilta osin täyttölupaa.

Loppuvuodesta sähkön hankinta kilpailutettiin yhteistyössä Riihimäen kaupungin sekä Hausjärven kunnan kanssa.

Kempinmäen yritystaloon tehtiin korjauksia ennen myyntiä ja kustannuksiin ei oltu varauduttu talousarviossa. Lisäksi Palvelukeskus Rosamundan siirrosta kirjastoon aiheutui kustannuksia, joita ei ollut talousarviossa. Ennalta arvaamattomat kiinteistöjen sisäilmatutkimukset sekä korjaukset aiheuttivat kustannuksia, joihin ei oltu varauduttu talousarvion laadinnan yhteydessä.

TOIMIELIN: TEKNINEN LAUTAKUNTA
TEHTÄVÄALUE: PALO- JA PELASTUSTOIMI

Perustehtävä

Öljyntorjunta, väestönsuojelu, Kanta-Hämeen pelastuslaitos.

TALOUSARVIO 2017

Toiminnalliset tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2017	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuuhenkilö
1. Parempaa arkea	Palo- ja pelastustoimi on Kanta-Hämeen pelastuslaitoksen vastuulla. Toiminnan järjestely kyseisellä tavalla on lakisääteistä ja sen kunnalle aiheuttamat kustannukset perustuvat kunnan ja pelastuslaitoksen väliseen sopimukseen.	Kunnan maksuosuuden seuranta ja perusteiden oikeellisuus	Tekninen johtaja

Toteutuma 1

Maksuosuudet perustuvat hyväksyttyyn talousarvioon ja laskutukset ovat olleet talousarvion mukaisia. Kunta osallistui kertomusvuoden syksyllä kolme päivää kestäneeseen Häme 2017 -valmiusharjoitukseen.

Talous

560 PALO- JA PELASTUSTOIMI	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälk.	Toteutuma 1-12 / 2017	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2016
TOIMINTATUOTOT							
VALMISTUS OMAAN KÄYTTÖÖN							
TOIMINTAKULUT	-435 810	0	-435 810	-416 836	-18 974	95,65%	-424 191
TOIMINTAKATE	-435 810	0	-435 810	-416 836	-18 974	95,65%	-424 191
KORKOKULUT							
MUUT RAHOITUSKULUT							
POISTOT JA ARVONALENTUMISET							
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-435 810	0	-435 810	-416 836	-18 974	95,65%	-424 191

3.2. TULOSLASKELMAN TOTEUTUMINEN

Talousarvion tuloslaskelmaosan toteutumisvertailu

	Alkuperäinen talousarvio 2017	Talousarvio- muutokset	Lopullinen talousarvio	Toteuma 31.12.2017	Käyttö	Toteuma 31.12.2016
Toimintatuotot	8 647 760		8 647 760	8 909 728	103	9 044 795
Myyntituotot	4 897 910		4 897 910	5 193 213	106	5 222 387
Maksutuotot	2 195 090		2 195 090	2 160 635	98,4	2 067 607
Tuet ja avustukset	410 370		410 370	366 505	89,3	556 389
Muut toimintatuotot	1 144 390		1 144 390	1 189 375	103,9	1 198 412
Valmistus omaan käyttöön	58 000		58 000	51 464	88,7	106 803
Toimintakulut	- 50 878 050	- 55 500	- 50 933 550	- 50 393 570	98,9	- 49 942 029
Henkilöstökulut	- 18 646 780		- 18 646 780	- 18 490 076	99,2	- 18 715 654
Palkat ja palkkiot	- 14 600 990		- 14 600 990	- 14 674 336	100,5	- 14 496 640
Henkilösivukulut	- 4 045 790		- 4 045 790	- 3 815 740	94,3	- 4 219 014
Eläkekulut	- 3 388 850		- 3 388 850	- 3 168 240	93,5	- 3 331 944
Muut henkilösivukulut	- 656 940		- 656 940	- 647 500	98,6	- 887 070
Palvelujen ostot	- 27 526 420	- 55 500	- 27 581 920	- 27 309 405	99	- 26 270 668
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	- 2 147 400		- 2 147 400	- 2 269 218	105,7	- 2 240 737
Avustukset	- 1 825 000		- 1 825 000	- 1 525 320	83,6	- 2 028 463
Muut toimintakulut	- 732 450		- 732 450	- 799 551	109,2	- 686 507
Toimintakate	- 42 172 290	- 55 500	- 42 227 790	- 41 432 378	98,1	- 40 790 430
Verotulot	28 688 600	55 500	28 744 100	29 218 030	101,6	28 571 971
Valtionosuudet	15 836 000		15 836 000	15 861 824	100,2	15 985 847
Rahoitustuotot ja -kulut	- 348 000		- 348 000	- 316 883	91,1	- 283 681
Korkotuotot	40 140		40 140	29 682	73,9	52 355
Muut rahoitustuotot	14 500		14 500	7 924	54,6	20 169
Korkokulut	- 400 440		- 400 440	- 352 994	88,2	- 355 845
Muut rahoituskulut	- 2 200		- 2 200	- 1 495	67,9	- 360
Vuosikate	2 004 310		2 004 310	3 330 593	166,2	3 483 706
Poistot ja arvonalentumiset	- 2 474 960		- 2 474 960	- 2 064 841	83,4	- 2 247 730
Suunnitelman muk. poistot	- 2 474 960		- 2 474 960	- 2 064 841	83,4	- 2 137 730
Arvonalentumiset	-		-	-	0	- 110 000
Tilikauden tulos	- 470 650		- 470 650	1 265 752	-268,9	1 235 976
Tilikauden ylijäämä (alij.)	- 470 650		- 470 650	1 265 752	-268,9	1 235 976

Valtuusto käsitteli kertomusvuoden aikana talousarviomuutoksia kahdessa kokouksessaan ja päätöksillään

- myönsi 15.000 euron lisämäärärahan kulttuuripalvelujen järjestämiseen Suomi 100 -juhlavuoteen liittyen ja 40.500 euron lisämäärärahan kiinteistöveroselvityksen suorittamisesta aiheutuneisiineluihin,
- myönsi Kirkonkylän koulukeskuksen A-rakennuksen korjaustöihin 270.000 euron lisämäärärahan,
- myönsi Loppisalin tuolien hankintaan 4.200 euron lisämäärärahan sekä
- siirsi Vähikkäläntien suojatien rakentamiseen varatusta määrärahasta 100.000 euroa Kirkonkylän vesi- ja viemärijohtojen rakentamiseen.

Toimintatuotot ylittivät talousarvion 3,03 %:a. Euromääräisesti isoin talousarviolilytys on myyntituotoissa johtuen pääosin koulutoimissa kertyneistä myyntituloista muilta kunnilta, metsän myyntituloista ja kunnan sisäisten kiinteistömenojen vyörytyksistä.

Maksutuottojen kertymä jäi lievästi budjetoidusta (-1,57 %:a). Euromääräisesti isoimmat poikkeamat ovat sosiaalitoimen tukipalvelumaksuissa, osaltaan kirjauskäytännön muutoksen johdosta, sekä rakennusvalvonnan maksuissa, joissa ei saavutettu talousarviotavoitteita. Varhaiskasvatuksen hoitopäivämaksukertymä vastaavasti ylitti talousarviotavoitteen ja hoitopäivämaksuja kertyi yli budjetoidun.

Tuet ja avustukset jäivät -10,69 % budjetoidusta. Eniten alittuivat työllistämistukiin saatavat korvaukset, joiden toteuma jäi 70,5 %:iin.

Muiden toimintatuottojen osalta käyttöomaisuuden myyntivoittojen toteutuma budjetoituun nähden ylitti talousarvion 3,9 %.

Toimintakulut toteutuivat kokonaisuutena hyvin talousarvion puitteissa, toteutuma oli 98,94 %. Toteutumaprosenttiin vaikutti merkittävästi terveydenhuollon kuntayhtymien ylijäämien ansiosta tehdyt varausten purkukirjaukset.

Kuluryhmätasolla budjetoidun ylittivät palkat ja palkkiot (0,5 %), aineet, tarvikkeet ja tavarat (5,7 %) ja muut toimintakulut (9,2 %). Muut toteutuivat säästövoittoisesti.

Henkilöstökulut kokonaisuutena toteutuivat hyvin budjetin mukaisesti, toteutuma oli 99,16 %:a.

Asiakaspalvelujen ostot toteutuivat 94,5 % budjetoidusta niihin kohdistuneiden varausten purkukirjausten ansiosta.

Muiden palvelujen ostoissa isoimmat säästöt menolajitasolla kertyivät yhteistoimintaosuuksissa, kuljetuspalvelujen ostoissa ja rakentamispalveluissa, isoimmat ylitykset puolestaan kunnan sisäisissä kiinteistömenoissa ja sosiaali- ja terveyspalvelujen ostossa.

Aineiden ja tarvikkeiden osalta isoimmat säästöt kertyivät elintarvikkeissa, koulutarvikkeissa ja yli 5.000 euron kalustoissa ja koneissa. Isoimmat ylitykset olivat sähkössä, alle 500 euron kalustossa ja koneissa, kirjallisuus ja oppikirjoissa sekä muun materiaalin hankinnoissa.

Avustuksissa työmarkkinatuen kuntaosuuksiin varatut määrärahat alittuivat selvästi, samoin kotitalouksille varatut avustusemäärärahat.

Edellä mainitun perusteella toimintakate muodostui peräti 795.412 euroa budjetoitua paremmaksi.

Toimielinkohtainen tehtäväalueittainen toteutuminen käy ilmi kohdassa 3.5 sitovien erien toteutumista tarkastelevassa taulukossa. Merkittävää on perusturvalautakunnan toimialueen hyvä toteutuminen.

	TA 2017 €	Toteutuma €	Poikkeama €	Toteutuma %
Kunnallisvero	25 172 800	25 504 862	332 062	1,32 %
Osuus yhteisöveron tuotosta	2 032 000	1 684 535	-347 465	-17,10 %
Kiinteistövero	1 483 800	2 028 633	544 833	36,7 %
Verotulot yhteensä	28 818 500	29 218 030	399 530	1,39 %

Verotulojen toteutuma oli positiivinen kunnallisverojen ja yhteisöverojen osalta. Kokonaisuudessa verotulot toteutuivat lähes 400.000 euroa suurempana kuin oli talousarviotavoitteena.

	TA 2017 €	Toteutuma €	Poikkeama €	Toteutuma %
Valtionosuudet	15 852 622	15 861 824	9 202	0,06 %

Valtionosuudet toteutuivat hyvin talousarvion mukaisesti.

Rahoitustuotot ja -kulut toteutuivat talousarvioon nähden 31.117 euroa säästövoittoisesti, niiden osalta etenkin lainojen korkokulut alittivat selvästi budjetoidun.

Edellä olevaan perustuen vuosikate toteutui hyvin ja oli 1.326.283 euroa parempi kuin lopullisessa talousarviossa. Siitä 806.412 euroa selittyy varausten purulla.

Suunnitelman mukaiset poistot alittivat talousarvion 410.119 eurolla.

Kaikkiaan vuoden 2017 tilikauden tulos oli erittäin hyvä, 1.736.402 euroa parempi kuin vuoden 2017 talousarviossa.

3.3. INVESTOINTIEN TOTEUTUMINEN

	Kustannus- arvio	Aik. käyttö	Talous- arvio	TA muutos	Lopullinen talousarvio	Toteutuma	Poikkeama	Käyttö- %
KUNNANHALLITUS								
Maa-alueet ja rakennukset			-100 000		-100 000	-15 108	84 892	15,1
Tulot			300 000		300 000	187 703	-112 297	62,6
Käyttöomaisuuden arvopaperit ja muut pitkäaikaiset sijoitukset								
Osakkeet ja osuudet			-35 000		-35 000	-51 853	-16 853	148,2
Tulot								
Kuntayhtymät								
Tulot								
Irtain			-52 000		-52 000	-30 527	21 473	58,7
Ruokahuollon kalustohankinnat								
Menot			-10 000		-10 000	0	10 000	0,0
Atk-hankinnat								
Menot			-42 000		-42 000	-30 527	11 473	72,7
Kunnanhallitus yhteensä								
Menot			-187 000		-187 000	-97 488	89 512	52,1
Tulot			300 000		300 000	187 703	-112 297	62,6
Netto			113 000		113 000	90 215	-22 785	79,8
LUPALAUTAKUNTA								
Irtain omaisuus								
Ympäristö- ja rakennus- lautakunnan koneet ja kalusto								
Menot			-5 000		-5 000	-5 635	-635	112,7
PERUSTURVALAUTAKUNTA								
Irtain			-30 000	0	-30 000	-20 023	9 977	66,7
Sosiaalitoimen koneet ja kalusto								
Menot			-15 000		-15 000	-17 333	-2 333	115,6
Tulot							0	
Netto			-15 000	0	-15 000	-17 333	-2 333	115,6
Sosiaalitoimen atk-hankinnat								
Menot			-15 000		-15 000	-2 690	12 310	17,9
Perusturvalautakunta yhteensä								
Menot			-30 000		-30 000	-20 023	9 977	66,7
Tulot							0	
Netto			-30 000	0	-30 000	-20 023	9 977	66,7

	Kustannus- arvio	Aik. käyttö	Talous- arvio	TA muutos	Lopullinen talousarvio	Toteutuma	Poikkeama	Käyttö- %
KASVATUS- JA KOULUTUSLAUTAKUNTA / SIVISTYSLAUTAKUNTA								
Irtain			-146 300	0	-146 300	-145 555	745	99,5
Läyliäisten koulu, irtaimisto								
Menot			-100 000		-100 000	-100 931	-931	100,9
Tulot								
Netto			-100 000	0	-100 000	-100 931	-931	100,9
Koulutoimen koneet ja kalusto								
Menot			-46 300		-46 300	-44 624	1 676	96,4
Tulot								
Netto			-46 300	0	-46 300	-44 624	1 676	96,4
Kasvatus- ja koulutuslautakunta / Sivistyslautakunta yhteensä								
Menot			-146 300	0	-146 300	-145 555	745	99,5
Tulot								
Netto			-146 300	0	-146 300	-145 555	745	99,5
KULTTUURI- JA VAPAA-AIKALAUTAKUNTA / SIVISTYSLAUTAKUNTA								
Irtain			-28 400	-4 200	-32 600	-24 628	7 972	75,5
Liikuntatoimen koneet ja kalusto								
Menot			-9 400		-9 400	0	9 400	0,0
Kirjaston irtain								
Menot			-7 000		-7 000	-6 957	43	99,4
Loppisalin irtain								
Menot			-12 000	-4 200	-16 200	-17 672	-1 472	109,1
Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta / Sivistyslautakunta yhteensä								
Menot			-28 400	-4 200	-32 600	-24 628	7 972	75,5
Tulot								
Netto			-28 400	-4 200	-32 600	-24 628	7 972	75,5
TEKNINEN LAUTAKUNTA								
Talonrakennus: Peruskorjaus- ja muutostyöt			-373 000	-270 000	-643 000	-566 039	76 961	88,0
Tulot					0		0	
Netto	0	0	-373 000	-270 000	-643 000	-566 039	76 961	88,0
Isot hankkeet	-9 400 000	-3 594 090	-1 600 000	0	-1 600 000	-1 735 106	-135 022	108,4
Tulot								
Netto								
Läyliäisten koulun peruskorjaus								
Menot	-9 400 000	-3 594 090	-1 600 000		-1 600 000	-1 735 106	-135 106	108,4
Tulot								
Netto	-9 400 000	-3 594 090	-1 600 000		-1 600 000	-1 735 106	-135 106	108,4
Talonrakennus yhteensä								
Menot	-9 400 000	-3 594 090	-1 973 000	-270 000	-2 243 000	-2 301 145	-58 145	102,6
Tulot								
Netto	-9 400 000	-3 594 090	-1 973 000	-270 000	-2 243 000	-2 301 145	-58 145	102,6

	Kustannus- arvio	Aik. käyttö	Talous- arvio	TA muutos	Lopullinen talousarvio	Toteutuma	Poikkeama	Käyttö- %
Julkinen käyttöomaisuus								
Liikenneväylät								
Menot			-330 000	100 000	-230 000	-186 686	43 314	81,2
Tulot							0	
Netto			-330 000	100 000	-230 000	-186 686	43 314	81,2
Ympäristätyöt								
Menot			-10 000		-10 000	-7 631	2 369	76,3
Tulot								
Netto			-10 000		-10 000	-7 631	2 369	76,3
Urheilu- ja liikunta- alueet								
Menot			-140 000		-140 000	-75 829	64 171	54,2
Tulot						12 000	12 000	
Netto			-140 000		-140 000	-63 829	76 171	45,6
Julkinen käyttöomaisuus yhteensä								
Menot			-480 000	100 000	-380 000	-270 146	109 854	71,1
Tulot						12 000	12 000	
Netto			-480 000		-380 000	-258 146	121 854	67,9
Vesi- ja viemärilaitos								
Vesijohtoverkosto			-150 000	-50 000	-200 000	-93 980	106 020	47,0
Tulot								
Netto			-150 000	-50 000	-200 000	-93 980	106 020	47,0
Viemäriverkosto			-100 000	-50 000	-150 000	-90 022	59 978	60,0
Tulot								
Netto			-100 000	-50 000	-150 000	-90 022	59 978	60,0
Vesi- ja viemärilaitos yhteensä								
Tulot			-250 000	-100 000	-350 000	-184 002	165 998	52,6
Netto			-250 000	-100 000	-350 000	-184 002	165 998	52,6
Irtain omaisuus								
Teknisen toimen koneet ja kalusto			-10 000		-10 000	-9 900	100	99,0
Investointimenot			-10 000		-10 000	-9 900	100	99,0
Tekninen lautakunta yhteensä								
Menot	-9 400 000	-3 594 090	-2 713 000	-270 000	-2 983 000	-2 765 193	217 807	92,7
Tulot	0	0	0	0	0	12 000	12 000	
Netto	-9 400 000	-3 594 090	-2 713 000	-270 000	-2 983 000	-2 753 193	229 807	92,3
INVESTOINNIT YHTEENSÄ								
Menot	-9 400 000	-3 594 090	-3 109 700	-274 200	-3 383 900	-3 058 522	325 378	90,4
Tulot	0	0	300 000	0	300 000	199 703	-100 297	66,6
Netto	-9 400 000	-3 594 090	-2 809 700	-274 200	-3 083 900	-2 858 819	225 081	92,7

Maa-alueiden ja rakennusten tuloissa on omakoti- ja yritystonttien myyntitulot sekä Räyskälän leirikeskusten ja Yritystalon myyntitulot. Osakkeissa ja osuuksissa Kiinteistö Oy Lopen Terveystalo Lopenpajan rahoitusvastikkeen rahastoidut osuudet. Myyntivoitot ja -tappiot käsitellään tuloslaskelman muissa tuotoissa ja muissa kuluissa.

Kunnanhallituksen irtain sisältää atk-hankintoina koulujen langattoman verkon parantamista, virtuaali-työasemaympäristön lisenssihankintoja ja virustorjuntaohjelmiston päivityksen.

Ympäristö- ja rakennuslautakunnan / lupalautakunnan investointimäärärahan käyttö kohdistui sähköisen asiointijärjestelmä Lupapisteen käyttöönottoon, sisältäen myös KuntaNet-ohjelmiston integraation Lupapisteseen.

Perusturvalautakunnan irtainmäärärahalla on hankittu Hoivakoti Eedilän ja Hoivakoti Salmelan hoitajakutsujärjestelmät.

Sivistyslautakunnan irtainmäärärahalla hankittiin Läyliäisten koulun saneerauksen yhteydessä koulu- ja esiopetustilojen kaluston täydennykset, Pilpalan koulun esitystekniikka, Kirkonkylän koulun teknisen työtilan käsityökaappi, Launosten koulun teknisen työn koneet sekä yläkoulun teknisen työn opetusvälineiden täydennystä.

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan irtainhankintaan sisältyy Loppisalin tuolien hankinta.

Teknisen lautakunnan peruskorjaus- ja muutostöinä merkittävimmät hankkeet olivat:

- Kirkonkylän koulukeskuksen korjaustöiden aloittaminen,
- Päiväkotia Pellavan aidan uusiminen,
- Pääkirjaston autotallin ja pääoven uusiminen, lisäksi kiinteistössä tehtiin Rosamundan siirrosta johtuvia muutostöitä, sekä
- pienempiä korjaus- ja muutostöitä Hoivakoti Eedilässä sekä Kormun, Länsi-Lopen ja Pilpalan kouluilla.

Isojen talonrakennushankkeiden osalta Läyliäisten koulun peruskorjaus- ja laajennustyöt saatettiin valmiiksi suunnitellusti syyslukukauden alkuun mennessä. Kohteessa toimi rakennuttajakonsultti, joka hoiti rakennuttajatehtävät, suunnittelun ja rakennusaikaisen valvonnan.

Liikenneväylien osalta merkittävin kohde oli Marjarinteen alueen suojatien toteutus Vähikkäläntielle yhteistyössä ELY-keskuksen kanssa. Vanhoja kaavateitä peruskorjattiin lähinnä Pikku- ja Isokorkeen alueella.

Urheilu- ja liikunta-alueiden määrärahalla toteutettiin monitoimikentän rakennustyöt kirkonkylän koulun piha-alueelle. Lisäksi käynnistettiin kirkonkylän urheilukentän peruskorjauksen suunnittelu siten, että suunnitelmat valmistuivat vuoden 2017 lopulla. Kirkonkylän uimaranta-alueella ruopattiin ja rantaa kunnostettiin.

Vesilaitoksen määrärahoilla saneerattiin viemäriverkostoa Läyliäisissä ja Launosissa. Lisäksi kirkonkylän vedenottamon saneeraus käynnistettiin sekä hankittiin UV-laitteisto kaikille vedenottamoille ja vesitorneihin. Ala-Eedilän alueelle rakennettiin vesi- ja viemäriputkea noin 500 m, lisäksi alueelle asennettiin uusi jätevedenpumppaamo.

Teknisen toimen irtainmäärärahalla hankittiin lattianhoitokoneita siivoustoimen käyttöön.

Investointien toteuma nettomenona tarkastellen oli 92,8 %.

3.4. RAHOITUSOSAN TOTEUTUMINEN

	Talousarvio	TA-muutos	TA muutosten jälkeen	Toteutuma	Poikkeama	Toteu- tuma
	€	€	€	€	€	%
Toiminnan ja investointien rahavirta						
Toiminnan rahavirta						
Vuosikate	1 836 430	-358 400	1 478 030	3 483 706	2 005 676	235,7
Satunnaiset erät	0		0	0	0	
Tulorahoituksen korjauserät	-150 000		-150 000	-760 439	-610 439	507,0
Toiminnan rahavirta	1 686 430	-358 400	1 328 030	2 723 267	1 395 237	205,1
Investointien rahavirta						
Investointimenot	-5 650 800	-254 000	-5 904 800	-8 252 834	-2 348 034	139,8
Rahoitusosuudet investointimenoihin	170 000	0	170 000	16 000	-154 000	
Pys. vastaavien hyödyk. luovutustulot	150 000		150 000	294 008	144 008	196,0
Investointien rahavirta	-5 330 800	-254 000	-5 584 800	-7 942 826	-2 358 026	142,2
Toiminnan ja investointien rahavirta	-3 644 370	-612 400	-4 256 770	-5 219 560	-962 790	122,6
Rahoituksen rahavirta						
Antolainauksen muutokset						
Antolainauksen lisäys				0	0	
Antolainasaamisten vähennys		0	0	1 000 000	1 000 000	
Antolainauksen muutokset	0	0	0	1 000 000	1 000 000	
Lainakannan muutokset						
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	5 000 000		5 000 000	9 000 000	4 000 000	180,0
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-3 518 961	0	-3 518 961	-3 315 701	203 260	94,2
Lyhytaikaisten lainojen muutos		0	0	500 000	500 000	
Lainakannan muutokset	1 481 039	0	1 481 039	6 184 299	4 703 260	417,6
Oman pääoman muutokset					0	
Rahoituksen rahavirta	1 481 039	0	1 481 039	7 184 299	5 703 260	485,1
Vaikutus maksuvalmiuteen	-2 163 331	-612 400	-2 775 731	1 964 739	4 740 470	-70,8

Rahoitusosa osoittaa varsinaisen toiminnan ja investointien sekä rahoituksen rahavirtojen vaikutuksen kunnan rahavarojen muutokseen tilikaudella.

Vertailulaskelma osoittaa toiminnan ja investointien rahavirran toteutuneen selvästi budjetoitua paremmin vuosikatteen hyvän toteutumisen ansiosta.

Pitkäaikaisten lainojen vähennyksen osalta kunta maksoi kertomusvuonna ennen aikaisesti pois kaksi valtiokonttorin myöntämää pitkäaikaista korkotukilainaa niiden tämänhetkisen korkean korkotason vuoksi. Siitä huolimatta kunta pystyi kuitenkin myös lyhentämään lyhytaikaisen lainan määrää enemmän kuin talousarvion valmisteluvaiheessa ennakoitiin.

Kokonaisuutena tilikauden toteutuma tarkasteluerien osalta oli talousarvioon verrattuna rahoitusasemaa vahvistava.

3.5. YHTEENVETO VALTUUSTON HYVÄKSYMIEIEN SITOVIEI ERIEN TOTEUTUMISVERTAILUSTA

	Tuloarvot					Määrärahat					Netto talous- arvion +/-
	Alkuper. talousarvio	TA muutos	TA muut. jälk.	Toteutuma	Poik- keama	Alkuper. talousarvio	TA muutos	TA muut. jälk.	Toteutuma	Poik- keama	
KÄYTTÖTALOUSOSA											
Keskusvaalilautakunta						16 400		16 400	19 622	-3 222	-3 222
Vaalit						16 400		16 400	19 622	-3 222	-3 222
Tarkastuslautakunta						28 500		28 500	17 405	11 095	11 095
Tarkastustoimi						28 500		28 500	17 405	11 095	11 095
Kunnanhallitus	695 870		695 870	627 453	-68 417	2 817 300	40 500	2 857 800	2 775 108	82 692	14 275
Keskushallinto	125 900		125 900	294 104	168 204	1 846 180	40 500	1 886 680	1 887 904	-1 224	166 980
Henkilöstöhallinto	228 870		228 870	105 032	-123 838	825 300		825 300	716 165	109 135	-14 703
Maankäyttö	341 100		341 100	228 317	-112 783	145 820		145 820	171 039	-25 219	-138 002
Ympäristö- ja rakennusltk	184 690		184 690	158 199	-26 491	349 380		349 380	322 203	27 177	686
Rakennusvalvonta	145 390		145 390	135 931	-9 459	180 490		180 490	171 832	8 658	-801
Ympäristönsuojelu	39 300		39 300	22 268	-17 032	168 890		168 890	150 371	18 519	1 487
Perusturvaltk / terveydenhuolto						16 342 500		16 342 500	15 669 874	672 626	672 626
Perusturvaltk / sosiaalityö	2 206 120		2 206 120	2 323 027	116 907	11 443 580		11 443 580	11 327 325	116 255	233 162
Perusturvatöiden hallinto				4 758	4 758	244 350		244 350	205 479	38 871	43 629
Lasten- ja perheiden palvelut	59 800		59 800	59 990	190	1 909 330		1 909 330	1 946 901	-37 571	-37 381
Aikuisten ja vammaisten palvelut	368 440		368 440	399 583	31 143	3 358 510		3 358 510	3 091 167	267 343	298 486
Vanhusten palvelut	1 717 880		1 717 880	1 806 034	88 154	5 559 760		5 559 760	5 796 015	-236 255	-148 101
Työllistä edistävä toiminta	60 000		60 000	52 662	-7 338	371 630		371 630	287 763	83 867	76 529
Kasvatus- ja koulutuslautakunta	819 900		819 900	835 446	15 546	13 160 310		13 160 310	13 230 195	-69 885	-54 339
Sivistystöiden yhteiset palvelut				17	17	168 210		168 210	182 988	-14 778	-14 761
Varhaiskasvatus	589 600		589 600	527 521	-62 079	3 889 360		3 889 360	3 871 743	17 617	-44 462
Esiopetus						499 660		499 660	460 355	39 305	39 305
Perusopetus	175 150		175 150	253 882	78 732	7 855 400		7 855 400	7 964 478	-109 078	-30 346
Lukiot	1 000		1 000	6 870	5 870	605 990		605 990	617 537	-11 547	-5 677
Iltaopisto	54 150		54 150	47 156	-6 994	141 690		141 690	133 094	8 596	1 602
Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta	136 020		136 020	160 116	24 096	1 145 480	15 000	1 160 480	1 204 671	-44 191	-20 095
Kansalaisopisto	46 000		46 000	43 949	-2 051	229 850		229 850	214 914	14 936	12 885
Kulttuuritoimi	5 300		5 300	22 622	17 322	109 100	15 000	124 100	138 200	-14 100	3 222
Musikkipiipisto						32 000		32 000	27 560	4 440	4 440
Kirjasto	15 120		15 120	18 245	3 125	458 910		458 910	513 116	-54 206	-51 081
Liikuntatoimi	45 100		45 100	47 252	2 152	173 940		173 940	161 399	12 541	14 693
Nuorisotoimi	24 500		24 500	28 048	3 548	141 680		141 680	149 482	-7 802	-4 254
Tekninen lautakunta	4 605 160		4 605 160	4 805 341	200 181	5 574 600		5 574 600	5 827 169	-252 569	-52 388
Tekninen hallinto	30 000		30 000	32 594	2 594	296 160		296 160	294 376	1 784	4 378
Tekniset palvelut	80 980		80 980	63 152	-17 828	139 360		139 360	162 232	-22 872	-40 700
Ruokapalvelut	1 363 580		1 363 580	1 342 612	-20 968	1 302 860		1 302 860	1 181 185	121 675	100 707
Liikenneväylät	500		500	331	-169	192 600		192 600	192 335	265	96
Yleiset alueet	9 870		9 870	17 985	8 115	282 760		282 760	243 470	39 290	47 405
Rakennukset	2 085 360		2 085 360	2 321 372	236 012	2 308 040		2 308 040	2 580 843	-272 803	-36 791
Palo- ja pelastustoimi						435 810		435 810	416 836	18 974	18 974
Vesi- ja viemärit	992 870		992 870	999 736	6 866	615 520		615 520	730 698	-115 178	-108 312
Yritystalo	42 000		42 000	27 559	-14 441	1 490		1 490	25 194	-23 704	-38 145
TOIMINTAKATE	8 647 760		8 647 760	8 909 582	261 822	50 878 050	55 500	50 933 550	50 393 570	539 980	801 802

	Tuloarviot					Määrärahat					Netto talous- arvioon +/-
	Alkuper. talousarvio	TA muutos	TA muut. jälk.	Toteutuma	Poik- keama	Alkuper. talousarvio	TA muutos	TA muut. jälk.	Toteutuma	Poik- keama	
TULOSLASKELMAOSA											
Kunnanhallitus	44 981 880	55 000	45 037 380	45 471 949	434 569	387 500		387 500	338 267	49 233	483 802
Verotulot	28 688 600	55 000	28 744 100	29 218 030	473 930						473 930
Valtionosuudet	15 836 000		15 836 000	15 861 824	25 824						25 824
Korkotuotot	40 140		40 140	29 682	-10 458						-10 458
Muut rahoitustuotot	14 500		14 500	7 924	-6 576						-6 576
Korkokulut	400 440		400 440	352 994	-47 446	380 500		380 500	336 520	43 980	-3 466
Muut rahoituskulut	2 200		2 200	1 495	-705	7 000		7 000	1 748	5 252	4 547
YHTEENSÄ	53 629 640	55 000	53 685 140	54 381 531	696 391	51 265 550	55 500	51 321 050	50 731 837	589 213	1 285 604
INVESTOINTIOSA											
Kunnanhallitus	300 000		300 000	195 073	-104 927	187 000		187 000	97 487	89 513	-15 415
Kiinteä omaisuus	300 000		300 000	195 073	-104 927	100 000		100 000	15 108	84 892	-20 035
Osakkeet ja osuudet									51 853	-51 853	-51 853
Lohenpaja po, vatikkeet						35 000		35 000		35 000	35 000
Ruokahuollon kalusto, varaus						10 000		10 000		10 000	10 000
Atk-ohjelmat, lisenssit						42 000		42 000	30 527	11 473	11 473
Ympäristö- ja rakennuslautakunta						5 000		5 000	5 635	-635	-635
Rak.valvonn. sähköinen asiointi						5 000		5 000	5 635	-635	-635
Perusturvalautakunta / Sosiaali						30 000		30 000	20 023	9 977	9 977
Eedilän hoitajakutsujärj. Uusi						15 000		15 000	17 333	-2 333	-2 333
Kotinhoid. moliili / toiminnanohj.						15 000		15 000	2 690	12 310	12 310
Kasvatus- ja koulutusltk						146 300		146 300	145 555	745	745
Läyliäisten koulun koneet						100 000		100 000	100 931	-931	-931
Koulujen kaluston uusiminen						46 300		46 300	44 624	1 676	1 676
Kulttuuri- ja vapaa-aikaltk						28 400	4 200	32 600	24 628	10 915	7 972
Loppisalin tuolit						12 000	4 200	16 200	17 672	1 472	-1 472
Liikuntatoimen irtain, patjat						9 400		9 400		9 400	9 400
Kirjaston as.palv. tiskin uusiminen						7 000		7 000	6 957	43	43
Tekninen toimi / talonrakennus						1 973 000	270 000	2 243 000	2 301 146	-58 146	-58 146
Eedilän pihan kunnostus						20 000		20 000	16 129	3 871	3 871
Pellavan aidan uusiminen						25 000		25 000	21 238	3 762	3 762
KK koulukesk.hankesuunn., A-rak						210 000	270 000	480 000	509 221	-29 221	-29 221
Kormun koulun maalaus ja korj.						10 000		10 000		10 000	10 000
Launosten koulun varastokoppi						5 000		5 000		5 000	5 000
L-Lopen koulun vesikatteen uus						35 000		35 000		35 000	35 000
Pääkirjaston autot.sähk.ovet						18 000		18 000	19 452	-1 452	-1 452
Läyliäisten koulun laajennus						1 600 000		1 600 000	1 735 106	-135 106	-135 106
Kiinteistöjen kunnossapidon varaus						50 000		50 000		50 000	50 000
Liikenneväylät						330 000	-100 000	230 000	186 686	43 314	43 314
Vanhon kaavateiden peruskorj.						80 000		80 000	56 858	23 142	23 142
Vähiikkäläntien suojatien rak.						200 000	-100 000	100 000	93 100	6 900	6 900
Kaunosten ja kk katuval. saneer.						50 000		50 000	36 727	13 273	13 273

	Tuloarviot					Määrärahat					Netto talous- arvioon +/-
	Alkuper. talousarvio	TA muutos	TA muut. jälk.	Toteutuma	Poik- keama	Alkuper. talousarvio	TA muutos	TA muut. jälk.	Toteutuma	Poik- keama	
Tekninen lautakunta				2 786	2 786	160 000		160 000	93 360	66 640	69 426
Myydyt rakennukset				-9 214	-9 214						-9 214
Lähiliikuntapaikan rakentaminen						40 000		40 000	38 198	1 802	1 802
Launoisten koulun monitoimikenttä											
Uimarannat / venevalk. / leikkipui.						10 000		10 000	7 631	2 369	2 369
Keskusurheilukentän saneeraus				12 000	12 000	100 000		100 000	37 631	62 369	74 369
Tekn. toimen koneet ja kalusto						10 000		10 000	9 900	100	100
YHTEENSÄ	300 000		300 000	197 859	-102 141	2 859 700	174 200	3 033 900	2 874 520	162 323	57 239
RAHOITUSOSA											
Antolainauksen muutokset	25 000		25 000	25 000							
Antolainojen lisäys											
Antolainasaamisten vähennys	25 000		25 000	25 000							
Lainakannan muutokset	4 500 000		4 500 000	4 500 000		4 136 820		4 136 820	5 795 260	-1 658 440	-1 658 440
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	4 500 000		4 500 000	4 500 000							
Pitkäaikaisten lainojen vähennys						3 136 820		3 136 820	3 795 260	-658 440	-658 440
Lyhytaikaisten lainojen muutos						1 000 000		1 000 000	2 000 000	-1 000 000	-1 000 000
Oman pääoman muutokset											
KAIKKI YHTEENSÄ	58 454 640	55 000	58 510 140	59 104 390	594 250	58 262 070	229 700	58 491 770	59 401 617	-906 904	-315 597

3.6. LIIKELAITOSTEN TAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN

TOIMIELIN: TEKINEN LAUTAKUNTA

TEHTÄVÄALUE: VESI- JA VIEMÄRILAITOS

Perustehtävä

Vesilaitos: Kirkonkylä, Launonen, Läyliäinen, Kaartjärvi.
Viemärlaitos: Kirkonkylä, Launonen, Läyliäinen, Kaartjärvi.

TALOUSARVIO 2017

Toiminnalliset tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2017	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuuhenkilö
1. Parempaa arkea	Talousveden laatu täyttää sille asetetut vaatimukset	Tarkkailutulokset vaatimusten mukaiset, valvontaohjelmaa noudatetaan Vedenottamoihin on asennettu UV-laitteistot	Tekninen johtaja, LVI-tekniikko/ kiinteistöpäällikkö
2. Parempaa arkea	Vesihuollon toiminta ja tiedottaminen pidetään hyvätasoisena	Tekstiviestitiedotus käytössä	Tekninen johtaja, LVI-tekniikko/ kiinteistöpäällikkö

Toteutuma 1

Talousvesi täytti kertomusvuoden ajan sille asetetut vaatimukset.

Kirkonkylän vedenottamon saneeraus käynnistettiin ja hankittiin UV-laitteisto kaikille vedenottamoille ja vesitorneihin, asennus vuoden 2018 alussa.

Toteutuma 2

Tekstiviestitiedotus on käytössä. Lisäksi kunnan kotisivuilla tiedotetaan vesilaitoksen asioista.

Talous

580 VESI- JA VIEMÄRILAITOS (ERILL)	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälk.	Toteutuma 1-12 / 2017	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2016
TOIMINTATUOTOT	992 870	0	992 870	999 736	-6 866	100,69%	975 269
VALMISTUS OMAAN KÄYTTÖÖN							
TOIMINTAKULUT	-615 520	0	-615 520	-730 698	115 178	118,71%	-727 416
TOIMINTAKATE	377 350	0	377 350	269 038	108 312	71,3%	247 852
KORKOKULUT	-24 340	0	-24 340	0	-24 340	0,0%	-24 343
MUUT RAHOITUSKULUT	0	0	0	0	0		-30
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	-392 190	0	-392 190	-386 069	-6 121	98,44%	-404 657
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-39 180	0	-39 180	-117 031	77 851	298,7%	-177 472

Talousarvion toteutuminen ja poikkeamat

Vesilaitoksen toiminnan tappiollisuus johtui suurimmalta osin Riihimäelle johdetun jäteveden määrän sekä laatupoikkeaman kasvusta, koska etenkin vuoden 2017 syksy oli poikkeuksellisen sateinen. Kertomusvuonna sattui lisäksi kaksi merkittävää putkirikkoa, Läyliäisissä sekä kirkonkylässä, mikä lisäsi vesilaitoksen menoja.

Mittarit ja tunnusluvut

Tunnusluvut	TP 2015	TA 2016	TP 2016	TP 2017
Pumpattu vesi, m ³	252.000	250.000	293.978	276.329
Laskutettu vesi, m ³	188.029	207.000	183.337	191.691
Jätevesi Riihimäkeen, m ³	378.632	250.000	379.512	399.087
Laskutettu jätevesi, m ³	172.588	190.000	171.421	179.863

TOIMIELIN: TEKNINEN LAUTAKUNTA

TEHTÄVÄALUE: YRITYSTALO

Perustehtävä

Toimia yritystilana, joka tarjoaa Lopelle työpaikkoja.
--

TALOUSARVIO 2017

Toiminnalliset tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2017	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuuhenkilö
1. Vireä ja mahdollistava elinkeinoelämä	Yritystalon käyttö	Yritystalo on myyty tai vuokrattu kokonaisuudessaan	Kehittämispäällikkö/elinvoimajohtaja

Toteutuma 1

Yritystalo myytiin kertomusvuoden syksyllä.

Talous

590 YRITYSTALO (ERILLINEN TASEYKS	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälk.	Toteutuma 1-12 / 2017	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2016
TOIMINTATUOTOT	42 000	0	42 000	27 559	14 441	65,62%	42 000
VALMISTUS OMAAN KÄYTTÖÖN							
TOIMINTAKULUT	-1 490	0	-1 490	-25 194	23 704	1 690,9%	-31 203
TOIMINTAKATE	40 510	0	40 510	2 365	38 145	5,84%	10 797
KORKOKULUT	-5 800	0	-5 800	0	-5 800	0,0%	-5 788
MUU RAHOITUSKULUT							
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	-44 870	0	-44 870	-44 496	-374	99,17%	-44 870
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-10 160	0	-10 160	-42 131	31 971	414,68%	-39 861

LUOTTAMUSHENKILÖT TOIMIELIMITÄIN 2017

Valtuusto 31.5.2017 saakka

Suomen Keskusta rp.

Valtuutetut:	Läsnäolot	Varavaltuutetut:	Läsnäolot
Alho Aimo	2/2	1. Mustajoki Markus	
Hatakka Harri (II vpj.)	2/2	2. Järvinen Minna	
Kataja Janne	2/2	3. Kuparinen Kari	
Kerola Raimo	2/2	4. Kuparinen Jarmo	
Koski Antero	2/2	5. Leino Jari	
Kuparinen Seppo	2/2	6. Ketonen Saila	
Myllykoski Satu	2/2	7. Kerava Petri	
Niemelä Asko	2/2	8. Peltola Heimo	
Peltomäki Marja	2/2		
Sahari Eeva	2/2		
Saksala Eija	2/2		
Väänänen Elis	2/2		

Kansallinen Kokoomus rp.

Valtuutetut:	Läsnäolot	Varavaltuutetut:	Läsnäolot
Heinonen Timo (pj.)	2/2	1. Grönholm Saija	1/2
Hopearuoho Sirpa	2/2	2. Tuomenoja Essi	1/2
Joutsen-Hänninen Riitta	2/2	3. Riento Mirka	
Laukkanen Jarmo	2/2	4. Koski Mika	
Lucenius Anniina	2/2	5. Lehtoranta Pirjo	1/2
Maunula Kari	2/2	6. Lehto Teija	
Mikkola Antti	1/2	7. Rusi Antti	
Pyhälampi Eeva	1/2	8. Koukku Kari	
Rautiainen Aleks	1/2	9. Kallela Sanna	
Saari Karoliina	2/2	10. Yrjö-Koskinen Laura	
Seppälä Tiina	2/2	11. Silván Janne	

Suomen Sosialidemokraattinen Puolue rp.

Valtuutetut:	Läsnäolot	Varavaltuutetut:	Läsnäolot
Ahlqvist Leila	2/2	1. Ista Jyrki	
Kollin Ossi	2/2	2. Rajamäki Toni	
Lähde Joni (I vpj.)	2/2	3. Knuuti Asko	
Savolainen Markku	2/2	4. Oksanen Timo	
Vuorinen Raili	2/2	5. Kanto Jaana	
Vuorinen Sakari	2/2	6. Saikkonen Marko	

Perussuomalaiset rp.

Valtuutetut:	Läsnäolot	Varavaltuutetut:	Läsnäolot
Naakka Tommi	2/2	1. Spiridovitsh Niina	1/2
Salminen Antti	2/2	2. Lahtinen Harri	
Turunen Tarmo	1/2	3. Aspholm Helge	

Vasemmistoliitto rp.

Valtuutetut:	Läsnäolot	Varavaltuutetut:	Läsnäolot
Lilja Nina	2/2	1. Hurme Susanna	
Rautiainen Marianna	2/2	2. Zetterman Jukka	

Vihreä liitto rp.

Valtuutetut:	Läsnäolot	Varavaltuutetut:	Läsnäolot
Kekki Outi	2/2	1. Lähde Aarno	
		2. Mustonen Niina	

Valtuusto 1.6.2017 alkaen

Suomen Keskusta rp.

Valtuutetut:	Läsnäolot	Varavaltuutetut:	Läsnäolot
Kanerva Risto	4/4	1. Peltomäki Marja	2/4
Kataja Janne	4/4	2. Saksala Eija	
Kilpiäinen Jorma (II vpj.)	4/4	3. Mustajoki Markus	
Lehtilä Heli	4/4	4. Kuparinen Jarmo	
Myllykoski Satu	3/4	5. Lilja Sami	
Männistö Minna	4/4	6. Sahari Eeva	
Niemelä Asko	4/4	7. Väänänen Elis	
Päivärinta Teemu	3/4	8. Kuparinen Kari	
Ukkola Marja	4/4	9. Koski Antero	

Kansallinen Kokoomus rp.

Valtuutetut:	Läsnäolot	Varavaltuutetut:	Läsnäolot
Heinonen Timo (pj.)	4/4	1. Voivala Kati	2/4
Joutsen-Hänninen Riitta	4/4	2. Rautiainen Aleks	1/4
Laine Rosa	3/4	3. Tulkki Janne	
Laukkanen Jarmo	3/4	4. Mikkola Jarkko	
Mikkola Antti	3/4	5. Hopearuoho Sirpa	
Pyhälampi Eeva	4/4	6. Männistö Juhana	
Seppälä Tiina	4/4	7. Saari Karoliina	

Suomen Sosialidemokraattinen Puolue rp.

Valtuutetut:	Läsnäolot	Varavaltuutetut:	Läsnäolot
Ahlqvist Leila	4/4	1. Järvinen Marjo	
Hietala-Virtanen Satu-Maria	4/4	2. Savolainen Markku	
Kollin Ossi	4/4	3. Tuominen Susanna	
Lähde Joni	4/4	4. Saikkonen Marko	
Perälä Timo	4/4	5. Leino Krista	
Salomaa Ari	4/4	6. Pikkarainen Jarmo	
Vuorinen Sakari	4/4	7. Tölmälä Tuukka	

Perussuomalaiset rp:n ja Suomen Kristillisdemokraatit (KD) r.p:n vaaliliitto

Valtuutetut:	Läsnäolot	Varavaltuutetut:	Läsnäolot
Naakka Tommi (PS)	4/4	1. Suonurmi Riitta (KD)	
Salminen Antti (PS)	4/4	2. Äikää Maritza (KD)	

Vasemmistoliitto rp.

Valtuutetut:	Läsnäolot	Varavaltuutetut:	Läsnäolot
Rautiainen Marianna	4/4	1. Lilja Kari	
		2. Marjanen Joanna	

Vihreä liitto rp.

Valtuutetut:	Läsnäolot	Varavaltuutetut:	Läsnäolot
Pirttilä Satu	4/4	1. Tuohimaa-Salminen Kristiina	
		2. Spåra Sami	

Nuorisovaltuusto

Nuorisovaltuutettu	Läsnäolot	(valtuuston kokouksissa)
Fallström Klaus	5/6	
Joutsu Essi	4/6	
Laine Rosa	1/2	
Lehtinen Susa	5/6	
Nikander Iiro	5/6	
Valonen Perttu	4/6	

Nuorisovaltuuston kokoonpanossa vuonna 2017 tapahtuneet muutokset:

Rosa Laine 31.5.2017 saakka, koska on tullut valituksi valtuutetuksi 1.6.2017 alkaen.

Kunnanhallitus 31.5.2017 saakka

Jäsen	Läsnäolot	Henkilökohtainen varajäsen	Läsnäolot
Peltomäki Marja (pj.)	7/7	Saksala Eija	
Seppälä Tiina (vpj.)	7/7	Maunula Kari	
Alho Aimo	7/7	Kerola Raimo	
Kuparinen Seppo	7/7	Kataja Janne	
Laukkanen Jarmo	7/7	Grönholm Saija	
Lilja Nina	7/7	Rautiainen Marianna	
Niemelä Asko	7/7	Sahari Eeva	
Saari Karoliina	7/7	Hopearuoho Sirpa	
Vuorinen Sakari	7/7	Kollin Ossi	

Kunnanhallitus 1.6.2017 alkaen

Jäsen	Läsnäolot	Henkilökohtainen varajäsen	Läsnäolot
Ukkola Marja (pj.)	9/9	Päivärinta Teemu	
Seppälä Tiina (vpj.)	8/9	Männistö Juhana	1/9
Ahlqvist Leila	9/9	Tuominen Susanna	
Hietala-Virtanen Satu-Maria	8/9	Järvinen Marjo	1/9
Kataja Janne	8/9	Myllykoski Satu	1/9
Kollin Ossi	9/9	Pikkarainen Jarmo	
Lehtilä Heli	8/9	Kanerva Risto	1/9
Lähde Joni	9/9	Tölmälä Tuukka	
Niemelä Asko	9/9	Männistö Minna	
Pyhälampi Eeva	9/9	Laine Rosa	
Salminen Antti	9/9	Mikkola Antti	

Henkilöstöjaosto 1.6.2017 alkaen

Jäsen	Läsnäolot	Henkilökohtainen varajäsen	Läsnäolot
Seppälä Tiina (pj.)	1/1	Pyhälampi Eeva	
Vuorinen Sakari (vpj.)	1/1	Kollin Ossi	
Lehtilä Heli	1/1	Niemelä Asko	
Kunnanjohtaja (Leppänen Pekka)	1/1		

Henkilöstöjaoston kokoonpanossa vuonna 2017 tapahtuneet muutokset:

Kunnanjohtaja Karoliina Frank 31.8.2017 saakka.

Vs. kunnanjohtaja Pekka Leppänen 1.9.2017 alkaen.

Vapaa-aikajaosto 1.6.2017 alkaen

Jäsen	Läsnäolot	Henkilökohtainen varajäsen	Läsnäolot
Lähde Joni (pj.)	2/2	Savolainen Markku	
Lilja Sami (vpj.)	2/2	Leino Asta	
Hämäläinen Ossi	2/2	Seppälä Tiina	
Joutsen-Hänninen Riitta	1/2	Tulppi Janne	1/2
Marjanen Joanna	2/2	Toivonen Sirkka	
Spåra Sami	0/2	Tudeer Marika	1/2
Äikää Maritza	2/2	Salminen Antti	

Vapaa-aikajaoston kokoonpanossa vuonna 2017 tapahtuneet muutokset:

Varajäsen Niina Mustoselle on myönnetty ero 11.9.2017 ja tilalle on valittu Marika Tudeer.

Keskusvaalilautakunta 31.5.2017 saakka

Jäsen	Läsnäolot	Varajäsen	Läsnäolot
Vuorinen Raili (pj.)	7/7	1. Tauru Mirja	2/7
Kekki Outi	6/7	2. Tuomenoja Essi	1/7
Lehtonen Heikki	5/7	3. Kuparinen Paula	1/7
Ollikainen Kauko	6/7	4. Zetterman Aulis	
Tudeer Marika	7/7	5. Mäkelä Kalevi	

Keskusvaalilautakunnan kokoonpanossa vuonna 2017 tapahtuneet muutokset:

Jäsen Erkki Siivoselle, joka osallistui ensimmäiseen kokoukseen, on myönnetty ero 20.2.2017 ja tilalle on valittu Kauko Ollikainen.

Jäsen Janne Silvánille on myönnetty ero 20.2.2017 ja tilalle on valittu Heikki Lehtonen.

2. varajäsen Seppo Rintaluomalle on myönnetty ero 20.2.2017 ja tilalle on valittu Essi Tuomenoja.

Keskusvaalilautakunta 1.6.2017 alkaen (ei kokouksia)

Jäsen	Läsnäolot	Varajäsen	Läsnäolot
Päivärinta Teemu (pj.)		1. Männistö Minna	
Pesonen Vesa (vpj.)		2. Hopearuoho Sirpa	
Suonurmi Riitta		3. Mustonen Leo	
Tudeer Marika		4. Härmäläinen Ossi	
Vuorinen Sakari		5. Toivonen Sirkka	

Tarkastuslautakunta 31.5.2017 saakka

Jäsen	Läsnäolot	Henkilökohtainen varajäsen	Läsnäolot
Myllykoski Satu (pj.)	5/5	Lanssila Mirva	
Naakka Tommi (vpj.)	5/5	Lahtinen Harri	
Hatakka Jarno	5/5	Vuorimies Kristiina	
Kallela Sanna	5/5	Tuohimaa Mikko	
Kanto Jaana	2/5	Tauru Mirja	3/5
Mustonen Leo	5/5	Lähde Aarno	
Kääriäinen Tommi	4/5	Tuomi Vilho	1/5

Tarkastuslautakunta 1.6.2017 alkaen (ei kokouksia)

Jäsen	Läsnäolot	Henkilökohtainen varajäsen	Läsnäolot
Rautiainen Marianna (pj.)		Vuorinen Raili	
Naakka Tommi (vpj.)		Äikää Maritza	
Hakala Mirjami		Kaasalainen Kaisa	
Laitio Ari		Zetterman Kirsi	
Pakarinen Ari		Männistö Juhana	
Suonurmi Riitta		Rautiainen Aleksi	
Tuohimaa-Salminen Kristiina		Mustonen Leo	

Tarkastuslautakunnan kokoonpanossa vuonna 2017 tapahtuneet muutokset:

Varajäsen Päivi Marjaselle (ent. Rassa) on myönnetty ero 13.11.2017 ja tilalle on valittu Juhana Männistö.

Ympäristö- ja rakennuslautakunta 31.5.2017 saakka

Jäsen	Läsnäolot	Henkilökohtainen varajäsen	Läsnäolot
Sahari Eeva (pj.)	4/4	Peltola Heimo	
Tuomenoja Essi (vpj.)	4/4	Lehtoranta Pirjo	
Ista Jyrki	4/4	Knuuti Asko	
Kekki Outi	4/4	Kallela Sanna	
Kerola Raimo	4/4	Alho Aimo	
Koski Antero	3/4	Louhelainen Suvi	
Lehtonen Heikki	4/4	Ahonen Timo	

Lupalautakunta 1.6.2017 alkaen

Jäsen	Läsnäolot	Henkilökohtainen varajäsen	Läsnäolot
Mikkola Antti (pj.)	5/5	Paalijärvi Sari	
Hellgren Seppo (vpj.)	5/5	Hauhia Vesa	
Kallela Sanna	5/5	Laukkanen Jarmo	
Kanerva Risto	5/5	Myllykoski Satu	
Mustajoki Markus	1/5	Leino Asta	3/5
Männistö Minna	2/5	Päivärinta Teemu	2/5
Pirttilä Satu	5/5	Kekki Outi	
Salomaa Ari	5/5	Asell Reijo	
Voivala Kati	4/5	Hatakka Jarno	1/5

Perusturvalautakunta 31.5.2017 saakka

Jäsen	Läsnäolot	Henkilökohtainen varajäsen	Läsnäolot
Pyhälammi Eeva (pj.)	5/5	Hopearuoho Sirpa	
Kuparinen Jarmo (vpj.)	5/5	Mustajoki Markus	
Ahonen Timo	4/5	Kallela Sanna	1/5
Hurme Susanna	2/5	Toivonen Sirkka	1/5
Kuparinen Kari	3/5	Lindén Anne	1/5
Lehtoranta Pirjo	5/5	Toivonen Sami	
Saksala Eija	5/5	Huhta Pirjo	
Vuorinen Raili	5/5	Natunen Maija	
Väänänen Elis	5/5	UI Masih Sabih	

Perusturvalautakunta 1.6.2017 alkaen

Jäsen	Läsnäolot	Henkilökohtainen varajäsen	Läsnäolot
Kataja Janne (pj.)	7/8	Kari Vida	1/8
Hietala-Virtanen Satu-Maria (vpj.)	6/8	Vuorinen Raili	2/8
Lilja Kari	7/8	Pikkarainen Jarmo	
Marjanen Joanna	7/8	Tuomi Mirja	
Männistö Juhana	5/8	Hopearuoho Sirpa	3/8
Peltomäki Marja	5/8	Väänänen Elis	2/8
Rautiainen Aleks	7/8	Voivala Kati	
Saari Karoliina	7/8	Pesonen Vesa	1/8
Saksala Eija	8/8	Kuparinen Jarmo	

Kasvatus- ja koulutuslautakunta 31.5.2017 saakka

Jäsen	Läsnäolot	Henkilökohtainen varajäsen	Läsnäolot
Kataja Janne (pj.)	4/4	Peltola Heimo	
Lucenius Anniina (vpj.)	4/4	Tuomenoja Essi	
Ahlqvist Leila	4/4	Kanto Jaana	
Aro Antti	4/4	Koski Antero	
Hakkarainen Anne	3/4	Peltovuori Päivi	
Ketonen Saila	4/4	Siivonen Heidi	
Lehto Teija	3/4	Ahonen Timo	1/4
Rajamäki Toni	0/4	Saikkonen Marko	3/4
Rautiainen Aleks	3/4	Pesonen Vesa	1/4

Sivistyslautakunta 1.6.2017 alkaen

Jäsen	Läsnäolot	Henkilökohtainen varajäsen	Läsnäolot
Ahlqvist Leila (pj.)	5/5	Järvinen Marjo	
Joutsu-Hänninen Riitta (vpj.)	4/5	Muhonen Santeri	
Laine Rosa	5/5	Ahonen Timo	
Lilja Sami	4/5	Lehtilä Heli	1/5
Myllykoski Satu	5/5	Arminen Mika	
Männistö Minna	5/5	Pyyhtiä Jukka	
Perälä Timo	5/5	Tuominen Susanna	
Saikkonen Marko	4/5	Hauhia Vesa	
Tulkki Janne	3/5	Voivala Kati	

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta 31.5.2017 saakka

Jäsen	Läsnäolot	Henkilökohtainen varajäsen	Läsnäolot
Joutsu-Hänninen Riitta (pj.)	2/2	Salin Hanna	
Savolainen Markku (vpj.)	2/2	Oksanen Timo	
Hurskainen Nina	1/2	Lilja Nina	
Leino Jari	2/2	Kerava Petri	
Nisula Niina	2/2	Kauko Sanna-Mari	
Peltola Heimo	1/2	Peura Heidi	
Silvén Janne	1/2	Rintaluoma Seppo	

Tekninen lautakunta 31.5.2017 saakka

Jäsen	Läsnäolot	Henkilökohtainen varajäsen	Läsnäolot
Kollin Ossi (pj.)	3/3	Kalliotuuli Seppo	
Spiridovitsh Niina (vpj.)	2/3	Ketonen Saila	
Hatakka Harri	3/3	Alho Eero	
Järvinen Minna	1/3	Pääskynen Jani	
Maunula Kari	3/3	Eriksson Mira	
Mikkola Antti	2/3	Grönholm Saija	1/3
Mustajoki Markus	3/3	Pellinen Veikko	
Natunen Maija	0/3	Rautiainen Marianna	
Riento Mirka	3/3	Laasala Outi	

Tekninen lautakunta 1.6.2017 alkaen

Jäsen	Läsnäolot	Henkilökohtainen varajäsen	Läsnäolot
Kollin Ossi (pj.)	5/5	Lilja Kari	
Päivärinta Teemu (vpj.)	5/5	Männistö Minna	
Kari Vida	4/5	Mustajoki Markus	
Mikkola Antti	3/5	Grönholm Saija	1/5
Mikkola Jarkko	3/5	Paalijärvi Sari	
Oksanen Minna	4/5	Weckman Jouni	
Pirttilä Satu	5/5	Järvinen Marjo	
Sahari Eeva	4/5	Arminen Oiva	
Savolainen Markku	5/5	Kalliotuuli Seppo	

Riihimäen seudun terveystieteiden kuntayhtymä

Yhtymähallitus 31.5.2017 saakka

Jäsen	Henkilökohtainen varajäsen
Hopearuoho Sirpa	Kauppi Tuula
Kataja Janne	Kuparinen Jarmo
Rautiainen Marianna	Vuorinen Raili

Yhtymähallitus 1.6.2017 alkaen

Jäsen	Henkilökohtainen varajäsen
Hatakka Jarno	Saari Karoliina
Rautiainen Marianna	Vuorinen Raili
Ukkola Marja	Kuparinen Jarmo

Tarkastuslautakunta 31.5.2017 saakka

Jäsen	Henkilökohtainen varajäsen
Kuparinen Seppo	Sahari Eeva

Tarkastuslautakunta 1.6.2017 alkaen

Jäsen	Henkilökohtainen varajäsen
Hopearuoho Sirpa	Seppälä Tiina

Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin kuntayhtymä

Valtuusto 31.5.2017 saakka

Jäsen

Hopearuoho Sirpa
Kuparinen Seppo
Lahtinen Harri

Henkilökohtainen varajäsen

Kallela Sanna
Niemelä Asko
Aspholm Helge

Valtuusto 1.6.2017 alkaen

Jäsen

Lehtilä Heli
Tuohimaa-Salminen Kristiina
Saari Karoliina

Henkilökohtainen varajäsen

Kari Vida
Pirttilä Satu
Pyhälampi Eeva

Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin kuntayhtymän valtuuston kokoonpanossa vuonna 2017 tapahtuneet muutokset:

Jäsen Niina Mustoselle on myönnetty ero 25.9.2017 ja tilalle on valittu alun perin Niina Mustosen henkilökohtaiseksi varajäseneksi valittu Kristiina Tuohimaa-Salminen.

Kristiina Tuohimaa-Salmisen henkilökohtaiseksi varajäseneksi on 25.9.2017 valittu Satu Pirttilä.

Eteva kuntayhtymä

Yhtymäkokous 31.5.2017 saakka

Jäsen

Kallela Sanna

Henkilökohtainen varajäsen

Saari Karoliina

Yhtymäkokous 1.6.2017 alkaen

Jäsen

Rautiainen Marianna

Henkilökohtainen varajäsen

Kataja Janne

Hämeen liitto

Maakuntavaltuusto 31.5.2017 saakka

Jäsen

Heinonen Timo
Peltomäki Marja
Vuorinen Sakari

Maakuntavaltuusto 1.6.2017 alkaen

Jäsen

Heinonen Timo
Hietala-Virtanen Satu-Maria
Niemelä Asko

Maakuntahallitus 31.5.2017 saakka

Jäsen

Pyhälampi Eeva

Varajäsen

Hatakka Harri

Maakuntahallitus 1.6.2017 alkaen

Jäsen

Ei edustajaa

Varajäsen

Ei edustajaa

Jätelautakunta (Kiertokapula Oy:n osakaskuntien muodostama) 31.5.2017 saakka**Jäsen**

Alho Aimo

Henkilökohtainen varajäsen

Hurme Susanna

Jätelautakunta (Kiertokapula Oy:n osakaskuntien muodostama) 1.6.2017 alkaen**Jäsen**

Myllykoski Satu

Henkilökohtainen varajäsen

Lehtilä Heli

Käräjäoikeuden lautamiehet 31.5.2017 saakka

Seppälä Tiina
Vanhakoski Heikki

Käräjäoikeuden lautamiehet 1.6.2017 alkaen

Seppälä Tiina

Kiinteistötoimitusten uskotut miehet 31.5.2017 saakka

Ahonen Timo
 Alho Aimo
 Hutri Pekka
 Kallela Sanna
 Kanto Jaana
 Lehtonen Heikki
 Leino Maria
 Siivonen Heidi
 Säilä Kari
 Zetterman Jukka

Kiinteistötoimitusten uskotut miehet 1.6.2017 alkaen

Hatakka Jarno
 Hauhia Vesa
 Hietala-Virtanen Satu-Maria
 Kallela Sanna
 Kekki Outi
 Leino Maria
 Pyyhtiä Jukka
 Siivonen Erkki
 Siivonen Heidi
 Äikää Maritza

Kiinteistötoimitusten uskottujen miesten kokoonpanossa vuonna 2017 tapahtuneet muutokset:
 Riitta Suonurmelle on myönnetty ero 13.11.2017 ja tilalle on valittu Maritza Äikää.

Kanta-Hämeen poliisilaitoksen neuvottelukunta 31.5.2017 saakka**Jäsen**

Hurme Susanna

Henkilökohtainen varajäsen

Toivonen Sirkka

Kanta-Hämeen poliisilaitoksen neuvottelukunta 1.6.2017 alkaen**Jäsen**

Salminen Antti

Henkilökohtainen varajäsen

Naakka Tommi

K.F.A. ja Edla Johanna von Qvantenin Opintorahastosäätiö

Hallitus 31.5.2017 saakka

Jäsen

Ketonen Saila
Rintaluoma Seppo

Varajäsen

Zetterman Jukka

Hallitus 1.6.2017 alkaen

Jäsen

Laukkanen Jarmo
Ukkola Marja

Varajäsen

Hopearuoho Sirpa

TUNNUSLUKUJEN LASKENTAKAAVAT

TUOSLASKELMA

Toimintatuotot / Toimintakulut, %

= $100 \cdot \text{Toimintatuotot} / (\text{Toimintakulut} - \text{Valmistus omaan käyttöön})$

Vuosikate/poistot %

= $100 \cdot \text{Vuosikate} / \text{Poistot ja arvonalentumiset}$

Vuosikate, € / asukas

= $\text{Vuosikate} / \text{Asukasmäärä 31.12.}$

RAHOITUSLASKELMA

Toiminnan ja investointien rahavirta 5 vuodelta, €

= Tilinpäätösvuoden ja neljän edellisen vuoden *Toiminnan ja investointien rahavirta* välituloksen kertymä

Investointien tulorahoitus, %

= $100 \cdot \text{Vuosikate} / \text{Investointien omahankintameno} (= \text{Investointimenot} - \text{Rahoitusosuudet})$

Lainanhoitokate

= $(\text{Vuosikate} + \text{Korkokulut}) / (\text{Korkokulut} + \text{Lainanlyhennykset})$

Kassasta maksut:

Tuloslaskelmasta:

= $\text{Toimintakulut} - \text{Valmistus omaan käyttöön} + \text{Korkokulut} + \text{Muut rahoituskulut}$

Rahoituslaskelmasta:

= $\text{Investointimenot} + \text{Antolainojen lisäys} + \text{Pitkäaikaisten lainojen vähennys (lyhennykset)}$

Kassan riittävyys (pv):

= $365 \text{ pv} \cdot \text{Rahavarat 31.12.} / \text{Kassasta maksut tilikaudella}$

TASE

Omavaraisuusaste, %

= $100 \cdot (\text{Oma pääoma} + \text{Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset}) / (\text{Koko pääoma} - \text{Saadut ennakot})$

Rahoitusvarallisuus:

= $\text{Rahoitusomaisuus} + \text{Pitkäaikaiset saamiset} + \text{Muut sijoitukset} - \text{Vieras pääoma} + \text{Saadut ennakot}$

Suhteellinen velkaantuneisuus, %

= $100 \cdot (\text{Vieras pääoma} - \text{Saadut ennakot}) / \text{Käyttötulot} (= \text{Toimintatuotot} + \text{Verotulot} + \text{Käyttötalouden valtionosuudet})$

Velat ja vastuut prosenttia käyttötuloista

= $100 \cdot (\text{Vieras pääoma} - \text{Saadut ennakot} + \text{Vuokravastuut}) / \text{Käyttötulot}$

Kertynyt ylijäämä:

= $\text{Edellisten tilikausien yli-/alijäämä} + \text{Tilikauden yli-/alijäämä}$

Lainakanta 31.12.

= $\text{Vieras pääoma} - (\text{Saadut ennakot} + \text{Ostovelat} + \text{Siirtovelat} + \text{Muut velat})$

Lainakanta / Pysyvät vastaavat

= $100 \cdot \text{Lainakanta} / \text{Pysyvät vastaavat}$

Lainasaamiset 31.12.

= $\text{Sijoituksiin merkityt jvk-lainasaamiset ja muut lainasaamiset}$

LOPEN KUNTA
TULOSLASKELMA

	2017		2016	
Toimintatuotot				
Myyntituotot	1 691 522,72		1 655 705,17	
Maksutuotot	2 159 876,81		2 067 607,28	
Tuet ja avustukset	366 504,99		556 389,03	
Muut toimintatuotot	1 189 374,95	5 407 279,47	1 198 411,90	5 478 113,38
Valmistus omaan käyttöön		51 464,30		106 803,45
Toimintakulut				
Henkilöstökulut				
Palkat ja palkkiot	-14 674 336,26		-14 496 640,12	
Henkilösivukulut				
Eläkekulut	-3 168 240,05		-3 331 944,49	
Muut henkilösivukulut	-647 500,16		-887 069,77	
Palvelujen ostot	-23 848 921,91		-22 745 011,83	
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-2 228 131,83		-2 199 710,88	
Avustukset	-1 525 319,99		-2 028 463,40	
Muut toimintakulut	-798 671,38	-46 891 121,58	-686 506,81	-46 375 347,30
TOIMINTAKATE		-41 432 377,81		-40 790 430,47
Verotulot		29 218 030,09		28 571 970,81
Valtionosuudet		15 861 824,00		15 985 847,00
Rahoitustuotot ja -kulut				
Korkotuotot	10 651,13		22 223,21	
Muut rahoitustuotot	7 924,14		20 169,37	
Korkokulut	-333 963,55		-325 713,07	
Muut rahoituskulut	-1 494,66	-316 882,94	-360,43	-283 680,92
VUOSIKATE		3 330 593,34		3 483 706,42
Poistot ja arvonalentumiset				
Suunnitelman mukaiset poistot	-2 064 841,26		-2 137 730,05	
ARVONALENTUMISET	0,00	-2 064 841,26	-110 000,00	-2 247 730,05
TILIKAUDEN TULOS		1 265 752,08		1 235 976,37
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ		1 265 752,08		1 235 976,37

LOPEN KUNTA
RAHOITUSLASKELMA

	2017		2016	
TOIMINNAN RAHAVIRTA				
Vuosikate	3 330 593,34		3 483 706,42	
Tulorahoituksen korjauserät	-983 461,71	2 347 131,63	-760 439,30	2 723 267,12
INVESTOINTIEN RAHAVIRTA				
Investointimenot	-3 058 521,95		-8 252 834,49	
Rahoitusosuudet investointimenoihin	12 000,00		16 000,00	
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	737 477,00	-2 309 044,95	294 008,03	-7 942 826,46
TOIMINNAN JA INVESTOINTIEN RAHAVIRTA	38 086,68		-5 219 559,34	
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA				
ANTOLAINAUKSEN MUUTOKSET				
Antolainasaamisten vähennys	25 000,00	25 000,00	1 000 000,00	1 000 000,00
LAINAKANNAN MUUTOKSET				
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	4 500 000,00		9 000 000,00	
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-3 795 260,13		-3 315 701,00	
Lyhytaikaisten lainojen muutos	-2 000 000,00	-1 295 260,13	-500 000,00	5 184 299,00
MUUT MAKSUVALMIUDEN MUUTOKSET				
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	-51 380,33		-96 420,07	
Vaihto-omaisuuden muutos	-12 821,52		3 337,27	
Saamisten muutos	91 578,33		-117 454,09	
Korottomien velkojen muutos	133 388,43	160 764,91	-107 700,53	-318 237,42
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA	-1 109 495,22		5 866 061,58	
RAHAVAROJEN MUUTOS	-1 071 408,54		646 502,24	
RAHAVARAT 31.12.	780 924,80		1 852 333,34	
1. 1.	1 852 333,34		1 205 831,10	

LOPEN KUNTA
TASE

	2017	2016
VASTAAVAA		
PYSYVÄT VASTAAVAT	53 345 434,16	52 949 181,72
Aineettomat hyödykkeet	1 364 073,90	1 464 131,46
Aineettomat oikeudet	12 882,71	24 942,99
Muut pitkäaikaiset menot	1 351 191,19	1 439 188,47
Aineelliset hyödykkeet	42 801 029,41	42 330 651,95
Maa- ja vesialueet	6 617 682,13	6 665 153,72
Rakennukset	26 483 591,23	24 104 059,84
Kiinteät rakenteet ja laitteet	8 643 228,74	9 318 443,24
Koneet ja kalusto	319 054,87	285 248,33
Ennakkomaks ja keskener. Hankin.	737 472,44	1 957 746,82
Sijoitukset	9 180 330,85	9 154 398,31
Osakkeet ja osuudet	8 700 883,28	8 649 950,74
Muut lainasaamiset	0,00	488 914,57
Muut saamiset	479 447,57	15 533,00
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	27 432,32	25 756,25
Lahjoitusrahastojen varat	27 432,32	25 756,25
VAIHTUVAT VASTAAVAT	2 065 620,70	3 215 786,05
Vaihto-omaisuus	118 953,72	106 132,20
Aineet ja tarvikkeet	118 953,72	106 132,20
Saamiset	1 165 742,18	1 257 320,51
Pitkäaikaiset saamiset	8 891,48	3 500,00
Lainasaamiset	3 500,00	3 500,00
Muut saamiset	5 391,48	
Lyhytaikaiset saamiset	1 156 850,70	1 253 820,51
Myyntisaamiset	729 111,20	811 445,56
Lainasaamiset	50 000,00	12 533,00
Muut saamiset	190 925,11	350 115,95
Siirtosaamiset	186 814,39	79 726,00
Rahat ja pankkisaamiset	780 924,80	1 852 333,34
VASTAAVAA YHTEENSÄ	55 438 487,18	56 190 724,02

2017

2016

VASTATTAVAA**OMA PÄÄOMA****29 765 507,91****28 499 755,83**

Peruspääoma

16 022 978,60

16 022 978,60

Edell. tilikaus yli-/alijäämä

12 476 777,23

11 240 800,86

Tilikauden yli-/alijäämä

1 265 752,08

1 235 976,37

PAKOLLISET VARAUKSET**403 725,55****1 210 138,51**

Muut pakolliset varaukset

403 725,55

1 210 138,51

TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT**155 864,55****206 306,75**

Lahjoitusrahastojen pääomat

155 864,55

205 568,81

Muut toimeksiantojen pääomat

737,94

VIERAS PÄÄOMA**25 113 389,17****26 274 522,93**

Pitkäaikainen

14 638 077,37

15 133 343,41

Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitok.

13 446 875,00

13 183 333,30

Lainat julkisyhteisöiltä

795 797,75

Muut velat

1 191 202,37

1 154 212,36

Lyhytaikainen

10 475 311,80

11 141 179,52

Joukkovelkakirjalainat

2 500 000,00

4 500 000,00

Lainat rah.-ja vakuut.laitoks.L

4 086 458,30

2 802 083,34

Lainat julkisyhteisöiltä

47 379,04

Saadut ennakot

28 880,78

41 680,00

Lyhytaikaiset ostovelat

1 354 217,80

1 679 989,57

Muut velat

310 042,54

394 423,40

Siirtovelat

2 195 712,38

1 675 624,17

VASTATTAVAA YHTEENSÄ**55 438 487,18****56 190 724,02**

**LOPEN KUNTAKONSERNI
TULOSLASKELMA**

	2017	2016
Toimintatuotot	24 605 616,15	24 278 699,54
Valmistus omaan käyttöön	51 464,30	106 803,45
Toimintakulut	- 65 236 885,86	- 63 943 838,59
Osuus osakkuusyhteisöjen voitosta/tappiosta	- 43 882,02	- 465 675,40
TOIMINTAKATE	- 40 623 687,43	- 40 024 011,01
Verotulot	29 191 702,41	28 544 404,15
Valtionosuudet	15 871 030,50	15 995 826,55
Rahoitustuotot ja -kulut		
Korkotuotot	2 835,48	17 047,27
Muut rahoitustuotot	59 862,40	54 797,21
Korkokulut	- 418 852,69	- 460 583,29
Muut rahoituskulut	- 3 588,61	- 3 956,03
	- 359 743,42	- 392 694,84
VUOSIKATE	4 079 302,06	4 123 524,85
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	- 3 061 408,14	- 3 202 741,80
Arvonalentumiset	-	- 2 875,11
	- 3 061 408,14	- 3 205 616,91
Satunnaiset erät	163 462,62	
TILIKAUDEN TULOS	1 181 356,54	917 907,94
Tilinpäätössiirrot	1 706,93	1 837,70
Tilikauden verot	- 1 203,36	- 1 847,27
Laskennalliset verot	- 3 675,00	- 7 688,20
Vähemmistöosuudet	- 349,59	- 347,27
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ (ALIJÄÄMÄ)	1 177 835,52	909 863

LOPEN KUNTAKONSERNI
RAHOITUSLASKELMA

	2017	2016
Toiminnan rahavirta		
Vuosikate	4 079 302,06	4 123 524,85
Satunnaiset erät	163 462,62	-
Tilikauden verot	- 1 203,36	- 1 847,27
Tulorahoituksen korjauserät	113 655,05	371 326,09
	4 355 216,38	4 493 003,67
Investointien rahavirta		
Investointimenot	- 6 286 096,47	- 8 082 281,06
Rahoitusosuudet investointimenoihin	104 930,45	138 608,83
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	2 916 221,96	410 021,52
TOIMINNAN JA INVESTOINTIEN RAHAVIRTA	1 090 272,31	- 3 040 647,05
Rahoituksen rahavirta		
Antolainauksen muutokset		
Antolainasaamisten lisäys	-	- 99,37
Antolainasaamisten vähennys	8 596,19	4 333,45
	8 596,19	4 234,08
Lainakannan muutokset		
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	5 295 313,42	9 563 356,01
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	- 4 772 320,71	- 4 240 524,70
Lyhytaikaisten lainojen muutos	- 2 025 003,00	- 714 172,24
	- 1 502 010,29	4 608 659,07
Oman pääoman muutokset		227 099,50
Muut maksuvalmiuden muutokset		
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	- 51 596,56	- 94 956,33
Vaihto-omaisuuden muutos	8 818,83	5 941,18
Saamisten muutos	168 833,69	- 216 277,07
Korottomien velkojen muutos	175 682,33	- 467 144,14
	301 738,28	- 772 436,38
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA	- 1 191 675,82	4 067 556,28
Rahavarojen muutos	- 101 403,52	1 026 909,23
Rahavarojen muutos		
Rahavarat 31.12.	2 888 921,96	2 990 325,48
Rahavarat 1.1.	2 990 325,48	1 963 416,24
	- 101 403,52	1 026 909,23

LOPEN KUNTAKONSERNI
TASE

	2017	2016
VASTAAVAA		
PYSYVÄT VASTAAVAT		
Aineettomat oikeudet		
Aineettomat oikeudet	230 745,01	184 973,12
Muut pitkävaikutteiset menot	1 364 339,94	1 449 363,37
Ennakkomaksut ja keskeneräiset aineettomat hyödykkeet	1 595 084,95	1 634 743,00
Aineelliset hyödykkeet		
Maa- ja vesialueet	7 092 028,35	7 143 306,35
Rakennukset	39 447 995,08	37 414 807,40
Kiinteät rakenteet ja laitteet	8 776 451,20	9 441 301,88
Koneet ja kalusto	1 001 599,56	970 669,39
Muut aineelliset hyödykkeet	947,50	947,50
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	1 038 544,09	2 324 829,56
	57 357 565,78	57 295 862,08
Sijoitukset		
Osakkeet ja osuudet	3 265 743,90	2 926 769,88
Muut lainasaamiset	43 335,26	47 668,71
Muut saamiset	19 937,88	24 200,63
	3 329 017,04	2 998 639,21
TOIMEKSANTOJEN VARAT		
Valtion toimeksiannot	23 013,51	18 792,78
Lahjoitusrahastojen erityiskatteet	27 432,32	25 756,25
Muut toimeksiantojen varat	7 886,98	
	58 332,81	44 549,03
VAIHTUVAT VASTAAVAT		
Vaihto-omaisuus		
Aineet ja tarvikkeet	235 054,74	244 069,68
Muu vaihto-omaisuus	1 430,49	1 234,38
	236 485,23	245 304,06
Saamiset		
Pitkäaikaiset saamiset		
Lainasaamiset	3 500,00	3 500,00
Muut saamiset	142 802,55	56 904,88
	146 302,55	60 404,88
Lyhytaikaiset saamiset		
Myyntisaamiset	1 167 782,92	1 225 997,15
Lainasaamiset	50 000,00	212 533,00
Muut saamiset	407 514,12	545 453,96
Siirtosaamiset	284 131,22	180 175,51
	1 909 428,27	2 164 159,62
	2 055 730,82	2 224 564,51
Rahoitusarvopaperit		
Osakkeet ja osuudet	329,50	329,50
	329,50	329,50
Rahat ja pankkisaamiset	2 888 592,46	2 989 995,98
VASTAAVAA YHTEENSÄ	67 521 138,60	67 433 987,37

	2017	2016
VASTATTAVAA		
OMA PÄÄOMA		
Peruspääoma	16 022 978,60	16 022 978,60
Yhdistysten ja säätiöiden ppo:n siirrot		
Arvonkorotusrahasto	3 047,37	3 047,37
Muut omat rahastot	19 744,77	21 451,70
Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)	12 473 101,34	11 563 238,44
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	1 177 835,52	909 862,89
	29 696 707,60	28 520 579,00
VÄHEMMISTÖOSUUKSET	4 814,01	4 464,42
PAKOLLISET VARAUKSET		
Eläkevaraukset		
Muut pakolliset varaukset	737 220,28	466 081,49
	737 220,28	466 081,49
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMA		
Valtion toimeksiannot	24 078,27	19 797,72
Lahjoitusrahastojen pääomat	163 591,33	212 833,70
Muut toimeksiantojen pääomat	7 886,98	737,94
	195 556,58	233 369,37
VIERAS PÄÄOMA		
Pitkäaikainen		
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	21 024 450,60	21 031 722,75
Lainat julkisyhteisöiltä	104 564,09	913 355,25
Lainat muilta luotonantajilta		
Liittymismaksut ja muut velat	1 191 202,37	1 154 180,49
Laskennalliset verovelat	35 627,20	31 952,20
	22 355 844,25	23 131 210,70
Lyhytaikainen		
Joukkovelkakirjalainat	2 500 000,00	4 500 000,00
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	5 148 531,84	3 763 115,61
Lainat julkisyhteisöiltä	14 447,79	85 810,99
Saadut ennakot	83 208,53	92 723,15
Ostovelat	2 377 669,69	2 717 198,81
Liittymismaksut ja muut velat	577 462,85	665 497,03
Siirtovelat	3 829 675,18	3 253 936,81
Laskennalliset verovelat		
	14 530 995,88	15 078 282,40
	36 886 840,13	38 209 493,10
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	67 521 138,60	67 433 987,37

TILINPÄÄTÖKSEN LAATIMISTA JA ESITTÄMISTAPAA KOSKEVAT LIITETIEDOT**Tilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot****Jaksotusperiaatteet**

Tulot ja menot on merkitty tuloslaskelmaan suoriteperusteen mukaisesti. Suoriteperusteesta poiketen verotulot on kirjattu niiden tilitysjankohdan mukaisesti ao. tilikaudelle.

Pysyvien vastaavien arvostus

Pysyvät vastaavat on merkitty taseeseen hankintameno suunnilman mukaisilla poistoilla ja investointien rahoitusosuuksilla vähennettynä. Suunnilman mukaiset poistot on laskettu ennalta laaditun poistosuunnilman mukaisesti. Poistosuunnilman mukaiset suunnilmapoistojen laskenta-perusteet on esitetty tuloslaskelman liitetiedoissa kohdassa suunnilman mukaisten poistojen perusteet.

Sijoitusten arvostus

Pysyvien vastaavien sijoitukset on merkitty taseessa hankintameno. Arvostuksen perusteena on ollut hyödykkeen todennäköisesti tulevaisuudessa kerryttämä tulo tai sen arvo palvelutuotannossa. Pysyvien vastaavien sijoitusluonteiset erät on merkitty taseeseen hankinta-arvoon.

Vaihto-omaisuuden arvostus

Vaihto-omaisuus on merkitty taseeseen hankintahintaan.

Rahoitusomaisuuden arvostus

Saamiset on merkitty taseeseen nimellisarvoon.

Johdannaisopimusten käsittely

Johdannaiset sisältävät kuusi koronvaihtosopimusta. Kaikki koronvaihtosopimukset on tehty suojaamistarkoituksessa. Kunta on sitonut pitkäaikaisten lainojen vaihtuvan koron koronvaihtosopimuksilla kiinteään korkoon. Korkojohdannaisista aiheutuneet kassavirrat on kirjattu tilikauden aikana korkokulujen oikaisuksi. Vuonna 2007 solmittu sopimus on voimassa 30.3.2027 asti, vuonna 2012 solmittu sopimus 12.7.2018 asti ja vuonna 2014 solmitut sopimukset 20.2.2022 asti. Vuonna 2015 solmittu sopimus on voimassa 22.6.2021 asti ja vuonna 2016 solmittu sopimus 7.1.2024 asti.

Tilinpäätöksen esittämistapaa koskevat liitetiedot

Tilinpäätökseen ei sisälly edelliseen vuoteen kohdistuvia merkittäviä oikaisuja. Tiedot ovat vertailukelpoisia vuosina 2017 ja 2016.

Tuloslaskelmaa koskevat liitetiedot

6) Toimintatuotot tehtäväalueittain

	Konserni		Kunta	
	2017	2016	2017	2016
Yleishallinto	608 779,90	620 493,97	608 849,88	620 493,97
Sosiaali- ja terveystoimi	20 149 831,32	19 873 973,01	2 257 201,80	2 357 381,51
Opetus- ja kulttuuritoimi	1 157 953,35	1 161 884,94	994 807,35	1 029 124,64
Muut palvelut	2 689 051,58	2 622 347,61	1 546 420,44	1 468 113,26
Toimintatuotot yhteensä	24 605 616,15	24 278 699,53	5 407 279,47	5 475 113,38

7) Verotulojen erittely

	Kunta	
	2017	2016
Kunnan tulovero	25 504 872,06	25 090 625,00
Osuus yhteisöveron tuotosta	1 684 535,13	1 450 057,00
Kiinteistövero	2 028 622,90	2 031 289,00
Verotulot yhteensä	29 218 030,09	28 571 971,00

8) Valtionosuuksien erittely

	Kunta	
	2017	2016
Kunnan peruspalvelujen valtionosuus (ilman tasauksia)	12 202 145,00	12 730 799,00
Verotuloihin perustuva valtionosuuksien taseaus	4 593 960,00	4 548 700,00
Opetus- ja kulttuuritoimen muut valtionosuudet	-934 281,00	-1 293 652,00
Verotulot yhteensä	15 861 824,00	15 985 847,00

9) Palvelujen ostojen erittely

	Kunta	
	2017	2016
Asiakaspalvelujen ostot	18 805 342,55	18 041 577,46
Muiden palvelujen ostot	5 043 579,36	4 723 249,10
Kunnan palvelujen ostot yhteensä	23 848 921,91	22 764 826,56

11) Suunnitelman mukaisten poistojen perusteet

Käyttöomaisuusryhmä	Poistomenetelmä	
Hyväksytty valtuusto 5.11.2012 (§ 53)	31.12.2012 saakka	1.1.2013 alkaen
Aineettomat hyödykkeet	Tasapoisto	
Aineettomat oikeudet		5 - 20 vuotta
Muut pitkävaikutteiset menot	3 vuotta	2 - 5 vuotta
Aineelliset hyödykkeet		
Rakennukset ja rakennelmat	Tasapoisto	
Hallinto- ja laitosrakennukset, kiviset	50 vuotta	30 - 40 vuotta
Hallinto- ja laitosrakennukset, puiset	50 vuotta	25 - 35 vuotta
Koulurakennukset ja päiväkodit, kiviset	50 vuotta	30 - 40 vuotta
Koulurakennukset ja päiväkodit, puiset	50 vuotta	25 - 35 vuotta
Tehdas-, tuotanto- ja varastorakennukset	20 vuotta	20 vuotta
Liikuntahallit	50 vuotta	25 - 35 vuotta
Vapaa-ajan rakennukset		
Urheilukenttien huoltorakennukset	30 vuotta	20 vuotta
Virkistysalueen mökit, saunamökit	30 vuotta	30 vuotta
Asuinrakennukset		
Kerros-, rivi- ja pientalot	50 vuotta	30 - 50 vuotta
Kiinteät rakenteet ja laitteet	Menojäännöspoisto	
Kadut ja tiet	20 %	20 %
Muut maa- ja vesirakenteet (urheilualueet, puistot, torit)	20 %	20 %
Vesi- ja viemäriverkostot	10 %	10 %
Muut kiinteät koneet, laitteet ja rakenteet	20 %	25 %
Siirtoviemäri-yhdysvesijohdot ja runkolinjat	Tasapoisto, 40 vuotta	Tasapoisto, 40 vuotta
Koneet ja kalusto	Tasapoisto	
Kuljetusvälineet	5 vuotta	5 vuotta
Muut liikkuvat työkonet	5 vuotta	5 vuotta
Muut koneet ja laitteet	10 vuotta	10 vuotta
Atk-laitteet	3 vuotta	3 vuotta
Muut laitteet ja kalusteet	3 vuotta	3 vuotta
Muut aineelliset hyödykkeet		
Luonnonvarat	Käytön mukainen	Käytön mukainen

12) Pakollisten varausten muutos

	Konserni		Kunta	
	2017	2016	2017	2016
Potilas vahinkovakuutusmaksu 1.1	466 081,48	396 893,04		
Lisäykset tilikaudella	271 138,79	69 188,44		
Vähennykset tilikaudella				
Potilas vahinkovakuutusmaksu 31.12	737 220,27	466 081,48	0,00	0,00
Kuntayhtymien alijäämän kattaminen varaus 1.1.			1 210 138,51	1 843 834,64
Riihimäen seudun terveyskeskuksen kuntayhtymä				
Vähennykset tilikaudella			-218 943,00	-315 530,81
Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin kuntayhtymä				
Vähennykset tilikaudella			-587 469,96	-318 165,32
Kuntayhtymien alijäämän kattaminen varaus 31.12.			403 725,55	1 210 138,51

13) Pysyvien vastaavien huödykkeiden luovutusvoitot- ja tappiot

	Konserni		Kunta	
	2017	2016	2017	2016
Muut toimintatuotot				
Maa- ja vesialueiden luovutusvoitot	188 499,61	163 139,55	187 703,16	132 974,14
Rakennusten luovutusvoitot	1 163,73	948,78		
Muut vuovutusvoitot	37 282,48	1 243,33		596,36
<i>Luovutusvoitot yhteensä</i>	<i>226 945,82</i>	<i>165 331,66</i>	<i>187 703,16</i>	<i>133 570,50</i>
Muut toimintakulut				
Maa- ja vesialueiden luovutustappio		6 827,33	1 440,00	6 827,33
Rakennusten luovutustappio			9 214,41	
Muut vuovutustappio	25 580,06			
<i>Luovutustappiot yhteensä</i>	<i>25 580,06</i>	<i>6 827,33</i>	<i>10 654,41</i>	<i>6 827,33</i>

14) Satunnaisten tuottojen ja kulujen erittely

	Konserni		Kunta	
	2017	2016	2017	2016
Satunnaiset tuotot				
Kanta-Hämeen Sairaanhoidopiirin ky				
Liiketoiminnan myynti	163 462,62			
<i>Satunnaiset tuotot yhteensä</i>	<i>163 462,62</i>	<i>0,00</i>	<i>0,00</i>	<i>0,00</i>

Tasetta koskevat liitetiedot

Taseen vastaavia koskevat liitetiedot

18) Arvonkorotukset

	Konserni		Kunta	
	2017	2016	2017	2016
Maa- ja vesialueet				
Arvo 1.1	3 047,37	3 047,37		
Arvonkorotukset				
Arvonkorotusten purku				
Arvonkorotukset yhteensä 31.12	3 047,37	3 047,37	0,00	0,00

19) Pysyvät vastaavat tase-eräkohtaisesti

Aineettomat ja aineelliset hyödykkeet

Peruskunta ja taseyksiköt	Aineettomat hyödykkeet		
	Aineettomat oikeudet	Muut pitkäaikaiset menot	Aineettomat hyödykkeet yhteensä
Poistamaton hankintameno 1.1.	24 942,99	1 439 188,47	1 464 131,46
Lisäykset tilikauden aikana	5 635,00		5 635,00
Rahoitusosuudet tilikaudella			0,00
Vähennykset tilikauden aikana			0,00
Siirrot erien välillä			0,00
Tilikauden poisto	-17 695,28	-87 997,28	-105 692,56
Arvonalennukset ja niiden palautukset			0,00
Poistamaton hankintameno 31.12.	12 882,71	1 351 191,19	1 364 073,90
Arvonkorotukset			0,00
Kirjanpitoarvo 31.12.	12 882,71	1 351 191,19	1 364 073,90
Olennaiset lisäpoistot			
Erittely olennaisista lisäpoistotista			

Peruskunta ja taseyksiköt	Aineelliset hyödykkeet							Aineettomat ja aineelliset hyödykkeet yhteensä
	Maa- ja vesialueet	Rakennukset	Kiinteät rakenteet ja laitteet	Koneet ja kalusto	Muut aineelliset hyödykkeet	Kesken-eräiset hankinnat	Aineelliset hyödykkeet yhteensä	
Poistamaton hankintameno 1.1.	6 665 153,72	24 104 059,84	9 318 443,24	285 248,33	0,00	1 957 746,82	42 330 651,95	43 794 783,41
Lisäykset tilikauden aikana	15 108,00	1 735 105,93	371 724,67	180 083,01		699 012,80	3 001 034,41	3 006 669,41
Rahoitusosuudet tilikaudella						-12 000,00	-12 000,00	-12 000,00
Vähennykset tilikauden aikana	-62 579,59	-496 928,66					-559 508,25	-559 508,25
Siirrot erien välillä		1 907 287,18				-1 907 287,18	0,00	0,00
Tilikauden poisto		-765 933,06	-1 046 939,17	-146 276,47			-1 959 148,70	-2 064 841,26
Arvonalennukset ja niiden palautukset							0,00	0,00
Poistamaton hankintameno 31.12.	6 617 682,13	26 483 591,23	8 643 228,74	319 054,87	0,00	737 472,44	42 801 029,41	44 165 103,31
Arvonkorotukset							0,00	0,00
Kirjanpitoarvo 31.12.	6 617 682,13	26 483 591,23	8 643 228,74	319 054,87	0,00	737 472,44	42 801 029,41	44 165 103,31
Olennaiset lisäpoistot							0,00	0,00
Erittely olennaisista lisäpoistotista							0,00	0,00

Maa- ja vesialueet erittely

	Konserni		Kunta	
	2017	2016	2017	2016
Maa- ja vesialueet				
Kiinteistöjen liittymismaksut	187 949,01	192 211,76	183 544,13	183 544,13
Muut maa- ja vesialueet	6 904 079,34	6 951 094,59	6 434 138,00	6 481 609,59
Maa- ja vesialueet yhteensä	7 092 028,35	7 143 306,35	6 617 682,13	6 665 153,72

Pysyvien vastaavien sijoitukset

Peruskunta ja taseyksiköt	Osakkeet ja osuudet				Jvk-, muut laina- ja muut saamiset			Pysyvien vastaavien sijoitukset yhteensä
	Osakkeet konserniyhtiöt	Osakkeet Omistusyht. yhteisöt	Kuntayhtymä- osuudet	Muut osakkeet ja osuudet	Saamiset konserni- yhteisöt	Saamiset kunta- yhtymät	Palautus- kelpoiset liittymismaksut	
Hankintameno 1.1.	146 828,06	763 493,50	5 861 977,65	1 877 651,53	488 914,57		15 533,00	9 154 398,31
Lisäykset		51 852,54						51 852,54
Vähennykset				-920,00	-25 000,00			-25 920,00
Siirrot erien välillä								0,00
Hankintameno 31.12.	146 828,06	815 346,04	5 861 977,65	1 876 731,53	463 914,57	0,00	15 533,00	9 180 330,85
Arvonalennukset								0,00
Arvonkorotukset								0,00
Kirjanpitoarvo 31.12.	146 828,06	815 346,04	5 861 977,65	1 876 731,53	463 914,57	0,00	15 533,00	9 180 330,85

Olellaiset kuntayhtymäosuuksien arvon muutokset

	Tasearvo 1.1	Lisäykset tilikaudella	Vähennykset tilikaudella	Tasearvo 31.12	Kunnan osuus ky:n perus-	Ero
Riihimäen seudun terveyskeskuksen ky	1 061 612,85			1 061 612,85	1 061 612,85	0,00
Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin ky	4 696 202,85			4 696 202,85	4 583 531,62	112 671,23
Eteva kuntayhtymä	75 617,76			75 617,76	75 617,76	0,00
Hämeen liitto	28 544,30			28 544,30	28 544,30	0,00
Yhteensä	5 861 977,76	0,00	0,00	5 861 977,76	5 749 306,53	112 671,23

Omistuksia muissa yhteisöissä

20-22) Tytäryhteisöt, kuntayhtymäosuudet sekä osakkuusyhteisöt

Nimi	Kotipaikka	Kunnan omistus- osuus	Konsernin omistus- osuus	Konsernin osuus omasta pääomasta	Konsernin osuus vieraasta pääomasta	Konsernin osuus tilikauden voitosta/
Tytäryhteisöt						
Lopen Vuokratalot Oy	Loppi	100 %	100 %	273 844,74	6 013 609,08	137 386,20
Lopen Vanhustentalot Oy	Loppi	100 %	100 %	34 761,56	722 685,46	-1 203,25
Kuntayhtymät						
Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin ky	Hämeenlinna	5,63 %	5,63 %	3 952 650,31	4 325 154,00	354 292,81
Riihimäen seudun terveyskeskuksen ky	Riihimäki	16,89 %	16,89 %	1 112 524,66	944 098,81	263 860,78
Eteva ky	Mäntsälä	0,47 %	0,47 %	71 154,12	237 804,23	2 673,17
Hämeen liitto ky	Hämeenlinna	3,90 %	3,90 %	71 142,41	68 500,26	8 542,29
Osakkuusyhteisöt						
Kiinteistö Oy Läyliäisten Palveluasema	Loppi					
Asunto Oy Lopen Sairaalanmäki	Loppi					
Asunto Oy Kentänkulma	Loppi					
RHL-Data Oy	Riihimäki					
Kiinteistö Oy Lopen Terveystalo Lopenpaja	Loppi					
Yhteensä						

23) Saamisten erittely

	2017		2016	
	Pitkäaikaiset	Lyhytaikaiset	Pitkäaikaiset	Lyhytaikaiset
<i>Saamiset tytäryhteisöiltä</i>				
Myyntisaamiset		50 448,93		32 223,05
Lainasaamiset				
Muut saamiset				
Siirtosaamiset				
Yhteensä	0,00	50 448,93	0,00	32 223,05
<i>Saamiset kuntayhtymiltä, joissa kunta on jäsenenä</i>				
Myyntisaamiset		3 353,12		9 581,09
Lainasaamiset				
Muut saamiset				
Siirtosaamiset				
Yhteensä	0,00	3 353,12	0,00	9 581,09
<i>Saamiset osakkuus- sekä muilta omistusyhteisyyksiltä</i>				
Myyntisaamiset		4 027,52		4 642,07
Lainasaamiset				
Muut saamiset				
Siirtosaamiset				
Yhteensä	0,00	4 027,52	0,00	4 642,07
Saamiset yhteensä	0,00	57 829,57	0,00	46 446,21

24) Siirtosaamisiin sisältyvät olennaiset erät

	Konserni		Kunta	
	2017	2016	2017	2016
Lyhytaikaiset siirtosaamiset				
Tulojäämät				
Siirtyvät korot			233,97	233,97
Kelan Korvaus työterveyshuollosta	157 880,44	78 603,54	95 810,00	
EU-tuet ja avustukset	610,06	36 867,51		
Muut tulojäämät	125 694,58	64 704,45	90 770,42	79 492,03
Lyhytaikaiset siirtosaamiset yhteensä	284 185,08	180 175,50	186 814,39	79 726,00

Taseen vastattavia koskevat liitetiedot

25) Oman pääoman erittely

	Konserni		Kunta	
	2017	2016	2017	2016
Peruspääoma 1.1.	16 022 978,60	16 022 978,60	16 022 978,60	16 022 978,60
Lisäykset				
Vähennykset				
Peruspääoma 31.12.	16 022 978,60	16 022 978,60	16 022 978,60	16 022 978,60
Arvonkorotusrahasto 1.1.	3 047,37	3 047,37	0,00	0,00
Lisäykset				
Vähennykset	0,00	0,00		
Arvonkorotusrahasto 31.12.	3 047,37	3 047,37	0,00	0,00
Muut omat rahastot 1.1.	21 451,70	21 451,70	0,00	0,00
Siirrot rahastoon		0,00		
Siirrot rahastosta	1 706,93	0,00		
Muut omat rahastot 31.12.	19 744,77	21 451,70	0,00	0,00
Edell. tilikausien yli/alijäämä 1.1.	12 473 101,33	11 563 238,44	12 476 777,23	11 240 800,86
Siirto				
Edell. tilikausien yli/alijäämä 31.12.	12 473 101,33	11 563 238,44	12 476 777,23	11 240 800,86
Tilikauden yli/alijäämä	1 177 835,52	909 862,89	1 213 899,54	1 235 976,37
Oma pääoma yhteensä 31.12.	29 696 707,60	28 520 579,00	29 713 655,37	28 499 755,83

27) Pitkäaikaiset velat

Vuoden 2017 tilinpäätöksessä olevat velat, jotka erääntyvät maksettavaksi 1.1.2023 tai myöhemmin.

	Kunta	
	2017	2016
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	4 496 875,00	4 100 000,00
Lainat julkisyhteisöiltä	0,00	598 975,74
Pitkäaikainen vieras pääoma yhteensä	4 496 875,00	4 698 975,74

28) Joukkovelkakirjalainat

	Kunta	
	2017	2016
Alle vuoden kuluessa erääntyvät kunta- todistusslainat		4 500 000,00
-korko 0%		
-erääntyvät 29.1.2018	2 500 000,00	
Joukkovelkakirjalainat yhteensä	2 500 000,00	4 500 000,00

29) Pakolliset varaukset

	Konserni		Kunta	
	2017	2016	2017	2016
Muut pakolliset varaukset				
Potilasvahinkovakuutusmaksuvastuu	737 220,28	466 081,48		
Osuus kuntayhtymien alijäämistä			403 725,55	1 210 138,51
Muut pakolliset varaukset yhteensä	737 220,28	466 081,48	403 725,55	1 210 138,51

30) Vieras pääoma

	2017		2016	
	Pitkäaikaiset	Lyhytaikaiset	Pitkäaikaiset	Lyhytaikaiset
<i>Velat tytäryhteisöille</i>				
Saadut ennakot				
Ostovelat		6 669,40		7 826,09
Muut velat				
Siirtovelat				
Yhteensä	0,00	6 669,40	0,00	7 826,09
<i>Velat kuntayhtymille, joissa kunta on jäsenenä</i>				
Saadut ennakot				
Ostovelat		15 433,69		79 077,52
Muut velat				
Siirtovelat				
Yhteensä	0,00	15 433,69	0,00	79 077,52
<i>Velat osakkuus- sekä muille omistusyhteisöille</i>				
Saadut ennakot				
Ostovelat		22 223,09		31 336,67
Muut velat				
Siirtovelat				
Yhteensä	0,00	22 223,09	0,00	31 336,67
Vieras pääoma yhteensä	0,00	44 326,18	0,00	118 240,28

32) Muiden velkojen erittely

	Konserni		Kunta	
	2017	2016	2017	2016
Muut velat				
Liittymismaksut	1 191 202,37	1 154 212,36	1 191 202,37	1 154 212,36
Muut velat				
<i>Muut velat yhteensä</i>	<i>1 191 202,37</i>	<i>1 154 212,36</i>	<i>1 191 202,37</i>	<i>1 154 212,36</i>

33) Siirtovelkoihin sisältyvät olennaiset erät

	Konserni		Kunta	
	2017	2016	2017	2016
Lyhytaikaiset siirtovelat				
Tuloennakot				
Menojäämät				
Lomapalkkavelan ja henkilösivukulujen				
jaksotukset	3 162 643,23	2 981 642,43	1 833 075,65	1 657 000,00
Korkojaksotukset	41 234,55	38 631,68	19 473,98	17 601,29
Muut menojäämät	625 797,41	237 831,65	343 162,75	1 022,88
<i>Lyhytaikaiset siirtovelat yhteensä</i>	<i>3 829 675,19</i>	<i>3 258 105,76</i>	<i>2 195 712,38</i>	<i>1 675 624,17</i>

Vakuuksia, vastuusitoumuksia ja taseen ulkopuolisia järjestelyjä koskevat liitetiedot

34) Velat joiden vakuudeksi annettu kiinnityksiä kiinteistöihin

	Konserni		Kunta	
	2017	2016	2017	2016
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	185 133,21	187 542,90		
Vakuudeksi annetut kiinnitykset	280 747,23	284 569,96		
Lainat julkisyhteisöiltä	130 989,45	130 989,45		
Vakuudeksi annetut kiinnitykset	463 900,00	463 900,00		
Vakuudeksi annetut kiinnitykset yhteensä	744 647,23	748 469,96	0,00	0,00

38) Vuokravastuut

	Konserni		Kunta	
	2017	2016	2017	2016
Vuokravastuut				
Vuokravastuut yhteensä	20 789,16	19 354,65		
- seuraavalla tilikaudella maksettava osuus	10 394,58	9 629,18		
Leasinvastuut yhteensä	322 910,53	332 243,61	202 858,68	151 846,94
- seuraavalla tilikaudella maksettava osuus	140 341,38	236 384,64	74 045,58	55 987,97
Yhteensä	343 699,69	351 598,26	202 858,68	151 846,94
Leasinvuokrasopimukseen ei sisälly olennaisia irtisanomis- ja lunastusehdon mukaisia vastuuta				

40) Vastuusitoumukset

	Konserni		Kunta	
	2017	2016	2017	2016
Takaukset samaan konserniin kuuluvien yhteisöjen puolesta				
Alkuperäinen pääoma			8 380 000,00	8 807 000,00
Jäljellä oleva pääoma			6 834 410,00	7 311 359,10
Takaukset muiden puolesta				
Alkuperäinen pääoma			150 000,00	150 000,00
Jäljellä oleva pääoma	314 331,38	337 850,82	150 000,00	150 000,00

Vastuu Kuntien takauskeskuksen takausvastuista

	2017	2016
Kunnan osuus takauskeskuksen takausvastuista 31.12.	45 333 899,00	39 419 666,00
Kunnan osuus takauskeskuksen kattamattomista takausvastuista 31.12.	0,00	0,00
Kunnan mahdollista vastuuta kattava osuus takauskeskuksen rahastosta 31.12.	29 961,83	29 424,17

41) Muut taseen ulkopuoliset järjestelyt

	Konserni		Kunta	
	2017	2016	2017	2016
Osuus kuntayhtymän alijäämästä				
Kanta-Hämeen Sairaanhoidopiiriin ky			636 902,70	998 678,34
Eteva Ky			5 850,96	3 832,63
Riihimäen seudun terveyskeskuksen ky			0,00	215 996,67
Arvonlisäveron palautusvastuu	26 094,98	28 716,14		

	Konserni		Kunta	
	2017	2016	2017	2016
Koronvaihtosopimus nro 1				
Kyseisellä sopimuksella on toteutettu koko lainasalkun suojausta ilman lainakohtaista kytköstä. Suojaustoimenpiteen lähtökohtana on ollut, että kunnan lainasalkku pysyy korkotasoltaan kohtuullisena korkotason noustessa pitemmänkin aikavälin tarkastelulla, myös jo olemassa olevien lainojen eräännyttyä.				
Sopimus erääntyy 30.3.2027				
Lainan pääomaa vastaava nimellisarvo			6 000 000	6 000 000
Käypä arvo (pankin ilmoituksen mukaan)			-1 123 850	-1 354 188
Koronvaihtosopimus nro 2				
Koronvaihtosopimus on tehty yksittäisen lainan korkoriskin suojaamiseksi. Sopimuksella lainan vaihtuva korko on muutettu kiinteäksi. Lainan ja koronvaihtosopimuksen pääoma, eräpäivät ja koronmaksupäivät vastaavat toisiaan. Lainan vuosittainen korkokustannus on enintään 1,040 % sekä vaihtuvakorkoisesta lainasta maksettu marginaali.				
Sopimus erääntyy 12.7.2018				
Lainan pääomaa vastaava nimellisarvo			333 333	666 667
Käypä arvo (pankin ilmoituksen mukaan)			-2 287	-8 944
Koronvaihtosopimus nro 3				
Koronvaihtosopimus on tehty yksittäisen lainan korkoriskin suojaamiseksi. Sopimuksella lainan vaihtuva korko on muutettu kiinteäksi. Lainan ja koronvaihtosopimuksen pääoma, eräpäivät ja koronmaksupäivät vastaavat toisiaan. Lainan vuosittainen korkokustannus on enintään 0,810 % sekä vaihtuvakorkoisesta lainasta maksettu lainamarginaali.				
Sopimus erääntyy 20.2.2022				
Lainan pääomaa vastaava nimellisarvo			1 328 125	1 640 625
Käypä arvo (pankin ilmoituksen mukaan)			-27 578	-46 383
Koronvaihtosopimus nro 4				
Koronvaihtosopimus on tehty yksittäisen lainan korkoriskin suojaamiseksi. Sopimuksella lainan vaihtuva korko on muutettu kiinteäksi. Lainan ja koronvaihtosopimuksen pääoma, eräpäivät ja koronmaksupäivät vastaavat toisiaan. Lainan vuosittainen korkokustannus on enintään 0,279 % sekä vaihtuvakorkoisesta lainasta maksettu lainamarginaali.				
Sopimus erääntyy 20.2.2022				
Lainan pääomaa vastaava nimellisarvo			2 296 875	2 734 375
Käypä arvo (pankin ilmoituksen mukaan)			-17 907	-36 519
Koronvaihtosopimus nro 5				
Koronvaihtosopimus on tehty yksittäisen lainan korkoriskin suojaamiseksi. Sopimuksella lainan vaihtuva korko on muutettu kiinteäksi. Lainan ja koronvaihtosopimuksen pääoma, eräpäivät ja koronmaksupäivät vastaavat toisiaan. Lainan vuosittainen korkokustannus on enintään 0,355 % sekä vaihtuvakorkoisesta lainasta maksettu lainamarginaali.				
Sopimus erääntyy 22.6.2021				
Lainan pääomaa vastaava nimellisarvo			875 000	1 125 000
Käypä arvo (pankin ilmoituksen mukaan)			8 171	-15 133
Koronvaihtosopimus nro 6				
Koronvaihtosopimus on tehty yksittäisen lainan korkoriskin suojaamiseksi. Sopimuksella lainan vaihtuva korko on muutettu kiinteäksi. Lainan ja koronvaihtosopimuksen pääoma, eräpäivät ja koronmaksupäivät vastaavat toisiaan. Lainan vuosittainen korkokustannus on enintään 0,178 % sekä vaihtuvakorkoisesta lainasta maksettu lainamarginaali.				
Sopimus erääntyy 7.1.2024			3 125 000	3 625 000
Lainan pääomaa vastaava nimellisarvo			-10 869	-34 614
Käypä arvo (pankin ilmoituksen mukaan)				
Eteva kuntayhtymä				
Korkoriskin suojaamistarkoituks				
Koronvaihtosopimus 1049511/1327047 on tehty yksittäisen lainan korkoriskin suojaamiseksi. Sopimuksella muutettu vaihtuva korko kiinteäksi. Lainan ja koronvaihtosopimuksen pääoma, eräpäivä sekä koronmaksupäivät vastaavat toisiaan.				
Sopimus erääntyy 15.10.2018				
Lainan pääomaa vastaava nimellisarvo	5 214 328,74	5 382,57		
Käypä arvo (pankin ilmoituksen mukaan)	-156,08	-347,56		
Lisäyötyswap 1161642/1512514				
Tehty yksittäisen lainan korkoriskin suojaamiseksi. Koronvaihtosopimuksella muutettu vaihtuva korko kiinteäksi. Lainan ja koronvaihtosopimuksen pääoma, eräpäivä ja koronmaksupäivät vastaavat toisiaan.				
Sopimus erääntyy 7.11.2022				
Lainan pääomaa vastaava nimellisarvo	20 552,49	22 464,36		
Käypä arvo (pankin ilmoituksen mukaan)	-2 626,88	-3 628,10		
Kanta-Hämeen Sairaanhoidopiirin kuntayhtymä				
Koronvaihtosopimus on tehty yksittäisen lainan korkoriskin suojaamiseksi. Koronvaihtosopimuksella on muutettu vaihtuvat korot kiinteiksi. Lainan ja koronvaihtosopimuksen pääoma, eräpäivä sekä koronmaksupäivät vastaavat toisiaan.				
Sopimus erääntyy 2.12.2020				
Lainan pääomaa vastaava nimellisarvo	67 602,72	90 136,96		
Käypä arvo (pankin ilmoituksen mukaan)	-2 754,98	-7 192,08		

Kunta on käyttänyt johdannaissopimuksia suojaamaan korkoriskeiltä sekä tasaamaan korkotason muutosten vaikutuksia. Suojauksilla on sidottu vaihtuvakorkoisia lainasopimuksia kiinteäkorkoisiksi tarkoituksena alentaa korko-odotuksiin perustuvia korkokustannuksia. Kunnan tavoitteena on pitää lainoista aiheutuva rahoitusrasitus mahdollisimman matalana ja ennakoitavana myös odotettavissa olevan korkotason nousun jälkeen.

Kunta suojaa johdannaissopimuksilla sekä olemassa olevia että tulevia lainoja. Lainakohtaisilla korkosuojaussopimuksilla vaihtuvakorkoisen lainan korkoperuste on sidottu kiinteäksi koroksi kunkin lainan nostoajankohtana kilpailtuun korkotasoon.

Kunnan lainojen suojausaste on tilinpäätöksessä sangen korkea, 79,6 %. Suojausastetta tullaan madaltamaan tulevilla lainanotoilla. Pitemmällä aikajänteellä suojausaste on tarkoitus toteuttaa 30 - 60 %:n tasoon.

Henkilöstöä, tilintarkastajan palkkioita ja intressitapahtumia koskevat liitetiedot

42) Henkilöstön lukumäärä 31.12.2017

	Kunta	
	2017	2016
Kunnanhallitus	30	35
Lupalautakunta	7	5
Perusturvalautakunta	136	116
Sivistyslautakunta	224	217
Tekninen lautakunta	51	51
Yhteensä	448	424

43) Henkilöstökulut

	Kunta	
	2017	2016
Henkilöstökulut tuloslaskelman mukaan	18 490 076,47	18 715 654,38
henkilöstökuluja aktivoitu aineettomiin ja aineellisiin hyödykkeisiin	930,28	29 840,46
Henkilöstökulut yhteensä	18 491 006,75	18 745 494,84

44) Luottamushenkilön palkoista perityt ja tilitetyt luottamushenkilömaksut

	Kunta	
	2017	2016
Keskustan Lopen Kunnallisjärjestö ry	3 372,42	3 252,50
Lopen Kokoomus ry	5 448,84	5 924,00
Sosiaalidemokraat. Lopen Kunnallisjärjestö	3 715,06	2 309,29
Lopen Perussuomalaiset	369,25	312,25
Etelä-Hämeen Vihreät	485,63	140,63
Vasemmistoliiton Lopen yhdistys	580,50	664,14
Yhteensä	10 599,28	12 602,81

45) Tilintarkastajan palkkiot

	Kunta	
	2017	2016
BDO Audiator Oy		
Tilintarkastuspalkkiot	7 289,00	12 565,75
Tilintarkastajan lausunnot		
Tarkastuslautakunnan sihteerin tehtävät	3 774,75	5 139,00
Muuta palkkiot		
Palkkiot yhteensä	11 063,75	17 704,75

Konsernitilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot

Konsernitilinpäätöksen laskentaperiaatteet

Konsernitilinpäätöksen laajuus

Konsernitilinpäätökseen on yhdistelty kaikki tytäryhteisöt sekä kaikki kuntayhtymät, joissa kunta on jäsenenä.

Sisäiset liiketapahtumat ja sisäiset katteet

Konserniyhteisöjen keskinäiset tuotot ja kulut sekä saamiset ja velat on vähennetty sekä konserniyhteisöjen ja kunnan omistamien kuntayhtymien keskinäiset tuotot ja kulut sekä saamiset ja velat on vähennetty vähäisiä liiketapahtumia lukuun ottamatta. Olennaisia sisäisiä katteita käyttöomaisuushyödykkeissä konserniyhtiöiden välillä ei ole.

Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset

Konsernitaseessa vapaaehtoiset ja verotuserusteiset varaukset sekä poistoero on jaettu vapaaseen omaan pääomaan ja laskennalliseen verovelkaan. Jako on otettu huomioon omistuksen eliminoinnissa, vähemmistöosuuksien erottamisessa sekä osakkuusyhteisöjen yhdistelemissä.

Keskinäisen omistuksen eliminointi

Kunnan ja sen tytäryhteisöjen sekä kuntayhtymien keskinäinen omistus on eliminoitu. Omistuksen eliminoinnissa syntynyt ero on kirjattu kokonaisuudessaan hankintatilikaudelle.

Vähemmistöosuudet

Vähemmistöosuudet on erotettu konsernin yli- ja alijäämästä konsernituloslaskelmassa sekä konsernin omasta pääomasta konsernitaseessa.

Osakkuusyhteisöt

Osakkuusyhteisöt on yhdistelty pääomaosuusmenetelmällä konsernitilinpäätökseen.

Edellisen tilikauden tietojen vertailukelpoisuus

Vuonna 2017 otettiin käyttöön uusi konserniohjelma Basware FPM. Vuoden 2016 tietoihin tehtiin korjauksia ja muutoksia, jotta se saatiin vastaamaan voimassa olevaa yleisohjetta. Osakkuusyhteisöihin ei ole aikaisempina vuosina tehty poisto-oikaisuja, joten myös ne korjattiin vuodelle 2016. Poisto-oikaisujen vaikutus tulokseen oli noin 420.000 euroa ja muiden korjauksien vaikutus tulokseen 530.000 euroa ja vaikutus taseeseen noin 380.000 euroa.

TILINPÄÄTÖS 2017

Lopen Vesilaitos

Sisällysluettelo

TOIMINTAKERTOMUS	1
Teknisen johtajan katsaus	1
Hallinto	2
Arvio merkittävimmistä riskeistä.....	2
Arvio tulevasta.....	2
Sisäinen valvonta	3
 TALOUSARVIO	4
Tavoitteiden toteutuminen	4
Käyttötalouden toteutuminen	4
 TILINPÄÄTÖSLASKELMAT JA TUNNUSLUVUT	5
Tuloslaskelma ja sen tunnusluvut	5
Rahoituslaskelma ja sen tunnusluvut	7
Tase ja sen tunnusluvut	9
Toiminnan tunnusluvut	10
Vesihuollon hintataso	11
Tehokkuus	11
Investoinnit	11

TOIMINTAKERTOMUS

Teknisen johtajan katsaus

Lopen Vesilaitoksen kirjanpito on eriytetty Lopen kunnan talousarviosta ja Lopen Vesilaitos toimii teknisen lautakunnan alaisuudessa omana taseyksikkönä.

Lopen Vesilaitos tuottaa jakelualueellaan vesihuollon palvelut, jotka käsittävät talousveden toimittamisen kuluttajille sekä jäteveden pois johtamisen. Talousvesi pumpataan verkostoon neljästä eri pohjavedenottamosta (Kirkonkylä, Launonen, Läyliäinen sekä Kaartjärvi). Kukin vedenottamo palvelee kunkin alueen vesihuoltoa. Kaikissa taajamissa on omat vesitornit.

Vedenlaatu on täyttänyt koko vuoden sille asetetut laatuvaatimukset.

Veden laatua valvoo Riihimäen seudun terveystieteiden kuntayhtymän terveystieteiden osasto.

Vuoden 2017 syksyllä toteutettiin myös vesilaitoksen kriisiharjoitus.

Jätevedet johdetaan kaikista taajamista siirtoviemäriä myöten Riihimäen jätevedenpuhdistamolle puhdistettavaksi.

Kaartjärven alueen jätevedet puhdistetaan omassa puhdistamossa, joka on täyttänyt kertomusvuonna sille asetetut puhdistusvaatimukset.

Hulevesiä Lopen Vesilaitos ei käsittele, eikä rakenna hulevesiviemäröintejä. Hulevesiviemäröinnistä aiheutuvat kustannukset on kirjattu kaavateiden rakentamiseen / kunnossapitoon.

Lopen Vesilaitoksen toiminta oli kertomusvuonna tappiollinen. Suurimmaksi osaksi se johtui Riihimäelle johdetun jäteveden määrän sekä laatu poikkeaman kasvusta, koska vuosi 2017 oli poikkeuksellisen sateinen. Kokonaisuutena Lopen Vesilaitoksen tavoitteet saavutettiin. Kertomusvuonna sattui kaksi merkittävää putkirikkoa, Läyliäisissä sekä kirkonkylässä.

Uutta vesi- ja viemäriverkostoa rakennettiin noin 500 m Ala-Eedilän alueelle.

Kertomusvuonna saneerattiin Läyliäisten viemäriverkostoa noin 500 m, mutta saneeraus jäi osittain kesken maaperän märkyydestä johtuen.

Kertomusvuonna aloitettiin kirkonkylän vedenottamon saneeraussuunnittelu, jonka toteutus tapahtuu vuonna 2018. Lisäksi vedenottamoille hankittiin UV-laitteistot.

Hallinto

Lopen Vesilaitos kuuluu teknisen lautakunnan alaisuuteen ja kirjanpito- ja palvelut tuottaa RHL-Data Oy. Vesilaitoksen laskutus ja liittymissopimukset hoidetaan teknisessä toimistossa.

Henkilöstön koulutuksessa on hyödynnetty Vesilaitosyhdistyksen järjestämiä kursseja. Työntekijöitä Lopen Vesilaitoksella on tällä hetkellä kaksi, lisäksi osa LVI-tekniikan, teknisen johtajan sekä palvelusihteerin palkasta kirjautuu vesi- ja viemärlaitokselle työpanokseen perustuen.

Arvio merkittävimmistä riskeistä

Lopen Vesilaitoksen riskit voidaan jakaa toiminnallisiin, taloudellisiin sekä ympäristöön ja terveyteen liittyviin riskeihin. Talousveden saastuminen on toiminnallinen riski, mutta myös taloudellinen riski, koska siitä aiheutuvat korvaukset voivat olla merkittäviä. Tällaisessa tapauksessa riskinä on myös vedenjakeluun tarvittavan kaluston, säiliöiden, astioiden sekä riittävän talousvesimäärän toimittamiseen liittyvät asiat. Riskeihin on varauduttu mm. naapurikuntien vesilaitosten kanssa. Riskit on kartoitettu myös Vesi-huollon varautumissuunnitelmassa.

Taloudellinen riski voi olla myös vesihuoltoverkoston yllättävät korjaukset sekä putkiriikot. Vuoden 2017 aikana on kaukovalvontajärjestelmää laajennettu kaikissa taajamissa. Lopen Vesilaitoksella on käytössä viikko-/viikonloppupäivystys.

Arvio tulevasta

Lopen Vesilaitoksen toiminta- ja laatuvarmuutta parannetaan UV-laitteistoilla sekä kirkonkylän vedenottamon saneerauksella. Alueellista yhteistyötä jatketaan edelleen naapurikuntien kanssa. Tulevaisuudessa selvitetään myös alueellisen vesilaitosyhtiön perustamista yhteistyössä Riihimäen ja Hausjärven kanssa.

Vuotovesien vähentämiseen tulee edelleen tulevina vuosina panostaa linjasto- ja kaivosaneerauksilla. Vuotovesien vähentäminen pienentää Riihimäelle johdettavan jäteveden määrää ja näin ollen vaikuttaa suoraan jätevesimaksuihin.

Vuoden 2017 aikana otettiin käyttöön tekstiviestipohjainen hätä-/vikatiedotus.

Sisäinen valvonta

Sisäinen valvonta on osa kunnan ja kuntakonsernin johtamis- ja hallintojärjestelmää. Valvonnan tarkoituksena on edistää organisaation tehokasta johtamista, riskien hallintaa, toiminnan kehittämistä ja tuloksellisuuden arviointia.

Päivittäinen valvonta käsittää laskujen oikeellisuuden tarkastuksen sekä investointien että käyttötalouden osalta. Talouden seuranta on päivittäistä ja siitä raportoidaan osavuosikatsauksen yhteydessä.

Käyttöveden laatua seurataan verkostonäytteiden avulla, tutkimusohjelman mukaisesti, yhteistyössä terveystalouden kanssa.

TALOUSARVIO

Tavoitteiden toteutuminen

Vuoden 2017 tavoitteiksi vesi- ja viemärlaitokselle on asetettu seuraavat tavoitteet:

- Talousveden laatu täyttää sille asetetut vaatimukset.
- Vesihuollon toiminta ja tiedottaminen pidetään hyvätasoisena.

Tavoitteista talousveden laatu täytti kertomusvuoden ajan sille asetetut laatuvaatimukset.

Tekstiviestitiedotus on käytössä, lisäksi kunnan kotisivuilla tiedotettiin vesilaitoksen asioista.

Käyttötalouden toteutuminen

Lopen Vesilaitoksen toimintatuotot olivat 1.000.273 euroa. Toimintatuotot ylittyivät talousarvioon nähden noin 0,7 % eli 7.400 euroa.

Toimintakulut olivat 728.419 euroa. Toimintakulut ylittyivät 18,3 % eli 112.899 euroa, johtuen pääosin Riihimäelle johdettavan jäteveden määrästä ja siitä aiheutuneista käsittelykustannuksista.

Toimintakate oli 271.854 euroa ennen poistoja ja rahoituskuluja.

TILINPÄÄTÖSLASKELMAT JA TUNNUSLUVUT

Tuloslaskelma ja sen tunnusluvut

	2017	2016
	1 000 €	1 000 €
LIKEVAIHTO	964	893
LIKETOIMINNAN MUUT TUOTOT	35	82
 MATERIAALIT JA PALVELUT	-579	-578
AINEET, TARVIKKEET JA TAVARAT	-184	-163
OSTOT TILIKAUDEN AIKANA	-184	-163
PALVELUJEN OSTOT	-395	-414
 HENKILÖSTÖKULUT	-125	-148
PALKAT JA PALKKIOT	-102	-118
HENKILÖSIVUKULUT	-23	-30
ELÄKEKULUT	-20	-24
MUUT HENKILÖSIVUKULUT	-4	-6
 POISTOT JA ARVONALENTUMISET	-386	-405
SUUNNITELMAN MUKAISET POISTO	-386	-405
 LIKETOIMINNAN MUUT KULUT	-27	-2
 LIIEKEYLIJÄÄMÄ (-ALIJÄÄMÄ) YHTEENSÄ	-117	-157
 RAHOITUSTUOTOT JA -KULUT	-15	-21
MUUT RAHOITUSTUOTOT	1	4
KUNNALLE MAKSETUT KORKOKULUT	-16	-24
MUUT RAHOITUSKULUT	0	0
 YLIJÄÄMÄ(ALIJÄ)ENN.SATUNN.ERIÄ YHTEENSÄ	-132	-177
 TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ (ALIJÄÄMÄ)	-132	-177
 TASEYKSIKÖN TULOSLASKELMAN TUNNUSLUVUT		
Sijoitetun pääoman tuotto, %	-2,2	-3,0
Kunnan sijoittaman pääoman tuotto, %	-2,2	-3,0
Voitto,%	-13,7	-18,2

Kertomusvuosi oli Lopen Vesilaitokselle tappiollinen johtuen Riihimäen kaupungin laskutuksesta puhdistamolle johdetun jäteveden määrän kasvusta.

Sijoitetun pääoman tuotto kertoo liikelaitokseen sijoitetun pääoman tuoton eli mittaa liikelaitoksen suhteellista kannattavuutta. Kunnan sijoittaman pääoman tuotto kuvaa Lopen Vesilaitoksen osalta käytännössä samaa, koska Lopen Vesilaitos on kunnan kokonaan omistama.

Voitto-% osoittaa, kuinka suuren prosentuaalisen osuuden liikelaitoksen yli-/alijäämä ennen varauksia ja veroja muodostaa liikevaihdosta. Jos prosenttiluku on negatiivinen, on liikelaitoksen toiminta ollut tappiollista.

Kaikki tuloslaskelman tunnusluvut osoittavat, että vuosi 2016 oli Lopen Vesilaitokselle edeltäjäänsä selvästi heikompi ja tappiollinen.

Rahoituslaskelma ja sen tunnusluvut

	2017	2016
	1 000 €	1 000 €
TOIMINNAN RAHAVIRTA		
LIIKEYLIJÄÄMÄ (ALIJÄÄMÄ)	-117	-157
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	386	405
RAHOITUSTUOTOT JA -KULUT	-15	-21
	254	227
INVESTOINTIEN RAHAVIRTA		
INVESTOINTIMENOT	-184	-1 564
	-184	-1 564
TOIMINNAN JA INVESTOINTIEN RAHAVIRTA	70	-1 337
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA		
LAINAKANNAN MUUTOKSET		
PITKÄAIKAISTEN LAINOJEN LISÄYS KUNNALTA/KY:LTÄ	16	1 123
PITKÄAIKAISTEN LAINOJEN VÄHENNYS KUNNALLE/KY:LLE	-320	0
MUUT MAKSUVALMIUDEN MUUTOKSET		
SAAMISTEN MUUTOS MUILTA	32	-47
KOROTTOMIEN VELKOJEN MUUTOS MUILTA	171	280
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA	-101	1 356
RAHAVAROJEN MUUTOS	-31	19
RAHAVARAT 31. 12.	0	31
1. 1.	31	0
Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä 5 vuodelta, €	-2 343 051	-2 729 120
Investointien tulo-rahoitus, %	-137,8	-14,5
Lainanhoitokate	-0,8	10,3
Kassan riittävyys (pv)	0,0	4,9
Quick ratio	1,1	2,6
Current ratio	1,1	2,6

Suurimmat vesihuollon investoinnit olivat kirkonkylän vedenottamon saneeraussuunnitelun käynnistäminen sekä UV-laitteistojen hankinta. Kertomusvuonna jatkettiin myös viemärisaneerausta.

Vesilaitoksen velka kunnalle väheni lähes 0,5 milj. euroa.

Investointien tulorahoitus osoittaa, kuinka paljon investointien omahankintamenosta on rahoitettu varsinaisella tulorahoituksella, ilman mahdollisia satunnaisia tuloja. Kun tunnusluvun arvo on alle 100 %, on investointimenoja jäänyt rahoitettavaksi pääomarahoituksella eli pysyvien vastaavien hyödykkeiden myynnillä, lainalla tai rahavarojen määrää vähentämällä.

Lainanhoitokate kertoo liikelaitoksen tulorahoituksen riittävyyden vieraan pääoman korkojen ja lyhennysten maksuun. Tulorahoitus riittää lainojen hoitoon, jos tunnusluvun arvo on 1 tai suurempi. Kun tunnusluvun arvo on alle 1, joudutaan vieraan pääoman hoitoon ottamaan lisää lainaa, realisoimaan omaisuutta tai vähentämään rahavaroja.

Quick ratio eli maksuvalmiussuhde kertoo, miten hyvin lyhytaikaisesti sidotuilla varoilla pystytään kattamaan lyhytaikaiset velat. Jos tunnusluvun arvo on yli 1, on maksuvalmiussuhde hyvä, arvoilla 0,5–1 tyydyttävä ja alle 0,5 heikko.

Current ratio eli käyttöpääomasuhde kuvaa nopeakiertoisen omaisuuden ja nopeakiertoisten velkojen suhdetta. Tunnusluku sopii quick ratio -tunnuslukua paremmin eri toimialojen yritysten vertailuun. Tunnusluvun arvona yli 2 on hyvä, 1–2 tyydyttävä ja alle 1 heikko.

Tase ja sen tunnusluvut

	2017	2016		2017	2016
	1 000 €	1 000 €		1 000 €	1 000 €
VASTAAVAA			VASTATTAVAA		
PYSYVÄT VASTAAVAT			OMA PÄÄOMA		
AINEETTOMAT HYÖDYKKEET	1 342	0	PERUSPÄÄOMA	196	0
MUUT PITKÄVAIKUTTEISET MENOT	1 342	0	EDELLISTEN TILIK. YLI/ALIJÄÄMÄ	1 074	0
			TILIKAUDEN YLI/ALIJÄÄMÄ	-132	-177
AINEELLISET HYÖDYKKEET	4 913	1 859			
MAA- JA VESIALUEET	56	0	OMA PÄÄOMA YHTEENSÄ	1 138	-177
KIINTEÄT RAKENTEET JA LAITTEET	4 763	295			
ENNAKKOMAKSUT JA KESKENERÄISET	94	1 564	VIERAS PÄÄOMA		
PYSYVÄT VASTAAVAT YHTEENSÄ	6 255	1 859	PITKÄAIKAINEN	5 143	1 403
			LAINAT KUNNALTA/KUNTAYHTYMÄLTÄ	3 952	1 123
VAIHTUVAT VASTAAVAT			MUUT VELAT/LIITTYMISMAKSUT JA	1 191	280
SAAMISET	300	47	LYHYTAIKAINEN	274	0
LYHYTAIKAISET SAAMISET	300	47	OSTOVELAT	237	0
MYYNNTISAAMISET	294	0	MUUT VELAT/LIITTYMISMAKSUT JA	11	0
SIIRTOSAAMISET	6	47	SIIRTOVELAT	26	0
RAHAT JA PANKKISAAMISET	0	31			
			VIERAS PÄÄOMA YHTEENSÄ	5 417	1 403
VAIHTUVAT VASTAAVAT YHTEENSÄ	300	78			
			VASTATTAVAA YHTEENSÄ	6 555	1 225
VASTAAVAA YHTEENSÄ	6 555	1 937			
			LIIKELAITOKSEN TASEEN TUNNUSLUVUT		
			Omavaraisuusaste, %	17,4	18,6
			Suhteellinen velkaantuneisuus, %	541,8	569,0
			Velat ja vastuut prosenttie käyttötuloista	541,8	569,0
			Kertynyt ylijäämä (alijäämä), 1000 euroa	942	1 074
			Lainakanta 31.12., 1000 euroa	3 952	4 256
			Lainasaamiset 31.12., 1000 euroa	0	0

Liikelaitoksen taseesta laskettavat tunnusluvut kuvaavat sen omavaraisuutta, kertynyttä yli-/alijäämää ja velkaisuutta.

Omavaraisuusaste mittaa liikelaitoksen vakavaraisuutta, alijäämän sietokykyä ja sen kykyä selviytyä sitoumuksista pitkällä aikavälillä.

Suhteellisen velkaantuneisuuden tunnusluku kertoo, kuinka paljon liikelaitoksen käyttötuloista tarvittaisiin vieraan pääoman takaisinmaksuun. Mitä pienempi tunnusluvun arvo on, sitä paremmat mahdollisuudet liikelaitoksella on selviytyä velan takaisinmaksusta tulorahoituksella.

Kertynyt yli-/alijäämä osoittaa, paljonko liikelaitoksella on kertynyttä ylijäämää tulevien vuosien liikkumavarana tai paljonko sillä on kertynyttä alijäämää, joka on katettava tulevina vuosina.

Liikelaitoksen lainakannalla tarkoitetaan korollista vierasta pääomaa.

Toiminnan tunnusluvut

Vedenottamoilta pumpattu vesi / laskutettu vesi 2011-2016

Vedenottamo	2012 m ³	2013 m ³	2014 m ³	2015 m ³	2016 m ³	2017 m³
Lopenkylä pumpattu	129.754	142.956	133.184	128.507	133.161	133.286
Launonen pumpattu	60.873	60.867	65.980	70.742	83.562	81.902
Läyliäinen pumpattu	46.530	47.736	52.126	53.484	69.957	54.092
Kaartjärvi pumpattu					7.298	7.049
Yhteensä pumpattu	237.157	252.559	251.290	252.733	293.978	276.329
Yhteensä laskutettu	182.915	185.153	193.335	188.029	183.337	191.691

Riihimäkeen pumpattu jätevesi / laskutettu jätevesi 2011-2016

	2012 m ³	2013 m ³	2014 m ³	2015 m ³	2016 m ³	2017 m³
Pumpattu	262.220	241.688	236.389	378.632	379.512	399.087
Laskutettu jätevesi	169.948	171.555	179.617	172.588	171.421	179.863
Laskutettu sakokaivoliete	9.305	8.527	9.162	9.372	10.961	9.947

Vesihuollon hintataso

Lopen Vesilaitoksen taksat ovat Hausjärven Vesilaitoksen kanssa kutakuinkin samansuuruiset, mutta korkeammat kuin Riihimäen Veden taksat.

	Lopen Vesilaitos	Hausjärven Vesilaitos	Riihimäen Vesi
Käyttömaksu vesi	1,89	1,55	1,37
Käyttömaksu jätevesi	2,31	2,46	1,66
Perusmaksu vesi	30,00	toiminta- alueen mukaan	mittari koon mukaan
Perusmaksu jätevesi	40,00	toiminta- alueen mukaan	mittari koon mukaan

Tehokkuus

Kertomusvuonna verkostoon pumpatun ja laskutetun veden ero oli 84.638 m³, mikä selittyy kahdesta isohkosta vesivuodosta, sekä taajamien linjastohuuhteluista, huuhteluilla parannettiin linjaston toimivuutta sekä vedenlaatua. Riihimäkeen pumpatun ja laskutetun jäteveden erotus oli kertomusvuonna 219.224 m³. Vuosi oli erittäin sateinen aiheuttaen runsaita vuotovesiä.

Investoinnit

Merkittävimmät vesihuollon investoinnit olivat kirkonkylän vedenottamon saneeraus-suunnittelun käynnistäminen sekä UV-laitteistojen hankinta. Kertomusvuonna jatkettiin myös viemärisaneerausta.

Investointien toteutumaprosentti oli vain 52,6 %, koska runsaiden sateiden johdosta ei kaikkia suunniteltuja viemärisaneerauksia pystytty toteuttamaan.

TUOSLASKELMA

Sijoitetun pääoman tuotto, %

$$= 100 * (\text{Yli-/alijäämä ennen satunnaisia eriä} + \text{Kunnalle maksetut korkokulut} + \text{Muille maksetut korkokulut} + \text{Korvaus peruspääomasta}) / (\text{Oma pääoma} + \text{Sijoitettu korollinen vieras pääoma} + \text{Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset})$$

Tunnusluvun tase-erät lasketaan tilikauden alun ja lopun keskiarvona

Kunnan sijoittaman pääoman tuotto, %

$$= 100 * (\text{Yli-/alijäämä ennen satunnaisia eriä} + \text{Kunnalle maksetut korkokulut} + \text{Korvaus peruspääomasta}) / (\text{Oma pääoma} + \text{Lainat kunnalta} + \text{poistoero ja vapaaehtoiset varaukset})$$

Tunnusluvun tase-erät lasketaan tilikauden alun ja lopun keskiarvona

Voitto, %

$$= 100 * (\text{Yli-/alijäämä ennen varauksia} / \text{Liikevaihto})$$

RAHOITUSLASKELMA

Toiminnan ja investointien rahavirta 5 vuodelta, €

$$= \text{Tilinpäätös vuoden ja neljän edellisen vuoden Toiminnan ja investointien rahavirta -välituloksen kertymä}$$

Investointien tulorahoitus %

$$= 100 * (\text{Yli-/alijäämä ennen satunnaisia eriä} + \text{Poistot ja arvonalentumiset} - \text{Tuloverot}) / \text{Investointien omahankintameno (eli Investointimenot-Rahoitusosuudet)}$$

Lainanhoitokate

$$= (\text{Yli-/alijäämä ennen satunnaisia eriä} + \text{Poistot ja arvonalentumiset} + \text{Korkokulut} - \text{Tuloverot}) / (\text{Korkokulut} + \text{Lainanlyhennykset})$$

Kassasta maksut:

Tuloslaskelmasta:

$$= \text{Materiaalit ja palvelut} + \text{henkilöstökulut} + \text{liiketoiminnan muut kulut} - \text{valmiiden ja keskeneräisten tuotteiden varastojen lisäys} - \text{valmistus omaan käyttöön} + \text{korkokulut} + \text{korvaus peruspääomasta} + \text{tuloverot} + \text{muut rahoituskulut}$$

Rahoituslaskelmasta

$$= \text{Investointimenot} + \text{antolainasaamisten lisäykset} + \text{pitkäaikaisten lainojen vähennykset}$$

Kassan riittävyys (pv):

$$- 365 \text{ pv} * \text{Rahavarat 31.12. (= rahoitusarvopaperit + rahat ja pankkisaamiset)} / \text{Kassasta maksut}$$

Quick ratio

$$- (\text{Rahat ja pankkisaamiset} + \text{Rahoitusarvopaperit} + \text{Lyhytaikaiset saamiset}) / (\text{Lyhytaikainen vieras pääoma} - \text{Saadut ennakot})$$

Current ratio

$$- (\text{Vaihto-omaisuus} + \text{Lyhytaikaiset saamiset} + \text{Rahoitusarvopaperit} + \text{Rahat ja pankkisaamiset}) / (\text{Lyhytaikainen vieras pääoma} - \text{Saadut ennakot})$$

TASE**Omavaraisuusaste, %**

- $100 * (\text{Oma pääoma} + \text{Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset}) / (\text{Koko pääoma} - \text{Saadut ennakot})$

Suhteellinen velkaantuneisuus, %

- $100 * (\text{Vieras pääoma} - \text{Saadut ennakot}) / \text{Käyttötulot}$

Velat ja vastuut prosenttia käyttötuloista

- $100 * (\text{Vieras pääoma} - \text{Saadut ennakot} + \text{Vuokravastuut}) / \text{Käyttötulot}$

Kertynyt ylijäämä (alijäämä)

- Edellisten kausien ylijäämä (alijäämä) + Tilikauden ylijäämä

Lainakanta 31.12.

- Vieras pääoma - (Saadut ennakot + Ostovelat + Siirtovelat + Muut velat)

Lainasaamiset 31.12.

- Sijoituksiin merkityt jvk-lainasaamiset ja muut lainasaamiset

LOPEN KUNTA

VESI- JA VIEMÄRILAITOS

TULOSLASKELMA

	2017	2016
LIKEVAIHTO	964 271,31	892 807,24
LIIKETOIMINNAN MUUT TUOTOT	35 464,77	82 461,30
MATERIAALIT JA PALVELUT	-578 903,63	-577 528,92
AINEET, TARVIKKEET JA TAVARAT	-184 169,08	-163 305,52
OSTOT TILIKAUDEN AIKANA	-184 169,08	-163 305,52
PALVELUJEN OSTOT	-394 734,55	-414 223,40
HENKILÖSTÖKULUT	-125 149,24	-147 904,87
PALKAT JA PALKKIOT	-101 849,15	-118 060,73
HENKILÖSIVUKULUT	-23 300,09	-29 844,14
ELÄKEKULUT	-19 660,31	-23 555,84
MUUT HENKILÖSIVUKULUT	-3 639,78	-6 288,30
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	-386 069,38	-404 656,61
SUUNNITELMAN MUKAISET POISTO	-386 069,38	-404 656,61
LIIKETOIMINNAN MUUT KULUT	-26 644,93	-1 982,54
LIIEKEYLIJÄÄMÄ (-ALIJÄÄMÄ) YHTEENSÄ	-117 031,10	-156 804,40
RAHOITUSTUOTOT JA -KULUT	-15 415,11	-20 667,81
MUUT RAHOITUSTUOTOT	884,36	3 705,29
KUNNALLE MAKSETUT KORKOKULUT	-16 214,63	-24 343,48
MUUT RAHOITUSKULUT	-84,84	-29,62
YLIJÄÄMÄ(ALIJÄ)ENN.SATUNN.ERIÄ YHTEENSÄ	-132 446,21	-177 472,21
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ (ALIJÄÄMÄ)	-132 446,21	-177 472,21

LOPEN KUNTA
VESI- JA VIEMÄRILAITOS
RAHOITUSLASKELMA

	2017	2016
TOIMINNAN RAHAVIRTA		
LIKEYLIJÄÄMÄ (ALIJÄÄMÄ)	-117 031,10	-156 804,40
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	386 069,38	404 656,61
RAHOITUSTUOTOT JA -KULUT	-15 415,11	-20 667,81
	253 623,17	227 184,40
INVESTOINTIEN RAHAVIRTA		
INVESTOINTIMENOT	-184 002,38	-1 564 193,52
	-184 002,38	-1 564 193,52
TOIMINNAN JA INVESTOINTIEN RAHAVIRTA	69 620,79	-1 337 009,12
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA		
LAINAKANNAN MUUTOKSET		
PITKÄAIKAISTEN LAINOJEN LISÄYS KUNNALTÄ/KY:LTÄ	16 214,63	1 122 801,23
PITKÄAIKAISTEN LAINOJEN VÄHENNYS KUNNALLE/KY:LLE	-320 090,42	0,00
MUUT MAKSUVALMIUDEN MUUTOKSET		
SAAMISTEN MUUTOS MUILTA	31 828,60	-47 258,05
KOROTTOMIEN VELKOJEN MUUTOS MUILTA	171 430,31	280 011,75
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA	-100 616,88	1 355 554,93
RAHAVAROJEN MUUTOS	-30 996,09	18 545,81
RAHAVARAT 31. 12.	0,00	30 996,09
1. 1.	30 996,09	12 450,28

LOEPN KUNTA
VESI- JA VIEMÄRILAITOS
TASE

	2017	2016		2017	2016
VASTAAVAA			VASTATTAVAA		
PYSYVÄT VASTAAVAT					
AINEETTOMAT HYÖDYKKEET	1 341 984,63	1 420 824,87	OMA PÄÄOMA		
MUUT PITKÄVAIKUTTEISET MENOT	1 341 984,63	1 420 824,87	PERUSPÄÄOMA	196 413,20	196 413,20
AINEELLISET HYÖDYKKEET	4 912 600,75	5 035 827,51	EDELLISTEN TILIK. YLI/ALIJÄÄMÄ	1 074 161,56	1 251 633,77
MAA- JA VESIALUEET	55 558,39	55 558,39	TILIKAUDEN YLI/ALIJÄÄMÄ	-132 446,21	-177 472,21
KIINTEÄT RAKENTEET JA LAITTEET	4 763 062,23	4 980 269,12			
ENNAKKOMAKSUT JA KESKENERÄISET	93 980,13	0,00	OMA PÄÄOMA YHTEENSÄ	1 138 128,55	1 270 574,76
PYSYVÄT VASTAAVAT YHTEENSÄ	6 254 585,38	6 456 652,38	VIERAS PÄÄOMA		
			PITKÄAIKAINEN	5 143 135,86	5 410 021,64
VAIHTUVAT VASTAAVAT			LAINAT KUNNALTA/KUNTAYHTYMÄLTÄ	3 951 933,49	4 255 809,28
SAAMISET	300 440,29	332 268,89	MUUT VELAT/LIITTYMISMAKSUT JA	1 191 202,37	1 154 212,36
LYHYTAIKAISET SAAMISET	300 440,29	332 268,89	LYHYTAIKAINEN	273 761,26	139 320,96
MYYNNTISAAMISET	294 165,14	332 268,89	OSTOVELAT	236 558,43	83 468,82
SIIRTOSAAMISET	6 275,15	0,00	MUUT VELAT/LIITTYMISMAKSUT JA	10 949,61	39 352,14
RAHAT JA PANKKISAAMISET	0,00	30 996,09	SIIRTOVELAT	26 253,22	16 500,00
VAIHTUVAT VASTAAVAT YHTEENSÄ	300 440,29	363 264,98	VIERAS PÄÄOMA YHTEENSÄ	5 416 897,12	5 549 342,60
VASTAAVAA YHTEENSÄ	6 555 025,67	6 819 917,36	VASTATTAVAA YHTEENSÄ	6 555 025,67	6 819 917,36

TILINPÄÄTÖKSEN LAATIMISTA KOSKEVAT LIITETIEDOT

Tilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot

Jaksotusperiaatteet

Tulot ja menot on merkitty tuloslaskelmaan suoriteperusteiden mukaisesti. Suoriteperusteesta poiketen verotulot on kirjattu niiden tilitysjankohdan mukaisesti ao. tilikaudelle.

Pysyvien vastaavien arvostus

Pysyvät vastaavat on merkitty taseeseen hankintamenojen suunnitelman mukaisilla poistoilla ja investointien rahoitusosuuksilla vähennettynä. Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu ennalta laaditun poistosuunnitelman mukaisesti. Poistosuunnitelman mukaiset suunnitelmapoistojen laskenta-perusteet on esitetty tuloslaskelman liitetiedoissa kohdassa suunnitelman mukaisten poistojen perusteet.

Vaihto-omaisuuden arvostus

Vaihto-omaisuus on merkitty taseeseen hankintahintaan.

Rahoitusomaisuuden arvostus

Saamiset on merkitty taseeseen nimellisarvoon.

Tilinpäätöksen esittämistapaa koskevat liitetiedot

Tilinpäätökseen ei sisälly edelliseen vuoteen kohdistuvia oikaisuja.

Tasetta koskevat liitetiedot

Taseen vastaavia koskevat liitetiedot

19) Pysyvät vastaavat tase-eräkohtaisesti

Lopen vesilaitos	Aineettomat hyödykkeet		Aineelliset hyödykkeet				Pysyvät vastaavat yhteensä
	Muut pitkäaikaiset menot	Aineettomat hyödykkeet yhteensä	Maa- ja vesialueet	Kiinteät rakenteet ja laitteet	Kesken-eräiset hankinnat	Aineelliset hyödykkeet yhteensä	
Poistamaton hankintameno 1.1.	1 420 824,87	1 420 824,87	55 558,39	4 980 269,12	0,00	5 035 827,51	6 456 652,38
Lisäykset tilikauden aikana		0,00		90 022,25	93 980,13	184 002,38	184 002,38
Rahoitusosuudet tilikaudella		0,00				0,00	0,00
Vähennykset tilikauden aikana		0,00				0,00	0,00
Siirrot erien välillä		0,00				0,00	0,00
Tilikauden poisto	-78 840,24	-78 840,24		-307 229,14		-307 229,14	-386 069,38
Arvonlennukset ja niiden palautukset		0,00				0,00	0,00
Poistamaton hankintameno 31.12.	1 341 984,63	1 341 984,63	55 558,39	4 763 062,23	93 980,13	4 912 600,75	6 254 585,38
Arvonkorotukset		0,00				0,00	0,00
Kirjanpitoarvo 31.12.	1 341 984,63	1 341 984,63	55 558,39	4 763 062,23	93 980,13	4 912 600,75	6 254 585,38
		0,00					0,00
Olennaiset lisäpoistot		0,00				0,00	0,00
Erittely olennaisista lisäpoistotista		0,00				0,00	0,00

Maa- ja vesialueet erittely

	2017	2016
Maa- ja vesialueet		
Kiinteistöjen liittymismaksut	55 558,39	55 558,39
Muut maa- ja vesialueet		
Maa- ja vesialueet yhteensä	55 558,39	55 558,39

23) Saamisten erittely

	2017		2016	
	Pitkäaikaiset	Lyhytaikaiset	Pitkäaikaiset	Lyhytaikaiset
<i>Saamiset tytäryhteisöiltä</i>				
Myyntisaamiset		19 884,22		32 223,05
Yhteensä	0,00	19 884,22	0,00	32 223,05
<i>Saamiset kuntayhtymiltä, joissa kunta on jäsenenä</i>				
Myyntisaamiset		2 820,94		9 581,09
Yhteensä	0,00	2 820,94	0,00	9 581,09
<i>Saamiset osakkuus- sekä muilta omistusyhteisyyksiltä</i>				
Myyntisaamiset		4 027,52		4 642,07
Yhteensä	0,00	4 027,52	0,00	4 642,07
Saamiset yhteensä	0,00	26 732,68	0,00	46 446,21

24) Siirtosaamisiin sisältyvät olennaiset erät

	2017		2016
Lyhytaikaiset siirtosaamiset			
Tulojäämät			
Muut tulojäämät	6 275,15		
Lyhytaikaiset siirtosaamiset yhteensä	6 275,15		0,00

Taseen vastattavia koskevat liitetiedot

25) Oman pääoman erittely

	2017	2016
Peruspääoma 1.1.	196 413,20	196 413,20
Lisäykset		
Vähennykset		
Peruspääoma 31.12.	196 413,20	196 413,20
Edell. tilikausien yli/alijäämä 1.1.	1 074 161,56	1 251 633,77
Edell. tilikausien yli/alijäämä 31.12.	1 074 161,56	1 251 633,77
Tilikauden yli/alijäämä	-132 446,21	-177 472,21
Oma pääoma yhteensä 31.12.	1 138 128,55	1 270 574,76

30) Vieras pääoma

	2017		2016	
	Pitkäaikaiset	Lyhytaikaiset	Pitkäaikaiset	Lyhytaikaiset
<i>Velat kunnalle</i>				
Lainat kunnalta	3 951 933,49		4 255 809,28	
Yhteensä	3 951 933,49	0,00	4 255 809,28	0,00
<i>Velat tytäryhteisöille</i>				
Ostovelat				
Muut velat/ liittymismaksuvelat	10 284,52		10 284,52	
Yhteensä	10 284,52	0,00	10 284,52	0,00
<i>Velat kuntayhtymille, joissa kunta on jäsenenä</i>				
Ostovelat		325,00		1 080,00
Muut velat/ liittymismaksuvelat	6 792,24		6 792,24	
Yhteensä	6 792,24	325,00	6 792,24	1 080,00
<i>Velat osakkuus- sekä muille omistusyhteisöille</i>				
Ostovelat		3 109,56		
Muut velat/ liittymismaksuvelat	16 287,67		16 287,67	
Yhteensä	16 287,67	3 109,56	16 287,67	0,00
Vieras pääoma yhteensä	33 364,43	3 434,56	33 364,43	1 080,00

32) Muiden velkojen erittely

	2017	2016
Muut velat		
Liittymismaksut	1 154 212,36	1 191 202,37
Muut velat		
<i>Muut velat yhteensä</i>	<i>1 154 212,36</i>	<i>1 191 202,37</i>

33) Siirtovelkoihin sisältyvät olennaiset erät

	2017	2016
Lyhytaikaiset siirtovelat		
Lomapalkkavelan ja henkilösivukulujen jaksotukset	24 497,61	16 500,00
Muut menojäämät	1 755,61	
<i>Siirtovelat yhteensä</i>	<i>26 253,22</i>	<i>16 500,00</i>

Henkilöstöä koskevat liitetiedot

42) Henkilöstön lukumäärä 31.12.	2017	2016
	2,9	2,8

Lopen vesilaitoksella on työskennellyt kaksi vesilaitoksen hoitajaa (100% ja 90 % henkilöiden palkoista). Työnjohto ja hallinto (10 % ja 20 % henkilöiden palkoista). Toimistohenkilöstö (40 % henkilöstön palkoista). Kiinteistöpäällikkö (30 % henkilöstön palkoista).

43) Henkilöstökulut

	2017	2016
Henkilöstökulut tuloslaskelman mukaan	125 149,24	147 904,87
henkilöstökuluja aktivoitu aineettomiin ja eineellisiin hyödykkeisiin		
<i>Henkilöstökulut yhteensä</i>	<i>125 149,24</i>	<i>147 904,87</i>

Tuloslaskelmaa koskevat liitetiedot

6) Toimintatuotot tehtäväalueittain

	2017	2016
Vesilaitos		
Liikevaihto	428 869,37	425 934,92
Liiketoiminnan muut tulot	22 390,10	5 262,88
Viemärlaitos		
Liikevaihto	535 401,94	544 070,74
Liiketoiminnan muut tulot	13 074,67	
Toimintatuotot yhteensä	999 736,08	975 268,54

11) Suunnitelman mukaisten poistojen perusteet

Käyttöomaisuusryhmä	Poistomenetelmä	
Hyväksytty valtuusto 5.11.2012 (§ 53)	31.12.2012 saakka	1.1.2013 alkaen
Aineettomat hyödykkeet	Tasapoisto	
Aineettomat oikeudet		5 - 20 vuotta
Muut pitkävaikutteiset menot	3 vuotta	2 - 5 vuotta
Aineelliset hyödykkeet		
Rakennukset ja rakennelmat	Tasapoisto	
Hallinto- ja laitosrakennukset, kiviset	50 vuotta	30 - 40 vuotta
Hallinto- ja laitosrakennukset, puiset	50 vuotta	25 - 35 vuotta
Koulurakennukset ja päiväkodit, kiviset	50 vuotta	30 - 40 vuotta
Koulurakennukset ja päiväkodit, puiset	50 vuotta	25 - 35 vuotta
Tehdas-, tuotanto- ja varistorakennukset	20 vuotta	20 vuotta
Liikuntahallit	50 vuotta	25 - 35 vuotta
Vapaa-ajan rakennukset		
Urheilukenttien huoltorakennukset	30 vuotta	20 vuotta
Virkistysalueen mökit, saunamökit	30 vuotta	30 vuotta
Asuinrakennukset		
Kerros-, rivi- ja pientalot	50 vuotta	30 - 50 vuotta
Kiinteät rakenteet ja laitteet	Menojäännöspoisto	
Kadut ja tiet	20 %	20 %
Muut maa- ja vesirakenteet (urheilualueet, puistot, torit)	20 %	20 %
Vesi- ja viemäriverkostot	10 %	10 %
Muut kiinteät koneet, laitteet ja rakenteet	20 %	25 %
Siirtoviemäri-yhdysvesijohdot ja runkolinjat	Tasapoisto, 40 vuotta	Tasapoisto, 40 vuotta
Koneet ja kalusto	Tasapoisto	
Kuljetusvälineet	5 vuotta	5 vuotta
Muut liikkuvat työkoneet	5 vuotta	5 vuotta
Muut koneet ja laitteet	10 vuotta	10 vuotta
Atk-laitteet	3 vuotta	3 vuotta
Muut laitteet ja kalusteet	3 vuotta	3 vuotta
Muut aineelliset hyödykkeet		
Luonnonvarat	Käytön mukainen	Käytön mukainen

LOPEN KUNTA
YRITYSTALO
TULOSLASKELMA

	2017	2016
LIIKETOIMINNAN MUUT TUOTOT	27 559,02	42 000,00
MATERIAALIT JA PALVELUT	-18 242,77	-30 977,21
AINEET, TARVIKKEET JA TAVARAT	-7 931,62	-7 040,31
OSTOT TILIKAUDEN AIKANA	-7 931,62	-7 040,31
PALVELUJEN OSTOT	-10 311,15	-23 936,90
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	-44 495,73	-44 869,56
SUUNNITELMAN MUKAISET POISTO	-44 495,73	-44 869,56
LIIKETOIMINNAN MUUT KULUT	-6 951,68	-225,81
LIIKEYLIJÄÄMÄ (-ALIJÄÄMÄ) YHTEENSÄ	-42 131,16	-34 072,58
RAHOITUSTUOTOT JA -KULUT	-2 815,81	-5 787,95
KUNNALLE MAKSETUT KORKOKULUT	-2 815,81	-5 787,95
YLIJÄÄMÄ(ALIJÄ)ENN.SATUNN.ERIÄ YHTEENSÄ	-44 946,97	-39 860,53
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ (ALIJÄÄMÄ)	-44 946,97	-39 860,53

LOPEN KUNTA

YRITYSTALO

RAHOITUSLASKELMA

	2017	2016
TOIMINNAN RAHAVIRTA		
LIIKEYLIJÄÄMÄ (ALIJÄÄMÄ)	-42 131,16	-34 072,58
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	44 495,73	44 869,56
RAHOITUSTUOTOT JA -KULUT	-2 815,81	-5 787,95
	-451,24	5 009,03
INVESTOINTIEN RAHAVIRTA		
PYSYVIEN VASTAAVIEN HYÖDYKKEIDEN LUOVUTUSTULOT	411 677,07	0,00
	411 677,07	0,00
TOIMINNAN JA INVESTOINTIEN RAHAVIRTA	411 225,83	5 009,03
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA		
ANTOLAINAUKSEN MUUTOKSET		
ANTOLAINASAAMISTEN LISÄYS KUNNALLE/KY:LLE	-195 310,00	0,00
ANTOLAINASAAMISTEN VÄHENNYS KUNNALT/KY:LTÄ	2 815,81	0,00
LAINAKANNAN MUUTOKSET		
PITKÄAikaisten Lainojen Vähennys Kunnalle/Ky:Lle	-199 057,80	-5 852,38
MUUT MAKSUVALMIUDEN MUUTOKSET		
SAAMISTEN MUUTOS MUILTA	-20 093,58	0,00
KOROTTOMIEN VELKOJEN MUUTOS MUILTA	419,74	843,35
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA	-411 225,83	-5 009,03
RAHAVAROJEN MUUTOS	0,00	0,00
RAHAVARAT 31. 12.	0,00	0,00
1. 1.	0,00	0,00

LOPEN KUNTA

YRITYSTALO

TASE

	2017	2016
--	------	------

VASTAAVAA**PYSYVÄT VASTAAVAT**

AINEELLISET HYÖDYKKEET	0,00	456 172,80
RAKENNUKSET	0,00	456 172,80
SJOITUKSET	192 494,19	0,00
MUUT LAINASAAMISET	192 494,19	0,00
PYSYVÄT VASTAAVAT YHTEENSÄ	192 494,19	456 172,80

VAIHTUVAT VASTAAVAT

SAAMISET	20 093,58	0,00
PITKÄAIKAISET SAAMISET	5 391,48	0,00
MUUT SAAMISET	5 391,48	0,00
LYHYTAIKAISET SAAMISET	14 702,10	0,00
MYyntISAAMISET	2 241,58	0,00
MUUT SAAMISET	12 460,52	0,00

VAIHTUVAT VASTAAVAT YHTEENSÄ	20 093,58	0,00
-------------------------------------	------------------	-------------

VASTAAVAA YHTEENSÄ	212 587,77	456 172,80
---------------------------	-------------------	-------------------

VASTATTAVAA

2017

2016

OMA PÄÄOMA

PERUSPÄÄOMA	540 000,00	540 000,00
EDELLISTEN TILIK. YLI/ALIJÄÄMÄ	-283 963,51	-244 102,98
TILIKAUDEN YLI/ALIJÄÄMÄ	-44 946,97	-39 860,53
OMA PÄÄOMA YHTEENSÄ	211 089,52	256 036,49

VIERAS PÄÄOMA

PITKÄAIKAINEN	0,00	199 057,80
LAINAT KUNNALT/KUNTAYHTYMÄLTÄ	0,00	199 057,80
LYHYTAIKAINEN	1 498,25	1 078,51
LAINAT KUNNALT/KUNTAYHTYMÄLTÄ	0,00	0,00
OSTOVELAT	1 498,25	0,00
MUUT VELAT/LIITTYMISMAKSUT JA	0,00	1 078,51

VIERAS PÄÄOMA YHTEENSÄ	1 498,25	200 136,31
-------------------------------	-----------------	-------------------

VASTATTAVAA YHTEENSÄ	212 587,77	456 172,80
-----------------------------	-------------------	-------------------

Tuloslaskelmaa koskevat liitetiedot

6) Toimintatuotot

	2017	2016
Yritystalo		
Liikevaihto	0,00	
Liiketoiminnan muut tulot	27 559,02	42 000,00
Toimintatuotot yhteensä	27 559,02	42 000,00

11) Suunnitelman mukaisten poistojen perusteet

Käyttöomaisuusryhmä	Poistomenetelmä	
Hyväksytty valtuusto 5.11.2012 (§ 53)	31.12.2012 saakka	1.1.2013 alkaen
Aineettomat hyödykkeet	Tasapoisto	
Aineettomat oikeudet		5 - 20 vuotta
Muut pitkävaikutteiset menot	3 vuotta	2 - 5 vuotta
Aineelliset hyödykkeet		
Rakennukset ja rakennelmat	Tasapoisto	
Hallinto- ja laitosrakennukset, kiviset	50 vuotta	30 - 40 vuotta
Hallinto- ja laitosrakennukset, puiset	50 vuotta	25 - 35 vuotta
Koulurakennukset ja päiväkodit, kiviset	50 vuotta	30 - 40 vuotta
Koulurakennukset ja päiväkodit, puiset	50 vuotta	25 - 35 vuotta
Tehdas-, tuotanto- ja varastorakennukset	20 vuotta	20 vuotta
Liikuntahallit	50 vuotta	25 - 35 vuotta
Vapaa-ajan rakennukset		
Urheilukenttien huoltorakennukset	30 vuotta	20 vuotta
Virkistysalueen mökit, saunamökit	30 vuotta	30 vuotta
Asuinrakennukset		
Kerros-, rivi- ja pientalot	50 vuotta	30 - 50 vuotta
Kiinteät rakenteet ja laitteet	Menojäännöspoisto	
Kadut ja tiet	20 %	20 %
Muut maa- ja vesirakenteet (urheilualueet, puistot, torit)	20 %	20 %
Vesi- ja viemäriverkostot	10 %	10 %
Muut kiinteät koneet, laitteet ja rakenteet	20 %	25 %
Siirtoviemäri-yhdysvesijohdot ja runkolinjat	Tasapoisto, 40 vuotta	Tasapoisto, 40 vuotta
Koneet ja kalusto	Tasapoisto	
Kuljetusvälineet	5 vuotta	5 vuotta
Muut liikkuvat työkoneet	5 vuotta	5 vuotta
Muut koneet ja laitteet	10 vuotta	10 vuotta
Atk-laitteet	3 vuotta	3 vuotta
Muut laitteet ja kalusteet	3 vuotta	3 vuotta
Muut aineelliset hyödykkeet		
Luonnonvarat	Käytön mukainen	Käytön mukainen

Tasetta koskevat liitetiedot

Taseen vastaavia koskevat liitetiedot

19) Pysyvät vastaavat tase-eräkohtaisesti

Yritystalo	Aineelliset hyödykkeet	Sijoitukset	Pysyvät vastaavat yhteensä
	Rakennukset	Saamiset kunnalta	
Poistamaton hankintameno 1.1.	456 172,80	0,00	456 172,80
Lisäykset tilikauden aikana		192 494,19	192 494,19
Rahoitusosuudet tilikaudella			0,00
Vähennykset tilikauden aikana	-411 677,07		-411 677,07
Siirrot erien välillä			0,00
Tilikauden poisto	-44 495,73		-44 495,73
Kirjanpitoarvo 31.12.	0,00	192 494,19	192 494,19

Taseen vastattavia koskevat liitetiedot

25) Oman pääoman erittely

	2017	2016
Peruspääoma 1.1.	540 000,00	540 000,00
Lisäykset		
Vähennykset		
Peruspääoma 31.12.	540 000,00	540 000,00
Edell. tilikausien yli/alijäämä 1.1.	-283 963,51	-244 102,98
Edell. tilikausien yli/alijäämä 31.12.	-283 963,51	-244 102,98
Tilikauden yli/alijäämä	-44 946,97	-39 860,53
Oma pääoma yhteensä 31.12.	211 089,52	256 036,49

LOPEN KUNTA

Yhdystie 5
12700 LOPPI

TILINPÄÄTÖKSEN ALLEKIRJOITUKSET

Lopella 26. maaliskuuta 2018

LOPEN KUNNANHALLITUS

Pekka Leppänen
vt. kunnanjohtaja

TILINTARKASTAJAN TILINPÄÄTÖSMERKINTÄ

Suoritetusta tarkastuksesta on tänään annettu tilintarkastuskertomus.

Loppi ____ / ____ 2018

Ernst & Young Oy
JHTT-yhteisö

Ville Valkonen
HT, JHT

LUETTELO KIRJANPITOKIRJOISTA JA TOSITTEIDEN LAJEISTA

Käytetyt kirjanpitokirjat:

Päiväkirja, sähköinen

Pääkirja, sähköinen

Tasekirja, sidottu

Nrosarja	Tositelajin nimi	Käytetyt tositenumerot		Arkistointi
1	Alkusaldot	1001	1010	Paperitosite
2	Talousarvio	2001	2008	Paperitosite
3	Lisämääräraha	3001	3003	Sähköinen
10	Muistio, ulk. RD	10001	10250	Sähköinen
11	Muistio, ulk. sis. RD	14001	14011	Sähköinen
15	Muistio, ulk. Rondo	15001	15743	Sähköinen
20	Muistio, sis. RD	20001	20031	Sähköinen
25	Muistio, sis. Rondo	25001	25272	Sähköinen
32	Muistio, ulk. tilinpäätös	32001	32036	Sähköinen
34	Käyttöomaisuus	34001	34088	Paperitosite
35	Sis.laskut Proelask	35001	35081	Paperitosite
39	KOM-muistiot	39001	39021	Sähköinen
50	Pankin tiliotteet	50001	50870	Paperitosite
70	Sosiaalityö	70001	70211	Paperitosite
100	MR Laskulaji 10	10000001	10002126	Sähköinen
102	Palkat	100001	100026	Paperitosite
110	MR Laskulaji 11	11000001	11000134	Sähköinen
180	MR Laskulaji 18	18000001	18000520	Sähköinen
190	MR Laskulaji 19	19000001	19000190	Sähköinen
230	MR Laskulaji 23	22300001	23000512	Sähköinen
240	MR Laskulaji 24	24000001	24000499	Sähköinen
250	MR Laskulaji 25	25000001	25000006	Sähköinen
260	MR Laskulaji 26	26000001	24000006	Sähköinen
270	MR Laskulaji 27	27000001	27000360	Sähköinen
280	MR Laskulaji 28	28000001	28000032	Sähköinen
330	MR Laskulaji 33	33000001	33000047	Sähköinen
340	MR Laskulaji 34	34000001	34000295	Sähköinen
350	MR Laskulaji 35	35000001	35000098	Sähköinen
420	MR Laskulaji 42	42000001	42000595	Sähköinen
450	MR Laskulaji 45	45000001	45005787	Sähköinen
511	Manuaalisuoritukset	5110001	5110652	Paperitosite
521	Viitesuoritukset	5210001	5210295	Paperitosite
531	Hyvityslaskujen kuittaus	5310001	5310167	Sähköinen
540	MR Laskulaji 54	54000001	54002223	Sähköinen
541	Tileistä poisto	5410001	5410372	Paperitosite
801	Ostolaskut	8000001	8010724	Sähköinen
820	MR Laskulaji 82	82000001	82002228	Sähköinen
830	MR Laskulaji 83	83000001	83001019	Sähköinen
899	Ostomaksut	8990001	8990266	Paperitosite
980	MR Laskulaji 98	98000001	98000006	Sähköinen
990	MR Laskulaji 99	90000001	90000308	Sähköinen

Kirjanpitoaineisto säilytetään kirjanpitolain 2 luvun 10 §:n mukaisesti

433 LOPEN KUNTA

TULOSLASKELMA 1-12/2017

		1-12 / 2017	1-12 / 2016		
TOIMINTATUOTOT					
MYyntITUOTOT		5 193 213,40	5 222 387,00		
3001	Vesi- ja jätevesimaksut	964 271,31	892 807,24		
3059	Varastolisätulo	8 730,90	0,00		
3079	Muut liiketoiminnan myyntituotot	12 104,67	0,00		
3086	Sotilasvammalain mukaiset korv	20 000,00	0,00		
3091	Rintamaveteraanien avopalvelut	33 041,47	0,00		
3100	Kotikuntakorvaukset	147 315,20	0,00		
3105	Aik.kotikunnan korv.(k.laki)	107 384,46	83 995,43		
3135	Metsän myyntitulot	174 317,72	0,00		
3198	Kunnan sis.kiinteistötulot vyö	1 878 638,78	1 807 839,63		
3199	Muut suoritteiden myyntituotot	1 847 408,89	2 437 744,70		
MAKSUTUOTOT		2 160 634,81	2 067 607,28		
3250	Maksut lapsiperheiden kodinhoi	40,25	0,00		
3251	Muut kodinhoitoapumaksut	350 832,74	599 188,12		
3257	Hoitopäivämaksut	1 408 684,85	1 108 380,05		
3258	Asiakasmaksutulot	49 767,59	0,00		
3269	Muut sosiaalitoimen maksut	61 337,54	109 549,71		
3271	Kurssimaksut	43 948,65	0,00		
3275	Muut opetus- ja kulttuuritoime	3 443,37	0,00		
3283	Ympäristölupamaksut	18 584,00	0,00		
3285	Rakennusvalvonta- ja -tarkastu	115 931,38	127 279,56		
3299	Muut palvelumaksut	108 064,44	123 209,84		
TUET JA AVUSTUKSET		366 504,99	556 389,03		
3300	Työllistämistuki	86 598,53	100 284,40		
3301	Valtionavustukset	157 813,35	350 343,64		
3306	Kelan korvaus työterveyshuolto	93 032,40	92 053,35		
3399	Muut tuet ja avustukset	29 060,71	13 707,64		
MUUT TOIMINTATUOTOT		1 189 374,95	8 909 728,15	1 198 411,90	9 044 795,21
3410	Asuntojen vuokrat	681 858,15	701 199,00		
3420	Muiden rakennusten vuokrat	171 489,25	189 329,23		
3430	Maa- ja vesialueiden vuokrat	49 319,44	38 987,39		
3450	Koneiden ja laitteiden vuokrat	16 560,06	12 841,11		
3499	Muut vuokratuotot	3 482,71	0,00		
3510	Pysyvien vast. luovutusvoitot	187 703,16	133 570,50		
3522	Vakuutuskorvaukset	4 546,90	0,00		
3524	Perustoim.tulotuen takaisinper	3 051,72	39 163,52		
3525	Täydent.ja enn.ehk.tt-tuen tak	-1 469,23	8 761,34		
3530	Muut tuotot	72 832,79	74 559,81		
VALMISTUS OMAAN KÄYTTÖÖN			51 464,30		106 803,45
3700	Valmistus omaan käyttöön	51 464,30	106 803,45		

TOIMINTAKULUT

HENKILÖSTÖKULUT

PALKAT JA PALKKIOT	-14 674 336,26	-14 496 640,12
4001 Luottamushlöiden kokouspalkkio	-103 895,00	-114 691,40
4002 Vak. viranhaltijain kk-palkat,	-3 017 218,67	0,00
4004 Työsuhteisten kuukausipalkat	-7 329 424,84	-7 978 584,50
4008 Erilliskorvaukset	-722 763,82	-1 043 725,62
4013 Sairausloman sijaiset	-265 495,63	0,00
4014 Vuosiloma, äit.loma ja muut sij	-741 665,46	-1 552 146,57
4018 Asiantuntijapalkkiot	-576,00	-1 219,56
4019 Tunti- ja urakkapalkat	-123 044,85	-96 463,11
4020 Viranhaltijoiden kokouspalkkio	-23 825,00	0,00
4021 Tilapäisen työvoiman palkkaus	-101 183,77	-462 993,72
4025 Koulutuksen aik.sijaiset KuEL	-14 815,33	-12 307,09
4029 Koulutuksen aik.sijaiset VaEL	-4 290,18	0,00
4030 Työllistettyjen palkat	-147 433,01	-182 794,51
4036 Vak. viranhalt. kk-palkat opet	-1 695 588,47	-3 374 098,38
4037 Sairauslomansijaiset VaEL	-21 675,36	0,00
4038 Äit.loma ja muut sij. VaEL	-20 177,15	0,00
4039 Luontoisedut alv 24/14 % (D)	-119 278,21	-119 755,02
4040 Luontoisedut (K)	119 278,21	0,00
4041 Luontoisedut alv 00% (D)	0,00	-6 980,00
4042 Luontoisedut (K)	0,00	126 735,02
4044 Ansionmenetykskorvaukset	-293,08	0,00
4045 Verolliset matkakorvaukset	-12 023,59	-12 346,91
4046 Opettajien ylituntipalkkiot Ku	-189 347,83	0,00
4047 Opettajien ylituntipalkk.VaEL	-168 079,05	0,00
4048 Muut palkat ja palkkiot VaEL	-27 329,13	-22 616,88
4049 Jaksotetut palkat ja palkkiot	-145 071,27	186 080,00
4050 Alvilliset palkat	-6 134,13	-5 663,17
4230 Sairausvakuutuskorvaukset	189 522,48	153 062,72
4240 Tapaturmakorvaukset	15 527,44	0,00
4250 Muut Kansaneläkelaitoksen korv	-1 950,75	0,00
4255 Korv. vakuutusyhtiöiltä (ei so	1 880,36	0,00
4260 Muut hlöstömenojen korjauserät	2 034,83	23 868,58
HENKILÖSIVUKULUT		
ELÄKEKULUT	-3 168 240,05	-3 331 944,49
4100 KuEL-palkkaper. el.maksu	-2 220 916,17	-2 203 244,98
4110 Muut työeläkemaksut	0,00	-393 050,14
4121 VaEL-maksut	-323 574,58	0,00
4122 KuEL Eläkemenoperusteinen maks	-501 939,38	-766 663,37
4123 Varhe-maksut	-97 132,90	0,00
4126 Jaksotetut eläkekulut	-24 677,02	31 014,00
MUUT HENKILÖSIVUKULUT	-647 500,16	-887 069,77
4150 Työnantajan sos.turvamaksut	-158 160,24	-310 214,97
4160 Työttömyysvakuutusmaksut	-427 529,45	-525 957,95
4170 Tapaturmavakuutusmaksut	-42 553,96	0,00
4180 Muut sosiaalivakuutusmaksut	-12 929,15	-58 902,85
4190 Jaksotetut sosiaalivakuutusmak	-6 327,36	8 006,00

PALVELUJEN OSTOT	-27 309 404,77	-26 270 667,65
4300 Asiakaspalvelujen ostot	-18 176 303,36	-17 834 848,50
4315 Kotikuntalain kotikuntakorvauk	-412 884,24	-42 402,66
4320 Perhehoitajien palkkiot	-216 154,95	-164 326,30
4350 Asiantuntijapalvelut	-660 477,03	-401 402,10
4351 Toimistopalvelut	-9 352,59	-144 247,00
4352 Rahoitus- ja pankkipalvelut	-10 124,25	-12 878,45
4353 ICT -palvelut	-398 696,28	-325 921,88
4360 Painatukset	-19 274,62	0,00
4361 Ilmoitukset	-60 255,88	-66 124,82
4363 Postimaksut	-56 058,11	-49 850,22
4364 Tele- ja puhelinpalvelut	-79 148,65	-64 420,47
4366 Vakuutukset	-63 412,71	-57 194,65
4369 Pesulapalvelut	-42 228,77	-39 066,85
4370 Puhtaanpitopalvelut	-41 622,38	-46 391,20
4371 Jätevesimaksut	-336 501,49	-310 348,05
4372 Jätteenkuljetus - käsittelymak	-2 805,59	0,00
4373 Siivouspalvelut	-616,45	0,00
4375 Koneiden, kaluston ja laitteid	-95 063,10	-103 258,73
4377 Rakennus ja kunnossapitopalvel	-92 642,47	-75 180,83
4378 Rakentamispalvelut	-114 239,00	-124 551,17
4380 Henkilöstön majoitus ja ateriat	-2 953,31	0,00
4382 Majoituspalvelut	-3 664,62	0,00
4383 Ravitsemuspalvelut	-1 316 698,18	-1 318 207,98
4384 Matkustuskorv. hlöstökoulutus	-4 227,74	-12 909,19
4385 Asiakaskuljetukset	-910 066,64	-1 023 255,24
4386 Kuljetuspalvelut	-47 683,66	0,00
4387 Henkilöstön matkustuskulut	-109 078,14	-115 373,04
4388 Perhehoitajien verol.km.korvau	-7 438,76	0,00
4389 Perhehoitajien kulukorvaukset	-78 832,95	-84 063,97
4390 Verottomat päivärahat	-5 078,88	0,00
4391 Sosiaali- ja terveystyöpalvelut	-298 972,52	-172 900,78
4395 Koulutus- ja kulttuuripalvelut	-50 985,92	-13 470,54
4396 Henkilöstön koulutus	-53 684,53	-59 182,85
4397 Luottamushenkilökoulutus	-5 194,30	-1 902,28
4411 Osuus verotuskustannuksiin	-182 792,32	-194 148,00
4412 Muut yhteistoimintaosuudet	-1 139 431,55	-1 173 491,08
4449 EU-hankkeiden kuntaosuudet	-32 461,22	-33 738,63
4450 Kunnan sis.kiint.menot vyöryty	-1 878 638,78	-1 807 839,63
4451 Kunnan sis.palvelust.osto vyör	-168 818,59	-240 424,68
4499 Muut palvelut	-124 840,24	-157 345,88

AINEET, TARVIKKEET JA TAVARAT		-2 269 218,15		-2 240 736,89
4502	Toimistotarvikkeet	-21 855,81		-26 300,28
4503	Koulutarvikkeet	-30 298,06		-43 576,00
4511	Kirjallisuus ja oppikirjat	-162 087,07		-184 154,86
4517	Kirjastoaineisto	-26 884,30		-21 368,72
4518	Lehdet	-5 961,09		0,00
4520	Elintarvikkeet	-389 055,70		-395 724,40
4530	Vaatteisto	-15 211,32		-21 905,75
4540	Lääkkeet ja hoitotarvikkeet	-79 688,26		-86 282,28
4550	Siivous- ja puhdistusaineet	-68 970,73		-69 689,06
4560	Poltto- ja voiteluaineet	-33 774,84		-31 532,52
4570	Lämmitys	-479 148,77		-460 249,58
4571	Sähkö	-515 376,54		-480 429,19
4572	Vesi	-42 566,19		-34 111,63
4580	Kalusto ja koneet yli 500 euro	-82 689,10		-160 640,19
4581	Kalusto ja koneet alle 500 eur	-53 797,36		0,00
4583	Työaineet, työ- ja oppimateria	-20 346,54		0,00
4590	Rakennusmateriaali	-20 465,69		0,00
4600	Muu materiaali	-221 040,78		-224 772,43
AVUSTUKSET		-1 525 319,99		-2 028 463,40
4700	Lasten kotihoidon tuki (laki	-387 410,99		0,00
4703	Ehkäisevä toimeentulotuki	-16 702,39		-7 427,92
4704	Täydentävä toimeentulotuki	-23 355,74		-29 607,97
4707	Yksityisen hoidon tuen kuntali	-68 228,56		0,00
4710	Omaishoidontuki, hoitopalkkiot	-280 004,43		-306 947,49
4720	Perustoimeentulotuki	-4 914,11		-394 135,17
4730	Muut avustukset kotitalouksill	-568 249,66		-1 076 620,67
4732	Palveluseteli	-6 518,55		-10 252,73
4741	Avustukset yhteisöille ja seur	-17 400,00		-118 751,28
4745	Tienhoitoavustukset	-98 982,38		0,00
4747	Työmarkkinatuen kuntaosuus Kel	-53 553,18		-84 720,17
MUUT TOIMINTAKULUT		-799 550,88	-50 393 570,26	-686 506,81
4800	Maa- ja vesialueiden vuokrat	-1 652,17		0,00
4820	Rakennusten ja huoneistojen vu	-521 221,22		-485 647,38
4840	Koneiden ja laitteiden vuokrat	-8 600,00		-6 161,69
4850	Koneiden ja laitteiden leasing	-56 717,58		-47 922,10
4860	Muut vuokrat	-5 566,03		-1 012,29
4900	Välilliset verot	0,00		-16 161,26
4910	Välittömät verot	-3 004,41		-2 757,89
4911	Luontoisetujen alv	-15 104,71		0,00
4912	Oman käytön alv	-2 548,42		0,00
4914	Työkalukorvaus	-257,25		-19 814,73
4916	Jäsenmaksut, yhdistykset	-5 637,43		-6 060,65
4920	Pysyvien vast. luovutustappiot	-10 654,41		-6 827,33
4924	Varastotilien oikaisut	-3 545,67		0,00
4941	Luottot.toimintat.(myyntisaam)	-72 831,98		0,00
4999	Muut kulut	-92 209,60		-94 141,49
TOIMINTAKATE			-41 432 377,81	-40 790 430,47

VEROTULOT		29 218 030,09		28 571 970,81
5000	Kunnan tulovero	25 504 872,06	25 090 625,05	
5100	Kiinteistövero	2 028 622,90	2 031 288,73	
5200	Osuus yhteisöveron tuotosta	1 684 535,13	1 450 057,03	
VALTIONOSUUEDET		15 861 824,00		15 985 847,00
5501	Kunnan peruspalv. valtionos.	12 202 145,00	15 985 847,00	
5502	Verotuloihin per.valt.os.tasau	4 593 960,00	0,00	
5504	Op. ja kult. toimen valtionosu	-934 281,00	0,00	
RAHOITUSTUOTOT JA -KULUT				
KORKOTUOTOT		29 681,57	52 354,64	
6000	Korkotuotot antolainoista ulko	9 159,27	18 614,83	
6015	Muun taseyksikön korkotuotot k	19 030,44	30 131,43	
6019	Muut korkotuotot	1 491,86	2 711,38	
6020	Korkotuotot sijoituksista ja t	0,00	897,00	
MUUT RAHOITUSTUOTOT		7 924,14	20 169,37	
6100	Osinkotuotot ja osuuspääomien	2 924,45	1 859,05	
6120	Verotilitysten korot ja korotu	114,90	2 761,12	
6130	Viivästyskorot	4 572,29	5 689,60	
6169	Muut rahoitustuotot	312,50	9 859,60	
KORKOKULUT		-352 993,99	-355 844,50	
6220	Korkokulut lainoista ulkopuoli	-323 553,79	-325 651,06	
6237	Muun taseyksikön korkokulut la	-19 030,44	-30 131,43	
6238	Korkokulut lyhytaik.lainoista	-10,00	0,00	
6250	Koronvaihtosopim. korkokulut	-10 276,72	0,00	
6299	Muut korkokulut	-123,04	-62,01	
MUUT RAHOITUSKULUT		-1 494,66	-360,43	-283 680,92
6310	Verotilitysten korot	-940,51	0,00	
6320	Viivästyskorot ja korotukset	-225,25	-191,45	
6399	Muut rahoituskulut	-328,90	-168,98	
VUOSIKATE		3 330 593,34		3 483 706,42
POISTOT JA ARVONALENTUMISET				
SUUNNITELMAN MUKAISET POISTOT		-2 064 841,26	-2 137 730,05	
7110	Poistot tietokoneohjelmista	-17 695,28	-2 137 730,05	
7120	Poistot muista pitkävaikutteis	-87 997,28	0,00	
7130	Poistot rakennuksista	-765 933,06	0,00	
7140	Poistot kiinteistä rakenteista	-1 046 939,17	0,00	
7150	Poistot koneista ja kalustosta	-146 276,47	0,00	
ARVONALENTUMISET		0,00	-110 000,00	-2 247 730,05
7230	Pys.vas.hyödykkeiden arvonalen	0,00	-110 000,00	
TILIKAUDEN TULOS		1 265 752,08		1 235 976,37
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ		1 265 752,08		1 235 976,37

Lopen kunta

HENKILÖSTÖRAPORTTI 2017

Käsittely:

Kunnanhallitus 21.5.2018

Yhteistyötoimikunta 23.5.2018

Valtuusto 4.6.2018

SISÄLTÖ

Johdanto	1
Henkilöstömäärä ja henkilötyövuodet	2
Henkilöstön sukupuoli- ja ikärakenne sekä vaihtuvuus.....	4
Henkilöstön poissaolot eri syiden perusteella	6
Henkilöstön työkyky	8
Henkilöstökulut	12
Työolot ja työyhteisön kehittäminen	14

Johdanto

Henkilöstöraportin 2017 tietosisältö noudattelee KT Kuntatyönantajien ja kunta-alan pääsopijajärjestöjen keväällä 2013 neuvottelemaa uutta suositusta henkilöstöraportoinnin kehittämiseksi. 'Henkilöstövoimavarojen arviointi – suositus henkilöstöraportoinnin kehittämiseen' antaa pohjan ja yhteneväisen rakenteen kunnan oman raportoinnin kehittämiseksi ja sillä edesautetaan strategista henkilöstöjohtamista sekä henkilöstön ja työyhteisöjen jatkuvaa kehittämistä. Yhdenmukaiset ja yhteismitalliset tiedot helpottavat henkilöstövoimavarojen arviointia ja suunnittelua kuntarakenteiden uudistamisessa ja kuntien yhteistyössä. Henkilöstöä kuvaavia tunnuslukuja voidaan käyttää myös kuntien välisessä vertailussa. Tavoitteena on jatkossa kerätä näitä tietoja yhteiseen tietopankkiin.

Henkilöstöraportissa kuvataan henkilöstön määrälliset ja laadulliset tunnusluvut, kehittämistoimenpiteet ja näiden vaikutukset henkilöstöön, toimintaan ja talouteen. Raportin tiedot ilmoitetaan vuosittain 31.12. poikkileikkaustilanteen mukaan tai koko kalenterivuodelta.

Henkilöstöraportissa käytetty tilastoaineisto on koottu pääasiassa Lopen kunnassa käytössä olevasta palkka- ja henkilöstöhallinnon Populus-tietojärjestelmästä, joka otettiin käyttöön samassa yhteydessä, kun palkka- ja taloushallinnon tehtävät ulkoistettiin RHL-Data Oy:lle 1.1.2017 lukien. Uuden tietojärjestelmän käyttöönoton vuoksi kaikki raportissa esitetyt tunnusluvut eivät ole täysin vertailtavissa aiempien vuosien tunnuslukuihin. Lisäksi tietoja on saatu mm. taloushallinnon raporteista, tapaturmavakuutusyhtiön tilastoista sekä työterveyshuollon raporteista.

Kunnan organisaatorakenne muuttui joiltain osin uuden kuntalain mukaisen hallintosäännön astuessa voimaan 1.6.2017. Tässä henkilöstöraportissa henkilöstöön liittyvät tiedot ja tunnusluvut esitetään vertailtavuuden vuoksi 1.1.2017 voimassa olleen hallintorakenteen ja organisaation mukaisesti.

Henkilöstöraportin on koonnut hallintopäällikkö Katja Väistö.

Henkilöstömäärä ja henkilötyövuodet

Henkilöstömäärä

Taulukko 1:

Kunnan palveluksessa 31.12.2017 olleen henkilöstön määrä:

	Miehet	Naiset	Yhteensä	Muutos ed. vuodesta
Vakinaiset	46	311	357	- 9
Määräaikaiset	7	62	69	+ 19
Työllistetyt	4	5	9	+ 1
Yhteensä	57	378	435	+ 11
Lyhytaikaiset sijaiset			13	
Yhteensä	57	378	448	

Jotta vertailu aiempiin talousarviovuosiin olisi mahdollista, henkilöstömäärän tunnuslukuna käytetään yllä olevassa taulukossa esitettyä yhteissummaa 435, joka sisältää vakinaisen ja määräaikaisen henkilöstön sekä työllistetyt työntekijät.

Taulukko 2:

Kunnan henkilöstö 31.12.2017 henkilöstöryhmittäin ja toimialoittain:

Hallintokunta	Vakinaiset		Määräaikaiset		Yhteensä	
	2016	2017	2016	2017	2016	2017
Kunnanhallitus	30	27	5	4	35	31
Ympäristö- ja rakennuslautakunta	5	6	–	1	5	7
Perusturvalautakunta	90	93	26	34	116	127
Kasvatus- ja koulutuslautakunta	176	181	31	28	207	209
Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta	8	6	2	4	10	10
Tekninen lautakunta	44	44	7	7	51	51
Yhteensä	353	357	78	78	424	435

Vakanssien määrässä ovat mukana myös työllistetyt ja oppisopimuskoulutuksessa olevat. Luvuissa eivät ole mukana 31.12.2017 kunnan palveluksessa olleet lyhytaikaiset sijaiset. Kunnanhallituksen vakansseihin sisältyy yleis- ja taloushallinnon lisäksi ruokapalveluhenkilöstö.

Määräaikaisissa palvelussuhteissa olevien määräaikaisuuden perusteena on pääsääntöisesti erilaisten lakisääteisten vapaiden (perhevapaa, opintovapaa, vuorotteluvapaa, sairausloma) sijaisuudet sekä avoimen viran hoito niissä tilanteissa, joissa virkaa ei ole saatu täytettyä vakinaisesti pätevällä viranhaltijalla.

Henkilötyövuodet

Taulukko 3:

Kunnan henkilöstön ajalla 1.1.–31.12.2017 tekemä työ henkilötyövuosina:

Henkilötyövuodet palvelussuhteessa	Miehet	Naiset	Yhteensä	Muutos-% edellisestä vuodesta
2013	46,45	322,13	368,58	ei vertailutietoa
2014	51,08	338,04	389,12	5,57
2015	55,85	333,82	389,67	0,14
2016	59,63	336,66	396,29	1,70
2017	58,33	359,75	418,08	5,57

Taulukko sisältää kaikki kalenterivuoden aikana tehdyt työrupeamat palvelussuhteen voimassaolon perusteella. Palkattomat poissaolot on vähennetty.

Henkilöstön sukupuoli- ja ikärakenne sekä vaihtuvuus

Sukupuolirakenne

Taulukko 4:

Kunnan henkilöstön jakautuminen 31.12.2017 toimialoittain:

Toimiala	Miehet	Naiset
Kunnanhallitus	4	27
Ympäristö- ja rakennuslautakunta	3	4
Perusturvalautakunta	5	122
Kasvatus- ja koulutuslautakunta	21	188
Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta	1	9
Tekninen lautakunta	23	28
Yhteensä	57	378

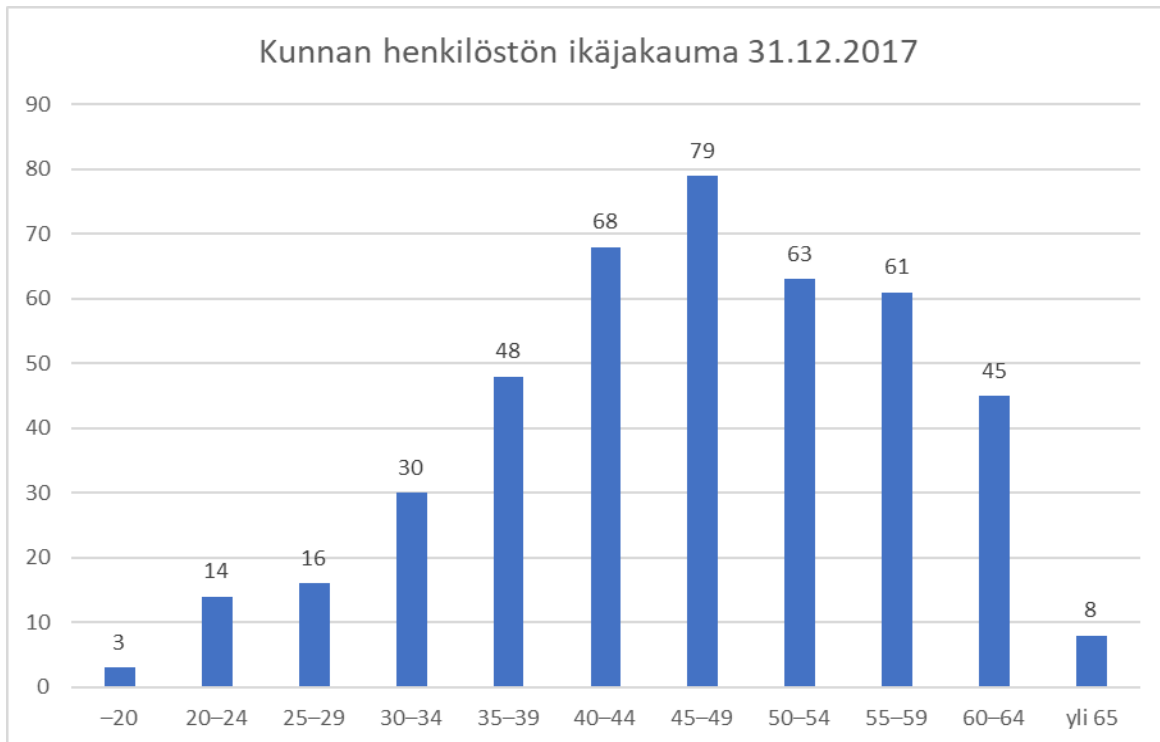
Henkilöstön keski-ikä

Taulukko 5:

Kunnan henkilöstön keski-ikä 31.12.2017 ikäryhmittäin:

Ikä	Lukumäärä	%-osuus
alle 30	33	7,59
30–39	78	17,93
40–49	147	33,79
50–59	124	28,51
yli 60	53	12,18
Yhteensä	435	100,0
Keski-ikä		46,5 vuotta (2016: 46,8)

Miesten keski-ikä on 48,8 vuotta (2016: 48,9) ja naisten 46,1 vuotta (2016: 46,5).

Henkilöstön vaihtuvuus

Taulukko 6:

Vakinaisen henkilöstön vaihtuvuus toimialoittain:

Toimielin	Aloittaneet		Lopettaneet	
	2016	2017	2016	2017
Kunnanhallitus	–	3	4	2
Ympäristö- ja rakennuslautakunta	–	4	1	2
Perusturvalautakunta	2	14	11	10
Kasvatus- ja koulutuslautakunta	–	15	15	21
Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta	–	1	1	1
Tekninen lautakunta	1	5	1	4
Koko kunta	3	42	33	40

Vuoden 2017 aikana kunnan vakinaisesta henkilöstöstä eläkkeelle siirtyi 13 henkilöä (2016: 13). Eläkkeelle siirtyneen henkilöstön keski-ikä oli 64 vuotta.

Vuoden 2017 aikana Lopen kunta julkaisi KuntaRekry-ohjelmassa 77 rekrytointia. Työsopimussuhteisia tehtäviä oli avoinna 46 ja virkasuhteisia tehtäviä 31. Vakinaiseen palvelussuhteeseen rekrytoitiin 34 henkilöä ja määräaikaiseen palvelussuhteeseen 43.

Henkilöstön poissaolot eri syiden perusteella

Taulukko 7:

Kunnan henkilöstön poissaolot (työnteon keskeytykset) eri syiden perusteella vuosina 2014–2016. Poissaolot on koottu työpäivien mukaisesti:

Keskeytyksen syy	2014	2015	2016
Vuorotteluvapaa	365	23	586
Kuntoutus	37	110	175
Kuntoutustuki	522	174	146
Sairausloma (sis. työtapaturmat)	4 491	5 142	5 379
Palkaton virka/työvapaa	1 275	1 194	1 371
Opintovapaa	813	777	1 201
Aktiivivapaa	1 480	1 403	1 410
Perhevapaat	5 289	4 673	3 556
Julkinen tehtävä	31	21	10
Lomautus	–	–	–
Toisen viran/toimen hoito	912	386	172
Yhteensä	15 215	13 903	14 006
Poissaolopäivät/työntekijä	34	32	33

Vuoden 2017 alusta lukien poissaolojen seurannassa otettiin käyttöön alla oleva poissaolosityiden mukainen ryhmittely, jossa poissaolot on kirjattu kalenteripäivien mukaan:

Keskeytyksen syy	2017
Sairausloma *)	6 658
Perhevapaat	3 527
Opintovapaa	2 372
Vuorotteluvapaa	119
Koulutus	1 092
Kuntoutus	149
Kuntoutustuki	457
Muut **)	3 119
Yhteensä	17 493
Poissaolopäivät/työntekijä	40,2

*) Sisältää tavanomaisten sairauspoissaolojen lisäksi tapaturma- ja ammattitaudit.

**) Sisältää mm. palkattomat virka- ja työvapaat.

Mikäli poissaolojen määrä vuonna 2017 laskettaisiin aiempaan tapaan työpäivinä, koko henkilöstön poissaolopäivien määrä olisi yhteensä 12.539 työpäivää ja yhtä työntekijää kohden poissaolopäiviä kertyisi 28,8.

Vuosilomat eivät sisälly näihin poissaolotietoihin. Vakinaisen henkilöstön vuosilomapäivien määrä on palvelusajasta riippuen pääsääntöisesti 28–38 päivää.

Läheskään kaikkien poissaolojen ajaksi työnantaja ei palkkaa sijaista. Erityisesti lyhytaikaiset poissaolot rasittavat työssä olevaa henkilöstöä: he tekevät poissaolon aikana myös osan poissaolevan työtehtävistä omien tehtäviensä ohella.

Sairauspoissaoloja eritellään tarkemmin jäljempänä.

Henkilöstön työkyky

Kunnan henkilöstön työterveyspalvelujen tuottaminen siirtyi liiketoimintakaupan myötä 1.1.2017 lukien Riihimäen Työterveys ry:ltä Finla Työterveys Oy:lle. Finla Työterveys Oy:llä on ollut enemmän resursseja kohdennettavaksi lakisääteiseen ennaltaehkäisevään työhön kuin aiemmalla palveluntuottajalla. Työterveyshuolto sisälsi ennaltaehkäisevän työn lisäksi myös työnantajalle vapaaehtoisia sairaanhoidollisia palveluja.

Työterveyspalvelujen lisääntyneessä käytössä on nähtävissä kunta-alan viivästyvien rakennemuutosten ja työn määrällisen kuormituksen aiheuttama henkinen paine. Vuoden 2017 aikana tehtiin aiempaa enemmän yksilö- ja työyhteisötason selvityksiä ja interventioita liittyen henkisen kuormituksen paineeseen. Myös työympäristöjen sisäilmaan liittyvät työpaikkaselvitykset ja yksilöohjaukset lisääntyivät merkittävästi.

Taulukko 8:

Työterveyspalvelujen käyttö: Vastaanottotoiminta, käyntiä/tuntia:

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Käynti työterveyshoitajalla	329	330	294	332	400	353
Käynti työterveyslääkärillä	923	1 085	953	1 039	1 073	1 093
Käynti erikoislääkärillä	6	8	4	14	15	20
Käynti psykologilla	–	28	44	59	85	71
Käynti työfysioterapeutilla					107	215
Laboratoriokäyntejä	1 374	1 103	1 040	1 915	1 719	1 832
Röntgenkäyntejä	53	58	36	122	102	73

Työterveyshuollon palvelujen käyttö on kasvanut viime vuosina. Työterveyshuollon palvelut jakaantuvat lakisääteiseen ennaltaehkäisevään työterveyshuoltoon, josta työnantajalla on oikeus 60 %:n KELA-korvaukseen kuluista tiettyyn työntekijäkohtaiseen kattosummaan asti. Työnantajalle vapaaehtoisesta sairaanhoitopalvelusta KELA-korvaus on 50 %.

Vuonna 2017 työterveyshuollon bruttokustannukset (ennen Kelalta saatavaa korvausta) olivat 240.514 euroa. Tästä ennaltaehkäisevän työterveyshuollon osuus oli 124.584 euroa ja sairaanhoidon osuus 115.930 euroa.

Lakisääteiseen ennaltaehkäisevään työterveyshuoltoon kuuluvat muun muassa terveystarkastukset ja työpaikkaselvitykset, joiden osuus on vuonna 2017 ollut merkittävä. Ennaltaehkäisevän toiminnan osuutta tulee jatkossa pyrkiä edelleen lisäämään. Työterveyshuollon järjestämä sairaanhoito on ns. työterveyspainotteista sairaanhoitoa eli työ ja työolosuhteet otetaan huomioon myös sairausvastaanotolla asioitaessa.

Taulukko 9:

Yhteenveto työterveyshuollon toiminnasta:

		2016	2017
Työpaikkaselvitykset	Työterveyslääkäri	9 tuntia	12 tuntia
	Työterveyshoitaja	17,5 tuntia	104,5 tuntia
	Fysioterapeutti	29 tuntia	109,5 tuntia
	Työpsykologi	–	15 tuntia
Tietojen antaminen, ohjaus ja neuvonta	Työterveyslääkäri	10 kpl	27,5 h / 26 kpl
	Työterveyshoitaja	36 kpl	29,5 h / 81 kpl
	Työfysioterapeutti	107 kpl	6 h / 189 kpl
	Työpsykologi	85 kpl	37 kpl
	Sosiaalialan asiantuntija	8 kpl	23 kpl
Terveystarkastukset	Työterveyslääkäri	118 kpl	151 kpl
	Työterveyshoitaja	114 kpl	151 kpl
	Työfysioterapeutti	–	26 kpl
	Työpsykologi	–	34 kpl
	Erikoislääkäri	5 kpl	2 kpl
Sairauskäynnit / sairaanhoito	Työterveyslääkäri / yleislääkäri	955 kpl	942 kpl
	Työterveyshoitaja	286 kpl	202 kpl
	Erikoislääkäri		18 kpl

Taulukko 10:

Sairauspoissaolojen määrä (* kalenteripäivinä toimialoittain:

	2017
Kunnanhallitus	217
Ympäristö- ja rakennuslautakunta	173
Perusturvalautakunta	2 730
Kasvatus- ja koulutuslautakunta	2 730
Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta	20
Tekninen lautakunta	568
Yhteensä	6 438
Kalenteripäivät/hlö	14,8

(* Luku ei sisällä työtapaturmista johtuvia sairauspoissaolopäiviä, joita oli 220 päivää.

Sairauspoissaolojen määrää on aiemmin seurattu ja raportoitu työpäivien mukaisesti. Jatkossa seuranta tehdään kalenteripäivien mukaan. Vuonna 2017 työpäiviksi laskettuna sairauspoissaolopäiviä oli yhteensä 4.917, kun vastaava luku vuonna 2016 oli 5.145 työpäivää.

Vuonna 2017 sairauspoissaolopäiviä oli henkilötyövuotta kohden laskettuna 15,4 kalenteripäivää/henkilötyövuosi, kun vastaava luku vuonna 2016 oli 17,1. Vuonna 2016 kunta-alalla sairauspoissaolojen keskimääräinen määrä oli 16,0 kalenteripäivää/henkilötyövuosi (Kunta10-tutkimus; Työterveyslaitos).

Taulukko 11:

Sairauspoissaolojaksot pituuksien perusteella:

Kesto kalenteripäivinä	2017
<i>Pituusluokat</i>	<i>Kalenteripv</i>
1–10	1 536
11–60	1 534
61–90	2 238
91–180	655
181–	475
Yhteensä	6 438

Sairauspoissaolojen jakautuminen syiden perusteella

Taulukko 12:

Sairauslomat jakoutuivat diagnoosiryhmittäin seuraavasti (viisi suurinta ryhmää):

Sairauspoissaolon syy	%-osuus vuonna 2015	%-osuus vuonna 2016	%-osuus vuonna 2017
Tuki- ja liikuntaelinten sekä sidekudoksen sairaudet	41,0	47,1	31,4
Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöt	8,8	11,9	31,2
Hengityselinten sairaudet	14,8	14,9	13,9
Vammat, myrkytykset ja eräät muut ulkoisten syiden seuraukset	10,7	7,9	12,3
Kasvaimet			2,8

Tilastoa saattaa hiukan vääristää se, että aiempien vuosien tapaan työterveyshuollon sairauspoissaolotilastoon ei sisälly ns. ulkopuoliset sairauslomat eli muualla kuin työterveyshuollossa diagnosoidut sairaudet.

Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden merkittävää kasvua edellisvuoteen verrattuna selittää osaltaan niin omassa työssä koettu kiire kuin yleisesti vallinnut epävarmuus muun muassa sote-uudistusta sekä ruokapalvelun tulevaisuutta koskien. Kiire ja epävarmuustekijät ovat omiaan lisäämään henkistä kuormittavuutta.

Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöihin diagnosoitujen sairauslomien joukossa on myös muutamia pitkiä sairauslomia ja työjärjestelyistä huolimatta kyseiset työntekijät eivät ole kuntoutuneet vuoden 2017 aikana. Yhteistyössä työterveyshuollon kanssa pyritään löytämään toimenpiteitä, joilla tämän diagnoosiryhmän sairauspoissaolot saataisiin vähenemään.

Työtapaturmat

Työtapaturmia sattui vuonna 2017 yhteensä 37 (2016: 20), joista työmatkatapaturmia 5. Työtapaturmista koitui maksettavia korvauksia 21.643 euroa (2016: 11.138 euroa). Työtapaturmat olivat pääosin liukastumisia, kaatumisia ja haavavammoja sekä erilaisia nyrjähdyksiä ja venähdyksiä.

TYK-kuntoutus

Lopen kunta järjesti kuudelle työntekijälleen mahdollisuuden työkykyä ylläpitävään ja parantavaan valmennukseen eli TYK-kuntoutukseen yhteistyössä Riihimäen Työterveys ry:n ja Kiipulan kuntoutuskeskuksen kanssa.

Kuntoutus toteutettiin vuosien 2016–2017 aikana siten, että siihen kuului viisi työviikon mittaista kuntoutusjaksoa Kiipulan koulutus- ja kuntoutuskeskuksessa Janakkalassa. Lisäksi kuntoutuskokonaisuuteen sisältyi työpaikkakäyntejä, terveystarkastuksia ja yhteistyöpäiviä, joihin kutsuttiin mukaan kuntoutettavien esimiehet. Ensimmäinen lähijakso toteutui helmi–maaliskuussa 2016 ja viimeinen järjestettiin huhtikuussa 2017.

Sisäilma-asioita käsitellään jatkossa keskitetysti

Vuoden 2017 aikana sisäilmaan liittyvät asiat nousivat pinnalle useassa kunnan työyksikössä. Kunnanhallitus päätti kokouksessaan 18.12.2017 sisäilmatyöryhmän perustamisesta kuntaan. Siten sisäilmaan liittyvät asiat on mahdollista jatkossa käsitellä keskitetysti moniammatillisesti ja mahdollisesti tehtävät toimenpiteet voidaan viestiä ja hoitaa koordinoitusti.

Henkilöstökulut

Taulukko 13:

Palkat ja palkkiot:

Palkkalaji	2015 €	2016 €	2017 €
Vakinaiset kuukausipalkat	11 336 509	11 357 407	12 042 232
Tunti- ja urakkapalkat	96 475	96 463	123 045
Tilapäiset ja sijaiset	1 928 099	2 028 386	1 169 302
Erilliskorvaukset	1 048 712	1 043 126	722 764
Opettajien ylituntipalkkiot			357 427
Muut palkkiot			128 013
Työllistämispalkat	175 454	182 795	147 433
Asiantuntijapalkat	4 839	1 220	576
Jaksotetut palkat	13 580	186 080	145 071
Palkat ja palkkiot yhteensä	14 603 668	14 895 477	14 674 336
Henkilösivukulut	4 268 132	4 219 014	3 815 740
Työllistämistuet	96 926	100 284	86 599
Sv-korvaukset	170 014	176 931	189 522
Henkilöstökulut yhteensä	18 604 860	18 837 276	18 490 076
Palkkausmenot €/asukas	2 275	2 326	2 303

(Asukasmäärä 31.12.2017: 8.029 henkilöä)

Erilliskorvaukset-tilikohta sisältää erilaisia virka- ja työehtosopimusten mukaisia työaika-korvauksia.

Muut palkat ja palkkiot -tilikohta sisältää muun muassa luottamushenkilöiden kokous-palkkiot ja ansionmenetyskorvaukset sekä henkilöstölle maksetut kokouspalkkiot.

Jaksotetut palkat eli ns. lomapalkkavelka muodostuu lomanmääräytymisvuodelta kerty-neistä, mutta vasta seuraavana tilikautena pidettävistä vuosilomista ja maksuun mene-vistä lomarahoista.

Sv-korvaukset ovat kunnan saamia Kelan maksamia korvauksia sairauslomien ja palkal-listen äitiyslomien ajalta sekä työtapaturmakorvauksia. Kyseisen tuloerän suuruus riip-puu täysin omavastuuajan ylittävien sairauslomien määrästä. Mitä suurempi on korvaus, sitä enemmän on ollut omavastuuajan yli meneviä sairauslomia.

Palkkakustannuksissa ei ole huomioitu verollisia matkakustannusten korvauksia.

Taulukko 14:

Muut henkilöstömenot:

	2014	2015	2016	2017
Työsuojelu ja työterveydenhuolto (netto)	89 507	117 168	110 883	166 185
Henkilöstön koulutus	59 526	58 353	59 183	53 685
Matkustuskulut	119 108	121 177	128 282	113 306
Yhteistoiminta (sis. tyky-toiminnan)	8 421	41 259	40 458	41 087

Yhteistoimintakustannuksiin (sis. tyky-toiminnan 8.297 euroa) on sisällytetty pääluottamusmiehille maksettavat korvaukset, joita ei ole ennen vuotta 2015 esitetty henkilöstöraportissa.

Matkustuskulut sisältävät koulutusmatkoja 4.228 euroa (2016: 12.909 euroa).

Työolot ja työyhteisön kehittäminen

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus

Lopen kunnassa on voimassa kaudelle 2014–2016 laadittu työsuojelun toimintaohjelma sekä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma, joka päivitetään vuoden 2018 kuluessa. Lisäksi kunnassa on laadittu kunnan päihdeohjelma, ohje työssä häirinnän ennalta ehkäisemiseksi ja epäasiallisen käytöksen poistamiseksi sekä varhaisen tuen toimintamalli. Kunnan henkilöstön käytössä on myös jatkuvasti päivitettävät kunnallisia virka- ja työehtosopimuksia täydentävät paikalliset henkilöstöhallinnon ohjeet.

Laadituilla suunnitelmilla ja ohjeilla pyritään osaltaan varmistamaan henkilöstön tasa-
puolinen, oikeudenmukainen ja reilu kohtelu. Koko kunnan henkilöstö on velvollinen noudattamaan kyseisiä suunnitelmia ja ohjeita. Ohjeilla osoitetaan, ettei Lopen kunnassa hyväksytä epätasa-arvoista, syrjivää, suosivaa tai muuten epäasiallista käytöstä tai häirintää eikä minkäänlaisten päihteiden käyttöä. Suunnitelmat ja ohjeet ovat koko henkilöstön saatavilla ja esimiehiä on velvoitettu tiedottamaan kyseisistä asioista työyksiköissään.

Laadituista ohjeista on ollut konkreettista apua ongelmatilanteissa. Ohjeet ovat osoittautuneet tarpeellisiksi; päihteiden väärinkäyttö, häirintä ja kaikkinaisen epäasiallinen kohtelu ovat aina vaikeita asioita jokaiselle osapuolelle ja esille tullessiin tapauksiin on ollut huomattavasti helpompi tarttua, kun esimiehellä ja työtovereilla on ollut tukena selvä ohjeistus ja toimintatapamalli. Epäasiallista käytöstä, häirintää ja päihteiden väärinkäyttöä esiintyy kunnan työyhteisöissä suhteellisen vähän. Esille tullessiin tapauksiin on tartuttu pääsääntöisesti viipymättä ja napakasti.

Yhteistoiminta

Työnantajan ja henkilöstön välistä yhteistoimintaa on toteutettu vuonna 2008 hyväksytyn Lopen kunnan yhteistoimintaohjeen mukaisesti. Kunnan yhteistyöelimenä ja samalla työsuojelutoimikuntana toimii yhteistyötoimikunta. Yhteistyötoimikunnassa on jokaisen kunnallisen pääsopijapuolen edustaja, työsuojeluvaltuutetut sekä työnantajan edustaja.

Vuonna 2016 yhteistyötoimikunta kokoontui kuusi kertaa. Lisäksi työnantajan edustaja tapasi pääluottamusmiehiä ja ammattijärjestöjen muita edustajia sekä työsuojeluvaltuutettuja paikallisneuvotteluissa, yhteistoimintalain edellyttämässä neuvotteluissa sekä erilaisissa yhteistyö- ja ajankohtaistapaamisissa.

Osaamisen kehittäminen

Osaamisen kehittämiseen tähtäävät koulutuspäivät koostuvat pääosin 1–3 päivän lyhyistä ajankohtaiskoulutuksista. Pääosa koulutuksista, joihin on osallistuttu, on järjestetty talousalueella tai pääkaupunkiseudulla.

Vuoden 2017 alusta lukien kunnan palkka- ja taloushallintotehtävät ulkoistettiin RHL-Data Oy:n hoidettavaksi. Muutoksen myötä myös kunnan käytössä olleet palkka- ja taloushallinnon järjestelmät uudistuivat. Uusien järjestelmien myötä kunnan henkilöstöä koulutettiin laajasti niiden käyttöön.

Yhteistyössä Hyrian kanssa aloitettiin valmennuskokeilu, jossa osa Lopen kunnan esimiestehtävissä työskentelevistä henkilöistä suorittaa esimiehille suunnattuja koulutus- ja tutkintokokonaisuuksia vuoden 2017 alusta lukien. Kahdeksan esimiestä suorittaa joko lähiesimiestyön ammattitutkinnon tai johtamisen erikoisammattitutkinnon oppisopimuskoulutuksena. Koulutuksen kokonaiskesto on reippaasti opiskeltaessa noin 1,5 vuotta ja koulutukseen sisältyy enintään 13 lähiopetuspäivää. Opintojen on määrä valmistua vuoden 2018 loppuun mennessä.

Vuoden 2014 alusta lukien kuntatyönantajan on ollut mahdollista saada koulutuskorvausta työntekijöilleen tarjoamasta koulutuksesta. Koulutuskorvaus on taloudellinen tuki osaamisen kehittämistoimiin niille työnantajille, joilla ei ole oikeutta koulutusvähennykseen elinkeinoverolain tai maatilatalouden tuloverolain perusteella. Koulutuskorvaus perustuu lakiin koulutuksen korvaamisesta. Koulutuskorvauksen tarkoituksena on parantaa työnantajan mahdollisuuksia järjestää työntekijöilleen ammatillista osaamista kehittävää koulutusta.

Koulutuskorvaukseen oikeuttavia koulutuspäiviä vuonna 2017 oli 552 (2016: 664) ja Lopen kunnalle hyvitetty koulutuskorvaus on suuruudeltaan noin 10.000 euroa.

Tyky-toiminta

Työkykyä ja työhyvinvointia ylläpitävällä ja kehittäväällä toiminnalla tarkoitetaan toimintaa, jolla työnantaja ja työntekijät sekä työpaikan yhteistyöorganisaatiot yhteistyössä pyrkivät edistämään ja tukemaan jokaisen työelämässä mukana olevan työ- ja toimintakykyä työuran kaikissa vaiheissa.

Toimintakaudelle 2017–2018 nimetty tyky-työryhmä jatkoi tyky-toiminnan suunnittelua ja toteutusta henkilöstöltä saadun palautteen ja ehdotusten pohjalta. Vuodelle 2017 tyky-toimintaan oli varattu 10.000 euron suuruinen määräraha. Neljänä aiempaan vuonna käytössä ollutta liikunta- ja kulttuurisetelikäytäntöä jatkettiin ja seteleitä tarjottiin henkilöstön hyödynnettäväksi.

Liikunta- ja kulttuurisetelien lisäksi 10.000 euron määrärahalla pystyttiin henkilöstölle järjestämään myös muuta tyky-tarjontaa vuoden 2017 aikana. Kevätkaudella tarjolla oli neljän liikuntakerran lajikokeilu Lavis-lavatanssijumppaa. Lisäksi henkilöstölle tarjottiin kahta erillistä polkupyöränhuoltoon keskittyvää iltakurssia, jotka jouduttiin kuitenkin perumaan vähäisen ilmoittautujamäärän vuoksi.

Yhteisen perinteisen pikkujoulujuhlan asemesta koko kunnan henkilöstölle järjestettiin marraskuussa Loppisalissa yhteinen työhyvinvointihenkinen iltatilaisuus pienten tarjoilujen kera. Tilaisuuden pääesiintyjänä ja kouluttajana toimi televisiostakin tuttu Marco Bjurström. Tilaisuuteen osallistui 84 kunnan työntekijää.

Kunnan henkilön on tietyillä käyttäjävuoroilla mahdollista hyödyntää ilmaiseksi liikuntahalli Elmolan yhteydessä sijaitsevaa kuntosalia, jonka laitteet on uusittu kesällä 2016. Henkilöstön toiveesta ilmaisvuorojen määrää lisättiin yhdellä vuorolla siten, että vuoroja on nyt tarjolla neljä kappaletta viikossa.

Kunnan henkilöstön virkistyskäytössä on Loppijärven rannalla sijaitseva, kunnan omistama hirsinen rantasaunarakennus. Mökissä on sauna, keittomahdollisuudet ja muut perustoiminnallisuudet pois lukien televisio. Mökki on kaikkien henkilökuntaan kuuluvien käytettävissä 10 euron päiväkorvausta tai 20 euron yöpymiskorvausta vastaan.

Mökki oli aktiivisessa käytössä kesäkuukausina, mutta lokakuusta maaliskuuhun kävijöiden määrä oli selvästi vähäisempi. Kesäkaudella mökki oli käytössä noin 16 päivää kuukaudessa, talviaikana keskimäärin 7 päivää kuukaudessa. Vuonna 2017 käyttöpäiviä kertyi yhteensä 137 kappaletta (2016: 138). Käyttöasteeksi muodostui siten 37,5 % (2016: 37,7 %).